

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЩУПАКІВСЬКИЙ РОМАН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 342.951:351.82

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право
(081 – Право)

**Подається на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
(доктора наук)**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Р. В. Щупаківський

Науковий консультант –
Лошицький Михайло Васильович,
доктор юридичних наук, професор

Дніпро – 2020

АНОТАЦІЯ

Щупаківський Р. В. Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2020.

У роботі на підставі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел обґрунтовано концептуальну модель здійснення адміністративно-правового регулювання у сфері телекомунікацій і сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного та перспективного законодавства в цій сфері та практики його застосування.

У роботі обґрунтовано визначення поняття «адміністративно-телекомунікаційного права» в об'єктивному розумінні як сукупності правових норм, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з обігом інформації за допомогою сучасних технологічних інформаційних електронних процесів і технологій дистанційного інформаційного обміну між людьми, що відбуваються у сучасних умовах розвитку людства незалежно від кордонів держав; та суб'єктивному розумінні як сукупності визначених чинним законодавством форм можливої поведінки визначеної системи уповноважених фізичних чи юридичних осіб, діяльність яких сприяє забезпеченню обігу інформації за допомогою сучасних технологічних інформаційних електронних процесів і технологій дистанційного інформаційного обміну в умовах формування світового інформаційного суспільства.

Зроблено висновок, що адміністративно-телекомунікаційне право має відносно відокремлений, самостійний предмет правового регулювання, понятійний категоріальний апарат, спеціальну систему суб'єктів відповідних правовідносин, що обґрунтовує доцільність визначення його як окремої

комплексної підгалузі публічного права.

Наголошено на доцільності розуміння адміністративно-телекомунікаційного права в об'єктивному та суб'єктивному розуміннях.

Здійснено характеристику системи адміністративно-телекомунікаційного права, яку умовно поділено на загальну частину (до якої віднесено інститут загальних положень про предмет, метод, функції адміністративно-телекомунікаційного права; інститут адміністративно-телекомунікаційних відносин та їх елементів; інститут публічного управління у сфері телекомунікацій; інститут юридичної відповідальності за вчинення порушень у досліджуваній сфері) та особливу частину (інститут дозвільних відносин у сфері телекомунікацій; інститут охорони та контролю за безпекою експлуатації телекомунікаційних ліній та споруд; інститут правового регулювання електронної комерції; інститут здійснення електронного урядування та ін.).

Виділено три підгрупи адміністративно-телекомунікаційних правовідносин: 1) відносини щодо здійснення ліцензування й контролю за діяльністю господарюючих суб'єктів у сфері телекомунікацій; 2) відносини щодо організації та впровадження інфраструктури телекомунікаційного характеру; 3) відносини щодо надання адміністративно-телекомунікаційних послуг.

Здійснено класифікацію адміністративно-телекомунікаційних відносин за їх функціональним змістом (відносини щодо надання й отримання послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру; відносини у сфері здійснення електронного урядування; дозвільні відносини у сфері телекомунікацій; відносини у сфері охорони та контролю за безпекою експлуатації телекомунікаційних ліній та споруд).

Підкреслено, що предметна сфера адміністративно-телекомунікаційного права продовжує формуватися, вона характеризується особливим правовим режимом і охоплює відносини різних суб'єктів протягом усього циклу: від проектування мережі зв'язку до надання послуг.

Підкреслено, що система джерел адміністративно-телекомунікаційного

права України має дворівневу структуру: міжнародний та національний. До міжнародних актів адміністративно-телекомунікаційного права передусім віднесено Європейську конвенцію про транскордонне телебачення; Угоду про асоціацію між Україною – з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами – з іншої сторони (діє на засадах тимчасового застосування в частині виключної або змішаної компетенції Європейського Союзу) та ін.

Визначено, що з урахуванням положень теорії гіперсистем (теорії великих, множинних систем) множина принципів адміністративно-телекомунікаційного права постає підсистемою, яка дає визначення підставам його об'єктивізації, будучи орієнтирами у формуванні відповідних правових норм, відображаючи його сутність та місце у національній системі права.

Наголошено, що формування системи принципів адміністративно-телекомунікаційного права України відбувається з урахуванням міжнародного досвіду розвитку правових систем.

Систему принципів адміністративно-телекомунікаційного права поділено на загальні та спеціальні принципи.

До загальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права віднесено принцип верховенства права, принцип законності, принцип пріоритету прав людини і громадянина, принцип правової визначеності та ін.

До спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права віднесено принцип моністичності у законодавчому регулюванні суспільних відносин у сфері зв'язку; принцип пріоритету національної безпеки; принцип територіальності; принцип суверенності в організації та експлуатації зв'язку за суб'єктними ознаками тощо. Підкреслено, що аксіологічно система спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права має форму незаперечних вимог, що реалізується за метапринципом життєдіяльності учасників суспільних відносин, зокрема у сфері телекомунікацій, – гармонічного поєднання (співвідношення) індивідуальних, групових (корпоративних), громадських (суспільних), державних та міжнародних потреб,

інтересів.

У системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права виділено такі групи: фізичні особи (як правило, споживачі телекомунікаційних послуг) та їх об'єднання, юридичні особи публічного та приватного права (господарюючі суб'єкти та інші невлadні суб'єкти, зобов'язані надавати телекомунікаційні послуги та створювати належної якості інформаційний продукт у електронній формі), держава та міждержавні інституції (регулятори здійснення телекомунікаційної внутрішньої та зовнішньої політики, спрямованої на забезпечення інформаційної безпеки як складової національної та світової безпеки).

Визначено, що головним завданням участі суб'єктів публічного управління в адміністративно-телекомунікаційних відносинах є спрямованість на задоволення споживацького попиту на послуги адміністративно-телекомунікаційного типу, утворення сприятливих умов організаційного та економічного характеру задля інвестиційного залучення, зростання об'ємів послуг і підвищення їхньої якості, розвитку і модернізації мереж телекомунікацій з урахуванням інтересів безпеки національного та світового рівнів.

Аргументовано, що до переліку оплатних адміністративних послуг у сфері телекомунікації належать: включення до Реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій; внесення змін до Реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій; видача ліцензій на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій (за винятком видачі ліцензії за результатами конкурсу); видача копій ліцензій на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій; продовження строку дії ліцензій на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій; переоформлення ліцензії на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій; видача дубліката ліцензії на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій.

Встановлено, що найбільш розповсюдженими порушеннями у сфері телекомунікацій у якості підстав застосування заходів юридичної відповідальності, є такі: недотримання вимог певних статей Закону України

«Про телекомунікації» щодо надання до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, відомостей про стан використання номерного ресурсу у визначеному законодавством порядку; здійснення діяльності без подання заяви про включення до Реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій; використання телекомунікаційного обладнання з порушенням вимог щодо метрологічного забезпечення; порушення ліцензійних умов при здійсненні діяльності у сфері телекомунікацій; недотримання вимог Закону України «Про радіочастотний ресурс України».

Здійснено характеристику інформаційних та технологічних карток адміністративних послуг щодо надання дозволів на використання радіочастотного спектра. Визначено, у сфері використання радіочастотного ресурсу надаються такі оплатні адміністративні послуги, як видача ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України (за винятком видачі ліцензії за результатами конкурсу); переоформлення ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України; видача дубліката ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України; продовження терміну дії ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України; отримання ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України на додаткову смугу радіочастот; видача дозволу на дострокове впровадження нової радіотехнології; визначення можливості застосування конкретного типу радіоелектронного засобу або випромінювального пристрою на території України.

Наголошено, що використання радіочастотного спектра належить до виключної компетенції держави як суб'єкта адміністративно-телекомунікаційного права, що визначає необхідність застосування імперативних методів здійснення публічного управління у досліджуваній сфері.

Обґрунтовано доцільність виключення з Кодексу України про адміністративні правопорушення норми, що встановлює відповідальність за «пошкодження таксофонів» (ст. 147 Кодексу України про адміністративні

правопорушення) та «обладнання та експлуатація установок проводового мовлення без належної реєстрації або дозволу» (ст. 144 Кодексу України про адміністративні правопорушення) через їх «моральну» застарілість та, відповідно, низьку правову ефективність.

З урахуванням значення забезпечення дотримання режиму використання радіочастотного спектра України для забезпечення стандартів економічної безпеки держави обґрунтовано доцільність посилення адміністративної відповідальності у досліджуваній сфері.

***Ключові слова:** адміністративна відповідальність, адміністративно-телекомунікаційне право, адміністративні послуги, дозвільні процедури, інструменти публічного управління, принципи, система, телекомунікації.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

***Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:***

Монографії:

1. Щупаківський Р. В. Адміністративно-правове регулювання телекомунікаційної діяльності в Україні : монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 360 с.

Статті у періодичних наукових фахових виданнях:

2. Щупаківський Р. В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 120–125.

3. Щупаківський Р. В. Правовий режим у сфері телекомунікацій.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. Випуск 33. Ч. 2. Т. 3. С. 184–189.

4. Щупаківський Р. В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право».* 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 123–128.

5. Щупаківський Р. В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право».* 2016. Випуск 40. Т. 3. С. 155–160.

6. Щупаківський Р. В. Основні поняття та категорії адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2017. Випуск 1. Том 3. С. 111–115.

7. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2018. Випуск 1. Том 4. С. 130–137.

8. Щупаківський Р. В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2018. Випуск 2. Том 3. С. 107–111.

9. Щупаківський Р. В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право».* 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 171–176.

10. Щупаківський Р. В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2019. № 3. С. 115–120.

11. Щупаківський Р. В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2019. № 4. С. 125–130.

12. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія «Право».* 2019. № 4. С. 155–159.

13. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 111–115.

14. Щупаківський Р. В. Правовідносини у сфері телекомунікацій: юридичний аналіз, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 5. С. 101–106.

15. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 123–125.

16. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133–137.

17. Щупаківський Р. В. Про правову регламентацію діяльності ЗМІ та забезпечення права на інформацію. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С. 91–95.

18. Щупаківський Р. В. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2019. № 40. С. 178-182.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

19. Щупаковский Р. В. Административная ответственность за правонарушения в области телекоммуникаций. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 143–149.

20. Щупаковский Р. В. Физические лица как субъекты административно-телекоммуникационного права. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 41–45.

21. Щупаковский Р. В. Понятие и значение разрешительных процедур в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 39–44.

22. Щупаковский Р. В. Понятие и пределы правового регулирования

адміністративно-телекомунікаційного права. *Право и Закон*. 2018. № 4. С. 134–139.

23. Щупаковський Р. В. Інститут стандартизації і метрологічного забезпечення діяльності в сфері телекомунікацій. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 51–55.

24. Щупаковський Р. В. Інститут регулювання використання радіочастотного спектра. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 33–39.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

25. Щупаківський Р. В. Зв'язок адміністративно-телекомунікаційного права з іншими галузями права. *Юридична наука: виклики і сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 9–10 червня 2017 р.* Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77–82.

26. Щупаківський Р. В. Фізичні особи як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 12–13 травня 2017 р.* Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77–80.

27. Щупаківський Р. В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8–9 квітня 2016 р.* К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 108–112.

28. Щупаківський Р. В. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25–26 вересня 2015 року.* Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 80–87.

29. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи

адміністративно-телекомунікаційного права. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 20–21 березня 2015 року*. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. С. 33–37.

30. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25–26 січня 2019 року*. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 94–99.

31. Щупаківський Р. В. Види дозвільних процедур у сфері телекомунікацій. *Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 6–7 липня, 2018 р.* Дніпро: ГО «Правовий світ», 2018. С. 85–89.

32. Щупаківський Р. В. Інститут дозволу на проектування, будівництво, реконструкцію і модернізацію телекомунікаційних мереж. *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 3–4 серпня 2018 р.* Х.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2018. С. 80–85.

33. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 15-16 квітня 2016 року*. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. С. 37–42.

34. Щупаківський Р. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право як ефективний суспільний регулятор: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 лютого 2019 р.* Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 96–99.

SUMMARY

Schupakivsky R. V. Administrative regulation in the field of telecommunications. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for a Doctor of Law Degree in Specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; Finance law; Information law». – Dnieper State University of Internal Affairs, Dnipro, 2020.

Based on a comprehensive analysis of the available scientific and regulatory sources, the conceptual model of implementation of administrative and legal regulation in the field of telecommunications is substantiated and proposals for improvement of current and prospective legislation in this field and practice of its application are formulated.

The paper substantiates the definition of the term "administrative and telecommunication law" in the objective sense as a set of legal norms that regulate social relations associated with the circulation of information by means of modern technological information electronic processes and technologies of remote information exchange between people occurring in modern conditions of human development regardless of the borders of states; and subjective understanding as a set of possible forms of possible behavior of a certain system of authorized individuals or legal entities, defined by the current legislation, whose activity promotes information circulation through modern technological information electronic processes and technologies of remote information exchange in the conditions of formation of the world information society.

It is concluded that administrative and telecommunication law has a relatively separate, independent subject of legal regulation, a conceptual categorical apparatus, a special system of subjects of relevant legal relations, which substantiates the expediency of defining it as a separate complex sub-branch of public law.

Emphasis is placed on the expediency of understanding telecommunications

law in an objective and subjective sense.

Characterization of the system of administrative and telecommunication law, which is conditionally divided into a general part (to which the institute of general provisions on the subject, method, functions of administrative and telecommunication law; institute of administrative and telecommunication relations and their elements; institute of public administration in the field of telecommunications; institute of law responsibility for committing violations in the investigated field) and a special part (telecommunication licensing institute; institute of protection and control over the safety of operation of telecommunication lines and structures; institute of legal regulation of e-commerce; institute of implementation of e-government, etc.).

There are three subgroups of administrative and telecommunication legal relations: 1) relations in the field of licensing and control over the activity of economic entities in the field of telecommunications; 2) relations regarding the organization and implementation of telecommunication infrastructure; 3) relations for the provision of administrative and telecommunication services.

The classification of administrative and telecommunication relations according to their functional content (relations concerning provision and receipt of services of administrative and telecommunication character; relations in the sphere of implementation of electronic governance; permits relations in the field of telecommunications; relations in the sphere of protection and control over the safety of operation of telecommunication lines and structures).

It is emphasized that the subject area of administrative and telecommunication law continues to be formed, it is characterized by a special legal regime and covers the relations of different entities throughout the cycle: from the design of the communication network to the provision of services.

It is emphasized that the system of sources of administrative and telecommunication law of Ukraine has a two-tier structure: international and national. The international acts of administrative and telecommunication law include, first of all, the European Convention on Transfrontier Television; Association Agreement

between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part (acting on the basis of provisional application in part of the exclusive or mixed competence of the European Union), etc.

It is determined that, taking into account the provisions of the theory of hypersystems (theory of large, multiple systems), the set of principles of administrative and telecommunication law becomes a subsystem, which defines the grounds for its objectification, being guides in the formation of relevant legal norms, reflecting its essence and place in the national system of law .

It is emphasized that the formation of the system of principles of administrative and telecommunication law of Ukraine is taking into account the international experience of development of legal systems.

The system of principles of administrative and telecommunication law is divided into general and special principles.

The general principles of administrative and telecommunications law include the rule of law, the principle of legality, the principle of priority of human and citizen rights, the principle of legal certainty, etc.

Special principles of administrative and telecommunication law include monistic nature in the legislative regulation of public relations in the sphere of communications; the principle of national security priority; the principle of territoriality; the principle of sovereignty in the organization and operation of subject communication, and the like. It is emphasized that axiologically the system of special principles of administrative and telecommunication law takes the form of unquestionable requirements, which is realized by the meta-principle of life of participants of public relations, in particular in the field of telecommunications, - harmonious combination (ratio) of individual, group (corporate), public, public, public international needs, interests.

Within the system of subjects of administrative and telecommunication law the following groups are distinguished: individuals (usually consumers of

telecommunication services) and their associations, legal entities of public and private law (economic entities and other non-governmental entities, obliged to provide telecommunication services and to create an adequate quality information product in electronic form), the state and intergovernmental institutions (regulators of the implementation of telecommunication internal and foreign policy aimed at providing information term security as part of national and international security).

It is determined that the main task of the participation of public administration entities in the administrative and telecommunication relations is to focus on satisfying consumer demand for services of the administrative and telecommunication type, creating favorable conditions of organizational and economic character for investment attraction, increasing the volume of services and improving their quality, development and modernization of telecommunication networks taking into account national and world security interests.

It is argued that the list of paid administrative services in the field of telecommunications include: inclusion in the Register of operators, telecommunication providers; amendments to the Register of operators, telecommunication providers; issuance of licenses for carrying out activities in the field of telecommunications (except the issuance of a license based on the results of the competition); issuance of copies of licenses for carrying out activities in the field of telecommunications; extension of licenses for carrying out activities in the field of telecommunications; reissuance of a license to carry out activities in the field of telecommunications; issuance of a duplicate license for telecommunications activities.

It is established that the most common violations in the field of telecommunications as grounds for the application of legal liability measures are: non-compliance with the requirements of certain articles of the Law of Ukraine "On Telecommunications" regarding submission to the National Commission for State Regulation in the Field of Communication and Informatization of Information on the

State of Use numbering resource in the manner prescribed by law; carrying out activities without submitting an application for inclusion in the Register of operators, telecommunication providers; use of telecommunication equipment in violation of metrological security requirements; breach of license conditions in carrying out activities in the field of telecommunications; non-compliance with the requirements of the Law of Ukraine "On the RF Frequency Resource of Ukraine".

Characterization of information and technological cards of administrative services for granting permissions for use of the radio frequency spectrum is carried out. It is determined that in the sphere of use of the radio frequency resource such paid administrative services are provided, such as the issuance of a license to use the radio frequency resource of Ukraine (except for the issuance of a license based on the results of the competition); reissuance of license to use the radio frequency resource of Ukraine; issuance of a duplicate license for use of the radio frequency resource of Ukraine; extension of the license for use of the radio frequency resource of Ukraine; obtaining a license to use the radio frequency resource of Ukraine for an additional band of radio frequencies; issuing a permit for early introduction of new radio technology; determining the possibility of using a specific type of radio electronic device or radiation device in the territory of Ukraine.

It is emphasized that the use of the radio frequency spectrum belongs to the exclusive competence of the state as a subject of administrative and telecommunication law, which determines the necessity to apply imperative methods of public administration in the research sphere.

The expediency of exclusion from the Code of Administrative Offenses of the norm establishing liability for "damage to payphones" (Article 147 of the Code of Administrative Offenses) and "equipment and operation of broadcasting installations without proper registration or authorization" (Article 144 of the Code of Ukraine on administrative offenses) due to their "moral" obsolescence and consequently low legal effectiveness.

Taking into account the importance of ensuring compliance with the regime of

use of the radio frequency spectrum of Ukraine for ensuring the standards of economic security of the state, it is substantiated the feasibility of strengthening the administrative responsibility in the investigated field.

Keywords: administrative responsibility, administrative and telecommunication law, administrative services, licensing procedures, public administration tools, principles, system, telecommunications.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Щупаківський Р. В. Адміністративно-правове регулювання телекомунікаційної діяльності в Україні : монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 360 с.

Статті у періодичних наукових фахових виданнях:

2. Щупаківський Р. В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 120–125.

3. Щупаківський Р. В. Правовий режим у сфері телекомунікацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 33. Ч. 2. Т. 3. С. 184–189.

4. Щупаківський Р.В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-

телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 123–128.

5. Щупаківський Р. В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 40. Т. 3. С. 155–160.

6. Щупаківський Р. В. Основні поняття та категорії адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 3. С. 111–115.

7. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 130–137.

8. Щупаківський Р. В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 107–111.

9. Щупаківський Р. В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 171–176.

10. Щупаківський Р. В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 3. С. 115–120.

11. Щупаківський Р. В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 4. С. 125–130.

12. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2019. № 4. С. 155–159.

13. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-

телекомунікаційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 111–115.

14. Щупаківський Р. В. Правовідносини у сфері телекомунікацій: юридичний аналіз, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 5. С. 101–106.

15. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 123–125.

16. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133–137.

17. Щупаківський Р. В. Про правову регламентацію діяльності ЗМІ та забезпечення права на інформацію. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С. 91–95.

18. Щупаківський Р. В. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2019. № 40. С. 178–182.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

19. Щупаковский Р. В. Административная ответственность за правонарушения в области телекоммуникаций. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 143–149.

20. Щупаковский Р. В. Физические лица как субъекты административно-телекоммуникационного права. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 41–45.

21. Щупаковский Р. В. Понятие и значение разрешительных процедур в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 39–44.

22. Щупаковский Р. В. Понятие и пределы правового регулирования административно-телекоммуникационного права. *Право и Закон*. 2018. № 4. С. 134–139.

23. Щупаковский Р. В. Институт стандартизации и метрологического обеспечения деятельности в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 51–55.

24. Щупаковский Р. В. Институт регулирования использования радиочастотного спектра. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 33–39.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

25. Щупаківський Р. В. Зв'язок адміністративно-телекомунікаційного права з іншими галузями права. *Юридична наука: виклики і сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 9–10 червня 2017 р.* Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77–82.

26. Щупаківський Р. В. Фізичні особи як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 12–13 травня 2017 р.* Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77–80.

27. Щупаківський Р. В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8–9 квітня 2016 р.* К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 108–112.

28. Щупаківський Р. В. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн: матеріали міжнародної науково-практичної конференції,*

м. Запоріжжя, 25–26 вересня 2015 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 80–87.

29. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 20–21 березня 2015 року*. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. С. 33–37.

30. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25–26 січня 2019 року*. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 94–99.

31. Щупаківський Р. В. Види дозвільних процедур у сфері телекомунікацій. *Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 6–7 липня, 2018 р.* Дніпро: ГО «Правовий світ», 2018. С. 85–89.

32. Щупаківський Р. В. Інститут дозволу на проектування, будівництво, реконструкцію і модернізацію телекомунікаційних мереж. *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 3–4 серпня 2018 р.* Х.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2018. С. 80–85.

33. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 15–16 квітня 2016 року*. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. С. 37–42.

34. Щупаківський Р. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право як ефективний суспільний регулятор: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 лютого 2019 р.* Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 96–99.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРАВА У СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ	13
1.1. Правовий режим у сфері телекомунікацій	13
1.2. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права	25
1.3. Поняття та основні складові елементи адміністративно-телекомунікаційного права	38
Висновки до розділу 1	81
РОЗДІЛ 2. ПРЕДМЕТ, СИСТЕМА ТА ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРАВА	84
2.1. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права	84
2.2. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права ...	111
2.3. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права	123
Висновки до розділу 2	167
РОЗДІЛ 3. СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРАВА ТА ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС	168
3.1. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права	168
3.2. Суб'єкти публічного управління у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права	191
Висновки до розділу 3	228

РОЗДІЛ 4. ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У СФЕРІ

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ	230
4.1. Поняття та класифікація дозвільних процедур у сфері телекомунікацій	230
4.2. Інструмент стандартизації та метрологічного забезпечення діяльності у сфері телекомунікацій.....	245
4.3. Інструмент дозволу на проектування, будівництво, реконструкцію і модернізацію телекомунікаційних мереж	259
4.4. Інструмент регулювання використання радіочастотного спектра	269
4.5. Інструмент регулювання ресурсу нумерації	283
4.6. Інструмент ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій	294
Висновки до розділу 4	299

РОЗДІЛ 5. ІНСТИТУТ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ.....	303
5.1. Поняття та види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері телекомунікацій.....	303
5.2. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері телекомунікацій.....	330
Висновки до розділу 5	367

ВИСНОВКИ	369
----------------	-----

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	377
----------------------------------	-----

ДОДАТКИ	422
---------------	-----

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Формування інформаційно-телекомунікаційного суспільства є характерною ознакою розвитку сучасної держави. Подальший соціально-економічний та духовний розвиток людства вже неможливий без використання інформаційних технологій. Інформаційні технології є не лише базисом сучасного виробництва, надання комерційних та фінансових послуг, вони стають основою для забезпечення прозорості здійснення функцій та завдань публічного управління, впровадження концепцій електронного судочинства та електронного урядування.

Об'єктивно існуюча нагальна необхідність застосування «digital»-технологій у забезпеченні здійснення публічного управління, впровадження ідеї «держави в смартфоні» вимагає створення належної нормативно-правової бази системного та детального забезпечення її реалізації.

Натомість у сучасних умовах в Україні наявними є численні прогалини правового регулювання використання телекомунікаційних технологій, що пов'язується як з «морально» застарілими нормативними положенням чинного законодавства, так і з відсутністю системного комплексного підходу до оптимізації здійснення державної політики у сфері інформаційного забезпечення функціонування суб'єктів публічного управління. Зокрема, чинний Закон України «Про телекомунікації» від 18 листопада 2003 року № 1280-IV містить відносно застарілу термінологію, неналежним чином регулює реалізацію складових системи інструментів публічної адміністрації у сфері телекомунікацій, не вирішує питання врегулювання статусу учасників адміністративно-телекомунікаційних правовідносин, не відображає повного переліку технічних видів використання телекомунікаційного зв'язку, не містить положень щодо визначення ролі та значення держави у забезпеченні впровадження інформаційних технологій у політичну, духовну, освітню та інші сфери суспільного життя країни.

Варто підкреслити, що проблема правового регулювання використання телекомунікацій не є новою для сучасної юридичної науки, зокрема, привертають увагу дослідження таких вчених, як А. І. Арістова, О. А. Баранов, І. Л. Бачило, К. І. Беляков, Г. О. Блінова, В. М. Брижко, В. Д. Гавловський, О. Д. Довгань, Р. А. Калюжний, О. М. Кальченко, О. Л. Копиленко, В. А. Ліпка, А. І. Марущак, М. В. Процишен, В. С. Цимбалюк, О. І. Яременко та ін. Методологія формування та встановлення реалізації державної політики з питань адміністративно-правового регулювання у сфері телекомунікацій частково відображена у наукових розробках В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, О. Ю. Дрозда, Д. В. Журавльова, Н. В. Коваленко, Т. О. Коломонець, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Б. А. Кормича, О. В. Кузьменко, В. І. Куріла, М. В. Лошицького, Р. С. Мельника, Р. В. Миронюка, Т. П. Мінки, В. Я. Настюка, Н. Р. Нижник, А. О. Собакаря, О. О. Юніна та інших вчених.

Питанням розвитку інформаційного суспільства як суспільства, функціонування якого забезпечується засобами телекомунікаційного зв'язку, присвячені численні наукові праці, що мають міжгалузевий інтеграційний характер, серед яких варто виділити дослідження таких вчених, як Є. Є. Бамбізов, А. В. Баровська, В. Ю. Баскакова, Д. В. Дубов, О. М. Ємельяненко, О. В. Кушнір, О. А. Мандзюк, В. С. Політило, Г. І. Почепцов, О. О. Ткаченко, К. П. Череповський, О. В. Чуприна, В. П. Шеломенцев, О. В. Шепета, А. В. Яковець та ін. Фундаментальні положення робіт зазначених правознавців були використані під час дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання у сфері телекомунікаційних технологій як об'єктивно зумовленого складника адміністративних суспільних правовідносин.

Необхідно підкреслити, що виділяються ряд досліджень міжгалузевого спрямування, зміст яких спрямовується: на вирішення технічних проблем забезпечення якості надання послуг у сфері телекомунікацій (зокрема, такою є дисертація Бака Р. І. «Підвищення доступності телекомунікаційних послуг у мережах мобільного зв'язку» (2019 р.); на оптимізацію обґрунтування прибутковості такого виду господарської діяльності (зокрема, у дисертації

Гощинської Д. Я. «Інформаційно-комунікаційне забезпечення кластерної взаємодії підприємств» (2016 р.) визначено методичні підходи дослідження готовності підприємств сфери інформаційно-комунікаційних технологій до кластерної взаємодії); на оптимізацію процесів інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади чи місцевого самоврядування (такою є дисертація Г. О. Блінової «Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: актуальні питання теорії та практики» (2019 р.); на подолання проблем застосування механізмів юридичної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері телекомунікацій (варто відзначити дисертацію О. О. Леонідової «Адміністративна відповідальність за проступки в сфері телекомунікацій» (2010 р.), де сформульовано авторський підхід до розуміння категорії «правопорушень у сфері телекомунікацій», а також перспективи удосконалення адміністративно-деліктного законодавства; колективну монографію за редакцією проф. К. І. Белякова «Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології» (2019 р.), що є проявом здійснення комплексного дослідження механізмів адміністративної, кримінальної, цивільно-правової відповідальності за вчинення інформаційних правопорушень) тощо. Однак, незважаючи на розмаїття наукових праць та не применшуючи їх здобутки, необхідно зазначити, що безпосередньо проблематиці адміністративно-правового регулювання у сфері телекомунікацій належної комплексної уваги не приділялось.

З урахуванням зазначеного та з огляду на відсутність фундаментальних досліджень адміністративно-правових засад телекомунікаційних відносин в Україні в сучасному вітчизняному науковому просторі тематика роботи набуває достатньої актуальності та потребує ґрунтовного аналізу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Здійснене дослідження відповідає планам реалізації науково-дослідної роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх

справ на 2015–2019 рр., спрямоване на виконання загальноуніверситетської наукової теми «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми державотворення та правотворення в Україні» (номер державної реєстрації 0118U100436). Крім того, тема дисертації корелюється з положеннями Концепції адміністративної реформи в Україні, схваленої Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810, Концепції Національної програми інформатизації, затвердженої Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР, Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р, Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, Дорожньої карти Партнерства у сфері стратегічних комунікацій між Радою національної безпеки і оборони України та міжнародним секретаріатом НАТО.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає у здійсненні комплексної характеристики наукових публікацій, чинних та новаційних нормативно-правових джерел задля визначення концептуальних підходів до реалізації адміністративно-правових засад регулювання суспільних відносин у сфері телекомунікацій в Україні, що сприяє виокремленню проблем їх реалізації та практичного впровадження та формулюванню пропозицій щодо вдосконалення відповідних норм чинного законодавства.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі основні завдання:

- з'ясувати сутність та встановити сучасний стан реалізації правового режиму телекомунікацій в Україні;
- визначити теоретико-правові та організаційні умови формування адміністративно-телекомунікаційного права;
- охарактеризувати поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права;
- на підставі визначення системи адміністративного права обґрунтувати доцільність виділення адміністративно-телекомунікаційного

права як її складової та виокремлення його предмету;

– визначити систему нормативно-правових джерел адміністративно-телекомунікаційного права;

– з'ясувати систему принципів адміністративно-телекомунікаційного права як складову систему адміністративно-правового регулювання суспільних відносин;

– запропонувати авторську дефініцію поняття «системи суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права» та здійснити характеристику його складових;

– виокремити специфіку участі суб'єктів публічного управління у адміністративно-телекомунікаційних відносинах;

– охарактеризувати систему дозвільних процедур у сфері телекомунікацій;

– з'ясувати особливості адміністративно-правового регулювання стандартизації та метрологічного забезпечення діяльності як одного із ресурсів здійснення публічного управління у сфері телекомунікацій в Україні;

– здійснити характеристику інституту дозволу на проектування, будівництво, реконструкцію і модернізацію телекомунікаційних мереж з метою пошуку шляхів оптимізації його реалізації;

– з'ясувати особливості реалізації інституту регулювання використання радіочастотного спектра як інструменту здійснення публічного управління у сфері телекомунікацій в Україні;

– здійснити характеристику реалізації інституту регулювання ресурсу нумерації як адміністративного інструменту здійснення публічного управління у сфері телекомунікацій в Україні;

– визначити проблеми здійснення адміністративних дозвільно-ліцензійних процедур як складової системи публічного управління у сфері телекомунікацій в Україні;

– охарактеризувати поняття та види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері телекомунікацій;

– здійснити аналіз сутності адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері телекомунікацій та охарактеризувати особливості здійснення адміністративно-деліктного провадження у такій категорії адміністративних справ.

Об'єктом дослідження є існуючі та перспективні суспільні та публічно-управлінські відносини у сфері телекомунікацій в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій.

Методи дослідження. Методологічним базисом здійсненого дослідження визначається система загальнонаукових та спеціальних засобів, прийомів пізнання, застосування яких у їх складній сукупності дозволило досягти реалізацію поставленої мети, що сприяло забезпеченню обґрунтованості, повноти, комплексності характеристики визначеного предмету дисертації і стало основою для надання науково достовірних і переконливих висновків та пропозицій.

Одним із пріоритетних методів наукового пізнання, покладених в основу здійсненого дослідження, є метод наукової діалектики, застосування якого дозволило встановити сутність правового режиму телекомунікацій як явища правової дійсності, обґрунтувати доцільності виділення адміністративно-телекомунікаційного права у системі права України, визначити його сутності з позицій єдності матеріального змісту та юридичної форми (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). Здійснене дослідження базується і на використанні логіко-семантичного методу наукового пізнання, який дозволив вирішити задачу з розбудови та конкретизації авторського категоріального апарату, що покладено в основу встановлення сутності та складових адміністративно-телекомунікаційного права України (розділ 1, підрозділи 2.1, 3.1, 4.1, 5.1). Логіко-юридичний метод наукового пізнання став основою формулювання авторського розуміння таких правових категорій, як «адміністративно-телекомунікаційне право» (підрозділ 1.3), «система адміністративно-телекомунікаційного права» (підрозділи 1.2, 1.3, розділ 2), «заходи адміністративної відповідальності у сфері телекомунікацій»

(підрозділи 5.1, 5.2).

Застосування системно-структурного методу наукового пізнання дозволило здійснити класифікаційну характеристику інструментів здійснення публічного управління у сфері телекомунікацій в Україні (розділ 4). Метод групування став базисним для здійснення характеристики системи внутрішніх та зовнішніх зв'язків системи суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права (підрозділи 3.1, 3.2). Метод правового прогнозування дозволив на підставі здійсненого аналізу сучасного стану законодавчих положень, наявних теоретико-правових суперечностей визначити авторський підхід до подолання існуючих правозастосовчих колізій у сфері телекомунікацій в Україні (розділ 3, підрозділи 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 5.2).

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, акти Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також міжнародні нормативно-правові акти, які визначають адміністративно-правові засади у сфері телекомунікацій.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, акумульовані Державною службою статистики України за період 2013–2019 років, інформація Єдиного державного реєстру судових рішень України та офіційних електронних ресурсів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації та інших суб'єктів публічного управління.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці цілісних комплексних досліджень, що присвячене виробленню концептуальної моделі адміністративно-правового регулювання у сфері телекомунікацій та вдосконаленню положень чинного законодавства на цій підставі. У результаті проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення й висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основні наукові положення, які виносяться на захист:

- визначено поняття «адміністративно-телекомунікаційне право» у

об'єктивному розумінні як сукупності правових норм, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з обігом інформації за допомогою сучасних технологічних інформаційних електронних процесів і технологій дистанційного інформаційного обміну між людьми, що відбуваються у сучасних умовах розвитку людства незалежно від кордонів держав; та суб'єктивному розумінні як сукупності визначених чинним законодавством форм можливої поведінки визначеної системи уповноважених фізичних чи юридичних осіб, діяльність яких сприяє забезпеченню обігу інформації за допомогою сучасних технологічних інформаційних електронних процесів і технологій дистанційного інформаційного обміну в умовах формування світового інформаційного суспільства;

– охарактеризовано систему адміністративно-телекомунікаційного права, яку умовно поділено на загальну частину (до якої віднесено інститут загальних положень про предмет, метод, функції адміністративно-телекомунікаційного права; інститут адміністративно-телекомунікаційних відносин та їх елементів; інститут публічного управління у сфері телекомунікацій; інститут юридичної відповідальності за вчинення порушень у досліджуваній сфері) та особливу частину (інститут дозвільних відносин у сфері телекомунікацій; інститут охорони та контролю за безпекою експлуатації телекомунікаційних ліній та споруд; інститут правового регулювання електронної комерції; інститут здійснення електронного урядування та ін.);

– запропоновано визначення системи суб'єктів публічного управління у сфері телекомунікацій у розумінні організаційної структурної функціональної сукупності органів державної влади, місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права та юридичних осіб приватного права, мета діяльності та взаємодія яких полягає у забезпеченні оптимізації обігу інформації із застосуванням електронних технічних засобів, технік і технологій дистанційного спілкування (на великих відстанях) в сучасних умовах на національному та світовому рівнях;

– здійснено класифікацію інструментів публічного управління у сфері

телекомунікацій для з'ясування їх реального ресурсу: за галуззю технологічних процесів (реєстрацію використання специфічного обладнання та радіочастот (видача дозволу на суднові радіостанції; присвоєння радіочастот чи радіочастотних каналів задля засобів цивільного призначення радіоелектронного типу тощо); за сферою застосування дозволу на право здійснення спеціальних робіт (видача дозволів на будівництво, реконструкція, проведення пошукових робіт для проектування ліній телекомунікацій; виділення радіочастотного спектра; розподіл і використання ресурсів нумерації тощо); за доступністю телекомунікаційних послуг (загальнодоступні та обмежені у доступі); за терміном дії дозволу (разові; довгострокові); за територіальною дією дозволу (загальнонаціональні, місцеві (регіональні));

– сформульовано низку конкретних пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення теоретико-правових засад та практики надання телекомунікаційних послуг в Україні, оптимізації механізму застосування заходів адміністративної відповідальності у досліджуваній сфері, у тому числі щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства;

– розуміння категорії «правовий режим телекомунікацій» як сукупності способів, прийомів та механізмів, реалізація яких забезпечує досягнення ефективності виконання суспільного завдання зі здійснення дистанційного спілкування (комунікації) між учасниками правовідносин за допомогою відповідних технічних засобів стаціонарного та рухомого (мобільного) зв'язку;

– наукові положення щодо з'ясування сутності системи суб'єктів адміністративно-телекомунікаційних правовідносин, до складових якої обґрунтовано доцільність запровадження регуляторів забезпечення здійснення телекомунікаційної політики на регіонального, національному та світовому рівнях;

– наукові підходи до розуміння системи принципів адміністративно-телекомунікаційного права як своєрідного комплексу множини координат, реалізація яких забезпечує ефективний розвиток цього права, і є водночас

вектором реалізації бажаних відповідних суспільних відносин у сфері дистанційного спілкування (комунікації);

- науково-практичні підходи до визначення аргументації доцільності здійснення реформування механізму ліцензійного провадження у сфері телекомунікацій крізь призму подолання дискримінаційних проявів здійснення державної регуляторної політики у досліджуваному сегменті публічного управління;

- аргументація оптимізації механізму юридичної відповідальності у сфері телекомунікації, сутність якої виявляється у встановленні пріоритетності застосування адміністративно-господарських санкцій до порушників вимог законодавства у досліджуваній сфері;

- визначення ролі та місця адміністративно-правового регулювання у сфері телекомунікації шляхом встановлення економічних, наукових та соціальних передумов до виокремлення адміністративно-телекомунікаційного права як складової системи публічного права;

- визначення системи нормативно-правових актів у сфері зв'язку та інформатизації, що дозволило аргументувати доцільність активізації процесів їх кодифікації, у результаті здійснення якої обґрунтовано доцільність прийняття Кодексу України про телекомунікації;

- теоретичні положення щодо визначення форм реалізації суб'єктами публічного управління стандартизації та метрології у сфері телекомунікацій, до яких віднесено розроблення нормативних та адміністративних актів; метрологічне супроводження нових телекомунікаційних технологій; атестація вимірювальних і калібрувальних лабораторій; проведення організаційно-правових та науково-технічних заходів; забезпечення сертифікації білінгвових систем України;

- з'ясування інформаційної та технологічної змістовних складових процедур надання дозволів на проектування, будівництво, реконструкцію і модернізацію телекомунікаційних мереж, при цьому наголошено на доцільності законодавчого визначення переліку будівельних робіт у сфері телекомунікацій,

здійснення яких не вимагає отримання спеціальної дозвільної документації;

– аргументація щодо досягнення ефективності реалізації функцій та завдань публічного управління щодо оптимізації регулювання використання радіочастотного спектра як гарантії досягнення високого рівня економічної конкурентоспроможності України;

– характеристика стадій реалізації провадження з надання дозволу на використання номерного телекомунікаційного ресурсу, що дозволила обґрунтувати висновок про доцільність удосконалення механізму контрольно-наглядової діяльності органів публічної адміністрації у досліджуваній сфері шляхом законодавчого визначення стадій здійснення моніторингу якості телекомунікаційних послуг.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так організаційний і практичний інтерес та можуть бути використані в таких напрямках:

– *науково-дослідній сфері* – як базис подальших наукових розробок системи адміністративно-телекомунікаційного права України (акт впровадження у наукову діяльність Університету митної справи та фінансів від 16.05.2019);

– *правотворчій діяльності* – визначені у дисертації пропозиції та висновки є базисом для подальшого реформування адміністративного законодавства України в цілому, і зокрема, таких чинних законодавчих актів, як Кодекс України про адміністративні правопорушення, закони України «Про телекомунікації», «Про інформацію», «Про центральні органи виконавчої влади» тощо, та перспективних проектів Законів України «Про електронні комунікації» та «Про адміністративну процедуру»;

– *правозастосовній діяльності* – для оптимізації реалізації здійснення адміністративно-правового регулювання у сфері телекомунікацій в Україні (акт впровадження в діяльність Секретаріату Кабінету Міністрів України від 23.05.2019; акт впровадження в діяльність Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 07.11.2019);

– *навчальному процесі* – у підготовці навчально-методичного забезпечення таких навчальних дисциплін, як «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Адміністративно-процесуальне право», «Інформаційне право», а також для підготовки підрозділів підручників і навчальних посібників із відповідних навчальних курсів (акт впровадження у навчальний процес Національної академії внутрішніх справ від 01.11.2019; акт впровадження у навчальний процес Київського факультету Національної академії Національної гвардії України від 02.01.2020; акт впровадження у педагогічну діяльність Навчально-наукового інституту Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського від 05.06.2019).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на 10 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях: «Юридична наука: виклики і сьогодення» (м. Одеса, 2017 р.), «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 2019 р.), «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (м. Харків, 2019 р.), «Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку» (м. Харків, 2018 р.), «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Дніпро, 2018 р.), «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 2019 р.), «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 2015 р.), «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» (м. Запоріжжя, 2015 р.), «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства» (м. Київ, 2016 р.), «Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні» (м. Одеса, 2017 р.).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із основної частини (вступу, чотирьох розділів, які містять чотирнадцять підрозділів, висновків), списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 469 сторінок, у тому числі основного тексту – 376 сторінок. Список використаних джерел налічує 472 найменування і займає 45 сторінок, додатки викладено на 24-х сторінках.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРАВА У СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

1.1. Правовий режим у сфері телекомунікацій

Розпочинаючи розгляд адміністративно-телекомунікаційного права, є доцільним звернутися до наукових праць, що присвячені даному питанню. Проте без розуміння загального поняття «правовий режим», спеціального «адміністративно-правовий режим», вищезазначену мету виконати неможливо.

Так, можна говорити про те, що дефініція «правовий режим» займає далеко не останнє місце поміж типів й класів правової науки.

Проте наразі досі нема згоди серед поглядів вчених щодо питання змісту й сутності даної категорії через полісемічність терміну «режим». Усе ще поняття «правовий режим» не має остаточного розв'язання та викликає інтерес науковців сучасності, хоча відомий факт, що вперше дану категорію було теоретично осмислено у 80-тих роках ХХ століття.

Більш за все наукових вчень щодо правових режимів здійснюється дослідниками безпосередньо в межах сфери адміністративного права. Правовим режимом можна визнати багаторівневу юридичну категорію, котрої доторкаються різноманітні шари правової сфери, яка істотно ускладнює її аналізування.

Розпочати розгляд даного явища варто із етимології слова «режим», що відправляє до французького «regime» – тобто порядок (упорядковувати), а також і латинського – «regimen» – управління.

Наука про право розуміє під режимом законність [344, с. 12], порядок [335, с. 5], соціальний режим окремих об'єктів або видів діяльності, котрі запроваджені нормами права [325, с. 258-259].

Звернувшись до положень юридичної енциклопедії, знаходимо в ній

наступне визначення поняття «режим»– це система суспільних відносин, що прийнята та ухвалена національними нормами права й міжнародними правовими положеннями [462].

Здійснивши аналіз різних дефініцій терміну «режим» необхідно відмітити, що єдиного визначення вищенаведеного поняття досі не існує, а використання даного терміну, зважаючи на контекст, має різне сутнісне навантаження [13, с. 37].

Єдиної дефініції терміну «правовий режим» вчені-юристи також досі не сформулювали. Одним з перших радянських вчених, що почав вивчати питання правового режиму є С. С. Алексєєв, що першим надав поняття «правовий режим», під яким розуміється порядок регулювання, що виражається за допомогою комплексу юридичних методів, котрі можна охарактеризувати згуртованістю узгоджених дозволів, заборон та зобов'язань позитивного характеру, якими формується особлива спрямованість регулювання [27, с. 185].

Також поглядом на визначення терміну «правовий режим», що користується попитом у науковому колі є позиція Д. М. Бахраха, який у поняття правового режиму вкладає комплекс правових положень, що регламентує діяльність, а також відносини людей щодо окремо взятих предметів. Правовий режим, відповідно до вчення Д. М. Бахраха, є такою системою відносин суспільства в межах певної діяльності, що закріплена правовими положеннями й забезпечується комплексом організаційно-правових засобів. Д. М. Бахрах вважає, що правовий режим існує через специфічність відносин у суспільстві та через застосування спеціальних форм й засобів діяльності, які проявляються й виражаються через сукупність прав й обов'язків суб'єктів [39, с. 201; 129, с. 90].

Разом із тим, в рамках юридичної літератури в процесі розгляду питання про природу правового режиму було знайдено також й інші позиції стосовно визначення наведеного терміну. Наведемо як приклад думку правознавця Т. П. Мінка, котра зауважила в межах своїх робіт, що правовим режимом є феномен, що утворив концепцію права та формує в рамках її структури окремі

формування, яким притаманні системіознаки(наприклад галузь, підгалузь, інститут, субінститут). Також Т. П. Мінка зазначила, що правовим режимом передбачається розподілення права на приватне й публічне [206, с. 20].

С. О. Кузніченко дійшов схожого висновку, який полягає в тому, що первинна розроблена дефініція режиму загальних дозволів та заборон, яку наведено С. С. Алексєєвим, базується на поділі права на публічне та приватне [160, с. 110].

Правовим режимом на думку В. В. Конопльова є правова форма суспільних відносин у певних сферах життя людей, котрою налічується певний комплекс правових методів, за допомогою яких реалізується визначена система розвитку таких відносин у часі та в просторі, та встановлюються шляхи правового врегулювання [145, с. 172].

Якщо подивитися на найчастіше використання поняття «правовий режим», то це буде його безперечне використання задля розкриття правового стану окремих об'єктів. У такому розумінні дана дефініція постає комплексом правил, який відображається в межах законодавчих норм, котрими визначаються функції окремих об'єктів, система адміністрування та їх застосування.

Наразі правовий режим є самодостатньою правовою конструкцією. На даному етапі, після проведеного аналізу певної кількості наукових ґрунтовних робіт, що написані з приводу саме категорії правового режиму та утворюють й формують базу даної категорії, можна говорити про те, що розвиток вищенаведеної правової позиції тепер залежить саме від власних внутрішніх закономірностей і майже зовсім не зумовлений зовнішнім впливом решти юридичних соціальних обставин [27;38;125, с. 159-170;45; 129, с. 91; 423].

Зробивши аналіз наукових праць вчених-юристів з приводу сутності правових режимів, варто зробити висновок щодо того, що правовий режим –це досить складний, різнобічний юридичний феномен, щільно зв'язаний із відносинами в суспільстві.

Звертаючись до кількісних показників вживання поняття «режим»

нормативно-правовими актами, можна побачити й відстежити, що з плином часу наявна певна динаміка використання даного терміну законодавцем. У період післявоєнних часів й аж до 1991 року знаходимо близько десяти нормативних актів, у яких вживається вищевказана дефініція. 1992 року законодавець використав поняття «режим» рівно в десяти нормативно-правових актах, з кожним наступним роком незалежної України використання вищевказаної дефініції в законодавстві збільшувалося.

У 2005 році згадок про «режим» в законодавстві України можна віднайти вже більше, аніж у 200 нормативно-правових актах, які пройшли процес впровадження в законодавчу систему й були зареєстровані в Міністерстві юстиції України. Хоча існує багато згадок вищевказаного терміну у нормативній літературі, законодавець обмежився лише згадками даного терміну, а його визначення залишив без уваги.

Що ж до терміну «правовий режим», то він також доволі поширений на законодавчому рівні України, а також, разом із тим набуває нормативного значення. Так, дане поняття використовується законодавцем у Конституції України – поняття «правовий режим власності», «правовий режим державного кордону», «правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайних екологічних ситуацій» тощо. Господарський кодекс України виділив цілий розділ, що присвячений спеціальним режимам господарювання. Якщо звернемося до Митного кодексу України, то він виділяє кілька режимів, серед яких можна назвати митний режим, режим зони митного контролю тощо.

Що ж до правових режимів саме у галузі адміністративного права, то їй притаманне існування правових режимів, що відносяться до такої сфери діяльності, у якій відносини державних органів й підприємств, установ, організацій різних форм власності, об'єднань громадян й одноособово громадян регламентується головним чином правовими положеннями адміністративного законодавства (державне адміністрування).

Одним із завдань держави є гарантування відповідного управління відносинами у суспільстві за оригінальних, особливих обставин. На виконання

такого завдання держави і функціонує специфічний інститут державного управління, а саме адміністративно-правовий режим.

Вчені-адміністративісти і досі не досягли згоди з приводу єдиного визначення сутності адміністративно-правового режиму. Отже, варто розглянути найпоширеніші дефініції даної категорії, що було надано вченими - правознавцями.

Відповідно до думки І. С. Розанова адміністративно-правовий режим – це як сукупність закріплених законодавством норм щодо правил діяльності, поведінки фізичних та юридичних осіб, так і порядок впровадження вищеперерахованими суб'єктами власних прав у межах відповідних обставин (ситуацій), гарантування й сприяння суверенітету і оборони країни навмисно та свідомо заснованими й утвореними службами державного управління [338, с. 85].

Під адміністративно-правовими режимами розуміють загальні методи, завдяки яким реалізується адміністративно-правове регулювання різноманітних сфер життєдіяльності людини [128, с. 176].

Спираючись на погляди низки вчених, можна навести наступне визначення адміністративно-правового режиму – це обґрунтована на базі адміністративно-правових положень певна система діяння її суб'єктів, що застосовується задля подужання несприятливих обставин у відповідному державному управлінні [14, с. 467].

Деякі автори дефініцію у адміністративно-правовому режимі вбачають як певну сукупність адміністративних правових засобів управління, що проявляється централізованим порядком, імперативним методом правового впливу й асиметрією учасників правових відносин [40, с. 279-280].

У визначенні вищезазначеного інституту адміністративного права, що наявне у підручнику за редакцією Ю. П. Битяка, адміністративно-правовим режимом є таке об'єднання адміністративних способів управління, за якого дане об'єднання опосередковане централізованим шляхом, імперативним методом правового авторитету, а також таке, що виражається в посіданні

суб'єктами правових відносин нерівних правових позицій [21, с. 246].

Позиція Ю. А. Тихомирова [393] відрізняється від вищенаведеної. Так, він вважає, що адміністративно-правові режими – це така категорія регулювання, в якій організовується та застосовується відповідне поєднання правових, організаційних й деяких інших методів задля гарантування певного стану держави.

Адміністративно-правовий режим, на думку Ю. В. Дем'янчук, є особливою системою діяльності учасників правовідносин у межах різноманітних сфер життєдіяльності суспільства, введення та координація яких здійснюється завдяки відповідним юридичним методам [93, с. 308].

Виходячи із знань, які нам дає теорія адміністративного права, знаємо, що адміністративно-правовий режим – це конструкція з об'єднання державно-управлінських й адміністративно-правових методів, що помітно відрізняються від застосовуваних органами виконавчої влади при звичних умовах їхнього функціонування [85, с. 175].

Як зазначив В. В. Конопльов [145, с. 172], адміністративно-правовим режимом є юридична форма розвитку адміністративних правовідносин у часі й просторі, якій притаманна відповідна мета регулювання, та яка гарантується сукупністю юридичних засобів.

Сучасне адміністративне право зберегло звичне радянському адміністративному праву поняття сутності адміністративно-правового режиму як комплексу методів врегулювання відносини у суспільстві за надзвичайних обставин.

Це можна побачити у визначеннях, що надають нам такі науковці, як В. Б. Рушайло та Н. Г. Янгол, що під поняттям адміністративно-правового режиму розуміють комплекс методів врегулювання відносини у суспільстві за особливих, надзвичайних обставин; об'єднання необхідних дій, що мають на меті позбавлення від несприятливих, а іноді й від критичних наслідків та результатів різноманітного негативного соціального процесу, стихійного лиха, налагодження стану ситуації та умов в межах державного управління [341, с. 80;

440, с. 114-152].

Проаналізувавши вищенаведені визначення адміністративно-правового режиму варто зазначити, що з ними неможливо погодитися повністю, адже такі визначення не залишають місця для правовідносин, що не пов'язані із надзвичайними обставинами (наприклад, регулювання питання щодо паспортної реєстрації, обігу зброї, державної таємниці, чи звичайні митні правовідносини тощо). З такої точки зору на адміністративно-правовий режим немає місця і для безпосередньо для правового режиму у сфері телекомунікацій.

Наступна дефініція адміністративно-правового режиму була надана О. О. Крестьяніновим, котрий визначив його в якості встановленого комплексу законодавчих норм, що націлене на забезпечення державного суверенітету, підтримання громадського порядку, охорону суспільної безпеки, нормальне існування всіх вагомих державних органів, а також і суспільства загалом за допомогою адміністративних правових методів регулювання, свідомо заснованим й утвореним службам та органам державного управління [155, с. 8].

Як було зазначено Т. П. Мінкою наведені вище тлумачення звузили зміст адміністративно-правових режимів, адже ними не враховуються буденні питання державного функціонування, наявність суспільних відносин, котрі не пов'язуються із гарантуванням безпеки [206, с. 119].

Варто відмітити, що бувають не тільки визначення з «жорсткою» прив'язкою адміністративно-правового режиму до надзвичайних обставин, існують також дефініції, котрим не притаманна категоричність та які можна охарактеризувати «м'якими» формулюваннями. До таких «м'яких» дефініцій відноситься визначення, що надано в підручнику «Адміністративне право України» за редакцією Ю. П. Битяка: «таке об'єднання адміністративних способів управління, за якого дане об'єднання опосередковане централізованим шляхом, імперативним методом правового авторитету, а також таке, що виражається в посіданні суб'єктами правових відносин нерівних правових позицій» [21, с. 246].

М. В. Ковальова визначає адміністративно-правовий режим як форму юридичного регулювання, котра формується з комплексу операцій правового й організаційно-технічного характеру адміністративно-правових методів і що здійснює розмежування можливої та належної поведінки учасників правових відносин [131, с. 80].

Загалом визначення дефініції «адміністративно-правовий режим» зводиться до його сприйняття у вигляді особливої форми регулювання, у якій формуються та вживаються (використовуються) особливі поєднання правових, організаційних та деяких інших методів гарантування сприяння на відповідну область відносин у суспільстві [129, с. 96].

Наразі все ж таки варто приділити увагу саме правовому режиму у сфері телекомунікацій. Правову базутелекомунікаційної діяльності встановлює закон України «Про телекомунікації».

Саме цей закон України у положеннях статті 1 визначає поняття телекомунікації, або електров'язку, як передавання, випромінювання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, провідних, оптичних чи інших електромагнітних системах [322]. Основними послугами телекомунікаційних технологій є електронна пошта, передача файлів, теле-, відео-конференції, довідкові служби «дошки повідомлень», доступ до інформаційних ресурсів мережевих серверів.

XXI століття справді можна охарактеризувати через прикметник—інформативний, це століття інформаційної революції, основним чинником якої постає саме телекомунікації. Виходячи з цього, ретельного вивчення й уваги у межах питання щодо правового режиму у сфері телекомунікацій потребують такі терміни, як «комунікація» і «телекомунікація».

Дефініцію «комунікація» досить широко використовують в діяльності ЗМІ, у межах наукової літератури, політики тощо. Слово «комунікація» походить від латинського *communicatio* та означає «роблю загальним, пов'язую, спілкуюсь». на сьогоднішній день дане поняття застосовується у трьох інтерпретаціях та

розуміється через категорію засобу зв'язку об'єктиву матеріальному й духовному світі; спілкування – тобто через передачу інформації від людини до людини; передача та обмін інформації у межах суспільства, аби впливати на нього [144, с. 7].

Комунікаціями можна назвати:

- 1) галузь діяльності суспільства, що спрямовано на взаємну передачу один одному інформації;
- 2) безпосереднє спілкування й обмін інформацією;
- 3) узгоджені дії в межах наукової й практичної сфер.

Проте, слід звернути увагу на думку С. Стеценко, що зазначає той факт, що до числа комунікацій можна віднести не лише засоби (чи то прийоми спілкування), проте і систему всіх видів сполучення, що, безпосередньо не створюючи цінностей матеріального характеру, забезпечують переміщення людей, багажу, вантажів тощо. Вони включають у себе наступні складові: транспорт (автомобільний, залізничний, авіаційний, річковий, морський, міський електричний та трубопровідний), шляхове господарство, зв'язок (поштовий та електричний - безпосередньо телекомунікації) [369, с. 352].

Дефініція телекомунікацій розуміється низкою вчених як взаємодія технологічного характеру поміж суб'єктами, що знаходяться на відстані, як обмін повідомленнями дистанційно завдяки сигналам, що включають в себе різну інформацію (дані) за допомогою використання технічних каналів зв'язку (оптичного, електричного, радіо, супутникового тощо) [429, с. 422-423].

Як у об'єктів адміністративно-правового регулювання комунікаціям притаманні наступні особливості:

- 1) транспорт, шляхове господарство й зв'язок на меті мають реалізацію громадських потреб щодо пересування й спілкування; вони об'єктивно не утворюють цінностей матеріального характеру;
- 2) притаманна наявність високого ступеню централізації управління державою;
- 3) комунікації постають джерелом підвищеної небезпеки;

- 4) є комплексною галуззю народного господарства;
- 5) містять природні монополії;
- 6) займають значне соціальне становище[15, с. 352-354].

Найвдалішим визначенням телекомунікацій є те, що передбачає тлумачення через спілкування на відстані завдяки технічним засобам. Телекомунікації посідають вельми істотне місце для таких споживачів, як органи безпеки, збройні сили, відомство внутрішніх справ, прокуратури, слідчі апарати, суди. Вони потребують досить широкого діапазону послуг: починаючи від телефонних контактів, закінчуючи відеотелефоном та іншою різноманітною інформацією.

Зв'язок спеціального характеру повинен включати елементи захисту від підслуховування напрочуд високої стійкості. Важливо, аби канали телекомунікацій також забезпечувалися прихованою апаратурою. У даному контексті істотне місце займає телекомунікаційний інформаційний центр. Правоохоронним та силовим відомствам притаманна наявність власних інформаційних центрів, комп'ютерних картотек тощо. Проте їхнє обладнання є професійно-орієнтованим, а це достатнім не завжди. Слабо наразі забезпечено і судочинство. Так, всі вищенаведені прогалини може та має заповнити телекомунікаційна система.

Телекомунікаційною сферою постає сукупність розподілених за категорією території телекомунікаційних мереж, що включають в себе лінії зв'язку, мережій канали передачі даних й засобів управління потоками інформаційного характеру [429, с. 424].

Сфера телекомунікацій містить телекомунікаційне середовище, організаційні структури, правові та нормативні механізми, які забезпечують її ефективне функціонування, комплекс соціально-економічних зв'язків, що виникають між виробниками, споживачами послуг зв'язку і державою[429, с. 424].

Актуальність проблем адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права в Україні, його публічно-правовий та приватно-

правовий зміст як підгалузі адміністративного права зумовлена не тільки теоретичними питаннями, а й практичними. Практичний аспект проблематики, серед іншого, визначається і з професійної діяльності автора цієї публікації як державного уповноваженого Антимонопольного комітету України, зокрема під час здійснення контролю за функціонуванням вітчизняної сфери телекомунікацій, зв'язку.

Наразі варто висвітлити методологічні положення щодо розуміння телекомунікацій (зв'язку) у контексті концептуальних положень окремих змістів природи інформаційного права, що пропонується розглядати як комплексну галузь права, що має у єдності як приватно-правову, так і публічно-правову складові.

В Україні публічно-правова складова сфери телекомунікацій (зв'язку) у змісті передавання, випромінювання та/або приймання інформації у технологічній формі знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду, зокрема із застосуванням радіо, провідних, оптичних або інших електромагнітних системах, має конституційно-правовий статус.

Так, враховуючи суспільну значимість телекомунікацій (зв'язку), відповідно до п. 5 ст. 92 Конституції України [146], серед іншого, що визначається виключно законами України, зазначено також організацію зв'язку. Це можна розглядати як імперативну норму, що, на перший погляд, виключає можливість застосування приватно-правового аспекту регулювання суспільних відносин для сфери телекомунікації (зв'язку). Цей методологічний підхід підсилюється також конституційною нормою. Зокрема, у ч. 1 ст. 19 Конституції України імперативно, без альтернатив для органів державної влади однозначно визначено, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах відповідно до того, що ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

У ретроспективі дослідження формування законодавства України щодо зв'язку (телекомунікацій) як основи публічно-правових відносин слід

вказати, що свого часу був прийнятий Закон України «Про зв'язок» [294] (від 16.05.1995 № 160/95-ВР), який втратив чинність у зв'язку з прийняттям Закону України «Про телекомунікації» (від 18.11.2003 р.).

Пропонується звернути увагу, що вірогідно, саме термінологія Закону України «Про зв'язок» суттєво вплинула на термінологію під час розробки Конституції України, а саме: в Основному Законі України застосовано термін «зв'язок», а не близький до нього за змістом інтернаціональний термін «телекомунікації».

Отже, можна констатувати, що термін «телекомунікації» увійшов у юридичну термінологію України пізніше. Це сталося під впливом тенденцій приватного права (наприклад, у назві українського акціонерного товариства - «Укртелеком»), а також під впливом потреб гармонізації, адаптації національного законодавства України з правом країн Європейського Союзу [374].

Із введенням терміну «телекомунікації» певним чином було частково адаптовано публічно-правове поле України до права Європейського Союзу. Також можна констатувати, що таким чином реалізується і конституційний принцип (який знайшов вираження у ст. 9 Конституції України) про те, що чинні міжнародні договори, якщо згода обов'язковості застосування їх надана Верховною Радою України, є частиною законодавства України.

У цілому, виходячи з конституційних положень, що прямо та опосередковано визначають правові норми у сфері зв'язку (телекомунікацій) в Україні, певним чином здійснено публічно-правове регулювання суспільних відносин, зокрема на рівні їх законодавчого забезпечення. Водночас практика застосування законодавства про зв'язок (телекомунікації) виявила низку проблем, що потребують вирішення у цільовому науковому пошуці, зокрема щодо систематизації шляхом інкорпорації, консолідації та кодифікації права про телекомунікації.

Під час частково проведеного аналізу законодавства про зв'язок (телекомунікації) синтезувалась така теоретична позиція: у контексті

конструктивної критики окремих положень Закону України «Про телекомунікації» пропонується звернути увагу на невідале запозичення з приватно-правової практики окремих термінів, що далі знайшли відображення у публічно-правовій складовій адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права.

1.2. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права

Наразі виникає потреба в науковій оцінці процесів формування громадського суспільства й будівництва правової держави та внесення змін в основу будови українського права, що має супроводжуватися змістовними, структурними й функціональними змінами в національному праві. Багато дослідників звертали увагу на те, що пануюча концепція системи права, представлена у численних наукових дослідженнях, явно не відповідає сучасним потребам. Мається на увазі, що питання щодо цієї концепції потребує нових уявлень та підходів з урахуванням правових реалій сучасного суспільства та характеру суттєвих змін, що відбуваються.

Питання про виокремлення нових галузей права нині є дуже актуальним в юридичній науці. Із приводу цього точаться численні дискусії між провідними ученими юристами [103, с. 57].

Слушною видається пропозиція Н. В. Разуваєва щодо застосування аксіологічного (прагматичного) підходу як критерію розмежування галузей права, зважаючи на те, що «своєрідність будь-якої галузі права у числі іншого виявляється і в тому, що кожній із них належить свій набір найважливіших юридичних цінностей у якісно своєрідному співвідношенні» [333, с. 54]. Безпосередню конкретизацію та формально-юридичне вираження правові цінності, як правило, отримують завдяки принципам права.

Головне призначення галузі права полягає у забезпеченні специфічним

режимом правового регулювання – сукупністю особливих за природою та специфічних щодо юридичного змісту засобів правового характеру. Саме існування такого режиму робить можливим не лише поєднання норм права в одне ціле, надання цим нормам упорядкованості й системності характеру, однак і допомагає відрізнити галузі права одна від другої.

Характеризуючи галузі права варто зауважити на їхньому виокремленні недостатнього користування критерію єдності предмета й методу регулювання правового характеру. Добре працюючий у межах цивільного та кримінального права критерій не можна штучно застосовувати, характеризуючи всі галузі права. Більш за все вищенаведене торкається галузей права, що виникли нещодавно, такі як космічне, екологічне, будівельне, військове, транспортне, інформаційне право тощо, в межах яких враховується їхні правові режими, що має надважливе й історичне значення.

Генезисом нових галузей права можна визнати процес зародження та становлення відповідної якості в межах правової реальності. До поняття межі генезису нових правових галузей можна віднести її оформлення в якості незалежної правової галузі.

До основного змісту аналізування передумов віднесемо встановлення протиріч, котрими визначаються ознаки зародження нових правових галузей. Формування нових правових галузей визначають як результат синтезу загальних, безпосередніх й основних передумов. Створена правова галузь є системою, що є потрібною для юридичної практики та науки.

Наразі вітчизняна юриспруденція вважає загальноновживаним наступне визначення галузі права: «об'єктивно сформована всередині єдиної системи права у вигляді її відокремленої частини група правових інститутів і норм, які регулюють якісно однорідні відносини в суспільстві на основі певних принципів і специфічних методів, у силу чого здобула відносну самостійність, стійкість і автономність функціонування» [46, с. 22; 104, с. 99]. У межах вітчизняної юридичної літератури також багато науковців підтримують позицію про те, що до підстав утворення правової галузі відносять формування

нового предмета права та правового методу. Дану позицію досі підтримує домінуюча кількість науковців, котрі вивчали теорію держави та права з 30-х років ХХ століття, незважаючи на те, що наразі існує декілька критичних робіт з цього приводу [346, с. 34].

Проте слід відмітити, що тій галузі права, котра базується на теорії про особливий предмет та метод правового регулювання, будуть притаманні протиріччя. До них, наприклад, можна віднести те, що перш за все, положення стосовно власного методу по відношенню до кожної правової галузі не дотримуються. Також, зважаючи на дану конструкцію, не є зрозумілим статус комплексних галузей права. По-третє, існують певні складнощі привизначенні співвідношення правової системи та законодавчої системи.

Здійснивши аналіз поняття «галузь права», можна виділити наступні ознаки галузі права:

- а) наявність відповідної сфери суспільних відносин;
- б) наявність певної єдності у даному комплексі суспільних відносин;
- в) наявність об'єктивно обумовленого інтересу у самостійному регулюванні даного комплексу відносин;
- г) наявність певного специфічного методу регулювання даного комплексу відносин [123, с. 247].

Однак вищенаведені особливості не можна зазначити як достатні задля виокремлення нової правової галузі, оскільки вони мають суб'єктивний характер, адже їм притаманна доволі нечітка природа. У зв'язку з вищенаведеним правознавці розпочинають відрізняти також інші характерні риси, наприклад, загальні принципи чи соціальна цінність.

Думка, що особливість предмета правового регулювання галузі права полягає не лише у вимозі особливої форми чи методі правового регулювання, існує вже давно. Особливість відшуковують також і в змісті правового регулювання, що не може бути охопленим за допомогою загальних норм інших правових галузей, однак вимагає утворення самостійних норм, що націлено на використання даного комплексу правових положень. Так, аби було сформовано

нову правову галузь, потрібно володіти власною «загальною частиною», або таке утворення не є правовою галуззю.

І все ж, беручи до уваги все вищеперераховане, загальноприйнятою думкою залишається те, що фактором системоутворюючого характеру по відношенню до нової галузі права є предмет правового регулювання, котрий постає основним, проте не єдиним чинником. Предмет правового регулювання розуміють в якості об'єктивної потреби суспільства в особливому режимі правового регулювання даних відносину суспільстві [103, с. 58-60].

Існуючий у межах наукової літератури перелік передумов для формування галузей права було запропоновано збільшити й закріпити в наступному вигляді:

1) існування повторюваних відносин в суспільстві, що можуть стати об'єктом зовнішнього контролювання (колу суспільних відносин мають бути притаманні своєрідність, однорідність й багатогранність);

2) необхідність соціального характеру комплексного регулювання даних правовідносин (ці відносини в суспільстві повинні торкатися інтересів більшості правових суб'єктів й бути актуальними у певних умовах життя суспільства, яке гарантує законодавчий розвиток);

3) існування інтересу та підтримки державного характеру даних відносин (чи підтримки їхнього захисту);

4) узагальнення та утворення нормативів поведінки суспільства.

Перетворення суспільного чи політичного характеру в державі, різні події й катаклізми можуть стати каталізатором створення галузі права. Факторами, що впливають на процеси трансформації системи права є культура, традиції правового регулювання певної держави, а також процеси глобалізації.

Функціональне призначення й місце цієї галузі в системі права (її вид у класифікації галузей) обумовлює специфіку створення нової галузі. Комплексність, що передбачає те, що нова галузь, за умови формування на базі вже існуючих галузей права, переймає деякі їхні характерні риси та постає обов'язковою ознакою формування нової галузі права. Аналізування різновидів

інститутів правового характеру щодо стабільності та здатності утворювати нові системи вищого рівня продемонструвало провідну роль комплексних інститутів у межах формування нової галузі.

Галузь права формується завдяки виокремлення (з однієї або із декількох галузей) й переродження. Переродженням галузі постає певний шлях зародження нової галузі, поглинаючи й трансформуючи вже існуючу галузь із доповненням значної кількості нових правових норм. Виокремлення та переродження галузі може здійснюватися на базі нових відносин суспільства чи на базі актуалізації існуючих. Розподіл шляхів створення демонструє походження основної частини норм галузі права, розкриваючи генетичні зв'язки всередині права.

Етапами формування нових галузей права є:

- прийняття норм права, які регулюють нові відносини суспільства чи їхній новий аспект;
- об'єднання даних норм в правові інститути;
- створення правових інститутів комплексного характеру;
- зародження нових правових положень завдяки інститутам права;
- створення складного міжгалузевого правового інституту;
- зародження нових норм складним міжгалузевим інститутом;
- становлення та розвиток нової галузі права [210, с. 15].

Напрямок майбутніх наукових досліджень у цій площині зображується з'ясуванням характерних рис становлення комплексних галузей права в умовах сьогоденного розвитку національної правової та законодавчої систем [186, с. 46].

Таким чином, створення нових галузей права є потребою сучасності, це спричинено розвитком ринкових відносин, науково-технічним прогресом. Тому розподіл права на нові галузі надасть змогу ефективніше регулювати правові відносини у відповідних сферах діяльності [103, с. 62-64].

У сучасних умовах відбувається еволюціонування предмета правового регулювання галузей права, зумовлене складністю самого життя та оточуючої

правової реальності. Складність, багаторівневість, багатосуб'єктність суспільних відносин, переплетені з конкретними життєвими ситуаціями, що підпадають під різногалузеве правове регулювання – усе це ставить перед юридичною наукою завдання чіткої відповіді на запитання про особливості сучасної юридичної природи предмета правового регулювання, що вважається головним критерієм галузевої структуризації усього правового масиву.

Так, якщо переходити ближче до питання саме формування адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права, то можна розпочати його вивчення з галуззі адміністративного права, що вважається однією з основних галузей української системи права.

Адміністративне право, як галузь права, визначає не лише систему норм права, регулюючі відносини суспільства, які виникають у межах процесу організації, а також реалізацію виконавчої влади. Адміністративно-правовими нормами визначається статус управлінських органів, регламентують їх діяльність у межах сфери управління, способи гарантування законності в управлінні державою, особливості регулювання відносин суспільства в межах економічної, політичної, соціально-культурної й інших сфер, а також відносини, що пов'язані із внутрішньою організацією діяльності державних органів держави, місцево-самоврядних органів й використанням адміністративного примусу за випадків здійснення правопорушень адміністративного характеру, реалізацією та захистом громадських прав й свобод у межах сфери виконавчої влади. Однак дедалі більш дискусійним стає визначення предмета адміністративного права. Відповідно до тверджень науковців, збереження провідного, визначального місця у тлумаченні предмета адміністративного права за управлінськими відносинами означає подальше збереження й консервацію традицій колишньої радянської адміністративно-правової науки. Здійснений аналіз дає підстави наполягати на визнанні як базової категорії адміністративного права не «управління», а «забезпечення реалізації прав і свобод громадян у численних взаємовідносинах між суб'єктами публічного (державного і самоврядного) управління й населенням».

Твердження, що відносини влади зароджуються в момент управління державного характеру й адміністративної діяльності державних органів, коли вони здійснюють взаємодію між собою, а також втілюють у життя законодавчі повноваження передбачені щодо регулювання тих чи інших відносин в суспільстві, залишається беззаперечним.

Нині кожен із нас є свідком процесу подолання нового завдання щодо розвитку суспільства – а саме перехід до інформаційно-адміністративно-телекомунікаційного суспільства. Перетворюючись на ключовий фактор виробництва, провідну позицію сьогодні займає науково-технічна інформація в межах різноманітних суспільно-економічних сферах.

Уже досяг значущості один із найважливіших істотних чинників процесу наступного соціально-економічного й інтелектуального розвитку людини – інтенсивна інформатизація більшості сфер життя в суспільстві й людській діяльності. Одним із головних напрямків розвитку країни завжди було гарантування населенню й суб'єктам господарювання використання інформації завдяки телекомунікаційним мережам, каналам адміністративно-телекомунікаційного зв'язку.

Втрата нормального розуміння перспективи розвитку процесів передачі інформації зумовлена сьогоденною різноманітністю інформаційно-телекомунікаційних послуг, постійним розвитком технічних приладів, які застосовуються, відсутністю системного й детального забезпечення правовими нормами законодавства даної сфери. Через велику кількість прогалин та масштабу певних інститутів у межах системи інформаційного й адміністративно-телекомунікаційного права, так само, як і через значну колізійність законодавства, існує відставання від поступу науково-технічного розвитку [225, с. 71-72].

Можливість формування адміністративно-телекомунікаційного права в єдиний блок висловлювалася ще у 70 – 80-ті роки ХХ століття, разом із винаходом електронно-обчислювальних машин й автоматизованих систем управління.

Правове регулювання автоматизованих систем управління має перш за все бути націлене на процес організації інформаційних потоків.

Регламентация правового характеру інформаційних потоків має складатися з регламентації зборів й передачі даних із врахуванням роботи електронно-обчислювальних машин у реальному часі та в режимі пакетної обробки даних.

Велику кількість часу дослідження проблематики регулювання правового характеру телекомунікацій обмежуються сферою управління й проблемами регулювання правового характеру формування систем, інформаційної обробки в межах автоматизованих систем управління.

Телекомунікаційне право сучасними зарубіжними дослідниками прийнято виділяти у межах наукової та освітньої сфер. Наприклад, Деяном Міленковичем зауважено, що «Інтернетом постає технологічна інфраструктура, яка здійснює поширення інформації» [71].

На думку Ганса Кляйнштойбера, «Інтернетом є продукт технічних рішень, які приймаються не державними органами чи органами управління» [71].

Як було зауважено Д. Кахира, інформаційним правом є щось середнє між публічним та приватним. Здійснюючи розмежування приватної та публічної сфер інформаційного права, вчений відніс телекомунікації й Інтернет до зв'язкових послуг у межах сфери публічного типу інформаційного права [71].

Вплив на становлення спеціалізації формувань бізнес-типу здійснює безпосередньо зарубіжна практика використання адміністративно-телекомунікаційна частина законодавства.

Телекомунікаційне право як навчальна дисципліна викладається у великій кількості вузів, що спеціалізуються на вивченні юриспруденції, в Австралії, Англії, Канаді, США, Франції, Японії. Крім адміністративно-телекомунікаційного законодавства наявні також і особливі навчальні курси щодо вивчення середовища адміністративно-телекомунікаційного характеру з юридичного погляду. Навчання прийнято будувати у 2-х базових напрямках.

Телекомунікаційне право поряд з технічними дисциплінами (зокрема, інформатика, інформаційні технології) вивчається студентами юридичних спеціальностей, а студенти гуманітарних та інженерних спеціальностей (наприклад, журналістика, зв'язки, електротехніка, тощо) із основними дисциплінами своєї спеціальності вивчають також адміністративно-телекомунікаційне право, яке може застосовуватися у межах сфери їхньої майбутньої діяльності [108, с. 172].

Телекомунікаційне право у світі активно розвивається з 80-х років минулого століття і офіційно викладається з 1998 року в Азії, Австралії, США, Європі, Африці. Більшість навчальних програм спеціальностей, пов'язаних з управлінням, в обов'язковому порядку включають навчальну дисципліну з питання правового регулювання комунікацій. Може змінюватися найменування таких дисциплін, однак істотність, як правило, залишається практично однаковою [70].

Телекомунікаційна сфера, як колишній об'єкт адміністративних правовідносин, від 1980-х рр. в найрозвиненіших державах, стала об'єктом приватизації. Досить бурхливий розвиток приніс нове до традиційних відносин, регулюванням котрих займається цільне право. Багаторазові збільшення обсягів, фінансування, наукових досліджень, регуляторів у сфері цивільно-правових механізмів не допомогли сформуванню стійких підходів та напрямків задля регулювання галузі. Сучасні тенденції формування медіа права, адміністративно-телекомунікаційного права, права інформаційних технологій також більшою мірою пов'язані з адміністративним та інформаційним правом, ніж з цивільним правом.

Адміністративно-правові механізми продовжують відігравати істотне значення при правовому регулюванні галузі телекомунікацій. Так за останній час було прийнято кілька редакцій базового закону «Про зв'язок», а потім і прийнято зовсім новий закон «Про телекомунікації» та велику кількість постанов Кабінету міністрів України щодо надання зв'язкових послуг, побудови та введення в експлуатацію мереж зв'язку, а також щодо нагляду і

контролювання за суб'єктами в галузі телекомунікацій.

Таким чином, на прикладі телекомунікаційної сфери можна констатувати, що приватизація і домінування приватної парадигми в окремих сферах об'єктивно не є перешкодою для розвитку адміністративного права [72].

З розвитком відносин у суспільстві В. А. Копиловим було зазначено що, «телекомунікаційне право – складова частина цілого, що називається інформаційним правом» [148, с. 82]. Схожої думки на вищенаведене питання і С. Є. Чанов [418, с. 15]. Поміж західних наукових робіт виділимо позицію Д. Кахіра [6], котрий, здійснюючи розмежування приватної та публічної сфер інформаційного права, відніс телекомунікації й Інтернет до послуг зв'язку в межах публічної сфери інформаційного права.

Предметна сфера адміністративно-телекомунікаційного права продовжує формуватися, вона характеризується особливим правовим режимом і охоплює відносини різних суб'єктів протягом усього циклу: від проектування мережі зв'язку до надання послуг [69; 74].

Історія розвитку телекомунікацій пов'язана з винаходом телеграфу (1774 р.), телефону (1876 р.), радіо (1895р.), телебачення (1923 р.) і комп'ютера (1937-1943 рр.). Сучасні засоби телекомунікацій в поєднанні з інформаційними технологіями формують передумови нової економіки і пов'язані з нею суспільні відносини, а високий рівень розвитку сфери телекомунікацій став одним з ключових факторів успішного соціально-економічного розвитку багатьох країн. Разом з тим, висока швидкість впровадження комп'ютерних технологій у суспільне і державне діяльність випереджають темпи розвитку соціальних, в тому числі правових, відносин, оголюють негативні наслідки розвитку інформаційного суспільства. За останнє десятиліття у всьому світі значно зросла кількість законодавчих колізій, пов'язаних з інформаційною сферою. Людство вперше зіткнулося з ситуацією, коли інформатизація набула масштабного характеру і інформаційні продукти все більше втілюються в електронно-цифрову форму, а існуючі закони не завжди відповідають складним інформаційним суспільним реаліям [378].

У багатьох державах, наприклад, у США, Австралії, у Європі давно сформовано таку галузь, окремий науковий напрямок та навчальну дисципліну, як телекомунікаційне право, проте такий стан телекомунікаційного права для України ще не отримав наукової підтримки та розробки, однак дане питання не втрачає зацікавленості правознавців. Велика кількість юридичних фактів, котрі встановлено у межах законодавства, можна визнати підставами зародження та розвитку правових відносин. До них відносять: приєднання і реєстрацію зв'язкових мереж, застосування радіочастот та нумерації, порушення цілісності зв'язкових мереж, тощо. Таким фактам притаманна також правова й економічна роль, однак загалом, їх комплексно не закріплюють та не вивчають. Дослідження пов'язаних з економікою фактів телекомунікаційної сфери частково заповнить цю прогалину.

Адміністративно-телекомунікаційне право перебуває на стадії формування в рамках системи публічного права, воно володіє багатьма ознаками, власним окремим предметом та методом правого регулювання, та вимагає дослідження відносин з урахуванням економічних передумов.

Вони можуть бути розглянуті, як в «прямому напрямку», коли на основі статистичних показників виділяється область відносин, яка вимагає регулювання, так і в «зворотному напрямку», коли виявляється область відносин, з яким не справляється «традиційне» право і досліджуються економічні передумови відносин, умови формування і формується модель необхідного правового регулювання [73, с. 27-28].

Наразі підтвердження стійкості тренду на розвиток сфери телекомунікацій можна побачити як у світі, так і в Україні зокрема.

Телекомунікаційна сфера в майбутньому вийде з управлінського сектора, проте наразі вона передбачає під собою окремий елемент системи публічного права. Незалежно від статусу телекомунікаційного права, воно потребує спеціального правового регулювання.

Вищезазначені висновки не підлягають суперечкам з боку досліджень великої кількості науковців-економістів, котрі розглядали питання

телекомунікаційних права. Так, нижче пропонується розглянути деякі з безлічі (більше 200) робіт, котрі присвячено питанню взаємного впливу економічної та соціальної сфер.

В. В. Пановим [232, с. 12], під час дослідження питання щодо ставлення держав до інформаційного суспільства загалом, стверджується, що Сполучені Штати Америки перейшли до постіндустріального періоду власного розвитку ще у 1956-1960 роках, а Фінляндія, для прикладу, вступила в постіндустріальне суспільство на 20 років пізніше – у 1980 році.

При цьому США стали інформаційним суспільством у 1974 році. Що стосується нашої держави, то статистичні показники свідчать тільки про процедуру переходу України до стадії постіндустріального розвитку. Проте варто відмітити, що розподіл сфери зв'язку на пошту та телекомунікації нашої країні притаманний.

Г. К. Чугунов, розглядаючи у дисертації ринку телекомунікаційних послуг умови підвищення якості життя населення, запропонував розширити комплекс критеріїв оцінки якості життя населення за допомогою запровадження в неї критеріїв забезпеченості населення телекомунікаційними послугами (такими як телефонний й мобільний зв'язок, мережа Інтернет тощо); законодавчого закріплення можливості роботи на ринку мобільного зв'язку операторів віртуальної мобільної мережі, можливості зміни абонентом мобільного зв'язку його оператора без втрати номера, лібералізації ринку фіксованого зв'язку за допомогою надання альтернативним операторам доступу до кабельних мереж монополістів заради забезпечення можливості вибору абонентом оператора фіксованого зв'язку; виділення більшої кількості радіочастот задля компаній-операторів, котрими надаються населення послуги зв'язку [421, с. 11-15].

Економічні фактори свідчать про те, що галузь телекомунікацій дозріла для реформування. Хоча правові засоби аналізування, вельми мала кількість правознавців в сфері телекомунікацій не дають можливість зробити настільки радикальні висновки. Усе вищезазначене говорить про неможливість правового

дослідження сфери телекомунікацій без врахування факторів економічного типу, а утворення телекомунікаційного права щільно пов'язують із передумови економічної природи.

У 1991 році Ю. М. Батурин ввів термін «телекомунікаційне право» й відмітив, що не дивлячись на усі умовності теоретичної проблематики, визначення самостійних галузей права в межах системи права, таких як телекомунікаційне право, право Інтернету й інших подібних визначень самостійних правових галузей ще не може існувати. Дана термінологія може та вже застосовується, однак без відповідного юридичного аналізу певних проблем.

Зміна технологічної інфраструктури ще не допомогла створити принципово нову сферу відносин у суспільстві. Проблематика дотримання авторських прав під час використання глобальних мереж, питання захищення приватного життя, проблематика документообігу електронного типу, питання застосування цифрового підпису у електронних повідомленнях й решта сьогоденних проблем щодо застосування мережі Інтернет й інших новітніх технологічних засобів – їх не можна назвати новими проблемами, а лише новим звучанням старих проблем.

З того часу минуло понад два десятиліття і сьогодні можна констатувати, що телекомунікаційне право є складовою частиною інформаційного права. В інформаційній сфері це зводиться до звернення інформації в системі телекомунікацій [349, с. 46].

Виникнення новітніх галузей права постає потребою сучасного суспільства, що спричинено процесом розвитку відносин на ринку, а також науково-технічним прогресом. Але створенню нових галузей права заважає домінуюча концепція, яка присутня у сучасній юриспруденції про існування тільки основних правових галузей. Вчені, що підтримують цю концепцію, категорично відкидають імовірність існування певних вторинних, комплексних галузей права. Існуюча традиційна конструкція галузей права гальмує комплексне наукове вивчення нових правових відносин суспільства. Негативне

ставлення до виділення нових галузей права призводить до вакууму у межах сфери спеціальних досліджень правового характеру і, як наслідок, до браку фахівців, які володіють знаннями у даних галузях права [103, с. 66].

Однак розподіл права на нові галузі може надати змогу ефективніше регулювати правові відносини у відповідних сферах діяльності, в межах даної наукової роботи це буде саме сфера, що регулюється телекомунікаційним правом.

1.3. Поняття та основні складові елементи адміністративно-телекомунікаційного права

Розпочинаючи розгляд основних понять та категорій будь-якої галузі права, варто дослідити немалу кількість питань, таких як: предмет правового регулювання, метод, принципи окремої галузі права, суб'єктів, об'єкт, зміст правовідносин, що охоплюються цим правом тощо.

У рамках даного підрозділу доцільно розглянути предмет, методи, принципи адміністративно-телекомунікаційного права, суб'єкт адміністративних правовідносин у сфері телекомунікацій, об'єкт телекомунікаційних правовідносин, класифікація адміністративно-правових відносин у сфері телекомунікацій, зміст адміністративно-правових відносин у сфері телекомунікацій, юридичні факти у межах адміністративно-телекомунікаційного права.

До питання про предмет правового регулювання. Звертаючись до теорії права, знаходимо наступне тлумачення предмету правового регулювання – це такі відносини в суспільстві, на які направлено регулювання правового характеру. У межі сфери регулювання правового характеру можна віднести такі відносини, які:

– зображають не лише індивідуальні інтереси суспільства, а й загальні інтереси членів суспільства загалом;

- втілюють у життя спільні інтереси учасників, кожний з яких має певною мірою утискати власні інтереси на користь інтересів решти учасників;
- вимагають додержання певної поведінки, обов'язковість якої зазначена через державні приписи [385, с. 140].

На думку Ю. В. Волкова, предмет адміністративно-телекомунікаційного права наразі лише формується і зараз його можна характеризувати трьома основними сферами (блоками), які визначають телекомунікаційні відносини.

1. Процес здійснення ліцензування й контролювання діяльності у сфері телекомунікацій. Дана предметна сфера тісно межує з безпосередньо адміністративними і цивільними відносинами. Таке явище, як отримання особливого статусу правового характеру (припинення діяльності) телекомунікаційним оператором, виділено з всієї сукупності цивільних й адміністративних правових відносин. Ці відносини передують власне діяльності у сфері телекомунікацій, супроводжують її на всьому протязі і завершують її. Правовідносини щодо реєстрування та ліцензування здійснюються зазвичай одноразово, а ось правовідносини щодо введення та експертизи об'єктів – систематично. Правовідносини щодо контролю виникають також і між операторами, що дозволяє їх виділити в дану предметну сферу за суб'єктним ознакою.

2. Утворення та застосування інфраструктури адміністративно-телекомунікаційного характеру. Процесу створення проєктів, будівництва (приєднання) телекомунікаційних мереж наявна певна особлива специфіка. Відносини, які є суміжними із правовідносинами щодо будівництва капітального характеру, які зароджуються в процесі самостійного розвитку своєї мережі певними малими підприємствами, регулюються законодавством про будівництво тільки частково. Велика кількість подібних правовідносин регулюється в межах цивільного права. Проте постає питання щодо регулювання правового характеру розподілу й застосування ресурсів телекомунікаційного типу, розміщення мереж на об'єктах інфраструктури міського типу, спорудах, будівлях, тощо. Логічним є їхнє віднесення до відносин

у сфері телекомунікацій, оскільки основна їхнясутність –ресурсний обіг, розміщенняінфраструктури адміністративно-телекомунікаційного характеру (устаткування, мереж), підтримкамереж на готові. Дана система відносинпередуює процесу надання різноманітних послуг.

3.Процедура надання послугу сфері телекомунікацій.Традиційно надання послуг платного характеру відноситься до предмету цивільного права.Проте практика телекомунікаційної сфери налічує безліч за допомогою цивільного законодавства. З огляду на вищезазначене постає дуже проблематичним й спірним віднесення телекомунікаційних відносин суто до відносин адміністративногоабо цивільного характеру. Чинне законодавство в сфері телекомунікацій частково допомагає вирішити це проблемне питання, однак, аби вирішити питання в цілому, варто сформувати в законодавстві норми, які б регулювалиправовий режим усіх послуг в сфері телекомунікацій[378].

На нашу думку телекомунікаційне право перебуває на стадії формування в рамках системи публічного права, воно володіє багатьма ознаками, власним окремим предметом та методом правового регулювання.

Вище було розглянуто предмет правового регулювання як один з головних, визначальних критеріїв системи права. Доповнюючи даний критерій, варто перейти до методу правового регулювання.

Метод правового регулювання – це комплекс прийомів та способів державного владного впливу на відносини в суспільстві. Безпосередньо метод правового регулювання показує як саме регулюються відносини в суспільстві. Його багато в чому орієнтовано на різні способи регулювання правового характеру, наприклад, на дозвіл, зобов'язання чи заборону.

Загальноновизнаними є два методи правового регулювання, а саме:

- імперативний (директивний, владно-авторитарний) – тобто обов'язковий, такий, що побудовано, основуючись на владі та підкоренні, на субординаційних відносинах («вертикальний» метод). Імперативний метод передбачає жорстке дотримання правил поведінки учасниками правових відносин та їх регламентацію. У межах даного методу помітне переважання

заборон, обов'язків, покарань. Даним методом користуються в адміністративному, кримінальному праві;

- диспозитивний (автономний) – даний метод побудовано на базі автономії, суб'єктивної правової рівності, згод сторін («горизонтальний» метод). Диспозитивному методу характерна наявність дозволів та можливостей суб'єктів права, аби ті врегулювали відносини, що виникли між ними у межах правил, що визначені законом. Даний метод застосовується у цивільному праві [58].

Якщо ж перейти безпосередньо до методу правового регулювання відносин в сфері телекомунікацій, то зазначимо, що він перебуває на етапі розробки. Відносини в сфері телекомунікацій реалізуються в основному на базі традиційних методів правового регулювання, через що метод не постає єдиною підставою, аби виділити адміністративно-телекомунікаційне право. Водночас, слід проаналізувати головні тенденції його утворення [70, с. 18].

Генетичний та історичний зв'язок норм телекомунікаційного законодавства із адміністративними визначив стан, котрий Д. М. Бахрах охарактеризував, як «асиметрію прав і обов'язків суб'єктів» у сфері телекомунікацій, тобто використання імперативного методу. Використання диспозитивного методу при регулюванні правовідносин у сфері телекомунікацій, з іншого боку, обумовлюється включенням великої кількості елементів інфраструктури телекомунікаційного типу до цивільного обігу. Взаємне поєднання і доповнення перерахованих методів видається прийнятним відправним варіантом на сучасному етапі розвитку досліджень адміністративно-телекомунікаційного права, але воно не вичерпує всіх засобів і способів правового регулювання [70, с. 18-19].

Інший напрямок обумовлюється щільним зв'язком адміністративно-телекомунікаційної інформаційної взаємодії суб'єктів. Коротко зазначимо, що наразі майже будь-якій юридично значущій інформаційній взаємодії притаманна документальна або електронна (телекомунікаційна) основа. Вхідження «техніко-технологічних засобів в правові конструкції в якості елемента складу

режимних засобів правового регулювання суспільних відносин» зумовили «поєднання правових, організаційно-правових і високотехнологічних засобів» у процесі регулювання інформаційних і телекомунікаційних відносин. Вибір режимних правових засобів і методів практично завжди залежить від застосовуваних технологій, тобто має технологічну залежність. Він полягає у визначенні співвідношення правових, організаційно-технічних і техніко-технологічних засобів координації в правовому регулюванні [70].

Режим впливу правового типу адміністративно-телекомунікаційного права на відносини суспільства, що виникають у сфері телекомунікацій, постає багаторівневою системою, яка висувається в якості галузевих особливостей адміністративно-телекомунікаційного права [378].

Наступною категорією, яку ми розглянемо, стануть принципи адміністративно-телекомунікаційного права.

Для початку, щоб детально розібратися із висунутою темою, спробуємо розібратися із категорією «принципи права» – однією з основних категорій у теорії права. Існує декілька підходів та розумінь даної категорії. Більшість вчених схильні виділяти наступні концепції:

- концепція апріорності принципів права. Відповідно до положень даної концепції, принципи права – це основоположні твердження, що є безумовною основою прояву права, як такого в тій чи іншій суспільній сфері. Дана концепція виокремлює й основні види принципів права, такі як:

- загально-правові (загальні принципи права) – вони є характерними для будь-якої галузі права. До таких принципів права слід віднести: законність, верховенство права, рівноправності сторін тощо;

- принципи провідних галузей права – ті принципи, що мають відношення до найпоширеніших галузей, зокрема, до конституційного права, адміністративного, цивільного тощо);

- принципи комплексних галузей права – характерні для комплексних галузей права (господарського, інформаційного тощо);

- принципи спеціальних галузей права;

– міжгалузеві інституційні принципи – зустрічаються у спеціальних галузях права та деяких інших науках, що мають відношення до права;

- концепція принципів публічного права. За основу даної концепції сучасні науковці схильні вважати формальні принципи, що мають відповідне закріплення у нормативно-правових актах і гарантуються (тобто забезпечується виконання та робота даних принципів) державою, відповідне зовнішнє відображення виражається у охоронній та захисній направленості функцій, що покладаються на дані принципи;

- концепція принципів приватно - правового характеру. У цій концепції під принципами права розуміють реалізацію правовідносин між конкретними, чітко визначеними суб'єктами права.

Теоретично багато з дослідників ще окремо виділяють концепцію щодо множинності принципів права або сукупності принципів права. Для даних концепцій характерним є залежність від ієрархічної побудови та кількісних ознак, має місце чітка підпорядкованість одних принципів іншим.

Важливою є теза, яку обстоюють вітчизняні науковці стосовно того, що принципи права мають переважне значення над нормами права, бо принципи права відрізняються відносно більшою стійкістю та пружністю на відміну від правових норм.

Зазвичай принципи права фіксуються та знаходять своє відображення у джерелах права. Це дуже характерно для принципів права, що прийнято називати природними, тобто, наприклад, такий принцип, як принцип права на спілкування між людьми.

На погляд більшості вчених, думку яких я цілком підтримую, формування системи спеціальних принципів адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права треба розглядати через призму концепції принципів публічного права. Серед головних принципів адміністративно-телекомунікаційного права окремої уваги заслуговує принцип законності у правовому регулюванні суспільних відносин, які мають відношення до сфери зв'язку. Даний принцип закріплено в Основному законі України – Конституції,

зокрема, п. 5 ст. 92 [146]. Принцип законності у правовому регулюванні суспільних відносин, які мають відношення до сфери зв'язку треба розуміти, як можливість визнання та експлуатації зв'язку виключно на основі законів України.

Формальне розуміння даного принципу свого часу надав Закон України «Про зв'язок» [294].

Завдяки даному закону був наявно реалізований такий принцип адміністративно-телекомунікаційного права, як принцип моністичності у законодавчому регулюванні суспільних відносин у сфері телекомунікаційних відносин. А це означає, що основні моменти були детально та законодавчо згруповані в одному спеціальному нормативно-правовому акті, що мав певні риси кодифікованого акту.

Але із часом від даного розуміння поступово стали відходити. Був прийнятий напрямок щодо переходу до принципу фрагментарності регулювання у законах, сформованих за видовими рисами. Зокрема це вилилося у Законах України «Про поштовий зв'язок», «Про телекомунікації» та інших.

Структури окремих інститутів адміністративно-телекомунікаційного права було переведено на формальний рівень, через що виник певний конфліктний фрагмент у правозастосуванні. Виникла прогалина неоднозначності в розумінні та реалізації такого конституційного принципу, як законність у роботі органів державної влади, відповідно до чого ОДВ та ОМС, їх посадовці зобов'язані діяти лише в межах повноважень та у спосіб, що регламентується Конституцією та законами України.

Частиною 1 ст. 6 Закону України «Про телекомунікації» було введено спеціальні принципи для телекомунікаційної сфери. До них відносяться:

- 1) доступність споживчих груп щодо загальнодоступних телекомунікаційних послуг, що є важливими в процесі задоволення життєвих потреб, можливості брати участь в житті політичного та громадського характеру;

- 2) для забезпечення можливості зв'язку поміж споживачами усіх мереж

існує взаємодія та пов'язаність мереж адміністративно-телекомунікаційного характеру;

3) забезпечення монументальності телекомунікаційних мереж і управління ними з урахуванням їхніх особливостей технологічного характеру;

4) підтримка держави щодо розвитку національного виробництва технічних засобів телекомунікацій;

5) стимулювання конкуренції в інтересах споживчих груп телекомунікаційних послуг;

6) зростання кількості телекомунікаційних послуг, а також створення нових місць для роботи;

7) модернізація та запозичення світового досвіду у сфері телекомунікацій, залучення, використання національних та іноземних матеріальних і фінансових ресурсів, нових технологій, досвіду провідних менеджерів;

8) втілення певних дій задля розширення міждержавного співробітництва у межах сфери телекомунікацій та розвитку глобальної телекомунікаційної мережі;

9) забезпечення доступу споживчих груп до інформації щодо порядку отримання та якості телекомунікаційних послуг;

10) регулювання сфери телекомунікаційної послуги має носити ефективний та прозорий характер;

11) утворення придатних умов діяльності у межах сфери телекомунікацій, враховуючи особливості технологій та ринку телекомунікацій [322].

У розрізі певного взаємозв'язку функцій адміністративно-телекомунікаційного права треба розглянути ч. 2 вищенаведеної статті. У взаємозв'язку із цим принципом також реалізуються наступні принципи: принцип пріоритетності безпеки національних основ, принцип територіальності, принцип суверенності в організації та експлуатації зв'язку тощо.

Принцип комплексності (взаємопов'язаності) функцій адміністративно-телекомунікаційного права є законодавчо формалізаційним. Це означає, що

надання телекомунікаційних послуг в Україні є надзвичайним правом юридичних осіб із пропискою на Україні, які зареєстровані відповідно до закону, та/або фізичних осіб – підприємців з постійним місцем проживання на території України.

Через певні обмеження у викладенні матеріалів досліджень розгляд деяких складових теорії спеціальних принципів у сфері адміністративно-телекомунікаційного права залишається для висвітлення у наступних працях.

Висновки з наведеного дослідження є наступними:

1. Для системи принципів адміністративно-телекомунікаційного права є характерними загальні, особливі та спеціальні риси багатьох принципів права, наприклад: принципу верховенства права, принципу законності тощо.

2. Усі названі принципи мають реалізовуватися у комплексі з урахуванням принципу співвідношення потреб, інтересів суспільства, держави, світової спільноти, що реалізуються з огляду на специфіку роботи та загального існування сфери зв'язку.

3. Система принципів адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права є особливим комплексом множини координат.

4. У наш час у системі принципів адміністративно-телекомунікаційного права зосереджено загальносвітовий досвід розвитку права, досвід багатьох цивілізацій, культур окремих народів.

5. Систему спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права треба виокремити як консоль правового відображення та забезпечення суспільних відносин у сфері організації й експлуатації інфраструктури дистанційного спілкування між великими кількостями людей по всьому світу.

6. Надалі теорія спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права повинна стати з'єднувальною ланкою між основними закономірностями розвитку й існування суспільства у сфері зв'язку і правовою системою загалом.

7. Завдячуючи науковій систематизації спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права у майбутньому можуть

визначитися специфічні риси даної галузі права [328].

Отже, як стає зрозумілим із вищенаведеного, принципи – це одні з головних засад права, які вміщуються в основних нормативно-правових актах. Більшість принципів адміністративно-телекомунікаційного права носить змішаний характер, тобто містить правові, організаційні, технічні та економічні початку. Принципи закріплені в галузевих нормативних актах по предметним сферам, наприклад, принципи про орбітально-частотному ресурсі:

- принцип виключного права держави на розподіл, використання та захист орбітально-частотного ресурсу;
- дозвільний порядок доступу користувачів до радіочастотного спектру
- принцип конверсії (демилітаризації) орбітально-частотного ресурсу;
- принцип впровадження економічних методів управління орбітально-частотним ресурсом та інші [378].

Головний принцип засновується на конституційних нормах [146] про недоторканність людини, як найвищої соціальної цінності нашої держави (стаття 3 Конституції) та загальну гарантію кожному таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, винятки може встановлювати лише суд у випадках, передбачених законом (ст. 31 Конституції України), даний принцип має загальну назву – принцип інформаційного (мережевого) нейтралітету.

Сучасні досягнення у сфері розвитку інформаційних та комунікаційних технологій зумовлюють формування зовсім нових відносин у житті людини. Після втрати чинності Закону України «Про зв'язок» суспільні відносини в даній сфері стали регулюватися Законом України «Про телекомунікації». Деякі його аспекти відображені в законах України «Про інформацію» [296], «Про поштовий зв'язок» [312], «Про радіочастотний ресурс в Україні» [313], в указі Президента «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації» [304], у постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил охорони ліній зв'язку» [288], «Про

затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг» [287], у рішенні Національної комісії з питань регулювання зв'язку України «Про затвердження Правил взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування» [286], у міжнародних договорах тощо.

Якщо спробувати охарактеризувати всі відносини у сфері телекомунікацій, то можна провести їх класифікацію та виокремити з них наступні адміністративно-правові:

- відносини в сфері охорони ліній та споруд (охоронні відносини);
- відносини щодо надання й отримання послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру;
- відносини в межах сфери адміністративно-телекомунікаційного управління [389, с. 119];
- дозвільні відносини у сфері телекомунікацій [429, с. 425].

Залежно від особливостей дослідження, адміністративно-правові відносини у межах сфери телекомунікацій класифікують й за іншими ознаками. Наприклад, правовідносини можна класифікувати за їхнім об'єктом, суб'єктами, за функціональним призначенням (регулятивні чи охоронні, виходячи з правомірності чи неправомірності поведінки, за якої вони виникли) тощо.

Вищезазначене дає нам можливість зробити проміжний висновок, що адміністративно-правові відносини в межах сфери телекомунікацій визначають через категорію суспільних відносин, що врегульовуються правовими положеннями адміністративного законодавства та що виникають через правомірне функціонування телекомунікаційних мереж (споруд) й задоволення потреб споживачів адміністративно-телекомунікаційного характеру [389, с. 120].

Як і будь-які інші суспільні відносини, адміністративно-правові відносини у сфері телекомунікацій включають такі елементи, як суб'єкт, об'єкт та зміст даних правовідносин. Саме ці елементи і стануть предметом дослідження даної наукової роботи нижче.

Так, виділення спеціального статусу суб'єктів телекомунікаційних відносин є безпосередньою ознакою формування сфери телекомунікацій. Виходячи із поглядів науковців теорії держави та права суб'єктом можна визначити:

- 1) по-перше, особу, учасника відносин суспільства у відповідній сфері, що здатна нести права й обов'язки;
- 2) по-друге, особу, яка насправді може бути учасником суспільних відносин у силу юридичних норм [29, с. 138].

У межах телекомунікаційної сфери суб'єкти беруть участь у різноманітних відносинах (організаційного, виробничого типу тощо). До головних ознак суб'єкта у сфері телекомунікацій відносять законні права й обов'язання та юридично значущу діяльність в сфері телекомунікацій. Зважаючи на перераховані критерії сформулюємо поняття суб'єкта правовідносин у сфері телекомунікацій.

Суб'єктом правовідносин у сфері телекомунікацій є відокремлений суб'єкт, котрий наділяється правами згідно з нормами права, чи державною функцією щодо регулювання телекомунікаційних відносин; чикотрим було отримано ліцензію та ресурси (номіналі радіочастот, нумерації мереж) для діяльності у сфері телекомунікацій, що реалізує процеси з прийому, обробки та передачі інформації щодо додержання нейтралітету інформаційної природи; чикотрим було отримано доступ до мереж телекомунікацій й ресурсів, аби отримати послугу з інформаційного прийому, обробки та передачі інформації.

Суб'єктом правовідносин у сфері телекомунікацій постає особа (може бути державою, посадовою особою, громадянином, юридичною особою служби зв'язку), котрою здійснюється в межах телекомунікаційної сфери юридично значима діяльність на основі постійного чи тимчасового типу (регулювання діяльності у сфері телекомунікацій, експлуатація об'єктів чи ресурсів телекомунікаційного типу, отримання послуг в сфері телекомунікацій), чи виконуються певні функції з інфраструктурою телекомунікаційного типу.

До спільних ознак суб'єкта адміністративно-телекомунікаційного права

можна віднести наступні правові характерні риси, що надають йому можливість володіти комплексом прав й зобов'язань в телекомунікаційній сфері відносин в суспільстві, самостійно здійснювати їх під час реалізації діяльності телекомунікаційного типу, а також нести відповідальність при порушенні права.

До основної ознаки суб'єкта у сфері телекомунікацій можна віднести наявність у такого суб'єкта законних прав й зобов'язань та юридично значущу діяльність в сфері телекомунікацій.

1. Наявність дозволу – ставлення суб'єкта до телекомунікаційної діяльності дозволяє розмежувати ліцензіара (орган державної влади, котрий видає ліцензію), ліцензіата й споживача ліцензованої діяльності. Наявність дозволу (ліцензії) на ведення телекомунікаційної діяльності.

2. Наявність ресурсів – ставлення суб'єкта до телекомунікаційних ресурсів (нумерації мереж і радіочастотного спектру) дозволяє виділити розпорядника (держава), керуючого (оператора зв'язку) і споживача ресурсів (абонента або користувача радіочастот).

3. Наявність права доступу – ставлення суб'єкта і права доступу до телекомунікаційної інфраструктури (мереж і об'єктів) дозволяє виділити експлуатує організацію (оператора зв'язку) і споживача послуг (абонента, клієнта).

4. Управління трафіком – ставлення суб'єкта до трафіку, наявність (відсутність) обов'язку його трансляції дозволяє розділити генератора трафіку (творця або власника сайту, інформаційного оператора (провайдера), споживача інформації) і оператора трафіку (оператора зв'язку).

5. Інформаційний (мережевий) нейтралітет – ставлення суб'єкта до інформації дозволяє розділити інформаційного оператора (контент-провайдера) та оператора зв'язку. Цей критерій можна позначити, як критерій інформаційного нейтралітету, який також дозволяє розділити поняття оператора зв'язку від абонента, клієнта [70; 378].

Досить значущою характерною рисою учасника адміністративних

правовідносин у межах сфери телекомунікацій постає його взаємозв'язок із іншими суб'єктами й об'єктами телекомунікаційних правових відносин. Згідно із такою особливістю наведемо наступні базові угруповання суб'єктів вищезазначених відносин:

1) суб'єкти, що є власниками об'єктів, та що здійснюють регулювання відносин інших суб'єктів;

2) суб'єкти, що є власниками об'єктів, однак вони не здійснюють регулювання відносин;

3) суб'єкти, що не є власниками об'єктів та що не здійснюють регулювання відносин.

Іншим критерієм для класифікації суб'єктів є кількісний критерій. Використовуючи даний критерій суб'єктів можна поділити на індивідуальні та колективні.

Комплекс всіх наявних критеріїв класифікації дає можливість для формування наступних основних груп суб'єктів, як:

- державні органи та посадові особи;
- телекомунікаційні оператори та їх посадові особи;
- колективні та індивідуальні споживачі телекомунікаційних послуг тощо[389, с. 118].

Аби більш детально та глибоко проаналізувати суб'єктів правовідносин в межах телекомунікаційної сфери, має місце їх розподіл на певні групи, що пропонується розглянути нижче:

I. Держава в якості різних органів. До цієї групи відносимо суб'єкти, котрі згідно із законодавством реалізують від імені держави регулювання діяльності у сфері телекомунікацій, ведуть діяльність телекомунікаційного типу чи котрі вважаються споживачами послуг телекомунікаційного типу, наприклад: держава в якості окремих органів, Україна в цілому як частина Міжнародного Союзу Електрозв'язку (МСЕ), делегація на конференціях МСЕ, ЦВК України, дипломатичні представництва, консульські установи України, інші державні органи (до яких можна віднести Президента України, Кабінет

Міністрів України, Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Державне підприємство «Український державний центр радіочастот» тощо).

II. Оператори та інші спеціальні суб'єкти, котрі основним видом діяльності мають телекомунікаційну діяльність. Операторами зв'язку постають юридична особа або фізична особа-підприємець, котрі надають зв'язкові послуги на базі певного дозволу-ліцензії (зокрема оператор, що обіймає важливу позицію в мережі зв'язку загального користування; оператор універсального обслуговування – оператор зв'язку, що надає послуги зв'язку в мережі загального користування і на якого відповідно до Закону України «Про телекомунікації» покладено зобов'язання щодо надання універсальних послуг; організація зв'язку – юридична особа, котрою здійснюється діяльність в сфері зв'язку як основний вид діяльності) [389, с. 118-119].

До даної категорії відносяться: експлуатаційні організації, експлуатаційні підприємства зв'язку; визнані експлуатаційні організації, радіомовні служби, оператори зв'язку, організації зв'язку, власники ЕОМ або мереж ЕОМ, власники мереж зв'язку, інші аналогічні особи, основна діяльність яких пов'язана з експлуатацією телекомунікацій [70].

III. До останньої третьої групи відносять користувачів зв'язковими послугами (наприклад, юридичних осіб та громадян, державних муніципальних закладів, а також спеціальних суб'єктів – абонентів-користувачів зв'язковими послугами, з котрими укладено договір щодо надання цих послуг) й інші споживачі зв'язку – суб'єкти, по відношенню до котрих споживання результатів діяльності телекомунікаційного типу чи ресурсів постає переважаючим різновидом діяльності в сфері телекомунікацій, головна діяльність котрих не пов'язується зі сферою телекомунікацій.

Інші особи також беруть участь в правових відносинах, проте не визначають склад правовідносин у сфері телекомунікацій:

- 1) одержувачі ліцензії – особи, котрими подається заявка на видачу

ліцензії на надання послуг зв'язку;

2) здобувачі радіочастот – особи, котрими подаються заявки на радіочастоти;

3) малолітні особи (зокрема і діти абонентів);

4) громадські організації та асоціації. Наприклад, «Українська асоціація операторів зв'язку “Телас”»;

5) суспільно-державні утворення. Як приклад наведемо «Український науково-дослідний інститут зв'язку»;

6) реєстратори національного й локального рівня, котрі реєструють мережеві імена (доменні імена) та номери.

Переходячи до питання об'єкту телекомунікаційних правовідносин, варто зазначити, що дана категорія постає однією з найважливіших елементів у складі правових відносин, вона є безпосередньою основою аби віднести відносини саме до сім'ї телекомунікаційних правовідносин. Далі пропонується розглянути питання виявлення єдиної та загальної характерної риси об'єкта та класифікації самостійних об'єктів правових відносин, як основного напрямку щодо вирішення зачепленої проблеми.

Законодавець у законі України «Про телекомунікації» визначає телекомунікаційні об'єкти досить нечасто, наприклад, телекомунікаційні засоби й мережі інформаційно-телекомунікаційного типу. Найчастіше, стосовно діяльності операторів зв'язку та регулювання діяльності з розміщення зв'язкових мереж в Україні, законодавець застосовує найменування, чи приналежність об'єкта до телекомунікаційної інфраструктури впливає із суті положення права.

Об'єктами адміністративних правових відносин втелекомунікаційній сфері є землі телекомунікацій й ділянки землі,що надано у потребах зв'язку у безстрокове чибезоплатне терміновевикористання,оренду чи передаються в обмеженевикористання чужою ділянкою землі (сервітут)фізичним особам-підприємцям й юридичним особам задля здійснення будівництва та експлуатації споруд зв'язку,а саме розміщеннястанційних, лінійних споруд,

веж, антен, й інших технічних телекомунікаційних засобів(ст. 10 Закону «Про телекомунікації») [322].

Також до об'єкта адміністративно-телекомунікаційних правовідносин відносять мережу зв'язку. Мережею зв'язку структурно постає технологічна система, котра вміщує різні лінії й засоби зв'язку. Вона призначена для втілення цілей електро- чи поштового зв'язку.

До такого угруповання включаємо так само об'єкти допоміжного типу (це, наприклад, можуть бути технічні засоби, що створені, аби передавати та приймати сигнали електрозв'язку по зв'язкових лініях, що підключаються до ліній абонентського типу та котрі перебувають в абонентському користуванні; зв'язкові споруди тощо).

Блага(об'єкти) матеріального типу, споруди й фінанси зв'язку: зв'язкові споруди лінійно-кабельного характеру; споруди радіорелейних зв'язкових ліній; приймально-передавальні центри (радіомовлення і телебачення); системи пересувного стільникового, транкінгового, пейджингового радіозв'язку; земні станції супутникового зв'язку; станційні споруди дротових засобів зв'язку; станції дротового мовлення; автоматизовані системи управління та інформатизації; інформаційно-обчислювальні центри; локальні, регіональні, глобальні мережі; кінцеві телекомунікаційні термінали, інші матеріальні об'єкти телекомунікаційної інфраструктури [70].

Самостійне угруповання об'єктів складається з ресурсів:

- ресурсу нумерації – комплексна частина варіантів нумерації, які можливо застосовувати в зв'язкових мережах;
- нумерації – цифрового, літерного, символічного позначення чи комбінації даних позначень, зокрема коди, що призначено для однозначного визначення (ідентифікації) зв'язкової мережі та (чи) її вузлових чи елементів кінцевого характеру;
- радіочастотного спектру – сукупність радіочастот в встановлених Міжнародним союзом електрозв'язку межах, які можуть бути використані для функціонування радіоелектронних засобів або високочастотних пристроїв;

– орбітально-частотний ресурсу[378].

Окремими спеціальними об'єктами можна назвати бази даних щодо абонентів, резерв обслуговування універсального типу й трафік[389].

Деякими авторами доповнюється перелікоб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. Зважаючи на різні думки, Ю. В. Волковим запропоновано варіант комплексу об'єктів, котрий сформовано відповідно до традиційної загальнотеоретичної правової класифікації:

1) Нематеріальні (блага) об'єкти. Доступ до телекомунікаційної інфраструктури. Абонентські бази даних провідних і радіочастотних мереж. Бази даних нумерації і адресації мереж. Бази даних призначених номіналів радіочастот. Таємниця зв'язку.

2) Послуги, дії по їх надання та результати (послуга призначення радіочастот, кодів і номерів мереж; видача дозволів на радіочастоти, нумерацію; сертифікати, ліцензії, дозволи).

3) Послуги телекомунікаційні як самостійний об'єкт (послуга доступу, послуга початку / завершення виклику, окрема телекомунікаційна послуга, універсальна послуга та інші), відповідно до Переліку телекомунікаційних послуг.

4) Цінні папери документи ліцензії, сертифікати, дозволи, декларації на об'єкти і послуги зв'язку.

5) Телекомунікаційні ресурси (продукти творчості, результати інтелектуальної праці): нумерація і адресація телекомунікаційних (телефонних, телеграфних, комп'ютерних, інших) мереж; радіочастотний ресурс (частоти, смуги частот, стовбури, орбітально- частотний ресурс)[70].

Наступним елементом правовідносин у сфері телекомунікації є їх зміст. Дана частина дослідження наукової роботи буде зосереджена на проблемах визначення системних ознак змісту суспільних відносин, що складають предмет правового регулювання у телекомунікаційному праві.

Зміст правовідносин адміністративного характеру у сфері телекомунікацій складається з прав й обов'язків їх учасників, що реалізують

власну діяльність відповідно до норм права. Разом із тим важливо звертати увагу на суб'єкт правовідносин й специфічні риси об'єкта таких відносин. До загальних прав суб'єктів адміністративних правовідносин у межах сфери телекомунікацій відносяться право на:

- отримання достовірної та вчасної інформації;
- одержання послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру;
- одержання інформації з приводу змін, що торкаються тарифів на послуги у сфері телекомунікацій;
- відшкодування збитків, що було завдано через неправомірні дії осіб.

Суб'єктивні обов'язки полягають саме в забезпеченні телекомунікаційними послугами, процесі реєстрації й ліцензуванні діяльності в галузі зв'язку, а також задоволенні потреб споживачів адміністративно-телекомунікаційного характеру [389, с. 119].

Правовідносини у сфері телекомунікацій зароджуються в різноманітних сферах діяльності. Доволі важким завданням можна визнати реалізацію розмежування телекомунікаційних й інших правових відносин. Воно вирішується завдяки функціональному змісту прав тазобов'язаньстосовно об'єкта правових відносин.

У телекомунікаційних правовідносинах головні права та зобов'язання пов'язуються з пропуском трафіку. До предмета договору зазвичай прийнято відносити систему прав тазобов'язань щодо пропуску трафіку (іншими словами передачі інформації).

Найбільш типовим предметом адміністративно-телекомунікаційних правовідносин є приєднання та взаємодія електров'язкових мереж. Даним різновидом правовідносин охоплюються всі мережі в сфері телекомунікацій, в даних відносинах беруть участь усі суб'єкти сфери телекомунікацій, що використовують мережі чи надають послуги. Права тазобов'язання сторін в договорі приєднання опосередковані таким об'єктом як трафік. Система прав тазобов'язань сторін формується з трьох

блоків: технічного, економічного та інформаційного. В технічному блоці сторони зазначають права й зобов'язання із стикування мереж (організаційно-технічні параметри), приймання, обробки та передачі трафіку. В економічному блоці сторони визначають права й зобов'язання щодо обліку та розрахунків за пропущений трафік. У межах третього інформаційного блоку сторони визначають права та зобов'язання стосовно обміну інформацією, котра пов'язується із реалізацією договору, стосовно абонентів тощо. Здійснюючи виділення правовідносин стосовно приєднання та взаємодії мереж в сфері телекомунікацій в специфічний різновид правових відносин, вважається за потрібне відмітити існування складових прав та зобов'язань перш за все притаманних різним видам правових відносин, наприклад, купівлі-продажу, підряду, оренді, дозвільним відносинам щодо допуску тощо [378].

Задля розуміння адміністративно-телекомунікаційного права як правового феномена управотворчості, правозастосування та правовій освіті вельми істотне місце займає визначення науковцями системних ознак змісту відносин суспільства, які складають предмет регулювання правового характеру адміністративно-телекомунікаційного права.

Визначення змісту правовідносин суспільства завжди займає одну з центральних позицій у межах методології будь-якого правового явища чи юридичної науки. Не є винятком із цього і адміністративно-телекомунікаційне право. Проте дані питання вченими-правознавцями досить неоднозначно вирішуються, що і тягне за собою потребу напрацювання теорії системних характерних рис та особливостей змісту відносин суспільства та їх правових відносин.

Заради висвітлення окремих результатів дослідження з приводу вивчення та розуміння системних ознак відносин суспільства у межах предмету регулювання адміністративно-телекомунікаційного права, потрібно визначити положення доктринального характеру з приводу вивчення змісту відносин суспільства загалом та правовідносин зокрема щодо формування теорії змісту відносин у суспільстві у межах сфери адміністративно-телекомунікаційного

права й наукової формалізації предметності ієрархії множини відносин суспільства у телекомунікаційній сфері правового регулювання.

Проаналізувавши низку нормативної, дослідницької й навчальної літератури, можна сказати, що теорії права та окремим галузям права не притаманне існування єдиного, консолідованого підходу щодо визначення змісту відносин в суспільстві. Це підтверджується і законодавчими актами.

Виходячи із різноманітних методологічних й методичних підходів певних вчених з приводу розгляду категорії змісту відносин в суспільстві, які складають предмет правового регулювання, як правової категорії, як базовий підхід задля дослідницьких завдань було прийнято підхід, який впливає із теорії складних (множинних) систем у праві (теорії гіперсистем) [175; 412, с. 76-114].

Основним постулатом теорії систем у юридичній доктрині аксіологічно є те, що правовідносини у будь-якому розумінні мають розглядатися як система, що має як мінімум три ключові складники – суб'єкт (мінімум - два), об'єкт (чи ієрархію об'єктів) та зміст правовідносин (взаємозв'язків між суб'єктами стосовно об'єкта). На даному етапі дослідження пропонується сконцентрувати увагу на змісті правовідносин.

З позиції системного підходу за своєю сутністю правовідносини пропонується розглядати як взаємозв'язки, що виникають, здійснюються та припиняються між учасниками суспільних відносин як сторонами стосовно певного предмету їхнього спільного інтересу, потреби відповідно до встановлених норм, що у своїй множинній єдності становлять узгоджені (взаємно прийнятні сторонами) правила поведінки.

Саме правові відносини відображення життя людей у межах суспільства. Суспільне життя людей знаходить прояв у діяннях (діях чи бездіяльності). Періодичність дій (у взаємозв'язку) з приводу певного предмета у просторі, часі та колі осіб дає визначення такому правовому феномену, як діяльність. Однак за певних обставин правовідносини можуть і не виникати. Проте це не означає, що не існує суспільних відносин. Відсутність взаємозв'язків між

учасниками у просторі та часі щодо певного предмету може свідчити тільки про їхній умовний, відносний характер, інакше кажучи – про відсутність предметної відносності.

До першого прояву ієрархії предметності суспільних відносин можливо віднести їх будову. На рівні Конституції у межах законодавства було сформовано комплекс певних відносин в суспільстві. У межах визначених у Конституції правил поведінки між людьми, передусім між громадянами нашої держави, регламентується певна система основних предметних відносин в суспільстві. Предметність даних відносин має нормативне визначення у двох площинах:

- 1) у вертикальній (влада – підпорядкування);
- 2) у горизонтальній (юридична рівність та незалежність сторін). Окремі із них знаходяться між цими площинами.

Наступна конкретизація правовідносин у межах конституційних норм визначається із потреб та інтересів спільних сфер діяльності людей у формі визначення правових норм на рівні юридичних законів. Так, наприклад, у розрізі охопленої теми дослідження, слід звернутися до правових норм статті 92 Основного закону нашої держави, в якому поміж визначених предметних сфер відносин суспільства, які мають бути визначені лише законодавчими актами, є норма про організацію та експлуатацію зв'язку.

Із цього випливає розуміння змісту конституційних правовідносин щодо такого їхнього предметного прояву, як організація та експлуатація зв'язку. Разом із цим у Конституції України не розкривається сутність поняття «зв'язок». Законодавець логічно відносить визначення суспільних відносин у сфері зв'язку до спеціального нормативно-правового акту. Варто зазначити, що таким законом, що було прийнято майже за рік до прийняття Основного законодавчого акту України, був Закон України «Про зв'язок».

Однак після прийняття закону «Про телекомунікації» закон України «Про зв'язок» втратив чинність. Наразі необхідно відмітити погляди багатьох науковців та практиків у сфері юриспруденції щодо того, що Закон України

«Про телекомунікації» у порівнянні із Законом України «Про зв'язок» заклав колізію у розуміння змісту відносин у суспільстві у сфері телекомунікацій. Даний закон визначив телекомунікації (зв'язок) у надто невиправданому з наукової та практичної точок зору розумінні – лише як електрозв'язок.

В ієрархії правовідносин у сфері зв'язку наступним рівень впливає із Закону України «Про поштовий зв'язок». Через цей закон законодавець визначив предметність відносин у суспільстві з приводу поштового зв'язку у значенні приймання, обробки, перевезення й доставки (вручення) поштових відправлень, виконання доручень користувачів щодо поштових переказів, банківських операцій [312, ст. 1].

Провівши дослідження, було сформовано узагальнений погляд на визначення системних характерних рис та ознак змісту відносин суспільства у телекомунікаційному праві.

Основу змісту відносин суспільства у телекомунікаційному праві становлять пошук, поширення та отримання інформаційних даних дистанційно особою за допомогою будь-яких засобів.

Перший рівень змісту правовідносин сфери телекомунікацій можна визначити через множинність правових норм, які регулюють діяльність, пов'язану із підтриманням спілкування поміж особами, що знаходяться на великій відстані, враховуючи масове використання відповідних здобутків науково-технічного прогресу.

Другий рівень розуміння змісту правовідносин (із погляду визначальної, спеціальної галузевої ознаки) телекомунікаційні правовідносини можна розглянути через категорію взаємопов'язаної множинності прав їхніх учасників, що зумовлюють для них обов'язки стосовно організації та експлуатації зв'язку різноманітними засобами чи способами спілкування на великі відстані у заданому масштабі, просторі та часі.

Специфіка змісту відносин у суспільстві, що складають предмет адміністративно-телекомунікаційного права, виходячи з концепції його розуміння через критерій підгалузі спеціальної частини комплексної галузі

права (інформаційне право), визначається третім рівнем.

Контекст взаємозв'язку відносин в суспільстві, які складають предмет адміністративно-телекомунікаційного права, з іншими галузями права обумовлюється за допомогою специфіки потреб їх учасників на рівні приватного права та окремими ознаками галузей публічного права [326, с. 10]. Однак зв'язок адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права та інших основних галузей права буде розглянуто в наступному розділі даної наукової роботи.

Останньою категорією для розгляду в межах даного розділу стане категорія юридичних фактів.

Врахуємо характерні риси юридичних фактів – тобто дій чи подій, що котрим притаманна наявність правових наслідків, усфері телекомунікацій. До таких юридичних фактів вчені відносять факти, через настання котрих у суб'єктів діяльності підприємницького чи господарського характеру завершується процес формування правоздатності в телекомунікаційній сфері, тобто, більш точно кажучи, законне право на експлуатацію телекомунікаційних об'єктів надання послуг.

Найзначнішим для користувача в сфері телекомунікацій юридичним фактом є надання доступу для абонента оператором зв'язку. Завдяки даному юридичному факту абонент може здійснювати свої права з прийому й передачі повідомлень за допомогою телекомунікаційних мереж.

Юридичним фактом постає приєднання операторської електрозв'язкової мережі до загальної мережі електрозв'язку, котре варто досліджувати в розрізі двох контекстів, в якості дії та події. Дія пов'язується зі здійсненням операторських робіт щодо приєднання, інакше кажучи, завершення циклів технічної та технологічної природи з виконання фізичного стику мереж телекомунікацій. Приєднання операторської електрозв'язкової мережі до загальної мережі електрозв'язку в якості події розглядають, аби визначити момент задля видачі дозволу експлуатувати адміністративно-телекомунікаційний об'єкт повноваженим органом держави.

Іншими важливими для телекомунікаційних правових відносин є наступні юридичні факти:

- отримання ліцензії;
- отримання дозволу на радіочастоти;
- отримання дозволу на експлуатацію об'єкта зв'язку;
- введення в експлуатацію об'єкта зв'язку тощо[70].

Однак найбільш поширеним юридичним фактом є саме допуск оператором абонента до телекомунікаційної мережі, як дії, в результаті якої абонент отримує можливість реалізовувати свої права на прийом/передачу повідомлень по телекомунікаційних мережах [378].

Нижче пропонується додати до дослідження вивчення поняття та основних складових елементів системи адміністративно-телекомунікаційного права. Так, вивчаючи ознаки права велику увагу варто приділити саме його системності, оскільки право здійснює врегулювання та охорону відносин суспільства завдяки відповідній системі правових положень (норм права).

Загальновідомим є те, що у будь-якому праві в його склад входять саме правові норми, однак не лише як їхня сукупність, а ціла конструкція взаємозалежних та взаємопов'язаних правових положень. Право є своєрідною цілісною системою, яка створена завдяки великій кількості різних елементів, що постійно перебувають у зв'язку координації, функціональної залежності, підпорядкованості один із одним.

Визначення системи права надається багатьма науковцями-правознавцями. Так, наприклад, К. Г. Волинка вбачає в системі права ніщо інше, як об'єктивно обумовлену структуру (будову) права, яка зображує внутрішнє узгодження й єдність правових норм та в той же час їхній поділ на певні галузі, підгалузі й інститути права [67, с. 134].

Завданням системи права можна назвати показ частин, з яких складається таке право, як ці частини співвідносяться одна із одною; систему права характеризують завдяки об'єктивності, єдності, диференціації, узгодженості юридичних норм. Системою права є досить об'єктивне явище, на створення

якого безпосередньо впливають соціально-економічні відносини, політика, ідеологія, культура тощо.

До числа складових елементів системи права зараховують норму права, у вигляді первинного елементу системи права, субінститут, інститут, а також підгалузь та галузь права. Вивчення системи права потребує виявлення не лише її основних частин, однак і місця, ролі, функцій кожного елементу в межах даної системи, що заснована на їхньому співвіднесенні, враховуючи те, що норми одного інституту є передумовою для дії норми іншого, визначаючи їхню спрямованість й зміст [103, с. 29; 164, с. 58]. Усі складові системи правової галузі знаходяться в тісному зв'язку один з одним тільки у комплексі сприяють формуванню правової галузі. Існуванням стійкого зв'язку між елементами правової галузі забезпечується її цілісність та тотожність самій собі, сприяється зберегання головних властивостей за різноманітних змін зовнішнього та внутрішнього типу.

Існування об'єктивного зв'язку між елементами системи сприяє їх об'єднанню, веде до появи нових властивостей, утворюючи в результаті систему галузі права. Разом із тим, властивості, ознаки галузі права не можна зводити до суми властивостей її елементів. Між першими і другими об'єктивно існують відмінності і взаємозв'язок, завдяки чому створюється галузь права, проводиться її внутрішня структуризація, узгодженість і підпорядкованість норм галузі та забезпечується можливість реалізації нею регулятивної та інших функцій [103, с. 29-30].

На даному етапі роботи можна переходити безпосередньо до розгляду питання структури системи права, до елементів якої прийнято відносити норму, інститут, підгалузь, галузь права.

Пропонується зосередити увагу саме на найменшій за обсягом складовій частині, а саме на нормі права. Варто зазначити, що правові норми, які не входять до певного інституту й до певної галузі права, не можуть існувати. Перш за все слід розібратися із загальним поняттям терміну «норма права». Так, норма права (нормативно-правовий припис) – це первинний ланцюжок

системи права, початковий елемент всієї будівлі права будь-якої держави.

З таких початкових елементів утворюються інститути права, тобто різні блоки, як в регулятивній, так і в правоохоронній сферах, а далі за ланцюгом йде утворення із блоків галузей права – тобто самих великих підрозділів - структур права. Нормами права постають такі загальнообов'язкові, спеціально визначені правила поведінки юридичних суб'єктів, що вміщують владно-нормативні веління держави, встановлюють, забезпечують й санкціонуються державою задля врегулювання відносин суспільства.

До характерних рис правових норм, які показують різницю між ними та індивідуально-правовими приписами, можна віднести наступні:

- правові норми узагальнюють неодноразово повторювані (типові) життєві ситуації;
- норми було створено із розрахунку на суспільні відносини, невизначеної кількості;
- нормативно-правові приписи не адресуються лише чітко визначеному колу осіб, вони дають можливість та дозвіл окреслення меж поведінки всієї кількості суб'єктів, які можна віднести до такої ситуації;
- юридичні норми безперервно діють у часі й просторі;
- чинність правових норм (їх дії) зупиняється чи скасовується через уповноважених суб'єктів [251].

Зовнішня форма правової норми як цілісної, завершеної, державно-владного веління та нормативного характеру виражається статтею нормативно-правового акту. За умови, що всі елементи структури правової норми наведено в статті закону, то така стаття й норма права збігаються. Однак часто буває і таке, коли стаття викладає далеко не всі елементи норми права, а буває, що і зовсім один. Залежно від вищенаведеного виділяють наступні способи викладення норми права в статті:

- **прямий (повний, визначений)** – застосовується в тому випадку, коли у статті відсутні відсилання до інших статей, а норму права викладено в повному обсязі, тобто в межах даної статті містяться всі потрібні структурні

елементи норми права;

- посилальний (відсильний) – застосовується в тому випадку, коли у статті наявні відсилання до інших статей в межах цього акту, а норму права викладено не в повному обсязі, тобто дана стаття містить недостатні відомості й не всі потрібні структурні елементи норми права;

- бланкетний – застосовується в тому випадку, коли у статті наявні відсилання до іншого нормативного акту (вищої чи нижчої юридичної сили або взагалі до міжнародного акту, що було ратифіковано Верховною Радою України) [352, с. 291-292].

Нормі права притаманна наявність внутрішньої структури, що виражається у внутрішній будові норми права та її подалі на окремі елементи, що нерозривно пов'язані один із одним. До елементів правових норм прийнято включати гіпотези, диспозиції та санкції.

Гіпотезою (інакше кажучи, припущенням) постає відповідна частина норми, яка містить умову, обставини, через настання яких здійснюється чи може бути здійснено правило, яке закріплено в диспозиції, наступному складовому елементі норми права.

Диспозицією (інакше кажучи, розпорядженням) загально прийнято вважати ту частину норми, яка вміщує суб'єктивні права й зобов'язання, тобто безпосередньо правило поведінки.

Санкцією (інакше кажучи, стягненням), останнім елементом є та частина норми права, в межах якої охоплюються юридичні наслідки вчинення чи навпаки не здійснення правил поведінки, що фіксуються в попередньому елементі – в диспозиції.

Норми права самостійно регулюють певну сторону (частину) відносин суспільства, однак в цілому аби здійснити правову регламентацію суспільних відносин зазвичай вимагається взаємна дія комплексу правових норм.

Через взаємозв'язок та об'єднання норм права зароджуються нові, більші конструкції в межах системи права, наприклад, галузі, підгалузі й інститути.

Отже, роблячи проміжний висновок щодо норм права, можна сказати, що

ними є найменший та найперший елемент системи права, що є встановленим або санкціонованим державою та її органами загальнообов'язковим, формально визначеним правилом поведінки, яке втілює в життя існування суб'єктивних прав та юридичних обов'язків у межах правовідносин [67, с. 135].

Нижче розглянемо другий елемент системи права, а саме наступний за величиною – інститут права, який складається із первинних ланцюжків систем права – правових норм.

Інститутом права визначають систему норм права, що здійснюють регулювання певної групи однорідних відносин суспільства. Інакше кажучи, інститутом права постає певне об'єктивно відособлене в межах одної чи декількох правових галузей угруповання пов'язаних між собою правових норм, які поєднані спільністю врегулювання певного різновиду відносин в суспільстві.

Є велика кількість визначень терміну «інститут права». Нижче наведемо найбільш розповсюджені поняття інституту права, який вважають:

- певною сукупністю юридичних норм, які здійснюють регулювання однорідних суспільних відносин, що пов'язані одна із одною у вигляді якісно самостійної відокремленої групи;
- сукупністю певних суттєвих і самостійних правових норм, які складають відповідний правовий інститут в межах галузі права комплексного характеру;
- сукупністю норм права, які здійснюють регулювання окремого виду або роду відносин суспільства та становлять відокремлений розділ галузі права [251].

До характерних рис правового інституту можна віднести:

- 1) притаманне інституту права існування сукупності правових положень та нормативних приписів;
- 2) правову однорідність вищенаведених норм та приписів;
- 3) правові норми об'єднуються в стійкі закономірності й зв'язки, щозображуються в правових приписах й в цілому в правовій конструкції.

Вчені- правознавці поділяють правові інститути на:

- галузеві, що здійснюють регулювання певних відносин одної галузі права;
- міжгалузеві, що здійснюють регулювання відносин, які є предметом різноманітних правових галузей.

Так, інститути права визначають через категорії відокремлених груп взаємопов'язаних норм права, які здійснюють регулювання певного виду або роду відносин в суспільстві й створюють самостійні елементи системи права. Якщо навести приклад, то візьмемо безпосередньо сферу телекомунікаційних відносин, у межах якої виділяються відносини, що пов'язані з наданням телекомунікаційних послуг, укладенням, змінами й розірванням договору про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж, питанням видачі, зміни, продовження строку дії, відмови у видачі, анулювання тощо ліцензій у сфері телекомунікацій. Відповідно в телекомунікаційному праві утворюються інститути телекомунікаційних послуг, договору про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж, ліцензування.

Схожим шляхом можна виділити й інші інститути права. Причиною зародження відповідного правового інституту є певна специфічність одного угруповання відносин суспільства порівняно із рештою.

Залежно від підстав можна виділити декілька видів груп правових інститутів:

- залежно від галузей права існують державні, кримінальні, цивільні, адміністративні, телекомунікаційні;
- залежно від ролі, що вони здійснюють бувають предметні та функціональні правові інститути;
- за відносинами, які регулюються інститутами права існують матеріальні та процесуальні;
- за закріпленістю загальних понять, принципів, завдань, функцій чи спеціальних складів, угод чи зобов'язань бувають загальні й спеціальні інститути права.

Інститутом права К. Г. Волинка називає порівняно невелику, сталу групу норм права, які здійснюють регулювання певного виду відносин у суспільстві [67, с. 135].

Виходячи з того, що правовою нормою є “вихідний елемент” правової матерії, то інститутом права є первинна правова спільність, об’єднання.

Завданням правового інституту є регламентація окремих ділянок, фрагментів, сторін громадського життя. Інститутом є галузева складова, ланка, блок права. Кожна галузь налічує велику кількість правових інститутів. Наведемо декілька прикладів основних галузей права: кримінальне право – інститути необхідної оборони, крайньої необхідності, неосудності тощо; цивільне право – інститути позовної давності, дарування, угоди, тощо; конституційне право – інститут громадянства; адміністративне право – інститут посадової особи; сімейне право – інститут шлюбу [67, с. 136].

Досить важливим питанням у розрізі вчення щодо інститутів права є об’єднання інститутів права, тобто вивчення комплексних правових інститутів. Загальновідомим фактом є те, що галузям права не наявні закриті кордони, що виокремлювали б винятково ізольовані галузі права.

Теорія права розподіляє об’єднання інститутів права на загальні й предметні. Загальне об’єднання інститутів права – це певне об’єднання, за якого будь-який інститут права у комплексі інститутів дає визначення предмету, завдань, принципів, межі дії, функцій галузі права. Предметне об’єднання має місце за умови, що об’єднуються два або більше інститутів права, які здійснюють характеристику окремих збільшень різноманітних інститутів залежновід родового критерію в межах чітко визначеного предмета регулювання правового характеру.

Різнманітні галузі права та їх норми породжують комплексні інститути – це вторинні угруповання системи права, що відносять до декількох галузей права одночасно та міжгалузеві комплекси – це комплекс норм права декількох галузей, які здійснюють регулювання певної сфери відносин суспільства. До міжгалузевих комплексів прийнято відносити господарське право, що поєднує

у своєму складі правові положення як цивільного, адміністративного, так і фінансового права.

Інакше кажучи, можна назвати найбільш розвинені форми об'єднань інститутів права як підгалузь права – тобто таке об'єднання правових інститутів однієї конкретної галузі права, що вміщує як загальний, так і предметний інститути або їх асоціації.

Правовим інститутом є відносно мале угруповання норм права, специфікація та автономність якого не виходять за межі одної правової галузі права. Одночасно окремі інститути права змішаного характеру можуть вміщувати правові положення, що є характерними для різноманітних правових галузей. Існування змішаних правових інститутів пояснюється однорідністю відносин, що регулює галузь права, яка не є ізольованою. Вона завжди так чи інакше налічує певну кількість інших відносин, що різняться за формою, однак є тісно пов'язаними із рештою за власним призначенням. Наприклад, цивільне право неминує налічує в собі норми конституційного, адміністративного й інших законодавчих галузей. Так і в телекомунікаційному праві присутні правові положення конституційного, адміністративного, інформаційного та інших галузей права.

Сукупність правових інститутів складаються у новий елемент – галузь права, якій притаманні наступні характерні риси:

- система правових положень, норм, приписів й інститутів права;
- здійснення регулювання даним комплексом певної сфери відносин в суспільстві;
- метод та предмет регулювання правового характеру постають у вигляді критерію відмежування галузей права одна від другої;
- здійснення урахування цілей, задач й принципів регулювання правового характеру [251].

Галуззю права постає система правових положень та інститутів права, які здійснюють процес врегулювання певної сфери відносин суспільства конкретного предмету й методу регулювання правового характеру, враховуючи

принципи й завдання регулювання даного типу.

Головним підрозділом системи права, що виокремлюється за допомогою специфічного режиму регулювання правового характеру включає комплекси однорідних відносин суспільства, є галузь права. Саме вона є угрупованням, яке можна охарактеризувати певною кількістю характерних рис та властивостей, що не є притаманними інститутам права, а не просто механічне об'єднання правових положень декількох правових інститутів. Так, правова галузь здійснює регулювання відносин в суспільстві, що зв'язані з втіленням в життя будь-якої сфери предметної суспільної, державної, громадської, тощо діяльності. Галузь права від будь-якого інституту права, функції регулятивного характеру якого обмежуються якимось відносно вузьким комплексом відносин відрізняє саме можливість здійснення регулювання правового характеру досить широкої сфери відносин у суспільстві. Ще однією відмінною рисою між інститутом галузі права та інших елементів системи права є вміщення галуззю вичерпного переліку правових засобів, методів впливу правового характеру, відносин у межах визначеної сфери, які впроваджуються державою під час правового регулювання.

Вміщення галуззю права повного набору засобів юридичного характеру, що покликано забезпечувати ефективну дію і галузі повністю, і будь-якої її складової частини на рівні інститутів права й конкретних правових положень. За всього цього кожній галузі притаманна наявність специфічного набору засобів юридичного характеру право-регулювання, що дає дозвіл не лише здійснювати поєднання правових положень в одне ціле, однак і надання їм впорядкованості й системності характеру та можливість відрізнити галузь права від решти правових галузей.

Якщо спробувати класифікувати галузі права, то перше, на що слід звернути увагу, так це на різні підстави класифікації. Залежно від предмету й методу регулювання правового характеру існують наступні галузі права: адміністративне, цивільне, фінансове, земельне тощо.

Залежновід місця, яке галузь права посідає у правовій системі, правові

галузі поділяються на два види, а саме: основні й комплексні галузі права.

Основними галузями права є такі, що складають своєю сукупністю основну масу права правової системи країни. Серед таких галузей існують:

- профілюючі (традиційні) галузі;
- галузі спеціального характеру;
- процесуальні галузі тощо.

У межах даного розділу пропонується розглянути питання правових положень адміністративно-телекомунікаційного права та їх загальної характеристики. Так, розпочати варто з визначення поняття «норма адміністративно-телекомунікаційного права», якою є найосновніший елемент механізму адміністративно-телекомунікаційного регулювання правового характеру галузі адміністративно-телекомунікаційного права та й системи національного права України в цілому. За браком правового положення адміністративно-телекомунікаційного права механізму адміністративно-телекомунікаційного регулювання правового характеру існування не можливе, адже дія механізму адміністративно-телекомунікаційного регулювання правового характеру неможлива без наявного варіанту поведінки, що держава визнає оптимально вірним за умов спрямування телекомунікаційної діяльності позитивного характеру, чи неправильним за умови визначення правових порушень.

За умови існування навіть функціональних елементів механізму (зокрема юридичних фактів) адміністративно-телекомунікаційне право не може здійснити реалізацію власного регулюючого потенціалу, адже буде бракувати «інструмента» задля регулювання. Уся суть впливу регулюючого характеру адміністративно-телекомунікаційного права може бути реальною тільки в рамках установлених нормою адміністративно-телекомунікаційного права. Наразі питання щодо визначення телекомунікаційної норми права є недостатньо вивченим, адже науковців у даній сфері бракує. Існує думка, що адміністративно-телекомунікаційне право застосовує для мети врегулювання телекомунікаційних правовідносин юридичні норми інших правових галузей,

таких як конституційне, адміністративне, цивільне право й інші галузі. Однак ми вважаємо, що телекомунікаційному праву притаманна наявність власного самостійного предмету й методу регулювання правового характеру, про що йшлося в попередньому розділі, а також норм, законодавства, що регулює саме цю сферу суспільних відносин, і навпаки – це всі галузі національного права застосовують з метою врегулювання будь-яких правовідносин норми адміністративно-телекомунікаційного та інформаційного права.

Телекомунікаційна норма права має загальні особливості й характерні риси, що має будь-яка соціальна норма – державно-владну природу, загальнообов'язковість характеру, формальну визначеність, структуру тощо.

Однак, не дивлячись на вищенаведене, варто зауважити, що певні загальні ознаки телекомунікаційної норми істотно різняться від основних характерних рис решти норм права. Окрім цього, нормам адміністративно-телекомунікаційного права притаманні спеціальні ознаки, що характерні лише телекомунікаційній правовій нормі.

Телекомунікаційним нормам притаманні певні загальні характерні риси, наприклад:

– Державно-владна природа. Ця ознака означає, що норми адміністративно-телекомунікаційного права приймаються компетентними державними органами (їх посадовими особами) й іншими особами, зокрема:

1) Верховна Рада України (ВРУ) приймає: Конституцію України; закони України (зокрема, закон «Про телекомунікації» від 18.11.2003 № 1280-IV, «Про радіочастотний ресурс України» від 01.06.2000 № 1770-III, «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII, «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 № 537-V, «Про поштовий зв'язок» від 04.10.2001 № 2759-III, тощо); кодекси, й інші кодифіковані акти (як то Кодекс України про адміністративні правопорушення); Постанови ВРУ; договори міжнародного характеру, що було ратифіковано ВРУ, й решта нормативних актів в галузі адміністративно-телекомунікаційного права;

2) Президент України видає укази й розпорядження (Указ «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації» від 23.11.2011 № 1067/2011);

3) Кабінет Міністрів України приймає постанови і розпорядження (постанови «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг» від 11.04.2012 № 295, «Про затвердження Правил охорони ліній електрозв'язку» від 29.01.1996 № 135 тощо);

4) міністерством й іншим центральним органом виконавчої влади прийнято видавати накази, розпорядження, інструкції, правила, постанови, положення в рамках їхньої компетенції. Так, можна навести у вигляді прикладу Рішення НКРЗ «Про затвердження Правил взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування» від 08.12.2005 № 155;

5) місцевими державними адміністраціями приймаються розпорядження;

6) місцево-самоврядними органами приймаються рішення, що включають норми права в сфері телекомунікацій;

7) Конституційним Судом виносяться рішення, в котрих норми адміністративно-телекомунікаційного права ним можна тлумачити визнати такими, котрі не відповідають положенням Основного закону України (іншими словами їх фактично скасовують).

– Загальнообов'язковість характеру, тобто розповсюдження телекомунікаційних норм на всіх учасників відносин у сфері телекомунікацій.

– Наступною ознакою є формальна визначеність. Правове положення у сфері телекомунікацій має зовнішнє мовне закріплення у межах статей нормативно-правових актів, а також досить точно визначає вид й міру можливих, необхідних чи заборонених правил поведінки.

– Ще однією ознакою є відповідна структура норми адміністративно-телекомунікаційного права, тобто розподіл правової норми на частини – складові елементи. Норми адміністративно-телекомунікаційного права, як і всі норми, складаються з гіпотези, диспозиції й санкції. Однак, навіть при тому, що у нормі є всі три елемента структури, телекомунікаційна норма має

певні характерні риси структури. Так, наприклад, у конкретній статті нормативно-правового акту у сфері телекомунікацій існує можливість того, що три елементи правової адміністративно-телекомунікаційного права не будуть наявними. Бракуючий елемент може бути прописано в іншій статті даного нормативно-правового акту чи в статті іншого акту.

За допомогою гіпотези визначають умови, завдяки яким виникають правовідносини у сфері телекомунікацій, а також вказують на коло учасників телекомунікаційних правових відносин.

Базовою частиною норми адміністративно-телекомунікаційного права є диспозиція, яка включає в себе припис щодо того, яким чином мають діяти учасники правових відносин у сфері телекомунікацій, йде закріплення їхніх телекомунікаційних прав та обов'язків. Так, відповідно до Закону України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 р. установлюються права й обов'язки операторів, провайдерів й споживачів щодо надання телекомунікаційних послуг та користування цими послугами.

Санкція допомагає у захисті телекомунікаційних прав й у виконанні правил, що було встановлено. Санкції норм адміністративно-телекомунікаційного права є досить різноманітними. Залежно від характеру завданої шкоди, умов виникнення правопорушення на винних у правопорушенні осіб можуть притягувати до відповідальності. Відповідно до частини 1 статті 75 Закону України «Про телекомунікації» особи, винні у порушенні законодавства про телекомунікації, притягуються до цивільної, адміністративної, кримінальної відповідальності [322].

Норми адміністративно-телекомунікаційного права разом із всіма нормами національної системи права мають однакові характеристики, однак, нормам права у сфері телекомунікацій притаманні деякі особливості. Основними із них є наступні:

1. У правових нормах телекомунікаційної сфери помітне відображення державного інтересу. Правові положення у сфері телекомунікацій здійснюють гарантування діяльність публічного управління, а отже, й існування держави.

Інакше кажучи, держава не може існувати й здійснювати власні завдання та функції без управління, що призведе до анархії, а в подальшому й зникнення держави. З урахуванням вищенаведеного, можна казати про один із факторів гарантування національної безпеки у вигляді створення адміністративних правових положень та приписів у сфері телекомунікацій.

2. Правові положення адміністративно-телекомунікаційного права здебільшого мають імперативний характер, їхня реалізація стає більш можливою завдяки імовірності використання державних засобів примусу. Перефразовуючи, можна стверджувати, що більшість приписів норм адміністративно-телекомунікаційного права не передбачає можливості обирати поведінку учасником телекомунікаційних правовідносин, в якого нема владних повноважень. Однак слід зауважити на тій частині правових положень у сфері телекомунікацій, які все ж таки мають диспозитивний характер, завдяки чому учасники телекомунікаційних правовідносин мають право так чи інакше вибирати поведінку в певних ситуаціях.

3. Норми адміністративно-телекомунікаційного права постають регуляторами відносин у сфері телекомунікацій. Оскільки телекомунікаційні норми права застосовуються майже у всіх галузях права, то виходячи із ступеню комплексності норм адміністративно-телекомунікаційного права, нема рівних поміж інших правових норм.

4. Наступною ознакою є пов'язаність сукупності правових положень, що регулюють правовідносини, у сфері телекомунікацій із реалізацією телекомунікаційних прав й свобод. Вираженням даної ознаки є в першу чергу право кожного створювати, передавати, поширювати, одержувати, шукати й використовувати інформацію законним шляхом тощо.

5. Телекомунікаційні норми вміщують чіткі вказівки, які фіксують рамки поведінки, а також зобов'язання органів держави, підприємств, установ та фізичних осіб в телекомунікаційній сфері.

6. Чотири специфічні способи реалізації телекомунікаційних правових положень, що будуть розглянуті нижче.

Реалізація правових положень адміністративно-телекомунікаційного права має істотне значення задля становлення українського адміністративно-телекомунікаційного права. Вплив на учасників нормами адміністративно-телекомунікаційного права можливий тільки за умови реалізації норм у межах свідомо-вольової діяльності осіб.

Реалізація правових положень адміністративно-телекомунікаційного права є процесомпрактичної реалізації положень, які містяться в правових нормах адміністративно-телекомунікаційного права.

Як було наведено вище, однією із специфічних ознак норм адміністративно-телекомунікаційного права є чотири основні особливі способи реалізації телекомунікаційно-правових положень, а саме:

- дотримання, яким є поведінка суб'єктів пасивного характеру, яка не дозволяє порушувати правові положення адміністративно-телекомунікаційного права (наприклад, за умови, що фізична чи посадова особи не здійснюють порушення приписів й норм адміністративно-телекомунікаційного законодавства);

- виконанням постає поведінка суб'єктів активного характеру, яку націлено на здійснення обов'язків юридичного характеру, що зафіксовано в правових положеннях у сфері телекомунікацій;

- використання, яким є поведінка учасників телекомунікаційних відноси активного характеру, в умовах якої учасники самостійно можуть вирішувати питання щодо втілення в життя чи утримання від певних дій. У даній ситуації норма адміністративно-телекомунікаційного права буде здійснена як за умови обрання суб'єктом активної поведінки (у формі дій), так і за умови обрання ним пасивної форми поведінки. Отже, використання норм адміністративно-телекомунікаційного права постає справою добровільного характеру. Ніхто не має права примусу щодо їхньої реалізації, у той же час ніхто не має нести відповідальності за незастосування правових положень адміністративно-телекомунікаційного права;

застосуванням є проявлення діяльності владного характеру

уповноважених органів держави щодо відповідних справ та із видачею індивідуально-правових актів. Застосування, відрізняючись від інших трьох способів реалізації правових положень адміністративно-телекомунікаційного права, є прерогативою тільки органів, яким притаманна наявність державно-владних повноважень в межах сфери телекомунікацій.

Основні характерні риси нормативного акту використання телекомунікаційних правових положень постає:

- а) державна владність характеру;
- б) направленість на регулювання телекомунікаційних відносин індивідуального характеру;
- в) використання одноразового характеру щодо відповідних учасників у межах телекомунікаційних відносин;
- г) обов'язкове виконання (імперативність).

Правові положення в межах сфери телекомунікацій можливо розподілити на види, тобто провести їхню класифікацію:

1. Правові положення диспозитивного й імперативного характеру.

Диспозитивні правові положення у сфері телекомунікацій використовуються під час здійснення регулювання правовідносин у галузі захисту нематеріальних благ, майнових, особистих немайнових прав у телекомунікаційній сфері. Честю, гідністю, діловою репутацією, недоторканністю приватного життя, особистої й сімейної таємниці, права на ім'я, права авторства, іншими особистими немайновими правами й іншими нематеріальними благами, що пов'язано із процесом створення, перетворення та використання інформації у межах телекомунікаційної сфери – всім цим можна охарактеризувати диспозитивність правових положень адміністративно-телекомунікаційного права.

Імперативні правові положення у сфері телекомунікацій фіксують перш за все зобов'язання органів виконавчої влади й місцевого самоврядування з приводу надання телекомунікаційної послуги, шляхом гарантування гарантій телекомунікаційних прав громадян, що впровадженні Конституцією, й

реалізації даними органами власної компетенції та зобов'язань в межах цієї частини. Дані норми встановлюють функції та обов'язки органів виконавчої влади в межах галузі інформаційної безпеки, щодо формування державних телекомунікаційних ресурсів, щодо утворення інформаційно-телекомунікаційних систем держави та решти подібних телекомунікаційних систем органів місцевого самоврядування. Вищенаведені норми гарантують процес регулювання правовідносин щодо відповідальності за телекомунікаційні правові порушення. Групі імперативних норм притаманні також правові положення, які гарантують захист суб'єктивних прав персональних даних, визначення політики держави в телекомунікаційній сфері, захист громадських прав на отримання телекомунікаційних послуг у межах сфери телекомунікацій й решта аналогічних норм адміністративно-телекомунікаційного права.

2. Телекомунікаційні норми (спеціальні) можливо розподілити на правові положення-дефініції (тобто норми-визначення), які вміщені в телекомунікаційному законодавстві:

а) правові положення-принципи, що здійснюють регламентацію принципів, які фіксують суб'єктивну діяльність у межах адміністративно-телекомунікаційного права (наприклад, принципи гласності, законності, незалежності, колегіальності тощо);

б) колізійні положення права, що впроваджують порядок вирішення між юридичних нормативних суперечностей;

в) положення, що здійснюють регламентацію мети, закріплення цілей та завдань органів виконавчої влади й решти учасників правовідносин в галузі адміністративно-телекомунікаційного права.

3. Залежновід суті, телекомунікаційні положення права можуть поділятися на матеріальні й процесуальні.

Завдяки матеріальним правовим положенням адміністративно-телекомунікаційного права визначається суть політики держави в телекомунікаційній сфері, здійснюється закріплення комплексу телекомунікаційних зобов'язань, прав, а також відповідальність суб'єктів

телекомунікаційних процедур. Дані правові положення адміністративно-телекомунікаційного права реалізують визначення правового статусу учасників телекомунікаційної сфери у межах їх зобов'язань й відповідальності щодо організації та забезпечення телекомунікаційних процедур.

Завдяки процесуальним телекомунікаційним правовим положенням здійснюється регламентація порядку реалізації телекомунікаційних зобов'язань й прав, що установлені матеріальними телекомунікаційними правовими положеннями у межах врегульованих правовідносин в сфері телекомунікацій. Так, цими нормами встановлюється порядок ліцензування в телекомунікаційній сфері, формування телекомунікаційних ресурсів, пошуку й отримання інформації із таких ресурсів, інші процедури правового регулювання телекомунікаційних правовідносин в сфері телекомунікацій.

4. Правові положення у сфері телекомунікацій за юридичним змістом бувають компетенційними, які здійснюють окреслення легальних меж діяльності правових суб'єктів.

5. Телекомунікаційні норми права можуть бути класифіковані за критерієм сфери їх використання (за масштабом дії) на:

- правові положення, дія котрих поширюється на територію всієї нашої держави України;
- регіональні положення, що мають юридичну силу лише на відповідній території регіонів;
- правові положення органів місцевого самоврядування, які мають силу на території окремої адміністративно-територіальної одиниці.

6. Правові положення адміністративно-телекомунікаційного права залежно від обсягу регулювання можна розподілити на:

- положення загальної дії, що діють на всю галузь регулювання правового характеру, які здійснюють регламентацію найважливіших сторін телекомунікаційної діяльності. Такими положеннями є статутні положення, які встановлюють зобов'язання органів виконавчої влади й місцевого самоврядування з виконання ними зобов'язань з приводу надання особам

телекомунікаційних послуг;

- міжгалузеві норми, що здійснюють регулювання телекомунікаційних відносин, які зароджуються між угрупованнями міжгалузевих органів державної влади, щодо гарантування здійснення телекомунікаційних процесів;

- правові положення галузевого характеру, які мають силу в межі сфери ведення галузевого органу виконавчої влади;

- регіональні норми права, які здійснюють регулювання телекомунікаційних відносин на рівні органу місцевого самоврядування й їх дії у межах територій.

7. Телекомунікаційні норми класифікуються за юридичною силою наступним чином:

- правові положення законодавчих актів (зокрема, Закон України «Про телекомунікації»);

- правові положення актів підзаконного рівня (постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг»).

8. Телекомунікаційні правові положення залежно від дії на коло осіб розподіляються на такі, що поширюють свою юридичну дію на:

- а) повністю на всю систему юридичних осіб;
- б) деяких юридичних осіб;
- в) на весь комплекс фізичних осіб;
- г) певних фізичних осіб.

Підводячи підсумки вищенаведеного аналізу адміністративно-телекомунікаційних норм, можна навести наступне визначення правових положень адміністративно-телекомунікаційного права: нормою адміністративно-телекомунікаційного права постає загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, встановлені державою, що пропонують учасникам телекомунікаційних правовідносин, які включаються до предмету адміністративно-телекомунікаційного права, суб'єктивні

телекомунікаційні права та накладають на них телекомунікаційні зобов'язання, й здійснюють забезпечення заходами державного примусу специфічного характеру.

Підводячи підсумок даного розділу, варто ще раз відмітити, що розгляд основних понять та категорій будь-якої галузі права досить кропіткий та потребує уваги від дослідження, в який входить процес вивчення великої кількості проблемних питань, як-от: предмет правового регулювання, його метод, принципи окремої галузі права, правові відносини, що виникають у відповідній сфері суспільного життя, суб'єктів, об'єкт, зміст цих правовідносин, тощо.

Варто наголосити, що система права є сукупністю діючих правових положень, що об'єднані в інститути, підгалузі та галузі залежно від характеру та специфіки врегульованих ними відносин в суспільстві.

Тож внутрішню форму права можна охарактеризувати за допомогою відповідної сукупності правових положень-норм, які поєднуються в межах певних інститутів, підгалузей та галузей права.

Висновки до розділу 1

1. Наголошено, що ефективність правового режиму у сфері телекомунікацій залежить від реалізації публічно-правового та приватно-правового аспектів таких правовідносин. Підкреслено, що зміст публічно-правової складової режиму у сфері телекомунікацій (зв'язку) полягає у реалізації державної політики із забезпечення процесів передавання, випромінювання та/або приймання інформації у технологічній формі знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду, зокрема із застосуванням радіо, оптичних або інших електромагнітних системах. З'ясовано, що приватно-правова складова режиму у сфері телекомунікацій виявляється у забезпеченні договірному регулювання надання

послуг інформаційного, цифрового та інших видів зв'язку.

2. Визначено, що процесу виникнення новітніх галузей права перешкоджає консервативність наукових поглядів домінуючої патерналістської концепції розуміння національної системи права України, що не допускає виникнення інтеграційних комплексних галузей права. Акцентовано увагу на тому, що консервативність наукових підходів до розуміння національної системи права своїм наслідком має відсутність ефективного механізму правового регулювання відносин, що є характерними для сучасного суспільства.

У сучасних умовах розвитку інформаційно-телекомунікаційного суспільства визначено тенденції до виникнення складної сукупності юридичних, економічних, організаційних передумов започаткування формування новітньої галузі публічного права – адміністративно-телекомунікаційного права, що має свій унікальний предмет та метод правового регулювання, що обумовлює доцільність визначення специфіки правового становища учасників таких правовідносин.

З урахуванням особливого значення забезпечення вимог інформаційної безпеки як складової національної безпеки обґрунтовано доцільність віднесення адміністративно-телекомунікаційного права до системи адміністративного права України.

3. Виходячи з положень теорії формування ієрархічних систем об'єктів у праві та теорії дерева цілей, структурно адміністративно-телекомунікаційне право як галузь публічного права умовно поділяється на інститут загальних положень, де визначаються його спеціальні ознаки у взаємозв'язку з телекомунікаційним правом, а також взаємозв'язки з іншими комплексними, спеціальними та основними галузями права через методи яких здійснюється охорона і захист суспільних відносин, пов'язаних з інформацією. Обґрунтовано, що інститути адміністративно-телекомунікаційного права містять у собі правові норми у сфері застосування електронних (електронно-обчислювальних, комп'ютерних) засобів, заснованих на інформаційних і

телекомунікаційних технологіях для задоволення потреб суб'єктів у дистанційному індивідуальному чи груповому спілкуванні між ними (за допомогою так званих соціальних мереж електронних комунікацій).

Обґрунтовано доцільність домінування застосування адміністративно-правового регулювання відносин у сфері телекомунікації, що обумовлено унікальним значенням необхідності вирішення проблеми досягнення високого рівня ефективності функціонування національної телекомунікаційної системи як гарантії забезпечення конкурентоспроможності України як складової національної безпеки держави, що є пріоритетним завданням адміністративно-правового механізму публічного управління.

Здійснено вирішення наукової проблеми визначення місце адміністративно-телекомунікаційного права в системі національного права з урахуванням поділу галузей права на публічні та приватні, самостійні та комплексні, регулятивні і охоронні. На підставі здійсненої характеристики обґрунтовано доцільність визначення адміністративно-телекомунікаційного права як комплексної галузі публічного права регулятивно-охоронного типу.

Окремі теоретико-методологічні й практичні проблеми розділу висвітлено в авторських наукових працях[435; 438; 439; 440; 442; 447; 455].

РОЗДІЛ 2

ПРЕДМЕТ, СИСТЕМА ТА ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРАВА

2.1. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права

Активний розвиток телекомунікаційних технологій (мобільний, супутниковий зв'язок, Інтернет тощо) став потребувати установлення їхнього регулювання державою. Такий різновид регулювання повинен реалізовуватися на основі правових положень, що об'єднані в рамках адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права [200, с. 63].

Розпочинаючи дослідження питання предмету будь-якої галузі права, варто звернути увагу на загальне поняття предмету правового регулювання. Аби повно розглянути дане питання, необхідно звернутися до вчень дослідників теорії держави та права.

Юриспруденція розуміє предмет правового регулювання через категорію суспільних відносин, які врегульовуються правовими положеннями, котрі виконуються спеціально створеними задля цього певними суб'єктами. Звичайно, що предметом правового регулювання постає одна з базових та найуживаніших категорій як в теорії права, так і в окремих галузях права.

Розбіжностей у поглядах науковців теорії права щодо визначення поняття «предмет правового регулювання» майже немає. Найбільші розбіжності можна виокремити в тому, що одними науковцями дана категорія визначається через поняття суспільних відносин, а на думку решти визначати предмет правового регулювання слід через поведінку суб'єктів.

За радянського етапу розвитку правової науки предмет правового регулювання визначався за допомогою категорії суспільних відносин, а дефініція правового регулювання розумілася через поняття їхнього «класового регулятора», організованого державного впливу на них завдяки законодавству

[118, с. 57-59].

Другий підхід до визначення предмету правового регулювання, що було підтримано Л. С. Явичем та С. С. Алексеевим, характеризується застосуванням категорії поведінки суб'єктів. Л. С. Явич під правовим регулюванням розуміє різні правові форми державного впливу на поведінку суб'єктів відносин у суспільстві за допомогою встановлення прав та зобов'язань [467, с. 26-29]. Схожими позиціями апелював С. С. Алексеев [28, с. 287], що застосовував для визначення «програмування» людської поведінки, а правове регулювання визначав як результат реагування суб'єктів на вплив правового характеру.

В. Д. Сорокіним було вперше запропоновано розглядати як предмет правового регулювання спільний предмет щодо усієї правової системи, включаючи і відносини соціально-правового середовища [360, с. 10].

У контексті розбіжностей у поглядах науковців на визначення предмету правового регулювання можна погодитися з А. В. Поляковим, що звертає увагу на невиправданість протиріч у дефініції предмету правового регулювання, адже безпосередньо право має вплив на поведінку суб'єктів та втілює в життя її регулювання, а поведінка лежить в основі відносин суспільства, через що не можна вважати помилкою те, що предмет правового регулювання – це відносини суспільства, що регулюються завдяки поведінці суб'єктів взаємодії соціального характеру [248, с. 443].

Враховуючи вищезазначене, беручи до уваги, беззаперечно, важливу роль питання предмета правового регулювання, можна визначитися, що проблему варто спробувати вирішити завдяки правовій теорії, зокрема в напрямку:

- місця суб'єкта в межах визначення предмета правового регулювання;
- особливостей відносин суспільства, які складають предмет та здійснюють визначення цілей правового регулювання.

Предмет правового регулювання – це та сфера, на яку поширюється право. Це матеріальний критерій розподілу права на структурні елементи, він відповідає на питання, що регулює право [382, с. 160].

О. М. Куракін розуміє під правовим регулюванням цілісну систему впорядкування відносин суспільства, яка зароджується завдяки взаємодії її складових елементів [165, с. 29]. У світлі вищеведеного визначення варто погодитися з тим, що предмет правового регулювання необхідно визначати через категорію суспільних відносин. Однак, на переконання автора, такої дефініції недостатньо задля його цілісної характеристики. Так, процесом правового регулювання є складна взаємодія складових частин, за допомогою якої здійснюється визначення методології, специфіки такого регулювання й особливостей способів, завдяки котрим воно реалізується.

На нашу думку, правове регулювання неправильно звести тільки до бажань та законодавчої волі та дій законодавця, що спрямовані на впорядкування відносин суспільства. На правове регулювання варто дивитися більш широко та визначати характерні риси його предмета в межах сфери правотворчості, законотворчості й регулювання законодавчого характеру.

Правотворчий процес характеризується не лише процесом прийняття органами державної влади нормативно-правових актів. Характерні риси засобів впорядкування відносин суспільства суттєво впливають на суть предмета правового регулювання в межах даної сфери.

На відміну від правового регулювання, що здійснюється в межах сфери законотворчості, мета регулювання відносин суспільства не стоїть перед певними суб'єктами. Особи в момент вступу в суспільні відносини один із одним, мають на меті власні особисті цілі, і вже ніяк не цілі, що можна пов'язати з метою регулювання правового характеру.

Проте неможливо оминати той факт, що правовий порядок, якого досягають під час правового регулювання, зумовлено об'єктивними суспільними потребами. Так, не виключене ствердження того, що кінцева мета правового регулювання зосереджується на утворенні умов задля розвитку права та його позитивного функціонування й пристосування права до сьогоднішніх потреб членів сучасного суспільства. Глобальною метою правового регулювання постає зміцнення ідеї права в межах суспільства та на базі цього

стійкий правовий розвиток, за якого право стає найбільш важливою функцією життя суспільства.

Стосовно діяльності законотворчого характеру, А. Нашиц вважає, що процедуру «утворення права» можна поділити на два етапи. Перший включає процедуру пізнання, оцінки вольових й психологічних чинників, аналізування формуючих правових факторів та вираження у зв'язку із цими панівної волі. На даному етапі процедуру «утворення права» можна визначити гнучким, різноманітним та динамічним характером. Після цього джерела права соціального типу зумовлюють перехід до другого етапу законотворчості, зокрема до визначення юридичних рішень, правових положень позитивного права. Це можна досягнути за допомогою юридично значущих дій органів, що уповноважено на видання положень права [392, с. 180].

Зміст відносин у суспільстві в межах сфери законотворчості можна охарактеризувати діями законодавця, органів виконавчої влади й суду. Основним завданням суб'єктів праворегулювання в межах сфери законотворчості постає «відшукування» «правил справедливої поведінки», надання їм офіційної форми вираження та гарантування їхнього дотримання, задля чого необхідне утворення певної організації – держави. Остання не лише контролює виконання правил справедливих вчинків та дій, а й втілює в життя суспільне управління згідно із зазначеними правилами.

У межах реалізації правового регулювання можливо здійснювати доповнення та покращення «правил організації», адже метою регулювання правового характеру у сфері законотворчості постає удосконалення та втілення в життя правил, які сприяють правовій реалізації. На нашу думку, разом із вищезазначеним не слід намагатися покращити та доповнити правові положення й приписи, які формуються неочікувано й спонтанно.

Що стосується «правил організації», то слід погодитися із авторами, що виділяють поняття законотворчості та нормотворчості, як процесів утворення положень законодавчих та підзаконних нормативних актів. На думку автора, за процесу утворення «правил організації» такими актами зазвичай виступають

відомчі нормативні акти правового характеру, що застосовують органи виконавчої влади задля гарантування функціонування певних окремих структур держави. У даному випадку краще називати такий елемент процесу законотворчого характеру нормотворчістю, задля попередженням обґрунтованих звинувачень щодо буквальної дефініції поняття «законотворчість», яка не має на меті прийняття нормативно-правових актів підзаконного характеру.

Ще однією сферою, в межах якої реалізується правове регулювання можна назвати сферу регулювання законодавчого характеру.

«Законодавчим регулюванням» (тобто «даним законом») постає певне упорядкування правовідносин, що засноване на приписах закону чи правових положеннях інших нормативно-правових актів. Інакше кажучи, законодавчим регулюванням (на відміну від процесу законотворчості – «утворення» законодавства) є процедура впровадження та здійснення правових положень, які закріплюються в нормативно-правових актах. Проте під законодавчим регулюванням не можна перестати розглядати складову частину процедури правового регулювання, адже ним в даному разі реалізується завдяки тим же правилам, однак, зокрема в межах процесу втілення в життя приписів нормативно-правових актів учасниками відносин в суспільстві.

Особливістю сутності відносин суспільства в межах сфери законодавчого регулювання є те, що упорядкування правовідносин реалізується завдяки правовим положенням, що раніше було закріплено в нормативно-правових актах – «правилам справедливої поведінки», що є вже «відкритими» та мають гарантований державний захист завдяки наданій їм офіційній формі вираження.

Цілком зрозумілим виявляється те, що головною задачею правового регулювання на такому етапі постає втілення в життя положень законодавства, іншими словами – втілення в життя такого правового порядку, що в межах словесної форми закріплено у встановлених державою приписах та положень законодавства.

У межах науки теорії права нерідко, поруч із дефініцією правового

регулювання, можна зустріти і поняття правового впливу. За таких обставин є природним зауваження науковців-юристів щодо необхідності розрізняти зазначені категорії. Одним з перших на таку необхідність вказує відомий вчений теорії права С. С. Алексєєв, а згодом й інші вчені-правники приєднуються до його думки.

Останнім часом теорія держави і права фіксує появу ряду напрямів, які здійснюють дослідження нових правових можливостей права як ефективного засобу науково обґрунтованого управління соціального характеру. Технічним прогресом висунуто в галузях регулювання правового характеру актуальні завдання, що давно назрілі. Через вищенаведене необхідно дослідити питання етимології, співвідношення та взаємодії юридичного впливу та регулювання правового характеру. У розрізі теми предмету адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права дане питання є дуже важливим.

Дефініція «регулювання» виникає від латинського слова *regula* (правило) та означає упорядкування, налагодженість, процес приведення чогось у відповідність. Під поняттям «вплив» розуміють дію, що спрямована на будь-що завдяки системі заходів. Таким чином, ми бачимо, що зміст даних правових категорій є подібним, однак не тотожним.

Терміном «вплив» осягають ширше поняття, аніж «регулюванням», адже вплив складається не лише з регулювання, а й з інших правових засобів та форм правового впливу на поведінку членів суспільства.

Правове регулювання включає в себе поняття правового впливу, однак правовий вплив не завжди можна визначити як свідоме нормування правовідносин суспільства. Перше пов'язується із впровадженням певних прав та зобов'язань суб'єктів, з прямими положеннями права щодо належного та можливого, друге ж, навпаки, не пов'язується. Під першим розуміється дія (здійснення) положень законодавства через правові відносини, під другим – не обов'язково [197, с. 63].

А. М. Вітченком розмежовано подвійний аспект регулювання:

1) як власне регулювання;

2) як вплив у процедурі регулювання.

Науковець зазначає, що виходячи з того, що правові положення мають вплив на поведінку та діяння осіб через їхнє волевиявлення та свідомість, варто розглядати правову роль регулюючого характеру перш за все як нормативний вплив поза правовідносинами, і тільки згодом як регулювання в їх межах [65, с. 16].

На волевиявлення суб'єктів відносин у суспільстві мають вплив різноманітні юридичні явища, зокрема і принципи права, правова свідомість, нормотворчий процес, право- й дієздатність, статус особи правового характеру, права економічного, політичного, культурного й іншого типу, юридична культура, правова відповідальність, а загалом і цілковито правова система.

На думку автора правовий вплив має дві основні форми:

1) зображення та закріплення в межах правових категорій головних напрямів державної діяльності з приводу перетворення та удосконалення відносин суспільства;

2) закріплення у нормативно-правових актах структури органів держави, їхньої компетенції, головних інститутів демократичного типу тощо.

Із вищенаведеного можна зрозуміти, що правовий вплив на волевиявлення та свідомість членів суспільства має дві форми, а ось регулюванню притаманна наявність лише однієї – форми правовідносин, де правові положення знаходяться у взаємодії, а впорядкування та захист суспільних відносин завдяки дозволам, приписам та заборонам реалізує держава.

С. А. Комаровим було представлено правовий вплив у вигляді певної структури, яка має в своєму складі елементи, що мають вплив на правовідносини в суспільстві:

- 1) правосвідомість;
- 2) юридична культура;
- 3) механізм регулювання правового характеру;
- 4) принципи права;

5) правотворчий процес [142, с. 471].

Правовому впливу притаманна наявність трьох відносно самостійних напрямів (форм):

- 1) правове регулювання (вплив спеціально-юридичного характеру);
- 2) вплив інформаційно-психологічного характеру;
- 3) вплив культурно-виховного типу.

Аби дослідити питання різниці поняття правового регулювання від інших форм правового впливу більш детально, автором пропонується розглянути такі особливості правового регулювання:

- 1) особливий предмет – система відносин соціального типу, що врегульовуються правом. Даний предмет є вужчим, аніж при правовому впливі;
- 2) особливі засоби та методи правового впливу на процес регламентації та розвитку відносин суспільства;
- 3) мета полягає у закріпленні, регламентуванні, розвитку відносин суспільства, а також у витісненні з життя суспільства явищ застарілого та негативного плану;
- 4) нормативний вид впровадження – у формі правових відносин;
- 5) отримання певних результатів соціального характеру, котрим притаманне правове значення [165, с. 32].

Підводячи підсумок питання розмежування поняття впливу та регулювання, важливо зазначити істотність даної проблеми для дефініції зв'язків та взаємної дії елементів механізму правового регулювання.

Предметом юридичного впливу можуть бути майже всі правовідносини в суспільстві, соціальні зв'язки, відносини економічного, політичного, культурного, соціального типу, що не регулюються правом, проте на котрі право тим чи інакшим чином має вплив. Сюди можна віднести і людську поведінку.

Предмет правового регулювання є вужчою категорією, аніж предмет правового впливу. Предметом правового регулювання охоплює питання суспільних відносин чи їх сукупності, що підпадають під регламентацію

правових положень та приписів законодавства.

Зміни формації суспільно-економічного типу в Україні призвели до необхідності перегляду предмету правового регулювання як загалом, так і в межах окремих галузей. Значних істотних змін набув саме предмет адміністративно-правового регулювання. Дана правова галузь перетворюється з управлінської в багато інститутську. Предмет адміністративного права включає наразі вельми широку систему правовідносин суспільства, що зароджуються через реалізацію функцій виконавчої влади держави, сутністю якої можна визначити управління суспільством та його членами.

Передумовами об'єктивного характеру щодо впровадження нового підходу до предмета адміністративного права є перехід української економіки до ринкових відносин, впровадження місцевого самоврядування, гарантування пріоритету громадянських прав та свобод. Варто дослідити питання видів відносинуправлінського характеру, що пов'язані з втіленням в життя публічної влади, адже адміністративне право у вигляді галуззі публічного права має на меті, перш за все, врегулювання управлінських відносин у сфері втілення публічної влади.

Раніше існувало чотири головні різновиди діяльності держави:

1. функціонування представницьких державних органів;
2. управління державного характеру;
3. правосуддя;
4. прокурорський нагляд.

Таким чином, управління публічної влади було виключно державним. Під час розподілення державної влади на три гілки влади та запровадженням на теренах нашої держави місцевого самоврядування управління почало реалізуватися не лише державними, та органами виконавчої влади, однак і місцево самоврядними органами. І державне управління, і управління органів місцевого самоврядування характеризується спільними ознаками, публічності, організаційної спрямованості, визначеності в законодавстві меж діяльності. Різниця у вищенаведених видах управління полягає лише в суб'єктному складі

та в характері джерел їхнього врегулювання. Одночасно вони мають відношення до інтересів суспільства, що спрямовані на втілення та захист їхніх прав та свобод, утворення необхідних умов задля виконання зобов'язань.

Вищенаведене дає можливість для оновлення наукового уявлення щодо предмету адміністративного права, завдяки розширенню сфери відносин суспільства, які ним регулюються.

Економічний перехід України до ринкових умов господарювання певним чином мав вплив і на суть управління держави в межах цієї сфери. Управлінська діяльність держави потребує перетворення із адміністративно-владної у таку діяльність, яка б забезпечувала пріоритети особистих прав у її правовідносинах з державою та була зорієнтованою на надання послуг адміністративного характеру громадянам.

І. П. Голосніченко зауважив, що до складу предмету адміністративного права можна віднести наступні групи однорідних відносин у суспільстві:

а) у межах державного управління у економічній сфері, у сфері діяльності соціально-культурного та адміністративно-політичного типу;

б) відносин управлінського характеру в межах системи й структури виконавчих та місцево самоврядних органів;

в) відносин управлінського характеру, які зароджуються під час організації внутрішнього типу та діяльності апарату інших органів держави (наприклад, апарат прокуратури, судів, адміністрації Президента тощо), а також діяльності адміністрацій підприємств, установ й організацій;

г) відносин управлінського характеру, що пов'язані із виконанням функцій та повноважень виконавчими органами, місцево самоврядними органами, громадським організаціям й іншими недержавними інституціями;

д) які виникають через забезпечення виконавчими й місцево самоврядними органами втілення в життя та гарантування прав та свобод суспільства, а також передбачення надання їм різних послуг адміністративного характеру;

е) котрі зароджуються через організацію й діяльність адміністративних

судів (іншими словами в межах сфери юстиції адміністративного типу);

є) процесуальні відносини з приводу поновлення судом прав та свобод членів суспільства й інших учасників адміністративного права;

ж) які зароджуються через використання заходів відповідальності адміністративного характеру до фізичних та юридичних осіб [82, с. 13-14].

Одну із перших загальноприйнятих дефініцій поняття «предмет адміністративного права» було наведено радянським науковцем Ю. Козловим. Ним було зараховано до предмета адміністративного права відносини в суспільстві управлінського типу, що безпосередньо було пов'язано з реалізацією державними органами певних завдань виконавчо-розпорядчого характеру, зокрема управління постійного та безпосереднього типу будівництвом господарської та культурно-політичної природи [135, с. 29].

Схожий погляд на категорію предмету адміністративного права продемонстрував і Ю. П. Битяк, що визначив під таким предметом систему відносин суспільства, котрі зароджуються через реалізацію функцій управління держави щодо виконання різнопланової діяльності виконавчого та розпорядчого типу [23, с. 19].

Ю. М. Старилімовим надано досить детальний перелік управлінських відносин суспільства, система яких складає предмет адміністративного права, а саме тих:

- які з'являються в межах організації управління публічного типу;
- у межах яких здійснюється реалізація функції та повноважень виконавчих органів, а також ті, що зароджуються серед різноманітних рівнів комплексу виконавчих органів й інших публічно-управлінських органів;
- які з'являються в межах сфери діяльності управлінської природи місцево самоврядних органів;
- внутрішньо-організаційні відносини, які зароджуються під час реалізації процесів функціонування учасників влади законодавчої, судової природи й прокуратури;
- відносини, що з'являються через розгляд справ стосовно процесу

захисту порушених прав та свобод громадян України державно-управлінськими органами та їхніми посадовими особами;

– відносини, що виникають під час виконання недержавних організацій делегованих їм державою функцій у межах сфери діяльності управлінського характеру [366, с. 8-9].

В. Б. Авер'янов визначив предмет адміністративного права наступним чином: науковець вважає, що досліджувана категорія складається із суспільних відносин, які виникають, змінюються та припиняються безпосередньо під час процедури практичного виконання органами держави, перш за все виконавчими органами, державно-владних повноважень, згідно із закріпленою за ними компетенцією стосовно реалізації державно-управлінських функцій [99, с. 35].

Р. В. Ігоніним було наведено правовідносини будь-якої управлінської діяльності органу державної влади й органів місцевого самоврядування, які можна долучити до предмета адміністративного права, що:

- прямо не відносяться до предмета іншої правової галузі;
- виконуються завдяки виконавчо-розпорядчому механізму;
- виконується в межах окремого державного, місцево самоврядного органу чи недержавної організації (за умови делегування останній державних функцій) задля забезпечення його/її відповідного функціонування;
- виконуються поза межами окремого державного, місцево самоврядного органу чи недержавної організації (за умови делегування останній державних функцій) й скеровуються на інші (зовнішні) щодо певного органу або організації суб'єктів;
- загалом можна охарактеризувати певною стабільністю та безпосередністю здійснення стосовно управлінського об'єкта [120].

Як слушно зазначив В. К. Колпаков, складовим елементом предмету адміністративного права можна визнати наступні відносини:

- 1) публічно-управлінського характеру;
- 2) стосовно послуг адміністративної природи;
- 3) публічно-адміністративна відповідальність за неправомочні діяння;

4) відповідальність публічно-управлінських об'єктів за недотримання порядку та правил, що встановлено публічною адміністрацією [141].

Усі вищезазначені визначення предмету адміністративного права не є такими, що один одному явно протирічать, адже всі вони засновуються на базовій класичній дефініції, сформульованій А. І. Єлістратовим, зокрема на визначенні адміністративного права через категорію підзаконної діяльності правлячих органів щодо упорядкування відносин суспільства поміж правлячою верхівкою та звичайними громадянами в межах сфери управління держави задля гарантування громадського добробуту (інакше кажучи, аби захистити публічне право) [106, с. 19].

Предмет адміністративного права (вузьке розуміння) – це відносини суспільства, що зароджуються поміж суб'єктом публічної адміністрації й публічно-управлінським об'єктом.

Наразі суб'єктом публічної адміністрації можна визнати:

- 1) виконавчий орган;
- 2) місцево самоврядний орган;
- 3) громадянське об'єднання або підприємство за умови здійснення та реалізації делегованих державних повноважень;
- 4) посадові особи якогось із вищенаведених колективних публічно-адміністративних суб'єктів.

У межах сьогоденної юридичної літератури до публічно-управлінських об'єктів можна віднести:

- 1) українських громадян;
- 2) осіб іноземного громадянства та без громадянства;
- 3) фізичні особи із спеціальними статусами не публічного типу, наприклад, фізичні особи-підприємці без юридичних осіб;
- 4) юридичні особи не публічного типу;
- 5) службовці, що підпорядковані по службі своїм положенням в ієрархічному статусі, публічно-адміністративні суб'єкти, наприклад, начальник відділу в районі як об'єкт управління щодо начальника управління в області

[79, с. 85].

Згідно з положеннями статті 3 Конституції України визначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають суть та спрямованість державної діяльності. Україна як держава відповідає перед людиною за власну діяльність. Основним зобов'язанням держави є затвердження та забезпечення людських прав й свобод [146].

Вищенаведені норми Основного закону повинні бути відображені в предметі адміністративного права, адже саме на дану галузь права юриспруденція покладає задачі розвитку й уточнення, аби здійснювалось правове застосування положень Конституції України.

Однією з головних складових частин предмета адміністративного права України можна назвати забезпечення та гарантування прав та свобод людини публічною адміністрацією.

Невід'ємною характерною ознакою складових елементів предмету адміністративного права можна визнати його публічну спрямованість, оскільки адміністративне право здійснює врегулювання публічних правовідносин, сутністю яких завжди постає інтерес публічного характеру [106]. Взагалі під публічним інтересом розуміється суспільний інтерес, інакше кажучи, інтерес населення, осіб тощо [361].

За сьогоденних умов управлінська складова адміністративного права характеризується за рисами:

- 1) виконавчо-розпорядчого характеру;
- 2) підзаконності;
- 3) масштабності та універсальності;
- 4) ієрархічності;
- 5) безпосередньо організуючого характеру.

Стосовно предмета адміністративного права у широкому розумінні, зазначаємо таке. У широкому розумінні сутність предмета адміністративного

права характеризують так:

1) предметом даної галузі права є різноманітні суспільні відносини поміж владою публічної адміністрації й публічно-управлінськими об'єктами. Іншими словами, одним із обов'язкових суб'єктів адміністративних правовідносин завжди є суб'єкт публічної адміністрації;

2) основна мета діяльності публічної адміністрації – це гарантування людських прав та свобод, ефективної діяльності громадянського суспільства й держави;

3) головною ознакою предмета адміністративного права постає його публічність;

4) адміністративні правовідносини можна визначити як переважно публічно управлінські (владно-розпорядчі);

5) до предмету адміністративного права відносимо так само проблеми стосовно надання послуг адміністративної природи публічними адміністраціями;

6) складовим елементом предмета адміністративного права постає діяльність публічних адміністрацій внутрішнього типу, однак важливо зауважити, що лише та її частина, яка реалізується в межах правової форми;

7) істотним складовим елементом предмета даної галузі правової держави постає питання відповідальності публічних адміністрацій за дії неправомірного характеру чи бездіяльності;

8) важлива ознака досліджуваної правової категорії – це імовірність використання публічними адміністраціями державно-примусових заходів й відповідальності адміністративного типу;

9) включати до предмета адміністративного права ті відносини, що вже є предметом регулювання інших галузей права виявляється недоцільним [79, с. 87].

«Новітніми» підручниками адміністративного права не пропонується читачам інформації стосовно предмету адміністративного права. Так, навчальний посібник «Загальне адміністративне право», авторами якого є

Р. Мельник та В. Бевзенко, закріплює думку, що положення права публічного характеру здійснюють регулювання відносин, в котрих одна сторона постає державним, місцево-самоврядним органом чи суб'єктом із повноваженнями, які було йому делеговано, що діє заради здійснення функцій та задач публічного типу, котрі націлено на процедуру задоволення інтересу публічної природи [200, с. 46]. Безпосередньо у вищенаведеному автори вбачають основну характерну рису права публічного характеру, до рахунку якого дораховують і адміністративну правову галузь. Надалі вчені зробили висновок стосовно межі регулювання адміністративного права, зокрема відносини суспільства, що:

- зароджуються через забезпечення учасниками публічної влади, перш за все, публічною адміністрацією, людських та громадських прав й свобод;
- притаманні галузі адміністрування публічного типу об'єктів власності державної та комунальної природи;
- притаманні внутрішньо-організаційній діяльності публічних органів;
- у межах сфери взаємної дії публічних органів з інституціями суспільства громадян [200, с. 58].

Подібні інформаційні дані також вміщено у підручнику під назвою «Загальне адміністративне право», співавторами котрого постають вищезгадані вчені [112, с. 67].

Не зважаючи на те, що в двох вищезгаданих підручниках існує по суті інформація стосовно предмету адміністративного права, авторами не застосовується дана правова категорія.

Е. Шмідтом-Ассманном [426, с. 22-23] вказано на те, що європейське адміністративне право характеризується розумінням того, що адміністративна дія не може бути розглянута виключно з боку публічно-адміністративної діяльності. Адміністративним діям характерна взаємодія й зв'язок зворотного характеру. Регулювання можна визнати успішним за умови, що стимул узгоджено із мотивами дійових осіб.

Виконавчою владою реалізується діяльність не у вигляді монолітного блоку, а за допомогою мережі різноманітних підрозділів організаційно-

структурного типу, котрі й здійснюють протистояння не тільки окремим особам, а і об'єднанням, групам й спілкам. Таким чином реалізується розширення поля адміністративно-правової систематики. Із однієї сторони, воно має здійснювати вплив на область організації внутрішньо-адміністративного типу, а з другої – не давати можливість випуску з поля зору будь-яких явищ самоорганізації суспільної природи.

Останнім часом одним із головних напрямів політики держав-членів Європейського Союзу є виробництво та застосування інформаційних технологій у майже всіх сферах життя суспільства. Використання телекомунікацій у сфері управління держави позитивно змінює сутність різноманітних видів діяльності, ставить інформаційне забезпечення процесів у суспільних відносинах на всіх рівнях владної ієрархії на нову, вищу сходинку. Через вищенаведене до головних задач держави можемо віднести і формування й розвиток інфраструктури інформаційного характеру в межах державного та регіонального рівнів.

Наразі інформаційні потоки все жвавіше зростають, причому як у країні взагалі, так і в межах певних управлінських галузей. Даний процес призводить до глобалізації та трансформації інформаційного простору всього світу. Так, через вищезазначене, особлива актуальність притаманна діям суб'єктів права не лише в межах звичайного фізичного простору, однак і в інформаційного й адміністративно-телекомунікаційного.

У рамках системи органів держави та в процесах управлінського характеру інформаційні технології є пов'язуючими ланками, що забезпечують процедуру взаємодії та інтеграції всіх рівнів та складових системи й реалізацію нею усіх головних функцій. Механізм застосування інформаційних технологій притаманна наявність адміністративно-організаційних, адміністративно-правових та інформаційно-комунікаційних складових. Специфікою складової адміністративно-правового характеру щодо механізму застосування інформаційних технологій у межах сфери управління держави можна визначити те, що даний механізм і досі перебуває на етапі власного

формування [107].

Запровадження новітніх інформаційних технологій та телекомунікацій впроваджує гарантії щодо цілісності сфери адміністративно-телекомунікаційного типу, яка проходить етап розвитку відповідно до певних закономірностей.

Процес розробки й запровадження адміністративно-правового регулювання застосування телекомунікацій сприяє розвитку до рівня нової суспільної формації, зокрема суспільства інформаційного типу. Таким чином, адміністративно-правове регулювання застосування інформаційних технологій та телекомунікацій сприятиме забезпечення вискоєфективного публічного управління на усіх рівнях.

Нинішній стан суспільного та державного розвитку можна охарактеризувати істотним ростом значення інформаційних та телекомунікаційних технологій, що веде до збільшення активності в межах інформаційної діяльності щодо отримання, застосування, розповсюдження та збереження інформації. Саме через це поширюється необхідність правового регулювання як інформаційних, так і телекомунікаційних відносин та досліджень науковців у цій сфері [471, с. 156].

Предмет та місце адміністративно-телекомунікаційного права в системі українського права є відносно новою проблемою для української юриспруденції. Враховуючи реалії інформаційного суспільства, що знаходиться у стані формування, і те значення, котре відведено телекомунікаційним технологіям українським законодавством, варто визнати її актуальність.

Виходячи з того, що один з найбільш важливих аспектів дослідження галузі зв'язку – це практичний досвід фахівців, що мають певні доробки у своїй роботі, зауважимо на важливості висновків сформованих Скориковою Т. Н., окремого наголошення вимагають наступні положення:

- 1) гостра необхідність чіткого розмежування предмету інформаційного права та адміністративно-телекомунікаційного права;
- 2) важливо, аби предмет адміністративно-телекомунікаційного права

не обмежувався лише телекомунікаціями в загальному розумінні, а й включав до себе, зокрема, й мережу Інтернет, через її належність до електричного зв'язку;

3) визначаючи предмет телекомунікаційного права, треба глибоко поринути дослідженнями до самої суті діяльності телекомунікаційних мереж;

4) у предмет відносин адміністративно-телекомунікаційного права слід внести й аспект громадських відносин у контексті управління телекомунікаційними мережами як системами технологічного характеру [354].

Частина дослідників також вбачає необхідність в уточненні певних положень. Так, Волков Ю. В. [68, с. 1] зауважує, що необхідно вважати одним з головних параметрів виокремлення предметної сфери адміністративно-телекомунікаційного права безпосередньо телекомунікаційну діяльність. Подібні думки прийнято узагальнено називати підходом функціонального типу.

Є доля правди та наукової обумовленості й в думці стосовно того, що подібні галузі права, на кшталт, телекомунікаційного чи інформаційного, взагалі, можна лише умовно окреслити як право. Наприклад, заради формування навчальної дисципліни.

Заради справедливості, слід погодитися, що до того моменту, коли можна буде сміливо виокремити адміністративно-телекомунікаційне право, як окрему галузь права, ще повинно пройти досить багато часу [68, с. 3].

Специфічною особливістю вітчизняного законодавства й те, що формування інформаційного права, як окремої галузі, значно випереджає подібні процеси, пов'язані із адміністративно-телекомунікаційним, не дивлячись на те, що зазначені галузі мають багато спільних елементів. Цікаво, що суцільно протилежна ситуація спостерігається в міжнародному співтоваристві. Так, у світовій спільноті адміністративно-телекомунікаційне право сформувалося вже майже чверть століття тому, а, навпаки, інформаційне право відносно нещодавно зародилося та лише робить свої перші кроки. Вчені-правники сучасності відмічають, що процес формування будь-якої галузі права не повинен бути хаотичним та відбуватися по принципу «як вийде, так вийде».

Виходячи з цього, дещо хибно буде розглядати телекомунікаційне право суто, як навчальну дисципліну. Адже цілком природно, що за умови відсутності належних досліджень монографічного та дисертаційного характеру, зовсім не буде теоретичного підґрунтя для підручників, які повинні акумулювати наукові думки та надихати на подальші дослідження.

Здається, що обидва табори дослідників погодяться з подібною постановкою питання. Як прихильники виокремлення інформаційного й адміністративно-телекомунікаційного права в окремі галузі, так й противники подібного виокремлення. Важливо, що при формуванні будь-якої галузі права, як самостійної, повинні бути дотримані та сформовані певні вихідні положення, так би мовити, умови подібного формування. До подібних умов можна віднести, зокрема, такі:

- рівень того, наскільки відносини є своєрідними;
- питома вага;
- відсутність об'єктивної можливості у врегулюванні суспільних відносин певної сфери суспільного буття за допомогою інших галузей права;
- наявність гострої необхідності у застосуванні специфічного методу регулювання [381, с. 396].

Деякі вчені, серед яких, наприклад, й Сирих В. М., окрім вищенаведеного, окремо наголошують ще й на таких важливих аспектах, як:

- взаємодія конституційного та інших компонентів системи права;
- зв'язки між галузями публічного і приватного права;
- співвідношення матеріальних і процесуальних галузей;
- зв'язок кримінального та інших галузей права [375, с. 247].

Варта уваги й позиція такого науковця, як Бахрах Д. М., який обстоює думку, що відмежування однієї галузі права від іншої будується на відмінностях методів регулювання тих чи інших суспільних правовідносин, різних предметах регулювання, різних принципах, на яких ґрунтується та чи інша галузь, а також різності джерел права [38, с. 26]. У той же час, Алексеев С. С. каже про необхідність, окрім зазначеного, виокремити наявність

юридичної санкції, як певного параметру при відмежування різних галузей права [31, с. 12].

Аби спробувати вирішити питання щодо того, чи є вихідні передумови для формування предмету адміністративно-телекомунікаційного права, проаналізуємо такі елементи, як наявність специфічних суспільних відносин, їх особливості та ті правові норми, якими вони регулюються або повинні регулюватися.

Слід зауважити, що питання відносно розгляду адміністративно-телекомунікаційного права в якості окремо взятої категорії досліджуються вже досить тривалий час. Подібний варіант, зокрема, усвоїх працях розглядав Алексєєв С. С. [29, с. 19] (дослідження категорії «правова кібернетика»). Інші вчені, як-от Батурич Ю. М., відмічали, що правовідносини у сфері телекомунікацій в Україні є малодосліджені, й рано чи пізно це повинно втілитися у формування самостійної галузі права, через усвідомлення гострої необхідності у подібному формуванні. Фат'янов А. А. у свою чергу, обстоює думку, що інформацію необхідно поєднувати та пов'язувати із технологічними методами обробки та фіксації [400]. Копилов А. В. відмічає, що наразі, в сучасному світі, адміністративно-телекомунікаційне право є ні чим іншим, як частиною масштабного масиву інформаційного права [148, с. 82]. Майже ідентичні міркування спостерігаються в дослідженнях Чаннова С. С. [418, с. 15], Боєра В. М. та Павельєва О. Г. [49].

Дослідженням проблематики телекомунікаційного права приділяли та приділяють увагу й зарубіжні дослідники. Так, Кахір Д. [6] відмічає, що потрібно чітко розмежовувати приватну та публічну частину інформаційного права. При такому розмежуванні, телекомунікації та мережу Інтернет можна віднести до послуг зв'язку публічної сфери в загальному масиві інформаційного права. У той же час, російський дослідник Агапов А. Б. вважає, що телекомунікаційне право (як частина інформаційного права) – це особлива частина адміністративного права [12, с. 572-578].

Якщо брати за основу роботу Алексєєва С. С. й намагатися визначитися із

правовим режимом відносин у телекомунікаційній сфері, то здається необхідним наочно продемонструвати весь ланцюг подій, що відбуваються із суб'єктом, який має бажання отримати дохід від діяльності, пов'язаної з телекомунікаціями. Узагальнено відмічений ланцюг можна представити наступним чином:

- отримання ліцензії;
- отримання радіочастот;
- проектування мережі зв'язку;
- представлення проекту і мережі на експертизу;
- введення мережі в експлуатацію;
- отримання дозволу.

Виходить що, перед тим, як надавати послуги, суб'єкту необхідно пройти процедуру отримання ряду дозвільних документів (дозвіл на отримання частоти, дозвіл на будівництво та експлуатацію мережі тощо).

Той же Алексєєв С. С. відмічає, що будь-який правовий режим, який так чи інакше пов'язаний із проведенням та реалізацією певних дозвільних процедур, може бути віднесений до правових режимів «дозвільного профілю» [27, с. 197-198]. Спеціальна правосуб'єктність на здійснення діяльності в межах дозвільного правового режиму належить головним суб'єктам, а саме державним органам та операторам. Виходячи з того, що діяльність суб'єктів у відміченій сфері є, так би мовити, спеціальною, такою ж постає й відповідальність за порушення у зазначеній сфері. Так, відповідальність за порушення у відміченій сфері настає відповідно до кримінального та адміністративного законодавства. У сфері телекомунікаційної діяльності діє безліч приписів, як, наприклад, припис про порядок і умови приєднання до певних частот, а також діє безліч правових режимів, через що можна дійти висновку, що правовий режим самих телекомунікацій є дозвільним.

Цікавою є думка відносно того, що декларування дозвільного режиму всієї сфери зв'язку дало б змогу ввести належний контроль за якістю послуг та ціноутворенням.

Наразі, в умовах сучасного буття, розглядати адміністративно-телекомунікаційне право в якості публічної сфери вбачається цілком адекватним та обґрунтованим.

Варто відмітити, що останнім часом йдуть позитивні зрушення в предметній сфері порівняно із занепадом розвитку методів правового регулювання. Загалом, останнім часом, усе більше формується думка, що відносно новосформованих галузей права та тих, що досі формуються, застосування двох основних методів (диспозитивного та імперативного) вбачається малоефективним.

Варто відмітити, що телекомунікаційна сфера відзначається неоднорідністю своїх предметних сфер, що пояснюється безпосереднім процесом формування з технологічної точки зору. Виходячи з подібних міркувань, слід зазначити, що предмет адміністративно-телекомунікаційного права складають такі відносини:

- ліцензування та нагляд;
- створення і експлуатація інфраструктури та мереж;
- надання послуг [69].

При першому погляді на зазначені елементи, є бажання виокремити такі методи правового регулювання, як імперативний для правовідносин з ліцензування та нагляду й диспозитивний щодо сфери надання послуг. Проте, в такому разі, який метод правового регулювання характерний для такого елемента, як експлуатація інфраструктури та мереж. Дане питання однозначно не вирішується. Загалом сфера надання телекомунікаційних послуг, приблизно до середини 90-х років ХХ століття мала методом свого регулювання саме імперативний. Статути, які видавалися Міністерством зв'язку, визначали засади дисциплінарної відповідальності операторів, а ціноутворення відбувалося виключно по вказівці – імперативно. Деякі вчені зауважують, що нинішній занепад розвитку телекомунікаційної сфери можна пояснити саме відсутністю власного методу правового регулювання (адже сучасного немає, а застарілі не справляються із викликами сьогодення). Важливо, аби процеси правового

регулювання галузі відповідали динаміці змін у житті. Дослідники-правники вже не один рік кажуть про те, що метод правового регулювання в телекомунікаційній сфері повинен працювати, як вектор, тобто визначати спрямованість та динаміку розвитку. Але поряд з цим, класичні методи правового регулювання (імперативний та диспозитивний) повинні також використовуватися та застосовуватися в повній мірі [68].

Перераховані фактори дозволяють констатувати, що адміністративно-телекомунікаційне право знаходиться в стадії формування. Воно характеризується особливим правовим режимом і охоплює відносини різних суб'єктів протягом усього циклу, від проектування мережі зв'язку до надання послуг.

Наразі предмет адміністративно-телекомунікаційного права тільки формується, однак і зараз можна здійснити його характеристику завдяки трьом основним сферам (блокам), що визначають відносини адміністративно-телекомунікаційного характеру, як було зазначено раніше, а саме:

- 1) ліцензування та контроль телекомунікаційної діяльності;
- 2) створення та експлуатація телекомунікаційної інфраструктури;
- 3) надання телекомунікаційних послуг.

Нижче пропонується розглянути всі три види діяльності окремо.

Так, розпочинаючи дослідження питання ліцензування та контролю телекомунікаційної діяльності, варто зазначити, що даний предметний блок тісно пов'язаний з адміністративними та цивільними правовідносинами. Отримання особливого правового статусу (припинення діяльності) телекомунікаційним оператором як явище виділено із традиційних громадянських та адміністративних правових відносин. Дані відносини передують власне телекомунікаційній діяльності, супроводжують діяльність на всьому протязі та завершують її. Правовідносини щодо процесу реєстрації й ліцензування мають разовий характер, на відміну від відносин щодо введення та експертизи об'єктів, яким притаманний систематичний характер. Відносини щодо контролювання зароджуються також поміж операторами під час

приєднання мереж, що дає дозвіл їхнього виділення в розглядувану предметну сферу за суб'єктною ознакою. Відносини контролюючого типу поміж операторами досі постають маловивченими та не мають аналогів у практичних сферах.

Продовжуючи розгляд блоків предмету адміністративно-телекомунікаційного права, розглянемо питання створення й експлуатації телекомунікаційної інфраструктури. Проектування, будівництво (або приєднання) телекомунікаційних мереж також має свою специфіку та особливість. Відносини, суміжні з відносинами щодо капітального будівництва, які зароджуються під час самостійного розвитку власної мережі окремими малими підприємствами, тільки частково врегульовуються законодавством щодо будівництва. Більша частина схожих відносин розглядається сторонами в межах цивільного права. Проте залишаються питання, зокрема щодо правового регулювання розподілення та застосування телекомунікаційних ресурсів, доступу щодо розміщення (монтажу) мереж на об'єктах інфраструктури міського типу, будівлях, спорудах. Їхнє віднесення до відносин телекомунікацій є логічним, адже головна їх сутність полягає у ресурсовому обігу, доступі щодо розміщення інфраструктури адміністративно-телекомунікаційного характеру (устаткування, мереж), підтримці мереж у готовності. Даний комплекс відносин є безпосереднім попередником процесу надання послуг.

Останнім блоком предмета адміністративно-телекомунікаційного права є надання телекомунікаційних послуг. Зазвичай надання платних послуг відноситься до предмету регулювання цивільного права. Одночасно в межах телекомунікаційної сфери існує незліченна кількість прикладів (наприклад, мобільний зв'язок), нездатності або нереальності регулювання послуг цивільними правовими засобами.

До предмету телекомунікаційної галузі права також можна віднести:

- стандартизацію у телекомунікаційній сфері;
- регулювання номерного ресурсу;

- процедура ліцензування діяльності в телекомунікаційній галузі;
- державне управління та нагляд за діяльністю у телекомунікаційній сфері;
- тарифне регулювання послуг у галузі зв'язку та телекомунікацій.

Нижче розглянемо трохи детальніше деякі вищезазначені елементи.

Згідно із законом України «Про телекомунікації» центральний орган виконавчої влади в галузі зв'язку розробляє й реалізує технічну політику в межах формування номерного ресурсу. Розподілення, присвоєння й процедура обліку номерного ресурсу, видача та відміна дозволу на його застосування, нагляд держави стосовно застосування номерного ресурсу реалізується НКРЗІ. Розподілення та застосування українського радіочастотного ресурсу задля реалізації телекомунікаційної діяльності передбачено Законом України «Про радіочастотний ресурс України».

Діяльність фізичних та юридичних осіб стосовно безкоштовного надання послуг зв'язку здійснюється лише на підставі ліцензії на здійснення діяльності у сфері надання послуг зв'язку. НКРЗІ ліцензує й реєструє в галуззі з надання послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру.

Уряд визначає порядок здійснення державного нагляду за діяльністю в галузі зв'язку. Державний нагляд за діяльністю в галузі телекомунікацій здійснює Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, котрою забезпечується контролювання якості послуг в галузі телекомунікацій та задоволення споживацького попиту.

Згідно із законодавством тарифне регулювання у телекомунікаційній галузі здійснюється й порядок взаєморозрахунків між телекомунікаційними операторами встановлюється НКРЗІ, котра також надає дозвіл телекомунікаційним операторам та провайдерам право встановлювати спеціальні тарифи на послуги в телекомунікаційній сфері загальнодоступного типу для соціально незахищених осіб. Регулювання держави стосовно тарифів на телекомунікаційні послуги повинне утворювати умови, котрі забезпечували б телекомунікаційним операторам компенсацію обґрунтованих витрат, що

пов'язані із наданням телекомунікаційних послуг, та відшкодування прийнятної суми прибутку (рентабельності) від капіталу, використовуваного під час надання телекомунікаційних послуг, тарифи на котрі встановлює держава.

Суб'єкти відносин щодо надання універсальної послуги здебільшого не мають відношення до держави. З огляду на такі фактори, віднесення даного виду відносин виключно до цивільних чи адміністративних постає проблематичним та спірним. Чинне телекомунікаційне законодавство частково вирішує дану проблему, включаючи в предметну сферу відносини щодо універсальної послуги. Прикладом неформалізованого регулювання може служити вирішення ситуації з вартістю послуг роумінгу операторів стільникового зв'язку. Вирішенням питання в цілому є запровадження в законодавстві правових положень, які б регулювали правовий режим усіх послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру.

Наразі адміністративно-телекомунікаційне право характеризується у вигляді підгалузі в системі адміністративного права. Однак в перспективі науковці не відхиляють його розвиток та виділення в самостійну комплексну галузь права [69].

Таким чином, телекомунікаційні технології мають вплив на формування нових дієвих засобів управління та взаємодії владних, місцево самоврядних органів, господарських структур та членів суспільства. Ними можна визначити нову можливість покращення якості управління завдяки наданню послугам органів держави електронних засобів. Необхідністю удосконалення впливу на правові процеси в суспільстві визначається доцільність детального розгляду питання предмету адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права та вивчення досягнень від практичного застосування та використання телекомунікаційних технологій як інструменту державних органів.

2.2. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права

Адміністративно-телекомунікаційне право – відносно нова галузь права, проте, не менш важлива й важка, аніж вже добре відомі суспільству галузі. Задля повного, всеоб'ємного та глибокого вивчення усіх аспектів існування даної галузі права треба приділити увагу, безперечно, всім її складовим елементам. У контексті цього, не можна оминати увагою таку важливу частину адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права, як система даної галузі права та види джерел формування цієї ж галузі.

Перш ніж занурюватися безпосередньо в джерела та систему адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права, спробуємо розібратися із загальнонауковими вченнями із теорії права.

Корольова Ю. В. у своїх дослідженнях теоретичної сутності такої наукової категорії, як джерела права, вкрай вдало, на мій погляд, виокремила тезу стосовно того, що джерела права є досить неоднозначною та не повністю теоретично розробленою науковою категорією саме через свою багатосторонність та нечіткість розуміння.

Автор окремо наголошує на тому, що джерелами права зазвичай визначається зовнішня форма способу об'єктивного зображення положень права. Фактично, джерело права є способом офіційного вираження й закріплення положень законодавства, тобто способом вираження й закріплення тієї поведінки, що на законодавчому рівні визначається допустимою та належною для суспільства. Багато в чому, джерела права стають відправним пунктом для розуміння всієї науки правознавства, бо джерела права формують те, що прийнято називати правосвідомістю, без якої, у свою чергу, важко представити існування будь-якої гілки влади або окремо взяти суб'єктів владних повноважень.

Важкість розуміння поняття «джерела права» відзначає абсолютна

більшість вітчизняних вчених, зокрема, С. Ф. Кечькьян каже про те, що зазначений термін відносить до найбільш незрозумілих у всій юридичній науці.

Схожу думку висловлює й відомий російський дослідник правничих питань В. С. Нерсисянца. Він зазначає, що термін «джерела права» тлумачиться взагалі лише умовно, для більш легшого сприйняття інших правових категорій.

Також існує група дослідників, яка визначає джерела права через державне регулювання, а саме: Н. Г. Александров влучно говорить про те, що джерела права треба розглядати через призму діяльності держави, яка полягає у встановленні загальнообов'язкових норм; М. М. Вопленка теж подібним чином відзначає, що джерела права – це офіційно прийняті способи та форми вираження волі держави.

Важливим також є загальнотеоретичне вчення про те, як розуміють джерела права у формально-юридичному сенсі. Так, у формально-юридичному значенні джерела права розуміють об'єктивно визначені правила поведінки, створені на основі потреб суспільства та закріплені відповідно до цих потреб законотворчою діяльністю органів, на які покладено завдання та надане право робити зазначене закріплення, а також зазначені правила поведінки охороняються з боку держави певним примусом.

Популярною в колі науковців є думка щодо розбіжностей у тлумаченні поняття «джерел права» й з нею важко не погодитися. Відповідно до цієї думки, тлумачення поняття «джерела права» має багато розбіжностей через різні підходи до право розуміння.

Якщо коротко підсумовувати, то джерела права можна визначити в декількох сенсах, зокрема у таких:

- матеріальному;
- ідеологічному;
- формально-юридичному [149].

Щодо матеріального значення джерел права, то воно багато в чому співпадає із сутністю змісту права, як такого. У науковому світі відомо безліч спроб науковців розглянути поняття «джерела права» в якомога широкому

сенсі, проте велика кількість поглядів та існування різних підходів та різних правових шкіл з їхніми правовими вченнями, не дають змоги систематизувати все в один блок наукового дослідження.

Треба звертати увагу й на процес виявлення правової природи форм зовнішнього типу, тобто правових джерел [407, с. 28]. У межах юридичної літератури доволі часто здійснюється відмічання того, що, зазвичай, більшість правових джерел:

- постають волевиявленням формально обов'язкового типу суб'єктів компетентного характеру;
- мають приписи нормативно-правового характеру, за допомогою яких здійснюється об'єктивне вираження принципів або правових норм законодавства;
- мають притаманний характер загальнообов'язкової природи;
- передбачають письмову зовнішню форму виразу, заздалегідь визначені межі дій, юридичну силу й чітко виражену спрямованість на процедури регулювання, охорони й захисту відносин в суспільстві [184, с. 47].

Вищенаведені властивості надають можливість розрізнення джерел права між собою. У межах наукових кіл здійснюється виокремлення наступних головних зовнішніх правових джерел:

1. нормативно-правові акти;
2. нормативно-правові договори;
3. правові звичаї;
4. правові прецеденти;
5. правові принципи;
6. юридична доктрина;
7. джерела релігійного типу [185, с. 193].

Якщо коротко підсумовувати ті висновки, на які наштовхують дослідження сучасних науковців, то вирішення питання про джерела права найбільш залежить від того типу право розуміння, що панує в суспільстві на даному етапі його розвитку.

Отже, більш-менш розібравшись із загально-теоретичними основами розуміння джерел права перейдемо до аналізування джерел саме адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права.

Перш за все, треба відмітити, що поява такої специфічної підгалузі адміністративного права, як адміністративно-телекомунікаційне право, була зумовлена певним пластом суспільних відносин, регулюванню яких до певного часу приділялося занадто мало уваги. Зокрема, мова йде про захист прав споживачів (у контексті споживання телекомунікаційних послуг) та захист адміністративно-телекомунікаційного бізнесу, як частину підприємництва із великою долею співробітництва із органами публічної влади.

Адміністративно-телекомунікаційне право часто зрівнюють із інформаційним правом, розуміючи під цим зрівнянням цілковиту тотожність зазначених правових інститутів, проте, казати про зазначену тотожність буде не зовсім правильним через низку факторів, які роблять різницю між ними.

По-перше, адміністративно-телекомунікаційне право робить акцент саме на відносини телекомунікацій, тобто на роботу ЗМІ в зазначеній сфері розвитку бізнесу та підприємництва на тлі телевізійних ЗМІ ресурсів. У той же час інформаційне право розглядається в ширшому сенсі, охоплюючи в категорію предмету свого регулювання відносини суспільства, не обмежені тільки одними телевізійними комунікаціями.

У межах даного підрозділу вбачаємо за доцільне дослідження питання структури системи інформаційного права. За структурою ця система має поділ на дві частини, зокрема мається на увазі загальна та особлива.

Загальна частина інформаційного права включає правові положення, якими визначається база даної галузі, зокрема категорію:

- загальних понять й принципів інформаційного права;
- предмету й методу інформаційного права;
- класифікації інформації.

Окрім вищезазначеного, загальна частина інформаційного права включає до свого складу декілька інститутів універсального характеру, які здійснюють

об'єднання близьких за сутністю правових норм, котрими визначаються головні запитання відносин інформаційного типу, зокрема інститути:

- людських та громадських інформаційних прав та свобод;
- безпеки інформаційної природи;
- інформаційного правового режиму;
- правового режиму ресурсів інформаційного характеру.

Особливою частиною інформаційного права охоплюються інститути, в межах яких здійснюється реалізація основних прав й зобов'язань суб'єктів відносин інформаційного типу, яка базується на положеннях загальної частини.

Інститутами особливої частини галузі інформаційного права можна назвати наступні:

- державних таємниць;
- інформаційного захисту;
- телекомунікації;
- мережі Інтернет [350].

Отже, як можна побачити з наведеної класифікації, адміністративно-телекомунікаційне право можна розглядати як підгалузь особливої частини галузі адміністративного права та дану думку обстоює велика кількість вітчизняних дослідників.

Під джерелами адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права необхідно розуміти зовнішні форми вираження правових положень адміністративно-телекомунікаційного права, завдяки яким здійснюється формування й закріплення даних правових положень.

Система джерел адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права представляється не лише в межах національного законодавства, однак і міжнародними правовими актами.

Міжнародно-правова частина джерел адміністративно-телекомунікаційного права перш за все є багатосторонніми та двосторонніми міжнародними договорами, рішення міжнародних організацій міжурядового типу щодо телекомунікаційної сфери (Організація Об'єднаних Націй, Рада

Європи, ОБСЄ, Міжнародний союз електрозв'язку, Світова організація торгівлі, тощо) й іншими міжнародно-правовими. Зазначеними джерелами здійснюється визначення:

- стандартів людських та громадських прав та свобод у рамках сфери телекомунікацій й певних аспектів втілення в життя таких прав;
- міжнародної співпраці стосовно інформатизації й розбудови суспільства інформаційного типу;
- міжнародного регулювання питань щодо зв'язку та телекомунікацій;
- питань перебування інформації із обмеженим доступом (як підстава – двосторонні угоди) міждержавного типу.

У міжнародній сфері телекомунікації є предметом значного числа угод і договорів, наприклад: «телекомунікації та телебачення високої чіткості» – у договорі з Францією; «Інформаційні технології та телекомунікації» – у договорі з Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії; «Створення телекомунікаційних мереж» – в угоді з ЮНЕСКО; «Телекомунікацій» – у договорі з Австрією; «Телекомунікації і транспорт» – у договорі з Європейським Союзом і Італією[378].

У рамках Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД прийнятий модельний закон «Про телекомунікації». До складу міжнародного адміністративно-телекомунікаційного законодавства входять: Конвенція і Статут Міжнародного союзу електрозв'язку (Женева, 22 грудня 1992 р.) [70, с. 36].

У свою чергу, до національних джерел інформаційного права можна віднести наступні нормативно-правові акти:

- Конституція України (норми, що визначають людські права та свободи в межах сфери інформації, захисту безпеки інформаційного характеру);
- нормативно-правові акти щодо регулювання відносин інформаційного типу;
- правові акти Президента, Кабінету Міністрів;

– підзаконні нормативно-правові акти міністерств та відомств, галузеві й локальні правові акти [350].

Перейдемо безпосередньо до питання стосовно системи адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права, але спочатку розберемося із загально-теоретичним поняттям правової системи.

Узагальнено визначення «правова система» виглядає приблизно так:– єдність, обумовлена об'єктивністю та погодженістю державних правових положень держави та їхній розподіл на відповідні, виокремленні, пов'язані складові частини: правові галузі, підгалузі й інститути.

Правову систему зазвичай можна охарактеризувати наступними ознаками:

1) правом регулюються всі головні правовідносини суспільного життя, які змінюються однаково із державними та суспільними змінами. Це трапляється разом із суспільним вдосконаленням. Державою, проходячи процедуру встановлення й санкціонування правових норм, вони об'єднуються в окремі частини системи права, аби полегшити знаходження будь-якого правового положення й його втілення в життя;

2) правові положення більшої частини держав постають відокремленими складовими однієї правової системи, єдиної правової сім'ї;

3) погодженість норм права в межах системи права проявляється тим, що правові норми перебувають у тісному зв'язку один із одним та знаходяться у постійній взаємній дії;

4) внутрішня структура правової системи, пов'язана із комплексами, галузями, підгалузями, інститутами та нормами права;

5) процес розмежування правових норм за категоріями предмету та методу регулювання правового характеру, адже безпосередньо цим критерієм відбувається розподіл норм права на галузі.

Загалом прийнято вважати, що правову систему можна розглядати у вузькому або широкому сенсі. У межах широкого підходу, науковці розглядають правову систему як складову правової системи, як науку загалом,

та намагаються відноситися до права, як до багатостороннього явища.

Поряд із суттю та формою правова наука виділяє правову систему та правову структуру [422, с. 71].

У межах наукової літератури реалізується ототожненням понять «система» та «структура» права.

Головною структурною частиною правової системи в межах юридичної літератури постає галузь права, а первинною – норма права. Наукова література визначає правову галузь через категорію:

– автономної сукупності норм й інститутів правового типу, котрими здійснюється регулювання однорідних суспільних відносин [424, с. 549];

– елементу правової системи, яка постає зв'язаною єдиними принципами та функціями сукупністю норм права, що за допомогою використання властивих їм особливих правових способів та засобів реалізують регулювання широкої сфери однорідних відносин в суспільстві притаманним їй методом юридичного впливу [465, с. 7-8];

– системи правових норм, інститутів, які здійснюють регулювання певної сфери відносин суспільства в рамках певного предмету та методу регулювання правового характеру з урахуванням принципів, завдань та мети даного регулювання [219, с. 70].

Що ж до безпосередньо системи адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права, то початком можливості оформлення адміністративно-телекомунікаційного права, як суцільного блоку вважаються 70-ті роки ХХ століття, через появу електронно-обчислювальних машин (ЕОМ) та автоматизованих систем управління (АСУ).

Сучасними зарубіжними дослідниками виділяється адміністративно-телекомунікаційне право в межах наукової та освітньої сфер. Наприклад, Деяном Міленковичем дотримувалася позиція стосовно того, що інтернетом постає технологічна інфраструктура, котра здійснює поширення інформації [71].

Особливо необхідно відзначити галузеве законодавство, яке встановлює

права, обов'язки та відповідальність суб'єктів в різних сферах при здійсненні телекомунікаційної діяльності.

Кодексом України про адміністративні правопорушення [133] передбачено кілька складів правопорушень в телекомунікаційній сфері:

- Порушення умов та правил, що регламентують діяльність у сфері телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України, передбачену ліцензіями, дозволами (ст. 145 КУпАП);
- Порушення правил надання та отримання телекомунікаційних послуг (ст. 1481 КУпАП);
- Порушення правил про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування (ст. 1485 КУпАП) тощо.

Податковим кодексом України [243], зокрема підп. «д» п. 186. 3 ст. 186, передбачені телекомунікаційні послуги, а саме: послуги, що пов'язані із передаванням, поширенням чи прийманням сигналів, слів, зображень та звуків або інформації будь-якого характеру за допомогою дротових, супутникових, стільникових, радіотехнічних, оптичних або інших електромагнітних систем зв'язку, включаючи відповідне надання або передання права на використання можливостей такого передавання, поширення або приймання, у тому числі надання доступу до глобальних інформаційних мереж.

Цивільним та господарським процесуальними кодексами [84; 411] запроваджуються Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, а також визначається, що телекомунікації, за допомогою котрих отримано документи (факсимільний чи інший аналогічний засіб зв'язку) є засобом доставки письмових доказів і судових повідомлень.

Повітряним кодексом України [240] передбачено, що організацією використання повітряного простору України передбачено забезпечення зв'язку, навігації, спостереження.

Кримінальним кодексом України [156] передбачена відповідальність за недотримання правил таємниці листування, розмов по телефону, кореспонденції телеграфного чи іншого типу, корті передаються завдяки

засобам зв'язку або за допомогою комп'ютера.

Правові основи діяльності в галузі зв'язку (у тому числі у сфері телекомунікацій) на території України і під її юрисдикцією встановлює закон «Про телекомунікації» [322]. Цей Закон встановлює правову основу діяльності у сфері телекомунікацій. Закон визначає повноваження держави стосовно управління та регулювання зазначеної діяльності, а також права, обов'язки та засади відповідальності фізичних й юридичних осіб, що беруть участь у даній діяльності або користуються телекомунікаційними послугами.

До складу адміністративно-телекомунікаційного законодавства включено нормативно-правові акти, які визначають функції і повноваження державних органів виконавчої влади у сфері телекомунікацій.

Крім того, до адміністративно-телекомунікаційного законодавства можна також віднести спеціальні присвячені норми різних галузей законодавства, наприклад: екологічного, трудового, фінансового. Так, наприклад, Організацією Європейської Економічної Комісії ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», що ратифікована ВРУ 06.07.1999 року [314], передбачено право кожного громадянина на всебічну й достовірну інформацію стосовно стану навколишнього середовища місця проживання такої особи.

У межах трудового законодавства можна навести наприклад положення статті 23 закону України «Про зайнятість населення» [263], якою запроваджена Єдина інформаційно-аналітична система центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, котра зокрема, формує базу даних щодо вільних робочих місць (посад) на основі інформації, яка була отримана від роботодавців й господарюючих суб'єктів, якими надавалися послуги стосовно посередництва в працевлаштуванні або наявність положень стосовно ІТ-професіоналів, котрі розроблюють та впроваджують результати комп'ютерного програмування (операційна система, комп'ютерні програми та їхні компоненти, веб-сайти, онлайн-сервіси) й криптографічних засобів захисту інформації.

Видовим об'єктом відносин інформаційного та адміністративно-телекомунікаційного характеру є інформація. Підміна традиційних процесів комунікацій телекомунікаційними здійснює обумовлення необхідності існування посередника та врегулювання правовідносин як щодо повідомлення (змісту) у межах інформаційної, так і стосовно сигналу (трафіку) – у межах телекомунікаційної сфери. Адміністративно-телекомунікаційне право посідає особливу позицію в рамках системи інформаційного права, відрізняючись від останнього тим, що діяльність щодо телекомунікацій має справу лише із формою інформації спеціального типу – із трафіком [108].

Джерела адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права використовуються в багатьох випадках. Так, телекомунікаційним законодавством визначено державні повноваження стосовно процедури управління й регулювання діяльності у сфері телекомунікацій, права, зобов'язання й підстави відповідальності юридичних та фізичних осіб, котрі беруть участь в рамках даної діяльності чи використовують телекомунікаційні послуги.

Телекомунікаційним законодавством також визначені суб'єкти – учасники відносин у сфері телекомунікацій, що отримують передбачені законодавчими нормами права й зобов'язання під час діяльності адміністративно-телекомунікаційного характеру, головними з яких можна визначити наступних: операторів, провайдерів телекомунікацій, споживачів послуг телекомунікаційної природи, виробників та/або постачальників технічних засобів у сфері телекомунікацій.

Органом регулювання в телекомунікаційній сфері постає Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (далі – НКРЗІ), що створюється згідно з телекомунікаційним законодавством України та діє відповідно до Положення Президента України [304].

До повноважень НКРЗІ у вищезазначеній сфері відповідно до джерел адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права відноситься здійснення повноважень органу ліцензування, дозвільного, регуляторного та

державно-наглядного органу (контролювання).

Звертаючись до судової практики, знайдено рішення місцевих, апеляційних та Верховного суду України, стосовно діяльності вищезазначеного органу. Наприклад, Київським апеляційним адміністративним судом була винесена постанова № 71263295 від 19 грудня 2017 року у справі № 826/2988/17 [362] за адміністративним позовом ОСОБА_3 до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ), третя особа: ПАТ «Укрпошта» про визнання протиправним та скасування рішення від 23.02.2017 «Про затвердження Граничних тарифів на універсальні послуги поштового зв'язку та визнати таким, що втратило чинність, рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації від 07.04.2015 № 193».

Законом України «Про телекомунікації» [322], Постановою КМУ «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг» [287], Основними вимогами до договору про надання телекомунікаційних послуг [271] визначено юридичний статус телекомунікаційних операторів та провайдерів, їх основні права та зобов'язання, приписи щодо їхньої діяльності.

Главою VI закону України «Про телекомунікації» визначено юридичний статус споживачів у ролі суб'єктів правовідносин у телекомунікаційній сфері. Статтею 32 даного Закону визначено споживацькі права, а положеннями статті 33 – їхні зобов'язання.

Із аналізу законодавства можна побачити, що завданням регулювання відносин телекомунікаційної природи не здійснюється вирішення в межах традиційних законодавчих галузей [42]. Правові положення, щорозкидано різними галузями тазакнодавчими актами, можливо поєднати в декілька сфер предметного типу адміністративно-телекомунікаційного права, доповнивши необхідною аргументацією [262; 291].

2.3. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права

Проблематику юридичної природи принципів права, їхньої класифікації повсякчас можна було віднести до актуальних проблем юриспруденції. Даний процес є закономірним, адже провідну роль принципів забезпечує їхня пряме або непряме закріплення в межах норм права, оскільки безпосередньо принципи права всебічно відображають його сутність.

Теорія права визначає, що принципами права постають засади загального характеру, вихідні положення, що проходять/мають проходити через всю правову структуру. Кожний принцип є ідеєю, тобто продуктом людського мислення про загальне і найбільш суттєве уявлення про право, правовий світогляд, про цінність права. Ідеї-принципи дають також уявлення про належне в праві, мають фундаментальне значення для правової науки [190, с. 13].

Поняття «принцип» вживається лише до тих категорій, які можуть бути названі основоположними, оскільки принцип –це теоретичне узагальнення суті відповідного явища, відображення існуючої реальності і діючих в ній закономірностей. Принцип, як зазначав Ф. Енгельс, не застосовується до природи та історії людей, а лише абстрагується від них; неприрода та людство уподібнюються із принципами, і навпаки, принципи є вірними тільки оскільки вони відповідають природі й історії [192, с. 34].

Принципи права як ідеї лежать у сфері правосвідомості. Із сфери правосвідомості, науки і теорії принципи-ідеї втілюються, переходять у сферу правотворення, об'єктивуються у нормах права і правовідносинах.

На думку автора, принципи-ідеї в першу чергу мають скеровувати законодавця. Під час діяльності законодавчого типу більшість принципів знаходять власне вираження в конституційних й інших законодавчих актах [89, с. 121].

З вищенаведених переконань та дефініцій поняття «принцип» випливає,

що законодавець може вибрати і фактично вибирає різні прийоми конкретизації змісту принципів права. В одних ситуаціях ним конкретизується сутність принципу завдяки установленню кола зобов'язуючих (імперативних), уповноважуючих та забороняючих правових положень, що в сукупності здійснюють деталізацію окремих сторін різноманітних принципів. В інших – законодавець лише декларує нормативність принципу.

Сучасними дослідниками справедливо зазначено, що питанню стосовно принципів права в науці присвячено велику кількість якісної літератури, однак це досі не допомогло його загальноприйнятному вирішенню [161, с. 9]. Вищенаведене, з урахуванням ролі принципів права в межах правового регулювання відносин в суспільстві, ставить теорії держави та права задачу розкрити природу принципів права у вигляді загальнотеоретичної правової категорії, до якої можна було б звернутися іншим юридичним наукам й використати її в межах власних робіт наукового характеру в рамках свого предмета дослідження.

Роль принципів для права можна охарактеризувати тим, що в них безпосередньо найяскравіше виражається його зміст у всій різноплановості утворюючих її суб'єктів та закономірностей, відображенні найістотніших рис предмету регулювання правового типу відносин в суспільстві [245, с. 49], таким чином, в їх межах в концентрованій формі відображаються правові характерні ознаки та риси права.

Принцип права виступає системоутворюючим правовим елементом. Ними вноситься єдність до всієї системи правових положень; надання глибокої єдності юридичному регулюванню відносин в суспільстві [466, с. 53], постає конструкцією, довкола котрої здійснюється формування його норм, інститутів, галузей й всієї системи загалом [467, с. 32].

Під принципами права розуміють систему вимог щодо людської необхідної та можливої поведінки, що зображають суспільно визнані цінності та здійснюють утворення спрямованої на врегулювання відносин в суспільстві єдність ієрархічного типу. Будь-яка із вимог, яка передбачає сутність

відповідного правового принципу, так само може набути природу принципу, однакнижчого рівня. Уся сукупність принципів права є певним розгортанням принципу справедливості за допомогою виведення з його суті комплексу вимог, котрим повинна відповідати практика відносин в суспільстві, та вимог, які висувають безпосередньо до механізму юридичного регулювання [398, с. 9].

Принципами є те, що підкреслює соціальну значущість права у правовій, демократичній державі, якою конституційно визначена Україна. Проблема принципів права в теорії права та галузевих юридичних науках розглядається доволі часто. При цьому досліджуються загально-правові, галузеві, міжгалузеві принципи, окремо принципи публічного та приватного права, принципи правової держави, громадянського суспільства, державного управління тощо.

Дослідження будь-яких галузевих принципів права повинно здійснюватися з погляду їх походження, еволюціонування, правової природи, значення та практичної реалізації. Також важливим є виведення правової суті з філософського розуміння принципів [249, с. 55].

Дослідження принципів права чи правових принципів є загальнотеоретичними та спеціальними галузевими, тобто їм притаманна наявність комплексного характеру, яким передбачене звернення до наукових робіт вчених у межах галузі теорії права, адміністративного права й деяких інших правових галузей.

Дефініція «принцип» у науковій літературі визначається по-різному, зважаючи на його різноаспектність і міжгалузеву значимість.

Інколи принцип розглядається як основний початок, на якому ґрунтується будь-яка наукова теорія, певна методологічна чи нормативна установка, правило, постулат; гносеологічний феномен, що не існує у природі; і як закон, який використовується як організатор емпіричного матеріалу або як функція засобу пояснення будь-якого факту [81, с. 81-82].

Л. С. Явич визначив принципами права основи, відправні ідеї його буття, що зображають найістотніші закономірності та підвалини цієї суспільно-економічної формації, постають однопорядковими за суттю права і становлять

його головну сутність, наділені універсальністю, вищою імперативністю і загальнообов'язковістю; відповідають об'єктивній необхідності зміцнення пануючого способу виробництва.

При цьому науковець вважав, що юридичний принцип тільки термінологічно може уточнюватися [468, с. 10-11]. Універсальність правових принципів, як він вважає, пояснюється тим, що вони пронизують всю юридичну матерію, вони мають бути враховані в будь-якій юридичній ситуації. Загальнозначимість юридичних принципів також можна пояснити тим, що вони повністю керують механізмом юридичного регулювання відносин в суспільстві [468, с. 11].

Також науковці вважають, що принципом постає:

1) першопочаток, те, що лежить в базі відповідної системи з фактів, теорії та науки;

2) внутрішні переконання людини, тими практичними, моральними й теоретичними засадами, котрі керують особою в житті, у різних сферах діяльності [402, с. 383].

Розглядаючи ці визначення, С. В. Нечипорук наголошує на тому, що в їх межах представлено дві протилежні характеристики природи аналізованого поняття: у першому робиться акцент на його ознаках як об'єктивно існуючого явища, зокрема його первинності, природності, базовості, обґрунтованості тощо; у другому окреслюється його суб'єктивно-прикладний характер – необхідність сприйняття людьми та використання в реальному житті та діяльності [215, с. 51].

С. П. Погребняк пише, що під час характеристики принципів частіше за все увагу звертають на те, що ним перш за все є ідея, положення, вимога, далі – постає не просте положення (ідея, вимога), а основне, основоположне, засадниче, фундаментальне, вихідне, загальне, керівне, відправне, провідне, чільне [242, с. 24]. На перший погляд, наведені слова є синонімічними, проте між словами “ідея”, “положення”, “вимога” все ж таки існують певні відмінності.

За правовою природою принципами права є основоположні ідеї, які закріплюються в різноманітних джерелах формального характеру, а також хоч й не мають цього значення, проте одержали загальне визнання в межах стійкої юридичної практики, в межах правовідносин. Також, на думку Н. М. Вагіної, найбільш точно природу принципів права відображає позиція, за якої принцип права визначається як певна основоположна ідея, оскільки за такого підходу підкреслюється зв'язок права та правосвідомості, юридичної теорії та практики, робиться спроба дослідження генезису принципів права [57, с. 129-130].

Дефініцію «принцип» з латинської можна перекласти «початком», «першоосновою», «первинністю». Ще під принципом розуміли підвалину, фундамент будь-якої системи соціального типу (зокрема і правового), вимоги котрого розповсюджувались на усі явища, які мали приналежність до такої системи [231, с. 88].

У межах юридичної літератури визначення поняття «принцип права» досить неоднозначне. С. С. Алексєєвим наведено наступне визначення: «керівні ідеї, якими характеризується правовий зміст, його сутність та суспільне призначення. З однієї сторони, принципами виражаються правові закономірності, з іншої – ними є найзагальніші правові положення, що діють в межах всієї сфери регулювання правового типу та розповсюджуються на всіх суб'єктів. Такі норми чи то прямо сформульовані в законодавстві, чи то їх можна вивести із загальної суті законодавчих актів» [30, с. 143].

А. М. Колодієм в рамках власної монографії «Принципи права України» визначено поняття «принцип права» через категорію відправних ідей існування права, що реалізують вираження найважливіших закономірностей та підвалин цього різновиду держави та права, постає однопорядковим із сутністю права та становить його основні характерні ознаки, відрізняється універсальністю, імперативністю вищого класу та суспільною значимістю, відповідає об'єктивній потребі побудування та зміцнення відповідного ладу в суспільстві [138, с. 27].

Певні вчені, наприклад О. Ф. Скакун [351, с. 221] та П. М. Рабінович [332,

с. 93], принципи права визначають через поняття керівних ідей, об'єктивно властивих праву відправних початків, незаперечних вимог (позитивних зобов'язань), що ставлять до суб'єктів відносин в суспільстві заради ефективного об'єднання інтересів індивідуального, групового та громадського характеру й реалізують визначення змісту та спрямованості юридичного регулювання, зображають найістотніші закономірності формації соціально-економічного типу.

Енциклопедичною літературою підкреслюється, що принципом з латинської мови є початок, основа. Принципи є:

1) основними засадами, вихідними ідеями, які можна охарактеризувати універсальністю, суспільною значущістю, імперативністю вищого класу та відображенням суттєвих положень теорії, науки, систем внутрішнього та зовнішнього, тобто міжнародного права, організації політичного, державного або громадського типу;

2) людським внутрішнім переконанням, яке характеризує її відношення до дійсності, ідей суспільної природи та діяльності [75].

У межах літератури з філософії під принципом розглядають основу, першоджерело, керівну ідею, головне правило поведінки й діяльності; те, що перебуває в основі відповідного комплексу фактів й знань; звертаючись до логічного сенсу, ним постає центральна дефініція, база системи знань, якою є узагальнення й розповсюдження якого-небудь положення такої системи на усі явища тої сфери, з котрої визначений принцип було абстраговано [183, с. 196].

Як було зазначено вище, рядом вчених трактується категорія принципів права як основних ідей, положень, вихідних засад, що законодавчо закріплені. Так, В. Л. Кулаповим та О. В. Малько зазначено, що принципами права є закріплені законодавством основоположні початки, які зображають його суть й дають визначення його змісту та порядку реалізації приписів правового характеру в суспільно значимих ситуаціях [162, с. 133].

Інші вітчизняні вчені характеризують принципи через категорію найбільш загальних вимог, які відносяться до відносин в суспільстві й їхніх

учасників, а також керівних, вихідних засад, відправних установлень, за допомогою яких здійснюється вираження сутності права, впливає із справедливих ідей й свободи, визначення загальної спрямованості та найістотніших рис чинної системи права [111, с. 197].

Вищенаведені підходи щодо дефініції принципів права дають можливість розрізнити й провести межу поміж поняттями «правовий принцип» й «принцип права». О. В. Малько визначає правові принципи наступним чином: категорія, що, на відміну від принципів права, не була закріплена законодавцем. Будь-який принцип права є правовим принципом, однак небудь-який правовий принцип є принципом права. Принципам права притаманна наявність імперативного характеру, а правовим принципам – ні, адже вони існують як наукові ідеї [380, с. 128].

Вищенаведену точку зору О. В. Малька не підтримує М. В. Вітрук, що ставить знак рівняння між поняттям «правовий принцип» й «принцип права», а також зауважує, що правові принципи є основоположними ідейними початками, керівними нормативними вимогами, загальними (універсальними) нормами (нормами-принципами) [64, с. 87].

Окрім вищезазначеного, в межах юридичної літератури підкреслюється, що принципам права притаманна наявність самостійного регулятивного значення. Принципи права як насправді діючі правила поведінки застосовуються в діяльності правозастосовного типу за наявності прогалів в межах діючого законодавства [162, с. 134].

У межах принципів права своє відображення знайшов рівень розвитку різноманітних сфер відносин в суспільстві, зокрема:

- сфери економічного, політичного, ідеологічного, соціального та іншого типів;
- в їх межах відтворюється суть й правова соціальна природа, закономірності його вдосконалення та діяльності;
- для досліджуваної категорії характерним постає взаємозв'язок із системою інших соціальних регуляторів [377, с. 44].

О. В. Малько звернув увагу на об'єктивно-суб'єктивну природу принципів права. Об'єктивність можна пояснити тим, що перш за все, в принципах зображено основні закономірності вдосконалення та діяльності права; також принципи мають бути закріплені в тому чи іншому виді в діючих нормативно-правових актах [380, с. 127-128].

О. В. Скурком підкреслена властивість принципів права змінюватись згідно із потребами втілення в життя суб'єктивних прав та відповідно до змін в об'єктивному праві, надання необхідної рухливості, динамізму застосування об'єктивного права, гарантування адекватного захисту правових відносин, ефективності правового регулювання, цілісності юридичної системи [355, с. 12].

Так, із вищезазначеного ми побачили, що в межах юридичної літератури дійсно відсутня єдність стосовно дефініції поняття принцип права. Доречним в даному випадку є думка А. М. Колодія щодо того, що, не враховуючи відмінності в поглядах на питання принципів права, єдиним є їхнє значення. Адже правові принципи здійснюють внесення одноманітності в усю сукупність правових положень та гарантують єдність юридичного регулювання відносин в суспільстві, скріплюють всі складові елементи правової надбудови [138, с. 24].

Загальними принципами права є принципи, які постають притаманними праву загалом, такими, що діють в межах усіх галузей й інститутів права.

Загальні принципи розповсюджуються на всі правові галузі й інститути. Завдяки даним принципам правопорядку надається потрібний вимір аксіологічного типу, указуючи на цінності, що визначають право загалом. Завдяки загальним принципам формуються основи не лише тлумачення й втілення в життя правових положень законодавства, однак і безпосередньо процедури нормотворчості. Загальними принципами права можна визначити віддзеркалення основоположних принципів, на базі котрих ними забезпечується єдність права.

Багато вчених-правознавців зауважують на тому, що загальні принципи права мають тісний зв'язок із теорією природного права.

У той же час певні принципи загального характеру (спеціальним законом здійснюється скасування загального; наступним законом скасовується попередній; жоден не може надати прав більше, ніж має сам тощо) утворюються вимогами логіки й техніки юридичної природи.

Принципи права загального характеру з другої половини ХХ століття почали визнаватися самостійним джерелом права. Дане твердження дало судам можливість використовувати право за умов наявності суперечностей та прогалини законодавства. Окрім вже сказаного, вищенаведене дає дозвіл уникнення прирівняння права до законів, передбачає утворення й використання неправомірних, свавільних законодавчих актів.

До системи принципів права загального типу відносять принципи правової визначеності, добросовісності, пропорційності, розумності тощо. Нижче пропонується розглянути кожен із наведених загальних принципів окремо.

Одним з найважливіших загальних принципів постає верховенство права. Так, даний принцип визначено в статті 8 Основного закону України [146], ним відображається місце та значення права в державі та суспільстві. Він зазначає перш за все співвідношення права, держави й її інститутів – державних органів, посадових й інших осіб. Таким чином державна підпорядкованість та підпорядкованість її інститутів та його пріоритет з приводу них. Окрім вищенаведеного, принципом верховенства права зазначається співвідношення права та політики, права та економіки, права й ідеології, а також співвідношення права та решти соціальних положень (наприклад, норми моралі, звичаїв тощо), що так само полягає в правовому пріоритеті з приводу таких співвідношень [89, с. 24].

Верховенством права постає універсальний феномен у двох значеннях:

1) у ролі єдиного феномену європейської культури, яка включає в себе досвід не лише англосовітських, а й континентально-європейських держав, однак, враховуючи все це, варто визнати наявність окремих відмінних рис: ознак історичного та концептуального типу, що обумовлено традиціями

національного характеру.

2) в умовах глобалізації ним є універсальний принцип співіснування та співробітництва поміж народами та культурами, однак дана ситуація потребує міжкультурного діалогу щодо імовірностей та меж просочення даного феномену до неєвропейських культур.

Італійським філософом права Данілом Золо було визначено верховенство права як нормативну й інституціональну структуру сучасної держави Європи, що на базі філософії індивідуалістичного типу та за допомогою процесів розподілу та владної диференціації надає правовій системі першочергове завдання щодо захисту прав громадської та політичної природи, чим протидіє досягненню такої мети схильності владних суб'єктів до свавілля та владного зловживання [8, с. 29-30].

У межах вищенаведеного визначення С. Максимовим чітко розмежовано:

- 1) мету верховенства права – захист прав індивідуального характеру;
- 2) засоби інституціонально-нормативного типу – принцип владного розподілу, який веде до державно-владного обмеження заради розширення свободи індивідуального типу – одноосібність та індивідуальність правового суб'єкта; правова рівнозначність окремих суб'єктів; правова визначеність; визнання прав індивідуального типу на конституційному рівні та принцип «владного розмежування», який здійснює підтримку функціонального розмежування поміж системою політико-правової природи та іншими підсистемами соціального характеру, а також розмежування, координація й правове регулювання різноманітних державних функцій;
- 3) філософську основу – політична філософія індивідуалістичного типу [189, с. 128-129].

Далі пропонується дослідити принцип правової визначеності, база якого створюється завдяки концепції передбачуваності, відповідно до якої суб'єктам повинна бути гарантована можливість планування власні дії із впевненістю, що їм відомі правові наслідки власних дій. Даний принцип потребує оприлюднення нормативно-правових актів заздалегідь, їм має бути притаманна наявність

ясного, точного, чіткого й несуперечливого характеру, вони повинні бути спрямованими на майбутнє.

Виходячи з того, що ідеї юридичної визначеності повинні втілюватися під час як нормотворчості, так і правової реалізації (правового застосування), що логічно передбачає наявність двох груп окремих вимог, зокрема:

– до нормативно-правових актів. Акти повинні мати зрозумілий, несуперечливий характер та мають передбачати повне врегулювання; законодавчі акти повинні бути обов'язково оприлюднені, повинні не мати зворотної дії, мати стабільний та послідовний тип;

– до їхнього використання (нормативні акти мають бути виконані; повинна існувати практика їхнього однакового використання; судові рішення мають бути остаточними, обов'язковими до виконання)[178].

У сфері принципів права та, зокрема, принципу правової визначеності результати дослідження можна охарактеризувати спірністю та «відкритістю» питання їхнього змісту та суті, незважаючи на важливість внеску науковців у дослідження такого багатогранного питання. Досить недостатнім є теоретичний аспект наукового аналізування принципу правової визначеності в межах вітчизняної юридичної літератури, адже правова визначеність зазвичай розглядається в межах розкриття суті та змісту верховенства права. Зазначена проблема зумовлює актуальність та необхідність дослідження комплексного характеру так само з погляду на те, що вона постає основоположною в межах розвитку права загалом.

Поміж загальних правових принципів істотну роль відіграє принцип правової визначеності.

Ю. І. Матвеевою зазначаються перші кроки формування принципу правової визначеності, якими стала поява перших писаних правових джерел. Цим було надано формальну визначеність положенням права. Як приклад Ю. І. Матвеева пропонує для огляду писані пам'ятки права, зокрема Закон XII таблиць, Кодифікація Юстиніана, Салічна правда тощо [196, с. 362].

Важливою процедурою закладення бази принципа правової визначеності

варто визнати римське судочинство, оскільки саме судова практика надала поняття «*res judicata*», що наразі позначає принцип правової визначеності. Даний термін було вжито в межах правових положень римського права, що дослівно перекладається з латинської як «справа, за котрою винесено рішення» чи «дозволена справа» [336].

Т. Н. Назаренко вказується на те, що поняття «*res judicata*» використовували лише як неприпустимість повторного розгляду одного разу вирішеної справи чи справи щодо тотожного питання із рішенням, що набрало законної сили.

Якщо таке рішення прийнято, то в силу винятковості вже прийнятого рішення та же чи тотожна справа підлягає закриттю, про що виноситься відповідна постанова [211].

Так, починається формування певного підходу до процесу, відповідно до якого далеко не всі порушення відправлення правосуддя тягнуть за собою зміну судового рішення, а лише ті, що можна визначити особливими, винятковими, важливими й істотними. Таким чином, норми, що впливали з «*res judicata*» почали ставати базою щодо подальшого вдосконалення й формування принципу правової визначеності.

Варто зазначити, що із плином часу уявлення щодо суті та змісту правової визначеності, а також її роль розвиваються в межах національних систем права досить по-різному.

Суть та роль правової визначеності чітко було сформульовано одним з дослідників права І. А. Покровським, котрий зазначив, що однією із перших та найістотніших вимог, які пред'являються до права людської особистості, постає вимога визначеності юридичних норм та положень. У разі, коли кожна окрема людина повинна підпорядковуватися праву, у разі, коли вона повинна пристосовувати власну поведінку до його вимог, постає очевидним те, що визначеність цих вимог є першою умовою впорядкованого життя суспільства. Без права на визначеність по суті, взагалі ні про яке «право» не може бути й мови [244].

Насправді, вищенаведене положення досить точно передає істотність та роль правової визначеності, що постає гарантією міцного порядку правового типу, адже, коли кожному громадянину його права та зобов'язання є зрозумілими, тоді в нього є певна свобода дій та рішень в рамках простору правового характеру.

На сьогоднішній день правова визначеність постає загальним принципом права й складовою верховенства права. Заради більш детального вивчення принципу правової визначеності варто проаналізувати декілька підходів до дефініції поняття.

Л. Л. Богачовою визначено досліджуваний принцип через категорію сукупності вимог щодо організації й функціонування системи права заради гарантування стабільного положення правової природи громадянина завдяки вдосконаленню правотворчих та правозастосовних процесів [47].

В. Кернз під принципом правової визначеності розуміє зобов'язання органів державної влади гарантування легкості виявлення права тими, до кого воно використовується, та набуття останніми змоги користуватися правом, а також способом, завдяки якому воно буде підлягати використанню та тлумаченню [124, с. 104].

Досліджуваний принцип найповніше відображається в рамках права Ради Європи та Європейського Союзу. Незважаючи на те, що правова визначеність не зафіксована прямо в установчих договорах ЄС, однак вона визнана Судом ЄС загальним принципом права.

До досліджуваного принципу входять наступні складові елементи:

- заборона порушення та скасування набутих легітимних прав;
- законодавча незворотність та нереальність використання законодавчих норм до особи, що не мала можливості дізнатися про його наявність та існування;
- очікування законного типу – право особи в межах своїх дій зважати на стабільність чинного законодавства, і так само положення щодо давності;
- право на застосування відомої особі мови під час судового процесу,

тощо [220, с. 139].

Сутність принципу правової визначеності не один раз розкривав Європейський Суд з прав людини при тлумаченні правових положень Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р.

Т. Н. Назаренко звертає увагу на те, що вимога правової визначеності утворює один з основоположних аспектів принципу верховенства права, є його необхідним наслідком і умовою реалізації. Як приклад автор зазначає рішення суду Маркс проти Бельгії від 13. 06. 1979 року, в якому Європейський Суд з прав людини зазначив, що принцип правової визначеності є невід'ємно притаманним праву Конвенції [211].

Правова рівність гарантується саме за допомогою принципу правової визначеності, головними вимогами якого постають ясність й однозначність положень права, а відтак і їхнього використання.

Досліджуваний принцип передбачає певну сукупність вимог до правотворчої діяльності, оскільки дотримання та захист людських прав напряду залежить від рівня дієвості правотворчості. Правотворчістю забезпечуються визначені підстави задля утримання та владного обмеження завдяки закріпленню правових вимог щодо її реалізації органами держави, особами посадового та службового призначення. Так, наприклад, принципом вимагається завчасне оприлюднення правових актів, їхнє діяння на майбутнє, ясний, простий, точний, чіткий та несуперечливий характер. Через це істотною складовою принципу *res judicata* постає законодавча якість. Якісним законом встановлюються ясні, визначені, несуперечні правила поведінки [231, с. 91].

У зв'язку із положеннями, що було досліджено вище, доволі слушною видається думка такого вченого як К. Коротеєв, що вказав на те, що якість (визначеність) закону передбачає відповідність трьом вимогам: наявність закону, його доступність і передбачуваність [150, с. 98].

С. П. Погребняком вказано, що правовою визначеністю в межах правотворчої сфери обумовлюється наявність двох систем вимог: змістовного та процедурного типу.

До змістовних вченим віднесено вимоги щодо сутності правових положень та приписів, зокрема:

- норми повинні мати зрозумілий (доступний), несуперечливий характер, а також мають пропонувати повноцінне врегулювання відносин суспільства, не дозволяючи виникати та існувати прогалинам;
- положення, якими визначено компетенцію органів держави, не мають наділяти їх дискреційними повноваженнями широкого типу.

Що стосується процедурних вимог, то найважливіші з них наступні:

1. щодо обов'язкового оприлюднення актів;
2. стосовно заборони зворотної сили актів;
3. щодо розумності правової стабільності, яка здійснює забезпечення незмінності приписів права впродовж відповідного періоду та обумовлює здійснення заборони їхніх постійних змін;
4. стосовно правотворчої послідовності, яка включає до свого складу перш за все заборону змін необґрунтованого характеру;
5. щодо надання достатньої кількості часу задля змін в межах системи правових відносин, що викликані прийняттям нового законодавчого акту.

С. П. Погребняком доволі гарно було розкрити прояв досліджуваного принципу під час процедури діяльності правотворчого характеру, що дає змогу більш чітко зрозуміти даний принцип.

Однак провідну роль досліджуваній принцип відіграє безпосередньо в діяльності правозастосовного характеру, оскільки потребує недвозначності, системного та послідовного підходу в діяльності органів правозастосовного типу. С. П. Погребняком чітко сформульовано вимоги щодо використання нормативних актів:

- 1) акти мають бути застосованими;
- 2) має бути наявною практика роз'яснення та конкретизації їхньої сутності;
- 3) має бути наявною практика однакового використання законодавства;

4) судові рішення повинні мати остаточний, обов'язковий характер і підлягати реалізації [242, с. 181-190].

Таким чином, істотне значення в межах правозастосування посідає стабільність юридичного рішення, чи його остаточність. Це означає, що суддівське рішення не має бути під сумнівом.

Отже, принцип правової визначеності, що розвивається в прецедентному праві Європейського Суду з прав людини постає видом загальних правових принципів. Цей принцип визначають як ефективну умову дії верховенства права й правовий орієнтир щодо законодавства національного типу заради гарантування стабільного положення правової природи людини завдяки вдосконаленню правотворчих процесів й правозастосування.

Наступним принципом для розгляду було обрано принцип пропорційності (розмірності), що базується на ідеях справедливості та розуміється елементом принципу верховенства права.

Згідно із цим принципом правові дії й владні рішення повинні пройти тестування щодо пропорційності, який має у своєму складі три наступні критерії:

- доречність – тобто засіб, що призначений задля досягнення владної мети, має бути підходящим для реалізації даної мети;
- необхідність – тобто серед всіх придатних повинно бути обрано саме той засіб, що найбільш менше здійснює обмеження права приватної особи;
- пропорційність у вузькому розумінні – тобто збиток особи через обмеження її прав має дорівнювати вигоді від досягнення мети, що була поставлена. У межах вузького розуміння пропорційність часто називають принципом балансування.

Здійснюючи оцінку доречності відповідного засобу, варто не забути врахувати неможливість використання засобів забороненого характеру (катувань), що робить недоречним подальше аналізування тих або інших обмежень щодо предмету їхньої пропорційності. Окрім цього, оцінка також необхідна щодо мети використання засобу, що повинна впливати з положень

Конституції та законодавчих актів. Засіб можна визнати доречним, у разі якщо його дійсно обґрунтовано та він є придатним задля досягнення поставленої мети.

У той же час доречність засобу не завжди означає те, що ним можна визнати єдино можливий. У разі існування інших, менш обтяжливих засобів, в держави відсутні розумні підстави застосування засобів, якими здійснюється більше втручання, адже м'якші засоби постають оптимальними, вони більше відповідають громадським інтересам, при цьому відповідають державним інтересам в рівній мірі.

Перевіркою пропорційності передбачено так само і порівняння інтенсивності втручання заради мети, до якої прагне особа. У межах даної ситуації береться до уваги система правових й моральних цінностей в суспільстві, реалізується здійснення зважування й балансування особистих прав та інтересів, а також і цілей сторін. Баланс постає справедливим виключно тоді, коли обмеження, що перебуває в процесі запровадження, не здійснює посягань безпосередньо на суть права та не веде до втрати його змістуреального характеру.

Наступним принципом до розгляду пропонується принцип добросовісності, яким передбачено наявність необхідності суб'єктної поведінки сумлінного та чесного характеру від час виконання ними власних правових зобов'язань та здійснення власних суб'єктивних прав. Даний принцип вміщує вимоги, що дають допомогу в усуненні чи пом'якшенні недоліків права абстрактного та формального типу, наближенні його до справедливого, рівного, гуманістичного принципу. Добросовісністю є правова реалізація та дотримання зобов'язань, втілення нормотворчості, правового застосування, а також тлумачення не лише згідно з буквою закону, а і з його духом.

У межах принципу добросовісності необхідно звернути увагу на два аспекти:

- 1) добросовісність під час реалізації прав та повноважень, що зображено в концепції недопущення правовим зловживанням, забороні

законодавчого обходу, помилки добросовісного типу тощо.

Як приклад можна привести наступне: недопущення правового зловживання зазвичай виводить із положень та норм Конституції, відповідно до яких реалізація людських прав та свобод не повинна порушувати права та свободи решти громадян України. Зловживання правом можна визнати таким собі правовим спотворенням. У такому випадку особою надається повна видимість правової правильності своїм діям, реалізуючи насправді власні права, відповідні правові положення та інститути в межах цілей, що постають протилежними тим, які переслідують позитивне право;

2) добросовісність під час виконання зобов'язань, що має відношення як до договірних, так і до недоговірних обов'язків.

Ще одним загальним принципом є розумність, що також можна розглянути як складову верховенства права. Принцип розумності потребує обґрунтування й послідовної суб'єктної поведінки (у тому числі і суб'єкту владних повноважень), встановлює потребу в їхній розсудливості. Суб'єкти повинні зважувати свої дії із врахуванням їх ролі й наслідків, заради того, щоб визначити шкоду, що ними може бути завдана, порівнювати свою оцінку з оцінками інших.

Принцип розумності потребує перевірки дій даних осіб щодо відповідності здоровому глузду, застосовуючи задля цього стандарт нормальної розумної особи (тобто людини, якій притаманна наявність звичайного, середнього рівня інтелекту, знання й досвіду). Окрім цього, іноді (наприклад, під час регламентації поведінки суб'єкту органу влади, суб'єкту підприємницької діяльності) під час визначення розумності здійснюється оцінка також ефективності дій [387].

Останнім, однак не по значенню, а для дослідження принципом в системі загальних принципів права стане принцип юридичної рівності, що означає, що до однойменних суб'єктів не може бути застосовано всірозрізнення, винятки, обмеження або переваги через їхні певні властивості. Сутність даного принципу зображується рівністю прав та свобод, правових властивостей, в

рамках котрих суб'єкт права здійснює власну діяльність, перед законодавчими нормами та перед судом [404, с. 27].

Положеннями статті 24 Основного закону України визначено, що громадянам надано рівні права та свободи, а самі вони є рівними перед нормами закону. Привілеї за расовими, політичними, релігійними, статевими, етнічними, соціальними, майновими, мовними й іншими ознаками є неприпустимими [146]. Досліджуваний принцип рівності постає не лише одним з головних принципів на конституційному рівні в рамках правового простору України, а й підтримується міжнародним співтовариством, про що зазначається в багатьох міжнародних нормативно-правових актах стосовно питань захисту прав та свобод людини й громадянина, а саме:

- статті 1, 2, 7 Загальної декларації прав людини 1948 р.;
- стаття 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.;
- стаття 1 Протоколу № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.;
- статті 14, 26 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р.

Досліджуваний принцип передбачає рівноправність та рівність громадян будь-якої національності, завдяки реалізації дотримання їхніх законних прав в межах всіх сфер життя суспільства.

У нашій державі принцип рівності дотримується стосовно етнічних груп у рамках повсякденних відносин. Найяскравіший прояв етнічних відносин проявляється стосовно мови спілкування, де головним акцентом можна визначити застосування української й російської мов. За даними моніторингу, проведеному М. Шульгою в сім'ї спілкування здійснюється українською мовою 43 % опитаних, 36 % обрали для спілкування російську мову, а сумішшю української та російської користується близько 21 % [428, с. 21].

Основним законом України також закріплюються рівні процесуальні можливості під час реалізації тотожних за суттю й обсягом громадських прав та

свобод. Громадські звернення до суду постають одним з ефективних засобів в межах механізму захисту законних прав, свобод й інтересів фізичних й юридичних осіб. Відповідно до статті 9 закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII правосуддя в нашій державі реалізується на засадах рівності учасників судового процесу перед нормами закону та перед судом в незалежності від расових, політичних, статевих, етнічних, майнових, мовних ознак, соціального походження, кольору шкіри, місця проживання, тощо [318].

Принцип рівності постає загальним принципом права й зображає зміст правових принципів загалом. Ним є сукупність ідей, положень та головних засад, що зумовлено закономірностями розвитку суспільства, рівнем юридичної культури, суспільними цінностями стосовно моралі, потребами й інтересами загальносуспільного типу.

Проявом досліджуваного принципу можна визнати статеву рівність, яка носить назву принципу гендерної рівності.

В Україні вищенаведений принцип закріплюється на рівні законодавства у вигляді рівного правового статусу жінок та чоловіків, а також тотожні можливості щодо його втілення в життя, що реалізує можливості осіб обох статей брати рівну участь в межах всіх сфер життєвої діяльності в суспільстві [261]. Положеннями частини 3 статті 24 Конституції запроваджена правова рівність жінок та чоловіків завдяки:

- наданню жінці рівних із чоловіком можливостей у межах громадсько-політичної та культурної діяльності, в межах здобуття освіти та професійної підготовки, у праці й винагороді за її виконання;
- спеціальним заходам стосовно охорони праці та жіночого здоров'я, встановленням пільг пенсійного типу;
- створенню умов, що дали б жінці можливість об'єднати роботу та материнство;
- правовому захисту, матеріальній та моральній підтримці материнства та дитинства, зокрема і завдяки наданню оплачуваних відпусток й

інших пільг вагітним й матерям [146].

Наразі існують проблематичні питання стосовно здійснення принципу рівності, а саме:

- непропорційність розподілу благ матеріального та соціального типу;
- нераціональність застосування трудового потенціалу;
- недостатність гарантування балансу попиту й пропозиції на ринках праці;
- істотна різниця у доходах;
- нереальність чи обмеження за допомогою певних чинників можливості населення повноцінно реалізувати права, надані Конституцією, через існування високих соціальних бар'єрів.

Процес вирішення даних завдань значно допоможе втіленню в життя принципу справедливості, рівності соціального типу, гарантування людських та громадських прав й свобод, взаємної відповідальності суспільством, державою й її громадянами.

Проаналізувавши принципи права й принцип рівності зокрема, можна зробити наступні висновки:

- даний принцип постає загальним принципом права й зображає суть принципів права взагалі;
- досліджуваний принцип зображає розвитковий рівень різноманітних сфер відносин у суспільстві;
- у даному принципі зображується зміст й соціальний характер права, розвиткові та функціональні закономірності;
- вищенаведеним принципом передбачено існування механізму взаємної діїз рештою правових принципів, зокрема принципами демократичності, законності, гуманізму, доцільності, справедливості, єдності прав й зобов'язань, тощо. Вищенаведене дає право казати, що принцип рівності не здійснює обмежень інших принципів, а реалізує свій вплив та діяльність у тісному взаємозв'язку із ними [377, с. 45].

Нормативним документом, у межах якого закріплюється головний принцип міжнародного права інформатизації та телекомунікацій, можна визнати Загальну декларацію прав людини. Стаття 19 даного акту зазначає, що кожному притаманне право на свободу думки; даним правом передбачено процедури свободи думки, пошуку, інформаційного та ідейного отримання й передавання завдяки будь-яким засобам інформації в незалежності від кордонів [429, с. 424].

Загальні принципи права мають істотне значення в ході правового регулювання – як в процесі нормотворчості, так і під час правового застосування.

Вплив загальних правових принципів на процедуру нормотворчості в межах сфери телекомунікацій можна охарактеризувати тим, що ними:

1) висуваються вимоги щодо нормотворчої телекомунікаційної діяльності, яка повинна реалізуватися у відповідності до певних загальних та базових засад, а саме принципам справедливого, гуманістичного, юридично-визначеного, розумного, добросовісного типу;

2) визначається сутність правових положень, які створюються задля розвитку того або іншого принципу чи певної сукупності принципів;

3) здійснюється використання під час перевірки юридичного характеру правових положень в процесі їхнього створення. Як приклад можна привести ситуацію, коли під час встановлення обмежень людських прав законодавцем має бути перевірено правові положення на предмет відповідності засадам заборони дискримінації, пропорційності й юридичної визначеності.

Значення загально-правових принципів під час правозастосування можна визначити тим, що ними здійснюється:

1) допомога під час тлумачення правових положень. Особа, що робить тлумачення, повинна намагатися підтримуватися того варіанта щодо тлумачення, котрий найкращим чином впишеться під чинну систему права. Через це найбільш обґрунтованим постає варіант, що узгоджується, безпосередньо із правовими принципами, яким притаманна наявність глибокого

системоутворюючого значення. Намагаючись зрозуміти законодавчий задум, особа інтерпретатора повинна мати на увазі припущення, що даним задумом законодавець забезпечує дію правових принципів, а не заперечує їх;

2) виступ в ролі підстав щодо перегляду нормативно-правових актів. Посилаючись на правові принципи, можна усунути правові порушення, яких припустилися в процесі прийняття й застосування правових положень законодавства;

3) допомога подоланню правових прогалин. Зазвичай застосування правових принципів пов'язано із використанням аналогії права, а саме вирішенням справи(у разі існування прогалин та відсутності «аналогічного» правового положення) на базі загальних чи галузевих правових принципів. Аби здійснити врегулювання відносин, які постають неподібними до інших, суб'єкт правового застосування повинен виробити певне правило, що якнайкраще узгоджувалося б із правовими принципами [387].

Сьогоднішніми вченими адміністративного права прийнято поділяти адміністративно-правові принципи на:

1) загальні (котрі сформульовано Конституцією України й, здебільшого, конституційними законами. Ними відображається побудова правової системи й вона загалом. Їм притаманне діяння однакового характеру стосовно всіх правових галузей, через що можна казати про їх існування на загально-правовому та галузевому рівні, не здійснюючи змін у своєму змісті й власних характеристиках. До таких правових принципів відносять:

- верховенство права та закону,
- заснованість дій суб'єктів правових відносин на законі,
- пріоритет людських й громадських прав та свобод,
- рівність громадян перед законом,
- взаємна відповідальність держави та громадянина,
- гуманізм та справедливість у взаємовідносинах поміж державою й громадянами [19, с. 109];

2) спеціальні (котрими відображається особливість й

специфікарегулювання відносин суспільства адміністративно-правової природи). Іншими словами, такий різновид принципів адміністративного права, формується як під впливом принципів загального типу, так і відповідно до мети адміністративного права, котрій притаманна наявність двоєдиного характеру, що полягає у врегулюванні публічно-адміністративної діяльності через призму недоторканності та недопущення порушення публічних прав суб'єктивного характеру й свобод осіб.

Р. С. Мельником [201, с. 53-58] було розглянуто принципи адміністративного права, якими виконується подвійна роль (закладення підґрунтя, на котрому повинні розвиватися адміністративно-правові положення та приписи, а з іншого боку вони постають засадничими правилами публічно-адміністраційної діяльності).

Так, першим принципом Р. С. Мельник визначив принцип зв'язаності правовим законом публічної адміністрації, що можна визнати вдосконаленим відображенням принципу законності. Різниця між ними в тому, що публічно-адміністративний суб'єкт під час реалізації своєї діяльності повинен застосовувати не будь-який закон (принцип законності), а виключно той, що постає заснованим на верховенстві права. Наразі багато актів законодавства, якими здійснюється регулювання діяльності державних органів, визначають, що такі органи під час своєї діяльності повинні зважати на принцип верховенства права (ст. 6 КАСУ [132]), що дозволяє їм в той же час зобов'язує такі органи керуватися під час реалізації своєї діяльності виключно законом.

Принцип пропорційності характеризується перебуванням в правильному співвідношенні адміністративних рішень та дій й цілей, визначених законодавством. Це насамперед стосується категорії межі ймовірних обмежень головних людських та громадських прав. Ті обмеження, що запроваджуються за допомогою адміністративного акту чи рішення, повинні мати адекватний характер щодо конкретної ситуації, котрій необхідне таке обмеження, іншими словами перебування в співвідношенні до ваги й ролі основного права [98, с. 106];

Недискримінаційним принципом постає продовження конституційного принципу громадської рівності перед законом, згідно з яким не може існувати будь-яких привілеїв або обмежень за расовими, політичними ознаками, переконань релігійного, соціального типу й за іншими ознаками. Даним принципом забезпечуються рівні «стартові» умови громадянам задля самореалізації в межах суспільства. Недискримінаційний принцип наразі розвивається й підтримується як на національному, так і на рівні міждержавного характеру.

Однак варто звернути увагу на те, що чинне адміністративне законодавство України даного принципу дотримується не завжди. Найяскравішим прикладом можна визнати ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення [133], котрою здійснюється недотримання двох принципів одразу – принцип законодавчої рівності й недискримінації, адже нею передбачені ситуації звільнення від відповідальності адміністративного типу осіб, на котрих здійснюється поширення дії дисциплінарних статутів.

Наступним принципом постає відкритість й прозорість діяльності публічної адміністрації. Відкритістю передбачена підлеглість контролю зовнішнього типу публічної адміністрації, а прозорістю вимагається, абидіяльність останньої «прозиралася наскрізь» задля контролювання чи проведення нагляду [18, с. 93]. Наприклад, практичну реалізацію відкритості та прозорості можна побачити в адміністративному праві в тому, що акти адміністративного типу повинні мати вмотивований характер та бути видані вповноваженими на такі дії суб'єктами; реєстри держави повинні характеризуватися доступністю задля широкого громадського кола.

Ще одним принципом постає відповідальність публічної адміністрації перед іншими органами держави за прийняті акти адміністративного характеру, а також відшкодування приватним особам шкоди, що була завдана вищенаведеними актами. Даним принципом відіграється важлива роль також тому, що за допомогою його реалізації здійснюються одразу інші принципи

адміністративного права, зокрема: чи то принцип правової держави, відкритість, прозорість, справедливість та рівність всіх перед законом.

Ефективність й результативність, принцип котрих прийшов перш за все з адміністративного права Європи, відрізняється від звичного розуміння поняття «ефективності» й «результативності». Завдяки здійсненню та втіленню в життя даного принципу можна досягти економії фінансів, котрі застосовуються публічною адміністрацією задля реалізації обов'язків, що на неї покладено, а також контролювання перш за все законодавчого органу за умови впровадження публічною адміністрацією певних окремих приписів законодавства.

Дослідивши принципи адміністративного права, необхідно звернути увагу на те, що на основі правил спілкування окремих осіб із публічною адміністрацією реалізується розвиток адміністративного права, а отже, кожний адміністративний припис, кожен акт адміністративного типу має бути узгоджено із ними. Так, при зверненні до органів публічної адміністрації чи при відчутті на собі несприятливого впливу їх рішень (дій), особи можуть не знати чинних певних законів, однак якщо знати принципи адміністративного права спеціального характеру, вони можуть певним чином коректувати свою поведінку та вимагати відповідних гідних рішень від власного контрагента; а щодо публічної адміністрації адміністративно-правові принципи мають значення базового регулятора їхніх дій й рішень, не маючи різниці від звичного нормативно-правового акту, також і критерію перевірки законності їхніх дій або рішень. Іншими словами, суб'єкт публічної адміністрації під час власної діяльності має керуватись перш за все адміністративно-правовими принципами, адже такі принципи за «юридичною силою» розміщуються на сходинці вище, аніж всі інші адміністративно-правові акти. Адміністративні суди відносяться до принципів адміністративного права як до основних критеріїв задля процедури перевірки законності дій та рішень суб'єкту публічної адміністрації. Підтвердження невідповідності діяльності суб'єктів публічної адміністрації будь-якому із вищезазначених принципів (критеріїв) задля оцінки

його дій й бездіяльності, рішень може стати підставою аби задовільнити адміністративний позов за умови встановлення правових порушень, порушень інтересів й свобод позивача [222, с. 387].

Навряд чи можливо втілити певні зміни нігілістичного ставлення представників влади за браком постійного звернення уваги на адміністративно-правові принципи та на потребу їхнього врахування й дотримання посадовцями під час реалізації власної діяльності. Варто звернути увагу на те, що принципи адміністративного права й адміністративної процедури не можна визнати синонімами, а через це їх потрібно розрізняти. Різниця полягає в тому, що принципами адміністративної процедури постає відповідний перелік адміністративно-правових принципів виключно в межах однієї сфери діяльності публічної адміністрації – адміністративно-процедурній. Адміністративно-правовими принципами ж охоплюються всі напрямки й сфери діяльності публічної адміністрації, здебільшого ті, котрі мають прояв у внутрішньо-організаційних відносинах [202].

Наразі варто навести приклади європейської практики стосовно вищенаведених загальних принципів, зокрема рішення Європейського суду з прав людини. Так, як приклад, можна навести принцип верховенства права в рішеннях ЄСПЛ (Європейського Суду з прав людини). Даний принцип закріплено:

- 1) преамбулою Статуту Ради Європи у вигляді принципу, котрий поруч з принципами свободи особи та політичної свободи є основою реальної демократії;
- 2) статтею 3 Статуту у вигляді принципу, визнання котрого постає зобов'язанням кожної країни, яка є членом Ради Європи;
- 3) подальшими офіційними документами даної організації, зокрема в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ).

Здійснюючи тлумачення змісту принципу верховенства права в межах Конвенції, ЄСПЛ повсякчас реалізує розвиток його сутності, збагачуючи його чи не кожного року. Так відбувається перш за все через те, що, як не один раз

відмічав ЄСПЛ у власних рішеннях [363], Конвенція постає живим документом, отже, її варто розтлумачувати із врахуванням сучасних умов й ідей, котрі переважають у рамках сьогоденного демократичного суспільства .

Якщо мова йде про суспільство демократичного типу, що засноване на верховенстві права, то, згідно з тлумаченням ЄСПЛ, його обов'язковою ознакою постає те, що в ним обов'язково гарантується дійсна імовірність вираження – завдяки здійсненню права на зібрання чи будь-яким іншим законним шляхом, – ідей політичного типу, котрими кидається виклик чинному порядку та здійснення котрих підтримується за допомогою мирних засобів [365].

Наповнення сутності та розвитку верховенства права розпочався із прийняття Європейським Судом рішення у справі Голдер проти Сполученого Королівства, який в даному розумінні було визнано віховим аж до сьогодні [8]. Дану справу можна визначити першою в рамках практики Європейського Суду, в межах котрої чітко викладена роль принципу верховенства права щодо правового порушення конкретною державою – члена Ради Європи.

ЄСПЛ зауважує, що право на рівнозначну можливість бути заслуханою судом, що забезпечено положеннями статті 6 Конвенції має тлумачитися в рамках Преамбули до Конвенції, котра в певній частині проголошує, що частиною загальної спадщини Договірних Держав постає законність. Однією з основоположних складових законності постає принцип правової визначеності, що потребує, аби винесені судами остаточні рішення не ставилися під сумнів.

Правовою визначеністю передбачена повага принципу остаточності рішень суду, який наполягає на тому, що жодній стороні не притаманна наявність права вимагати, аби остаточне та зобов'язуюче судове рішення було переглянуте тільки заради повторного проведення розгляду й винесення іншого рішення по справі. Повноваження вищих судів на те, аби переглянути рішення, мають застосовуватися заради виправлення помилок суду, неправомірних рішень суду, однак не для заміни перегляду. Перегляд не повинен застосовуватися в ролі замаскованої апеляції, а можливість існування різних

поглядів на справу не можна вважати підставою задля повторного судового розгляду. Відхилення від даного принципу можна визнати виправданими лише за умов, коли вони потрібні в обставинах істотної та незаперечної природи[364].

Адміністративно-адміністративно-телекомунікаційне право опирається на певну сукупність принципів. Українське адміністративно-телекомунікаційне право перебуває на стадії становлення та розвитку. Процес визначення принципів адміністративно-телекомунікаційного права сприятиме на об'єднання, організацію та створення ієрархії правових положень адміністративно-телекомунікаційного права.

Українські принципи адміністративно-телекомунікаційного права засновуються на базових, загальних принципах як теорії права, так і безпосередньо адміністративного права. Іншими словами, принципи адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права формуються, з однієї сторони, під впливом вищезазначених загальних принципів, а з іншої,— з огляду на цілі адміністративно-телекомунікаційного права. Вони засновуються на конституційних правових положеннях, що закріплюють телекомунікаційні права й свободи, реалізують гарантування їхнього втілення в життя, а також на специфічних рисах й правових властивостях телекомунікацій як об'єкта правових відносин.

Ю. В. Волковим наголошується, що принципи також закріплюються в галузевих нормативних актах за предметним сферам, наприклад, принципи щодо орбітально-частотного ресурсу:

- принцип виключного права держави на розподіл, використання і захист орбітально-частотного ресурсу;
- дозвільний порядок доступу користувачів до радіочастотного спектру;
- принцип конверсії (демлітаризації) орбітально-частотного ресурсу;
- принцип впровадження економічних методів управління орбітально-частотним ресурсом та інші [70, с. 20].

Головний принцип адміністративно-телекомунікаційного права засновано

на положеннях Основного Закону– Конституції України. Дане положення стосується таємниці листування та заборону прослуховування телефонних розмов без дозволу суду із законних на те підстав, недоторканності приватного життя (ст. 31, 32 Конституції України [146]), цей принцип у світовій правовій літературі отримав загальне найменування – принцип нейтралітету. Так, Конституція України у статті 31 гарантує кожному громадянину таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної й іншого виду кореспонденції. Винятками є виключно затвержені судом випадки, передбачені законодавством, заради запобігання злочинів або з'ясуванню істини в момент розслідування кримінального провадження, за умови неможливості отримання інформації іншими способами.

Стаття 32 Основного Закону передбачає, що жоден не має відчувати втручання до його приватного і сімейного життя, окрім ситуацій, що визначені законодавством. Забороняється будь-які процедури збирання, зберігання, застосування чи поширення інформації конфіденційного характеру щодо особи за браком її згоди, окрім законних на те підстав виключно в межах інтересів національної безпеки, добробуту економічної природи й людських прав.

Відповідальністю за недотримання правил таємниці листування, розмов по телефону, кореспонденції телеграфного чи іншого типу, котрі передаються завдяки засобам зв'язку або за допомогою комп'ютера (ст. 163 Кримінального кодексу України) передбачено покарання винної особи засобами штрафів від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи завдяки виправним роботам на строк до двох років, чи обмеження волі до трьох років [156].

Повертаючись до принципу нейтралітету, необхідно підкреслити його наявність і важливість стосовно розвитку адміністративно-телекомунікаційного права як галузі. Даним принципом передбачається відсутність впливу мережі на передане повідомлення. Принцип нейтралітету сформовано сукупністю детальніших принципів.

Принцип інформаційного нейтралітету передбачає відсутність впливу

інформаційного оператора (наприклад, працівника зв'язку на утримання прийнятого, переданого повідомлення: телеграми, листи тощо).

Принцип мережевого нейтралітету передбачає відсутність впливу адміністративно-телекомунікаційного оператора на якість переданих по мережах сигналів, глушіння тощо.

Принцип технологічного нейтралітету передбачає відсутність впливу регулятора адміністративно-телекомунікаційного сектора на операторів з метою просування окремих технологічних рішень [70, с. 21].

Процес розгляду питання головних закономірностей регулювання правового типу щодо такої категорії як телекомунікації зумовлений появою новітніх більш якісних явищ соціального типу, що пов'язано із інформацією та законодавчою увагою стосовно допорядкування даної сфери відносин суспільства. Нинішній період культурного розвитку можна охарактеризувати за допомогою переходу від суспільства індустріальної природи до інформаційної. Дефініція «телекомунікації» з боку філософії здійснює перетворення на юридичну дійсність, а телекомунікації перетворюється на специфічний товар та ресурс сучасності, об'єкт правовідносин інформаційного типу. Через це необхідно зауважити на посиленні значення інформаційного та адміністративно-телекомунікаційного права в сучасних умовах. Адміністративно-телекомунікаційне правоперебуває на стадії формування, однак навіть сьогодні воно змінюється, виявляє сучасні регулюючі об'єкти, здійснюючи трансформування методів власного впливу на правовідносини суспільства, саме через це значення правових принципів щодо забезпечення правильного, науково обґрунтованого юридичного регулювання набуває актуальної та істотної ролі. Потреба в дослідженні та законодавчому закріпленні принципів адміністративно-телекомунікаційного права виникла через те, що відмовляючись від деталізованого централізованого врегулювання телекомунікаційних відносин, країна завдяки законодавчо сформульованим принципам мала б можливість конструювання загальної моделі юридичного врегулювання цілого спектру правовідносин, що створюють своєю сукупністю

предмет адміністративно-телекомунікаційного права.

Принципами постають узагальнююче відображення змісту цілої правової галузі, ними забезпечується єдність процедури його формування, втілення в життя, охорони й вказується на розвиткову тенденцію галузі адміністративно-телекомунікаційного права в майбутньому. Таким чином, дефініція принципів адміністративно-телекомунікаційного права постає істотною категорією теоретичного аналізу розвитку галузі адміністративно-телекомунікаційного права, її предмета, методу, механізму юридичного регулювання галузевого характеру. Також важливо зазначити, що принципами права можна визнати складову системи адміністративно-телекомунікаційного права.

Як зазначалося в минулому підрозділі, не враховуючи те, що проблематика правових принципів досить широко вивчалася в літературі наукового типу як щодо загальної правової теорії, так і стосовно дисциплін галузевого характеру, в наукових колах все ще не існує єдності стосовно розуміння даної правової категорії. Через це дану категорію потрібно однозначно визначити, адже принципами можна визнати головний орієнтир всієї діяльності правотворчого, правозастосовного та правоохоронного характеру органів держави.

Принципами права вноситься одноманітність до всієї системи правових положень законодавства та забезпечується єдність юридичного врегулювання відносин в суспільстві, здійснюється цементування всіх компонентів правової надбудови[138, с. 27].

У межах наукової літератури є велика кількість поглядів стосовно дефініції терміну правових принципів. Певними вченими здійснюється звертання уваги на те, що принципами права є об'єктивна категорія, решта ж розуміють під принципами права основоположні ідеї та навіть дефініцію, якою виражається зміст державного історичного типу [359, с. 5-33]. Деякими визначеннями підкреслюється, що принципами постає сфера свідомості, ідеології та науки правової природи. Певні науковці не можуть уявити правові

принципи за браком безпосереднього (вольового) змісту чинного права, що розуміється вельми широко [32, с. 102-105; 182].

Питання щодо правових принципів почало розглядатися в науковій літературі досить широко, проте суттєвими протиріччями різноманітних думок стосовно природи й сутності правових принципів засвідчується те, що існує відсутність єдиного наукового підходу щодо положень вихідного типу, котрі мають бути в базі їх формування та вдосконалення.

Звичайно, що проблематика правових принципів, зокрема і принципів адміністративно-телекомунікаційного права, постає складною категорією, заради вивчення й дослідження якої потрібен різнобічний підхід. Враховуючи вищенаведене, варто все ж таки внести однозначність в поняття й визначення принципів адміністративно-телекомунікаційного права, розпочати окреслення загальнотеоретичних основ даної проблематики.

Принципами права постає один із головних елементів правової частини суспільної надбудови. Оскільки принципами є узагальнене знання щодо основного у праві, вони займають особливе місце принципів в межах правової сфери.

Правові принципи нерозривно пов'язуються із правовим розумінням у вигляді єдиної системи цілісної природи.

Будь-який правовий принцип має повноцінний прояв виключно в межах системи права, тісного зв'язку із іншими правовими положенням й інститутами.

Правові принципи постають відображенням об'єктивно наявних людських економічного, політичного, морального типу з інтересами, потребами, компромісами, протиріччями й закономірностями суспільного розвитку, що їм притаманні.

Цим постають положення керівного типу, що складають своїм комплексом суть регулювання правового типу відносин в суспільстві. Вищенаведене означає, що систему відносин в суспільстві регулюють не спонтанно, а згідно з відповідними принципами, що є органічно притаманними

даній правовій системі. Правові принципи постають регуляторами людської поведінки реального й дієвого типу, що добре засвоюють правові вимоги загального типу, не повсякчас знаючи певні правові положення.

Система адміністративно-телекомунікаційного права опирається на сукупність принципів, їй притаманна специфічна структура, певні методи формування та функціонування, розвивається згідно із властивими їй закономірностями. Наявність даної системи обумовлена об'єктивними чинниками, адже виключно у вигляді організованої системи нинішнє адміністративно-телекомунікаційне право може реалізовувати власні функції.

Українське адміністративно-телекомунікаційне право все ще знаходиться на стадії становлення та розвитку. Правові положення, які були наявними в минулому, здійснювали врегулювання певних відносин суспільства в телекомунікаційній та інформаційній сферах (порядок доступу до інформації, регулювання телекомунікаційної безпеки правового плану тощо). Процес визначення принципів адміністративно-телекомунікаційного права матиме сприяння на об'єднання, організацію та створення ієрархії правових положень адміністративно-телекомунікаційного права.

Варто звернути увагу на те, що незважаючи на власні характерні риси, телекомунікаційним правом здобуваються ознаки зрілої системи права. Це має відношення до розвитку й структуризації окремих інститутів адміністративно-телекомунікаційного права, певних інших категорій, що вимагають окремого аналізування. Незважаючи на той факт, що загальноновизнана система адміністративно-телекомунікаційного права наразі в межах науки не існує, у кожній науковій школи є власна точка зору, незаперечним можна визнати факт наявності принципів загального та галузевого типу як найістотнішої складової частини системи сучасного адміністративно-телекомунікаційного права.

На думку автора, принципи адміністративно-телекомунікаційного права – це базові ідеї, приписи, положення й вимоги, якими характеризується сутність адміністративно-телекомунікаційного права, відображається закономірність його вдосконалення й визначається напрямки та механізми регулювання

юридичного характеру відносин суспільства в межах телекомунікаційної сфери.

Українські принципи адміністративно-телекомунікаційного права засновуються на приписах базових конституційних правових положень, що закріплюють телекомунікаційні права й свободи, реалізують гарантування їхнього втілення в життя, а також на специфічних рисах й правових властивостях телекомунікацій як об'єкта правових відносин.

Принципи адміністративно-телекомунікаційного права можна поділити на категорії загальних та спеціальних принципів. Загальним принципам притаманна наявність фундаментальної ролі щодо загалом всієї галузі адміністративно-телекомунікаційного права, оскільки саме завдяки їхній допомозі існує зв'язок між даною галуззю та іншими правовими галузями. Зазвичай загальні принципи більш чітко виявляються та деталізуються в межах спеціальних принципів, що постають характерними виключно щодо відповідних інститутів адміністративно-телекомунікаційного права: ліцензування та контролювання телекомунікаційної діяльності, формування та експлуатація телекомунікаційної інфраструктури, надання телекомунікаційних послуг тощо.

Також у межах даного підрозділу буде доречним розгляд деяких питань, пов'язаних з принципами інформаційного права.

Деякі питання стосовно процедури розвитку правових інформаційних відносин було досліджено в рамках своїх робіт І. Л. Бачилом, Т. А. Костецькою, В. Л. Копиловим, О. В. Кохановською, А. І. Марущак тощо. Поряд із цим, варто зазначити, що цілковитого та повноцінного дослідження принципів українського інформаційного права наразі немає. Окремі роботи висвітлювали вищезгадане питання тільки фрагментарно.

У межах регулювання правових відносин інформаційного типу правові принципи відіграють роль вихідних ідей, приписів механізму юридичного регулювання, якими відбивається в правових положеннях інформаційного права закономірності й розвиткові тенденції стосовно життя в суспільстві, дають сприяння більш глибокому розумінню й повсякчасному розвитку

інформаційного права, його інститутів, правотворчих та правозастосовних механізмів, загальному зміцненню законності в межах інформаційно-правового простору. Здійснюючи врахування сучасних реформаційних процесів в межах сфери управління державного типу, загальні принципи інформаційного права повинні бути направлено на оновлення ідеологічного спрямування діяльності усіх державних та юридичних інститутів у суспільстві в дусі пріоритету людських й громадських прав та свобод[233].

Зауважимо також те, що причиною неналежної ефективності процедури юридичного врегулювання інформаційних правових відносин в нашій державі постає незавершеність процедури погодження наявних принципів інформаційного права, що закріплено в різноманітних законодавчих актах, а також процедуривиявлення новітніх принципів й способів їхнього запровадження на сучасному етапі. Оскільки не всі вищенаведені принципи інформаційного права було закріплено в межах галузевого законодавства. Тільки законом України «Про інформацію» [296] формально та чітко закріплено певні наведені принципи, а в інших нормативно-правових актах взагалі відсутні згадки про них.

Наукове визначення множинної єдності принципів адміністративно-телекомунікаційного права має важливе значення для інституційної структуризації його як складного юридичного феномена, зокрема у статусі підгалузі спеціальної частини такої комплексної галузі права, як інформаційне право.

У юридичній доктрині принципи розглядаються як обов'язковий компонент під час формування розуміння системних ознак усіх галузей права, поряд із суб'єктами, об'єктами (предметами) та змістом відповідних правовідносин. Отже, не може бути виключення і для адміністративно-телекомунікаційного права, що претендує нині на перехід із статусу складного міжгалузевого інституту права, що має прояви у спеціальних інститутах окремих галузей права, у статус підгалузі спеціальної частини інформаційного права у розумінні останнього як комплексної галузі права, яка має три частини:

поряд із спеціальною, також загальну та особливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що в юридичній науці питання принципів адміністративно-телекомунікаційного права не знайшли свого цільового комплексного висвітлення, зокрема у контексті правотворчості, правозастосування та освітньої діяльності. Фрагментарно, ситуативно посилення на окремі принципи адміністративно-телекомунікаційного права знайшли вираз в окремих публікаціях дослідників, але вони зазначаються в аспектах розкриття окремих положень щодо суб'єктів, об'єктів (предметів) та змісту правовідносин у сфері телекомунікацій.

Серед предметних наукових розвідок щодо правових складових сфери телекомунікації пропонується звернути увагу на праці таких вітчизняних дослідників: І. В. Арістової [33], О. А. Баранова [35], Ю. П. Бурила [54], Р. А. Калюжного [223], Л. П. Коваленко [127], С. П. Кудрявцевої [157], С. О. Лисенка [175], О. М. Музичук [209], В. С. Цимбалюка [417] та інших.

Окремі фрагменти методологічних положень щодо системних ознак адміністративно-телекомунікаційного права знайшли відображення також і в опублікованих результатах наукових досліджень М. П. Процишен [329-330], яка безпосередньо досліджувала питання принципів адміністративно-телекомунікаційного права [328].

За мету даного підрозділу взяте висвітлення окремих результатів дослідження щодо формування теорії принципів у складі загальних положень адміністративно-телекомунікаційного права у розумінні останнього як системи правових норм (зокрема в контексті правотворчості та правозастосування), напряму наукових досліджень та навчальної дисципліни.

Задля досягнення визначеної мети було визначено наступні завдання: формалізація ієрархії принципів адміністративно-телекомунікаційного права за моделлю:

- 1) галузеві принципи та спеціальні принципи;
- 2) формування системи спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права.

Виклад основного матеріалу дослідження пропонується почати з короткого висвітлення розуміння у теорії права категорії «принципи права». Прикладний системний аналіз наукових джерел щодо принципів права дозволив визначити кілька концепцій розуміння їх як категорії у правовій доктрині. Серед концепцій принципів права можна зазначити такі:

1) концепція апріорності принципів права (як синонім понять «основи», «засади», «основні засади» права в абстрактному розумінні). За цією концепцією під принципами права розуміють вихідні положення, що є основою (базисом) його виразу у конкретній сфері прояву суспільних відносин між суб'єктами. При цьому визначаються основні види принципів права:

– загально-правові (загальні), що є проявом для усіх галузей права, вихідні їхні засади – для галузевої правотворчості та правозастосування суб'єктами права. До таких принципів, зокрема, належать: верховенство права, законність, рівність усіх перед законом (принцип рівноправності), взаємної формалізованої відповідальності суб'єктів права тощо;

– принципи провідних галузей права, які є визначальними для провідних галузей права (конституційні, адміністративно-правові, цивільно-правові, кримінально-правові);

– принципи комплексних галузей права, що є визначальними для комплексних галузей права (наприклад, господарсько-правові, інформаційно-правові тощо);

– принципи спеціальних галузей права (наприклад, трудового права, сімейного права тощо);

– міжгалузеві інституційні принципи, які властиві проявам окремих інститутів права у комплексі (у контексті взаємозв'язку з окремими інститутами у провідних, комплексних та спеціальних галузях права тощо);

2) концепція принципів позитивного (публічного) права (юридико-догматична концепція принципів права). За цією концепцією принципами права вважаються лише ті, що формалізовані та мають закріплення на рівні юридичних законів і гарантуються державою та міждержавними

формуваннями, отримуючи зовнішнє вираження у їхній регуляторній, охоронній та захисних функціях;

3) концепція приватно-правових принципів (принципи природного права). За цією концепцією під принципами права розуміються лише ті, що забезпечують реалізацію правовідносин щодо конкретних їхніх предметів між окремими особами (суб'єктами).

Виходячи із положень теорії систем у праві, можна зазначити також такі концепції принципів права: концепція сукупності принципів права і концепція множинності принципів права.

За концепцією сукупності принципів права всі принципи права визначаються кількісно у різних лінійних, довільних ознаках чи ієрархіях прояву (дотримання) їх у суспільних відносинах. В ієрархії прояву за основу обирається один принцип (мета-принцип), а всі інші підпорядковуються або розкривають його прояв у суспільних відносинах щодо їхнього предмета (об'єкта).

За концепцією множинності принципів права всі принципи права розглядаються як множина принципів, що у єдності (комплексно) утворюють нову системну якість, яка непритаманна сукупності (додаванню) окремих принципів.

Спільним для зазначених концепцій є те, що:

- правові принципи розглядаються як концентроване зображення ознак змісту й цінностей суспільства, що властиві відповідній правовій системі;
- правовими принципами визначаються змістовні ознаки правової системи та її підрозділів, а також напрями їхнього подальшого розвитку;
- принципам права притаманна наявність пріоритету над правовими положеннями;
- принципам права притаманна більша стійкістю на відміну від правових нормам;
- принципи права характеризуються через поняття загальної міри поведінки в процесі реалізації конкретних прав та обов'язків;

– постають протягом тривалого часу незмінними.

Зазвичай, принципи права фіксуються в рамках зовнішніх форм (джерел) права, хоча можуть бути застосовані також в якості неписаних правил. Це особливо характерно для окремих природних принципів права, для прикладу, до таких можна віднести апріорний принцип права на спілкування між людьми.

Вирішення завдання щодо формування системи спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права пропонується з погляду концепції юридико-догматичного підходу. Зокрема, серед основних принципів адміністративно-телекомунікаційного права пропонується звернути увагу на визначення принципу законності у правотворчості, у правовому регулюванні суспільних відносин, пов'язаних із сферою зв'язку. Цей принцип визначається, виходячи з положень пункту 5 статті 92 Конституції України. Його пропонується формалізувати на доктринальному рівні таким чином: принцип законності у правовому регулюванні суспільних відносин, пов'язаних із сферою зв'язку, означає, що засади організації й експлуатації зв'язку визначаються виключно законами України.

Відповідно до буквального (формального) розуміння цього принципу свого часу в Україні був прийнятий Закон України «Про зв'язок».

Цим Законом був сукупно реалізований такий науковий принцип адміністративно-телекомунікаційного права, як принцип моністичності у законодавчому регулюванні суспільних відносин у сфері зв'язку (телекомунікацій). Тобто сфера організації та експлуатації усіх складових (зокрема, видів) зв'язку була легально консолідована в одному спеціальному юридичному законі, що мав деякі ознаки спеціального кодифікованого законодавчого акту.

Однак у подальшому законодавці відійшли від такого розуміння цього принципу. Законодавцями було здійснено перехід до принципу фрагментарності регулювання, зокрема у сфері телекомунікації, у кількох законодавчих актах, сформованих за видовими чи іншими ознаками забезпечення зв'язку. Це знайшло відображення у Законах України «Про

поштовий зв'язок», «Про телекомунікації» та низці інших законодавчих актів.

При цьому з легального на доктринальний рівень було переведено формалізацію структури окремих інститутів адміністративно-телекомунікаційного права, що сформувало конфлікт у правозастосуванні та правовій освіті. Тим самим було закладено казус неоднозначності стосовно втілення в життя такого аспекту конституційного принципу, як законність у діяльності державно-владних органів, згідно з яким державні та місцево-самоврядні органи, їхні посадові особи мають обов'язок діяти виключно на основі та в рамках повноважень, а також у спосіб, які передбачено Основним законом України та іншими законодавчими актами нашої держави.

Частиною першою статті 6 Закону України «Про телекомунікації» законодавцем було визначено групу спеціальних принципів діяльності в межах сфери телекомунікацій, зокрема:

1. споживчий доступ до послуг телекомунікації загальнодоступного характеру, які постають необхідними їм задля задоволення своїх потреб, участі в житті політичного, економічного й громадського типу;
2. взаємна дія й взаємопов'язаність мереж телекомунікацій задля гарантування можливості зв'язку споживачів усіх мереж;
3. гарантування сталого характеру мереж телекомунікацій та управління даними мережами із врахуванням їх специфічності технологічного типу на базі спільних стандартів, положень права й правил;
4. підтримка держави стосовно розвитку виробництва вітчизняного характеру телекомунікаційних засобів технічного типу;
5. реалізація конкурентного заохочення в рамках інтересів споживачів послуг телекомунікаційної природи;
6. здійснення збільшення обсягів послуг телекомунікаційної природи, їхнього переліку й створення нових місць роботи;
7. запровадження досягнень світу в межах сфери телекомунікацій, залучення, застосування матеріальних та фінансових ресурсів вітчизняного й іноземного типу, новітніх технологій, досвіду управлінського

типу;

8. забезпечення розширення співробітництва міжнародного типу в рамках сфери телекомунікацій й розвитку мережі телекомунікацій глобального рівня;

9. сприяння в доступі споживачів до інформації стосовно порядку одержання й якості послуг телекомунікацій;

10. регулювання ефективного, прозорого характеру в межах сфери телекомунікацій;

11. утворення підходящих умов діяльності в рамках сфери телекомунікацій, враховуючи особливості технологій й адміністративно-телекомунікаційного ринку.

У контексті комплексного принципу (взаємопов'язаності) функцій адміністративно-телекомунікаційного права пропонується розглядати положення частини другої вищенаведеної статті. У взаємозв'язку з цим принципом за положеннями теорії множинності систем у праві реалізуються такі принципи: принцип пріоритету національної безпеки, принцип територіальності, принцип суверенності в організації та експлуатації зв'язку за суб'єктними ознаками, принцип підприємництва тощо.

Цей комплексний принцип законодавчо формалізований наступним чином: надання послуг телекомунікацій в межах території України постає виключним правом юридичних осіб, що мають як місцезнаходження територію України, котрих було зареєстровано згідно з чинним українським законодавством, та/або фізичних осіб-підприємців із постійним місцем проживання в Україні.

У зв'язку з об'єктивними обмеженнями щодо викладення матеріалів дослідження розгляд багатьох складових та аспектів теорії спеціальних принципів у науці адміністративно-телекомунікаційного права залишений для висвітлення у подальших публікаціях. Також висловлюється сподівання, що до подальшої розробки теорії системи спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права долучаться інші дослідники-правознавці, які своїми

науковими розвідками збагатять методологічну та доктринальну базу для удосконалення практики правотворчості і правозастосування, а також для удосконалення викладання і вивчення адміністративно-телекомунікаційного права як навчальної дисципліни.

Висновки і пропозиції у ході проведеного дослідження пропонується викласти в окремих узагальненнях.

1. Системі принципів адміністративно-телекомунікаційного права об'єктивно властиві загальні, особливі та спеціальні ознаки багатьох принципів права, зокрема: принципу верховенства права, принципу законності, принципу пріоритету прав людини і громадянина.

2. Зазначені та інші принципи реалізуються у комплексі з урахуванням принципу співвідношення потреб, інтересів суспільства, держави, міжнародного співтовариства, що реалізуються з огляду на специфіку функціонування сфери зв'язку – організації та експлуатації різних інфраструктур поширення, передавання й отримання інформації усіма суб'єктами, зокрема незалежно від кордонів держав.

3. Аксіологічно система спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права має форму незаперечних вимог, що реалізуються за мета-принципом життєдіяльності учасників відносин в суспільстві, зокрема у сфері зв'язку (телекомунікацій), – гармонійного поєднання (співвідношення) потреб та інтересів індивідуального, групового (корпоративного), громадського (суспільного), державного та міжнародного характеру.

4. Система принципів адміністративно-телекомунікаційного права визначається як своєрідний комплекс множини координат, що забезпечують ефективний розвиток цього права, і водночас вектор реалізації бажаних певних відносин в суспільстві в межах сфери дистанційного спілкування (комунікації).

5. З погляду теорії гіперсистем (теорії великих, множинних систем) множина принципів адміністративно-телекомунікаційного права постає підсистемою, яка дає визначення підставам об'єктивізації цього права, будучи орієнтирами у формуванні відповідних правових норм, відображаючи суть

адміністративно-телекомунікаційного права й головні зв'язки, що наявні в межах правової системи вищого рівня – національній системі права.

6. У сучасному комплексі принципів адміністративно-телекомунікаційного права зібрано міжнародний досвід правового розвитку, досвід багатьох цивілізацій, культур окремих народів.

7. Систему спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права можна також визначити як стрижень (консоль) правового відображення та забезпечення суспільних відносин щодо організації й експлуатації інфраструктури дистанційного спілкування між суб'єктами для задоволення їхніх потреб та інтересів в інформаційному просторі.

8. У перспективі подальше наукове обґрунтування структуризації комплексу спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права у множинності (зокрема у єдності із системами галузевих принципів інформаційного права та принципів інших галузей права) має визначати варіанти розвитку положень права, будучи керівними ідеями законодавця у його правотворчості щодо врегулювання відносин суспільства у сфері телекомунікацій.

9. Подальше формування теорії спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права має стати єднальним містком поміж базовими закономірностями суспільного розвитку та функціонування у сфері зв'язку і системою права загалом.

10. Завдяки науковій систематизації спеціальних принципів адміністративно-телекомунікаційного права у перспективі мають бути визначені специфічні ознаки цього права, а також відмежування його складових від інших галузей права у складі загальної правової системи.

Підбиваючи підсумки даного підрозділу, чітко видно, що істотну роль грає наукове визначення єдності принципів адміністративно-телекомунікаційного права для його структуризації за інститутами у вигляді складного правового феномена, зокрема у статусі підгалузі спеціальної частини комплексної правової галузі – інформаційного права.

Висновки до розділу 2

1. Обґрунтовано доцільність розуміння предмету адміністративно-телекомунікаційного права крізь призму дослідження низки інституційних підсистем, серед яких визначено такі, як: право електронних мас-медіа; право соціальних мереж; право електронних комерційних та фінансових послуг; право електронної реклами; право електронного урядування та ін.

2. З'ясовано, що система джерел адміністративно-телекомунікаційного права України має дворівневу структуру: міжнародний та національний рівні. До міжнародних актів адміністративно-телекомунікаційного права передусім віднесено Європейську конвенцію про транскордонне телебачення; Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (діє на засадах тимчасового застосування в частині виключної або змішаної компетенції Європейського Союзу) та ін.

3. Систему принципів адміністративно-телекомунікаційного права визначено як стрижень (консоль) правового відображення та забезпечення суспільних відносин щодо організації та експлуатації інфраструктури дистанційного спілкування між суб'єктами для задоволення їхніх потреб та інтересів у інформаційному просторі.

Систему принципів адміністративно-телекомунікаційного права поділено на загальні (принцип верховенства права, принцип законності, принцип пріоритету прав людини і громадянина, принцип правової визначеності та ін.) та спеціальні принципи (принцип моністичності у законодавчому регулюванні суспільних відносин у сфері зв'язку принцип пріоритету національної безпеки; принцип територіальності; принцип суверенності в організації та експлуатації зв'язку за суб'єктними ознаками тощо).

Окремі теоретико-методологічні й практичні проблеми розділу висвітлено в авторських наукових працях [433-434; 443-446; 450].

РОЗДІЛ 3

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРАВА ТА ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС

3.1. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права

Розпочинаючи розгляд даного підрозділу, варто дослідити низку наступних питань: загальне поняття суб'єкта права, поняття суб'єкта адміністративного права. Після дослідження питань теорії держави та права, можна заглиблюватися у вивчення та дослідження проблематики питання безпосередньо стосовно поняття та система суб'єктів адміністративного, а згодом і адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права.

Так, пропонується розпочати із загальної теорії права, та дослідити питання поняття суб'єкта права.

Суб'єктом права можна визначити особу або організацію, за котрими державою визнається можливість мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки. Сучасною юридичною літературою терміном «суб'єкт права» частіше всього позначається синонім поняття «суб'єкт» або «учасник правових відносин».

Як було зазначено Г. Шершеневичем, поняття «суб'єкт» щодо правових відносин застосовується у двох значеннях. Суб'єкт правовідносин можна розглядати через активну сторону, у вигляді правоносія, чи через пасивну сторону у вигляді носія зобов'язань. Зазвичай суб'єкт права розуміють як через категорію учасника правовідносин, в межах яких йому належить певне право.

Е. Трубецьким визначено суб'єкт права, як той, хто має можливість мати права в незалежності від того чи користується суб'єкт правами насправді або ні.

А ні природою, а ні суспільством, виключно державою визначається, хто та за яких обставин може стати правовим суб'єктом, і тим самим учасником

правових відносин, котрими якими він має володіти. Тільки закон може встановлювати та визначати особливу правову якість, або властивість, що дає можливість особам або організаціям бути правовими суб'єктами. Дану властивість або якість прийнято визначати правосуб'єктністю [384].

З боку публічно-управлінської структури суб'єктами в межах адміністративного права можна визначити суб'єктів адміністрації публічного характеру, так і об'єктів управління публічного характеру.

Суб'єктом адміністративного права може бути:

1) індивідуальний суб'єкт – фізичні особи, що розподіляються на наступні категорії:

- громадяни, яким належать повний набір прав та зобов'язань, наданих державою;
- іноземці й особи без громадянства, яким притаманна наявність обмежень у правах стосовно прав політичного типу, також даними особами не виконується військовий обов'язок;
- фізичні особи з особливим статусом (наприклад, ФОП або водій транспортного засобу);

2) суб'єкт колективного характеру (юридичні особи), наприклад, це може бути:

- держава;
- державний орган й установа;
- громадське об'єднання;
- адміністративно-територіальна одиниця й її населення;
- виборчий округ;
- релігійна організація;
- промислове підприємство;
- іноземне підприємство тощо [22, с. 120].

При цьому необхідно зауважити, що публічний суб'єкт – учасник адміністративних правовідносин – є не лише держава взагалі, а також і посадова особа та орган публічної влади, які здійснюють внутрішні державні

функції виконавчого характеру. Проте різні правові відносини зароджуються виключно між людьми, а в адміністративних правовідносинах суб'єктом може бути тільки людина. Так, суб'єктом адміністративного права не може бути публічна влада безпосередньо в безособовій формі. У даному випадку публічним суб'єктом адміністративного права постають люди – посадові особи, що наділено даною владою. Варто зазначити, що публічна влада може бути надана законом не лише окремим уповноваженим особам, а і відповідно організованим об'єднанням осіб – юридичним особам публічного типу (наприклад, Кабінет Міністрів України, відповідні міністерства й відомства, органи державної адміністрації, місцево-самоврядні органи тощо). Дані об'єднання є в межах адміністративних правовідносин самостійними суб'єктами права (публічними юридичними особами). Такі особи вступають у відносини із приватними особами, рештою посадових осіб виконавчих, місцево-самоврядних органів, а також і між собою.

Аби стати суб'єктом адміністративного права, фізичні й юридичні особи повинні мати правосуб'єктність. Суб'єкт може стати учасником правових відносин виключно за наявної правосуб'єктності.

Адміністративною правосуб'єктністю постає передбачена правовими положеннями адміністративного права правова властивість фізичної та юридичної особи бути учасником адміністративних правовідносин; адміністративна правосуб'єктність складається з наступних складових – правоздатність, дієздатність та деліктоздатність.

Адміністративною правоздатністю постає державно-визнана абстрактна імовірність мати публічні права та зобов'язання, що передбачено адміністративними правовими положеннями, можливість бути їх носіями. Усі фізичні особи в незалежності від віку й стану здоров'я наділені правовою здатністю, що є однаковою щодо всіх, виникає з часу народження й припиняється разом із смертю особи. Правоздатність постає гарантованою державою та їй притаманний універсальний характер.

Однак недостатньо лише володіти правами та зобов'язаннями. Істотним

моментом постає здатність свідомо реалізувати дані права, здійснювати зобов'язання, виконувати потрібні задля їх набуття дії разом із прийняттям відповідальності за їхні наслідки. Дана здатність носить назву адміністративної дієздатності, тобто це юридична здатність особи власними діями набути права та зобов'язання, самостійно здійснити їх, понести відповідальність за власні дії й керувати власними вчинками. Адміністративною дієздатністю передбачена можливість розпорядження правами й виконувати зобов'язання. Притаманна дієздатність означає те, що особа має здатність вчинення дій, що породжують правові наслідки. Як зазначено в теорії адміністративного права цілком адміністративно-дієздатною особою є повнолітня особа, що має здорову психіку повноцінний розум, тобто дана особа є такою, яка розуміє значення власних дій та несе за ці дії відповідальність. У повній мірі дієздатність надається з досягнення повноліття, а доти неповна дієздатність неповнолітнього доповнюється дієздатністю батьків чи опікунів.

Законодавством, зокрема статтею 36 Цивільного кодексу, передбачено імовірність обмеження дієздатності осіб, що зловживають спиртними напоями чи наркотичними засобами [410]. Судом фізичні особи також можуть бути визначені як недієздатні через душевну хворобу чи психічний розлад, у зв'язку із чим не розуміють значення власних дій. Даним особам не притаманне володіння загальною правосуб'єктністю, зокрема і адміністративною. Такі особи підпадають під захист пасивного характеру через власних представників, що визначено законом, опікунів тощо, а не стають безправними в межах адміністративних правовідносин.

Таким чином, адміністративною дієздатністю є правова можливість особи своїми вчинками набувати прав та зобов'язань публічного характеру, самостійної їхньої реалізації, понесення відповідальності за власні вчинки й керування власними діями [22, с. 122].

На відміну від правоздатності дієздатність має залежність від віку, стану психіки й розуму фізичних осіб.

Адміністративною деліктоздатністю постає можливість особи бути

адміністративно відповідальним за вчинені правові порушення (наприклад, згідно ст. 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення [133]) адміністративна відповідальність притаманна фізичним особам, яким на момент вчинення правового порушення виконалося шістнадцять років.

Стосовно правової правосуб'єктності юридичних осіб, можна відмітити те, що вона виявляється у комплексі прав та зобов'язань, що було надано таким особам задля здійснення певних функцій відповідно до цілей та завдань організацій, підприємств, установ, зафіксованих в межах установчих документів. Юридичні особи мають правосуб'єктність з моменту створення (тобто з моменту внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань), а втрачають її після припинення юридичної особи та внесення відповідних відомостей до вищенаведеного реєстру.

Важливо зазначити також невідповідність двох термінів – суб'єкт адміністративних правовідносин та суб'єкт адміністративного права. Другий термін постає більш ширшим, адже неповнолітні, особи з душевними хворобами можуть стати суб'єктами адміністративної галузі, однак суб'єктами адміністративних правовідносин є виключно їхні представники по закону, які мають дієздатність.

Таким чином, суб'єктами адміністративного права постають особи фізичні й юридичні, яким характерна наявність публічних суб'єктивних прав і юридичних зобов'язань, їх наділено особливими правовими властивостями стосовно їхньої реалізації [22, с. 123].

Зважаючи на те, що будь-якими правовідносинами у сфері телекомунікації є відношення між відповідними особами, котрі працюють з такою категорією як інформація та телекомунікації, то суб'єктна кількість за таких умов є різною, залежно від характеру та важкості телекомунікаційних правових відносин, проте не менше двох.

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, сторін, котрі займаються реалізацією власних прав в телекомунікаційній сфері, так само повинно бути не

менше двох.

Процедура інформаційної передачі потребує обов'язкової присутності наступних двох складових частин: тієї особи, що передає, та тієї, що приймає. Виключно за наявності тієї особи, що передає, та тієї, що приймає утворюється система зв'язку, в межах якої і можлива інформаційна передача.

Інформаційним джерелом та адресатом постають як живі істоти, так і різноманітні прилади автоматичного характеру [152, с. 52]. Правовий статус суб'єктів не є однаковим, адже кожен має свою особливу роль, через це особи в кожній конкретній ситуації користуються відповідними правами, та несуть зобов'язання суб'єктів телекомунікаційних правовідносин.

Суб'єктами телекомунікаційних правових відносин можуть постати й інші особи. Їх коло під час вдосконалення й процесу розвитку телекомунікаційних законодавчих норм завжди поширюється. Окрім вищезазначеного, майже кожен суб'єкт може виступити в якості учасника телекомунікаційних правових відносин, що зароджуються в різноманітних сферах життя та діяльності суспільства. Із наведеного є зрозумілим те, що відповідна особа постає суб'єктом адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права в найрізноманітніших правових відносинах телекомунікаційної направленості, в межах котрих ними здійснюють власні права та зобов'язання згідно з чинним телекомунікаційним законодавством. При цьому їм має бути притаманна наявність правоздатності та дієздатності.

Важливим моментом постає те, що окремі інформаційно-телекомунікаційні права надано громадянину України Конституцією, отже, задля набуття таких прав нема потреби вчиняти якісь дії. Такими правами можна вважати свободу думки, слова, а також право на одержання інформації.

В інших ситуаціях, аби набути окремі телекомунікаційні права стосовно громадянина, повинно бути здійснено відповідні правові дії. Дієздатністю наділяється в межах телекомунікаційної сфери не кожна особа, на відміну від правоздатності. Дієздатність отримують ті особи, що через свою підготовку,

хист, посаду тощо мають право за телекомунікаційним законодавством особисто застосовувати власні права та нести зобов'язання».

Юридичні особи таким же чином, як і фізичні, постають в ролі як суб'єктів адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права, так і учасниками телекомунікаційних правовідносин.

Іншими суб'єктами інформаційного права, підгалуззю якого є телекомунікаційне, можна визнати також державу та інші державні органи й управління; ЗМІ, бібліотеки, архіви, банки даних тощо. Дані учасники постають суб'єктами інформаційного впливу, вступаючи в тих випадках в інформаційно-правові відносини, коли здійснюють реалізацію своїх прав та зобов'язань стосовно громадян, журналістів, авторів творів, тощо. До суб'єктів інформаційного права відносяться так само різноманітні організації, підприємства, банки тощо [152, с. 53].

Законом України «Про інформацію» учасниками інформаційно-правових відносин вважаються: фізичні особи; юридичні особи; об'єднання громадян; суб'єкти із владними повноваженнями – державні, місцево-самоврядні органи, інші суб'єкти, які реалізують здійснення владних управлінських функцій згідно законодавства, зокрема і на здійснення повноважень, що були делеговані.

Відповідно до статті 12 закону «Про доступ до публічної інформації» суб'єктом правовідносин в межах сфери доступу до публічної інформації може бути:

1) інформаційний запитувач – фізична, юридична особа, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, окрім суб'єкту із владними повноваженнями;

2) інформаційний розпорядник;

3) структурні підрозділи чи відповідальні особи з питань запитів на інформацію розпорядників інформації [259].

Суб'єктами адміністративно-телекомунікаційного права можна визнати учасників відносин суспільства, котрі наділено правосуб'єктністю у сфері телекомунікацій (тобто правоздатністю та дієздатністю), що визначено

правовими положеннями. Телекомунікаційна правоздатність проявляється в межі комплексу телекомунікаційних прав й зобов'язань суб'єктів в телекомунікаційних правовідносинах, а дієздатність розуміють в сенсі можливості самостійної реалізації наданих прав й покладених юридичних зобов'язань.

Згідно положень ч. 1 ст. 4 Закону України «Про інформацію» [296], можна зробити висновок, що суб'єктом інформаційних правових відносин може бути громадянин України, юридична особа й держава, інша держава, її громадянин й юридична особа, міжнародна організація й особа без громадянства.

Законодавством суб'єктом може бути визначено учасника відносин у сфері інформації та телекомунікацій, що отримують передбачені законодавчими нормами права й зобов'язання під час діяльності інформаційного та адміністративно-телекомунікаційного характеру, головними з яких можна визначити наступних: авторів, власників, споживачів, поширювачів, охоронців інформації, а також операторів, провайдерів телекомунікацій, споживачів послуг телекомунікаційної природи, виробників та/або постачальників технічних засобів у сфері телекомунікацій (абз. 49 ч. 1 ст. 1 закону «України Про телекомунікації» [322]).

У той же час варто звернути увагу на право на інформацію, що закріплене нормою прямої дії, а саме положеннями ст. 34 Конституції [146], які дають право кожному стати суб'єктом телекомунікаційних правових відносин.

Суб'єкти інформаційних правовідносин відповідно до положень Закону України «Про інформацію» можуть отримувати, застосовувати, здійснювати поширення й зберігання інформації із застосуванням будь-яких засобів, окрім тих ситуацій що передбачені законодавством.

Будь-яким учасником інформаційно-правових відносин, аби забезпечити власні права, свободи та законні інтереси, може бути отримана інформація стосовно:

– діяльності державних органів;

- діяльності народних депутатів;
- діяльності місцево-самоврядних органів й органів місцевої адміністрації;
- того, що має відношення до нього особисто [163, с. 39].

Згідно з положеннями Закону України «Про інформацію» суб'єкти інформаційно-правових відносин мають здійснювати:

- повагу інформаційних прав інших суб'єктів;
- використання інформації відповідно до закону чи договору (угоди);
- забезпечення дотримання принципів інформаційно-правових відносин;
- забезпечення інформаційного доступу на умовах, що передбачені законодавством чи договором;
- зберігання інформації у відповідному стані протягом визначеного терміну та надання її іншим особам чи органам держави відповідно до передбаченого законодавством порядку;
- компенсування шкоди у випадку порушення інформаційного законодавства (ст. 30 Закону «Про інформацію»).

Чинним законодавством значно розширено категорію учасників інформаційно-правових відносин. Самостійними суб'єктами інформаційно-правових відносин можна визнати територіальну громаду, місцево-самоврядні органи, партії політичного типу, громадські організації та інші.

Існує, таке, що постійно розширюється, коло учасників правових відносин в інформаційній сфері, котрі різняться один від одного обсягом визначеної правової суб'єктності інформаційного типу, що зумовлено різноманітними правовими відносинами інформаційної природи, котрі проходять процес виникнення, зміни та припинення в межах інформаційної галузі.

А. Марущак [194-195] здійснив спробу класифікації суб'єктів правових відносин в інформаційній сфері за наступними критеріями:

- правовий статус – суб'єктів прийнято розподіляти на:

1. фізичних осіб: громадян, іноземців, осіб без громадянства;
2. юридичних осіб приватного та публічного права, також і міжнародного;
3. спільноти соціального типу: держава, територіальна громада тощо;
  - характер дій з інформацією– інформаційні автор, споживач, поширювач, зберігач (охоронець). Автором створюється інформація, споживачем вона отримується та застосовується, поширювач займається її розповсюдженням, а охоронцем реалізується зберігання, захист від доступу несанкціонованого типу;
  - рівень визначеності щодо кількості учасників – за даним критерієм виділяють загальних (при даній категорії чисельність суб'єктів, що є уповноваженими чи зобов'язаними постає невизначеною) та конкретних (при цій категорії чисельність учасників, що наділено правами й зобов'язаннями чітко визначена) суб'єктів правових відносин в інформаційній сфері;
  - характер дії зобов'язаного суб'єкта – у відповідності до цього критерію існують активні (зобов'язаний учасник повинен вчиняти окремі відповідні дії) та пасивні суб'єкти (зобов'язаний учасник має утримуватися від окремих відповідних дій);
  - предмет юридичного регулювання – за останнім критерієм наявні суб'єкти безпосередньо правових відносин в інформаційній сфері (тобто інформаційні користувачі та власники) й учасники, котрі щільно пов'язані з правовими відносинами в інформаційній сфері (наприклад, орган управління майном держави та об'єкт управління, котрі реалізують здійснення діяльності, яка регламентується завдяки положенням правового типу адміністративного, господарського, цивільного, фінансового й інших правових галузей, та під час її реалізації вступають до інформаційних правових відносин із іншими учасниками).

Суб'єктивними правами й зобов'язаннями безпосередньо визначається зміст правових відносин інформаційного типу, зокрема конкретна модель легітимної поведінки відповідного суб'єкта даних правових відносин, що

обирається ним на підставі окремих прав й зобов'язань суб'єктів, котрі визначено законодавством в інформаційній сфері [163, с. 40].

У телекомунікаційні правові відносини фізичні особи вступають ізбагатьма суб'єктами, наприклад: держава, об'єднання громадян, державні, місцево-самоврядні органи, юридичні особи, інші фізичні особи.

Слід звернути увагу на велику кількість суб'єктів у межах електронного інформаційного простору, якими під час реалізації суб'єктивних прав та зобов'язань притаманна наявність певних особливостей через віртуальний характер простору Інтернет електронної природи, в межах якого і виникають дані правовідносини.

Вищенаведені характерні риси мають місце в рамках суб'єктного складу, характеру та умов регулювання правового характеру, способів покращення ефективності регулювання правового характеру.

До суб'єктів правових відносин у межах глобальної інформаційної мережі відносять:

- технічну службу;
- суб'єктів, якими здійснюється вироблення та поширення інформації в Інтернеті;
- Інтернет-провайдерів;
- Інтернет-споживачів інформації;
- господарюючих суб'єктів, які працюють з електронною комерцією [427, с. 93].

Ю. Є. Булатецьким виділено, з однієї сторони провайдера, тобто юридичну особу, якій притаманне володіння відповідної ліцензії на надання послуг онлайн, зокрема і обслуговування поштового типу, збереження інформації файлового типу, тощо, а з іншої – клієнта-користувача – тобто фізичну чи юридичну особу, яка застосовує мережу Інтернет задля особистих потреб (пошук замовлень, реклама, укладення угод, тощо) [143, с. 884]. Так, особливостями телекомунікаційних правовідносин у сфері глобальної інформаційної мережі можна визнати віртуальність й анонімність взаємної дії й

специфічний склад суб'єктів, класифікація котрого обумовлена відповідними різновидами правовідносин у рамках глобальної інформаційної мережі. Вищеперераховані характерні риси телекомунікаційних відносин, а також екстериторіальність глобальної мережі здійснюють ускладнення правового регулювання телекомунікаційних відносин та потребують розроблення певних підходів щодо юридичного регулювання.

Прийнято виділяти наступні три угруповання суб'єктів, що реалізують свою діяльність в Інтернет.

Першою групою суб'єктів, котрі здійснюють телекомунікаційну діяльність в мережі Інтернет, є оператори та провайдери телекомунікацій. Ними здійснюється гарантування безпосереднього функціонування мережі Інтернет як системи інформаційного типу, їхня діяльність включає наступні процеси:

- обслуговування технічного типу й експлуатація обладнання технічного типу мереж телекомунікацій;
- надання у використання зв'язкових ліній;
- реєстрація й адміністрування адрес мережі Інтернет тощо.

Головними різновидами послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру, що надають вищенаведені суб'єкти, постають:

1) підключення, іншими словами гарантування доступу до мережі Інтернет;

2) хостинг, тобто розташування ресурсів інформації замовника на окремому обладнанні технічного типу (зокрема веб-серверах) та гарантування доступу до таких ресурсів через мережу Інтернет;

3) адміністрування – процедура реалізації заходів організаційно-технічної природи заради гарантування функціонального навантаження засобів підтримки адресного простору мережі Інтернет технічного типу;

4) послуги з навігації в мережі Інтернет – іншими словами утворення веб-порталів, що облегшують процес пошуку та доступу до ресурсів інформаційного характеру в межах мережі Інтернет [372].

Діяльність першого угруповання суб'єктів можна визначити перш за все

законодавчими нормативно-правовими актами національного й міжнародного рівня, котрими регулюються різноманітні питання у електрозв'язковій, телекомунікаційній сфері, а також у рамках надання послуг інформаційної природи тощо.

Друга категорія суб'єктів складається з виробників, власників й розповсюджувачів ресурсів інформаційного типу, а саме суб'єкти, які наповнюють інформаційний простір мережі Інтернет. Даними суб'єктами створюються інформаційні ресурси електронного виду, здійснюється володіння правами на такі ресурси чи на певні документи, котрі включено до їхнього складу та реалізують забезпечення функціонування інформаційних ресурсів електронного типу та задоволення потреб користувачів інформаційного характеру. Окремо звернути увагу варто на угруповання суб'єктів, яке надає послуги специфічного характеру стосовно укладання угод цивільно-правового типу завдяки мережі Інтернет (наприклад, Інтернет-магазини тощо), іншими словами все те, що складає зміст терміну електронної комерції.

Суб'єктна діяльність даної категорії урегульовується перш за все цивільним законодавством, а також законодавством у сфері інтелектуальної власності.

Останнє, третє угруповання включає до себе споживачів послуг адміністративно-телекомунікаційного типу. Споживач – це фізична чи юридична особа, що вимагає, здійснює замовлення чи отримання послуги у сфері телекомунікацій задля особистих потреб. Головними різновидами послуг, що надаються Інтернет-користувачам, постає: підключення, доступ до ресурсів інформаційного типу, хостинг й електронна пошта.

При цьому база юридичного регулювання складається, перш за все, з конституційних правових норм, котрими здійснюється визначення прав та свобод людини в межах інформаційної галузі (тобто право свободи слова, таємниці листування, тощо), цивільних норм й законодавства стосовно захисту споживацьких прав.

Окремо необхідно звернути увагу на два різновиди угод цивільно-

правового типу, що укладаються телекомунікаційними операторами та провайдерами з користувачами послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру й власниками ресурсів інформаційного типу з користувачами таких ресурсів. Даними угодами можна установлювати інші правила застосування послуг й обладнання, доступу до інформації й прав стосовно користування нею.

Вищенаведеною класифікацією можна окреслити головні об'єкти правових відносин в мережі Інтернет, зокрема:

- мережі телекомунікацій й інше обладнання технічного типу;
- програмне забезпечення комп'ютерного характеру;
- інформація, ресурси, продукти та послуги інформаційної природи;
- доменні імена;
- права й свободи в межах інформаційної галузі;
- безпека інформаційного типу [372].

Такий суб'єкт правових відносин у сфері телекомунікацій як об'єднання громадян бере активну участь щодо роботи органів консультативно-дорадчої природи, громадських обговорень публічного типу в межах телекомунікаційної сфери, вивчення думки громадськості.

В інформаційній сфері об'єднання громадян як суб'єкти можуть здійснювати направлення державним органам запитів та скарг під час контролю громадського типу за їхньою діяльністю, а також скарг й заяв щодо інформаційних правових порушень під час контролю громадського типу за додержанням законності в межах інформаційної сфери; направляти державним органам в рамках інформаційної сфери заяв або клопотань щодо задоволення прав й законних інтересів у вищезазначеній сфері [55, с. 34].

Роботу державних органів в межах інформаційної сфери полегшується активною участю громадських об'єднань через особливі органи консультативно-дорадчого типу, до яких окрім представників окремих органів держави зараховано й представників громадськості. Як приклад такого органу можна навести Міжвідомчу раду з питань кінематографії, котра здійснює

розгляд найважливіших питань діяльності в межах галузі кінематографії, пропозицій стосовно удосконалення політики держави в рамках даної галузі, реалізує розробку пропозицій щодо державної підтримки вітчизняної кінематографії, робить можливим залучення інвестицій в рамках цієї сфери тощо [301].

При Державному комітеті телебачення і радіомовлення України було створено Громадську експертну раду з питань захисту суспільної моралі, до головних функцій котрої відноситься:

- розроблення окремих рекомендацій, які надаються Держкомтелерадіо;
- процедура сприяння забезпеченню роботи науково-методичного й інформаційного типу, що спрямована на духовний та моральний розвиток громадськості;
- надання допомоги Держкомтелерадіо експертно-аналітичного характеру тощо [274].

Суб'єкти телекомунікаційних правових відносин наділяються правами та зобов'язаннями суб'єктивного характеру, що надалі і здійснюють обумовлення поведінки даних суб'єктів. Сутність телекомунікаційних правових відносин створює взаємну дію їхніх суб'єктів, що здійснюється у відповідності із їхніми суб'єктивними правами та обов'язками у сфері телекомунікацій. Це означає, що правову суть телекомунікаційних правових відносин складають суб'єктивні права у сфері телекомунікацій, які здійснюють кореспондування один одного, та правових зобов'язань.

Суб'єктом правових відносин у сфері телекомунікацій розуміють носіїв передбачених телекомунікаційними правовими положеннями прав й зобов'язань, що можуть здійснювати реалізацію даних прав, а також виконувати покладені зобов'язання, якщо перераховувати на наводити приклади суб'єктів, то ними можна визнати фізичних та юридичних осіб, громадські об'єднання, суб'єктів із владними повноваженнями – державні, місцево-самоврядні органи, інших суб'єктів, які реалізують здійснення владних

управлінських функції згідно із законодавством, зокрема і на здійснення повноважень, що були делеговані.

Адміністративні правовідносини в межах сфери адміністративно-телекомунікаційного права та телекомунікацій безпосередньо, на думку О. О. Леонідової [174, с. 12-13], слід визначати за допомогою категорії суспільних відносин, що врегульовуються завдяки правовим положенням адміністративного права, які зароджуються через правомірне діяння та застосування телекомунікаційних мереж (споруд) й задоволення споживацьких потреб у телекомунікаціях. Даним відносинам характерна наявність об'єкту, суб'єкту й змісту, як складових елементів.

При цьому об'єкт – це той вид інформації, що передається завдяки каналам зв'язку.

Суб'єкт, тобто носій юридичних прав й зобов'язань, відповідно до положень КУпАП – це посадова особа суб'єкта господарювання, що може провадити діяльність в межах сфери телекомунікацій, включаючи і технічне обслуговування й експлуатацію мереж телекомунікацій, фізична особа – громадянин України, фізична особа–підприємець (суб'єкт господарювання), а також і юридична особа.

Змістом вищезгаданих відносин постають права й зобов'язання їхніх учасників (інакше кажучи, суб'єктів), що реалізують власний вид діяльності відповідно до норм права.

Характерними рисами формування телекомунікаційної сфери як такої постає виділення специфічного статусу учасників визначених правових відносин. Згідно із загальнотеоретичними правовими поглядами суб'єктом визначається, перш за все, учасник відносин суспільства у сфері телекомунікацій, який постає носієм прав й зобов'язань, а також особа, яка в силу правових положень насправді може взяти участь у відносинах суспільства [22, с. 138].

Характерною рисою суб'єкта адміністративно-правових відносин в межах сфери телекомунікацій постає його відношення до решти учасників й об'єктів

правових відносин в межах вищезазначеної сфери. Згідно з цими ознаками можна сформулювати головні угруповання суб'єктів:

- 1) суб'єкти, що володіють об'єктами та здійснюють регулювання відносин поміж інших суб'єктів;
- 2) суб'єкти, котрі володіють об'єктами, однак не здійснюють регулювання відносин;
- 3) суб'єкти, що не володіють об'єктами, а також не здійснюють регулювання відносин [389, с. 118-119].

Іншим критерієм задля суб'єктів можна визнати кількісний. Згідно з даним критерієм суб'єктів можна розподілити на групи індивідуальних й колективних суб'єктів.

Комплекс вищезазначених критеріїв робить можливим формулювання основних груп суб'єктів:

- органи держави й особи з владними повноваженнями;
- оператори у сфері телекомунікацій, а також їхні посадові особи;
- споживачі послуг телекомунікацій колективного й індивідуального типу тощо.

До основних характерних рис суб'єктів телекомунікаційної сферивідноситься наявність законних прав й зобов'язань, а також діяльність в межах телекомунікаційно сфери.

Зважаючи на наведені критерії сформуємо визначення «суб'єкт телекомунікаційних правовідносин» – це відокремлений суб'єкт, наділений правами відповідно до норм права, або державною функцією з регулювання відносин у телекомунікаційній сфері; або, що отримав дозвіл (ліцензію) і ресурси (нумерації мереж, номінали радіочастот) для телекомунікаційної діяльності, який здійснює прийом обробку і передачу інформації з дотриманням інформаційного нейтралітету; або, що отримав доступ до телекомунікаційних мереж та ресурсів для отримання послуг з прийому обробці і передачі інформації [70, с. 25].

Нормативні акти та інші наукові юридичні джерела дозволяють

сформувати перелік суб'єктів в телекомунікаційній сфері: Україна як суб'єкт міжнародних відносин, держава-член Міжнародного Союзу Електрозв'язку (МСЕ), національна адміністрація, делегація на конференціях МСЕ, член сектора МСЕ, дипломатичні представництва, консульські установи України, українська держава як суб'єкт влади в особі окремих органів, експлуатаційна організація, експлуатаційне підприємство зв'язку, радіомовна служба, оператори зв'язку, організації зв'язку, оператор телекомунікаційних мереж загального користування (включаючи мережу «Інтернет»), юридична особа, фізична особа-підприємець, громадянин, абонент, відправник, адресат, особа, уповноважена у відповідності зі службовим становищем, особа, що володіє спеціальними технічними засобами, власники кабельної каналізації електрозв'язку, власник мереж зв'язку, підприємець або юридична особа, яка провадить роботи на мережах зв'язку, посадова особа, уповноважена власником для організації осіб ліцензійних робіт, а також окремі категорії спеціальних суб'єктів в телекомунікаційній сфері відповідно до галузевого законодавства. Наведений перелік не є вичерпним. Він може бути доповнений детальним описом групових позицій.

Наприклад, операторів зв'язку можна перерахувати детально: оператор зональних мереж, оператор виділених мереж, оператор трафіку, оператор обладнання, оператор програмних продуктів, оператор-інтегратор та інші. Можлива його деталізація позицій шляхом перерахування структурних підрозділів юридичної особи, таких як радіомовна служба та служба електрозв'язку.

Використовувані в ході дослідження критеріальні ознаки дозволяють класифікувати суб'єктів телекомунікаційної сфери на три їх основні угруповання:

- держава в особі різних органів;
- оператори зв'язку, тобто спеціальні суб'єкти, для яких телекомунікаційна діяльність, є основним видом діяльності;
- абоненти зв'язку [71, с. 9].

Спільними ознаками суб'єкта адміністративно-телекомунікаційного права можуть бути такі його правові риси, які надають йому якість володіти (правоздатність) сукупністю прав і обов'язків у телекомунікаційній галузі суспільних відносин, самостійно реалізовувати (дієздатність) їх при здійсненні телекомунікаційної діяльності, а також нести відповідальність у разі порушення права (деліктоздатність) [70, с. 27].

Як зазначає Ю. В. Волков, головними ознаками суб'єкта в телекомунікаційній сфері є наявність у нього законних прав та зобов'язань і юридично значуща діяльність в телекомунікаційній сфері. Розглянемо детальніше нижче запропоновані Ю. В. Волковим критерії, зокрема:

1. Наявність дозволу. Ставлення суб'єкта до телекомунікаційної діяльності дозволяє розмежувати ліцензіара (орган державної влади, який видає ліцензію), ліцензіата та споживача ліцензованої діяльності. Наявність дозволу (ліцензії) на ведення телекомунікаційної діяльності.

2. Наявність ресурсів. Ставлення суб'єкта до телекомунікаційних ресурсів (нумерації мереж і радіочастотного спектру) дозволяє виділити розпорядника (держава), керуючого (оператора зв'язку) і споживача ресурсів (абонента або користувача радіочастот).

3. Наявність права доступу. Ставлення суб'єкта і права доступу до телекомунікаційної інфраструктури (мереж і об'єктів) дозволяє виділити організацію, що експлуатує (оператора зв'язку), і споживача послуг (абонента, клієнта).

4. Управління трафіком. Ставлення суб'єкта до трафіку, наявність (відсутність) обов'язки його трансляції дозволяє розділити генератора трафіку (творця або власника сайту, інформаційного оператора (провайдера), споживача інформації) і оператора трафіку (оператора зв'язку).

5. Інформаційний (мережевий) нейтралітет. Ставлення суб'єкта до інформації дозволяє розділити інформаційного оператора (контент-провайдера) та оператора зв'язку. Цей критерій можна позначити, як критерій інформаційного нейтралітету, який також дозволяє розділити поняття

оператора зв'язку від абонента, клієнта [70, с. 27-28].

Задля аналізування учасників телекомунікаційної сфери, варто їх поділити на наступні угруповання:

У першу групу входить держава у вигляді різних органів (Президента, Кабінету Міністрів, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Державного агентства з питань електронного урядування, Державного госпрозрахункового підприємства «Український державний центр радіочастот» тощо).

До другої групи відносяться:

- оператори зв'язку, якими можна визначити тих юридичних осіб або індивідуальних підприємців, що надають послуги зв'язку завдяки виданій належним чином ліцензії (також і оператори, що мають істотне значення в мережі зв'язку користування загального типу);
- оператори обслуговування універсального характеру, котрими є оператори зв'язку, що надають послуги зв'язку в мережі користування загального типу та на котрих згідно з положеннями Закону України «Про телекомунікації» покладено зобов'язання із надання послуг універсального характеру;
- організація зв'язку, якою постає юридична особа, котра реалізує діяльність у межах сфер зв'язку як основного виду діяльності.

У третю групу входять наступні особи:

- користувачі зв'язковими послугами – особи, що використовують послуги зв'язку (зокрема і юридичні та фізичні особи, заклади державного та муніципального типу);
- особливі суб'єкти – абоненти, якими постають користувачі зв'язковими послугами, котрими було укладено договір про надання даних послуг) [389, с. 118-119].

Суб'єкт телекомунікаційних правовідносин – це особа (держава, посадова особа, громадянин, юридична особа служба зв'язку), яка здійснює в телекомунікаційній сфері юридично значиму діяльність на постійній чи

тимчасовій основі (регулювання діяльності в телекомунікаційній сфері, експлуатацію телекомунікаційних об'єктів або ресурсів, отримує послуги в телекомунікаційній сфері), або виконує окремі функції з телекомунікаційною інфраструктурою.

Приблизний класифікатор суб'єктів – учасників правовідносин у телекомунікаційній сфері:

1) Держава. До даної категорії відносяться суб'єкти, які відповідно до законодавства здійснюють від імені держави регулювання діяльності в телекомунікаційній сфері, ведуть телекомунікаційну діяльність або є споживачами телекомунікаційних послуг, наприклад: держава в особі окремих органів, Україна в цілому як держава-член Міжнародного Союзу Електрозв'язку (МСЕ), члени сектора МСЕ, делегація на конференціях МСЕ, дипломатичні представництва, консульські установи України, інші державні органи.

2) Оператори та інші спеціальні суб'єкти, для яких телекомунікаційна діяльність, є основним видом діяльності. До даної категорії відносяться: експлуатаційні організації, експлуатаційні підприємства зв'язку; визнані експлуатаційні організації, радіомовні служби, оператори зв'язку, організації зв'язку, власники кабельної каналізації електрозв'язку, власники мереж зв'язку, інші аналогічні особи, основна діяльність яких пов'язана з експлуатацією телекомунікацій, оператори зв'язку. Активізуються спроби виділити в самостійну групу операторів віртуальних мобільних мереж зв'язку. Іноді їх помилково називають віртуальні оператори. Даний приклад не порушує в цілому концепції розподілу суб'єктів на державу, операторів і абонентів [70, с. 28-29].

У межах даного підпункту варто навести понятійний апарат декількох нормативних визначень, а саме:

- власником (володільцем) кабельної каналізації електрозв'язку постає господарюючий суб'єкт, який володіє усією інфраструктурою кабельної каналізації електрозв'язку чи окремими її складовими частинами, що набуто на

відповідній юридичній підставі та призначено задля гарантування доступу до мережі телекомунікацій загального типу користування(абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про телекомунікації»);

- оператором телекомунікацій постає такий господарюючий суб'єкт, що може здійснювати діяльність щодо телекомунікацій із правом технічного обслуговування й експлуатації мереж телекомунікацій (абз. 29 ч. 1 ст. 1 вищезазначеного закону);

- монопольним (домінуючим) оператором телекомунікацій постає той оператор, що згідно із українським законодавством посідає монопольну (домінуючу) позицію на ринку відповідних послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру в межах території країни або відповідного регіону (абз. 26 ч. 1 ст. 1 вищенаведеного закону);

- оператором, провайдером телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринку послуг у сферітелекомунікацій можна визначити тих операторів, провайдерів телекомунікацій, частина доходу яких, на відповідному визначеному нацкомісіїю, котра реалізує державне врегулювання в межах сфери зв'язку й інформатизації, ринку окремих послуг щодо телекомунікацій просягом року, що передує здійсненню аналізування ринку, перевищує 25-ти відсотковий рівень загального доходу всіх представників операторів, провайдерів у сферітелекомунікацій, що отримано на даному ринку за такий же період, чи у разі процесу технологічного характеру надання послуги іншому оператору, провайдеру у сферітелекомунікацій вона надається виключно в мережі відповідного адміністративно-телекомунікаційного провайдера чи оператора (абз. 30 ч. 1 ст. 1 вищенаведеного закону);

- провайдером телекомунікацій постає господарюючий суб'єкт, що може здійснювати діяльність в межах сфери телекомунікацій без права технічного обслуговування й експлуатації мереж телекомунікацій та надання каналів мереж електрозв'язку задля користування(абз. 35 ч. 1 ст. 1 вищезазначеного закону);

3) Абонент і інші споживачі зв'язку – суб'єкти, для яких споживання

результатів телекомунікаційної діяльності або ресурсів є переважаючим видом діяльності в телекомунікаційній сфері, основна діяльність яких не пов'язана з телекомунікаціями. Згідно з положеннями абз. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» абонентом постає такий споживач послуг у межах сфери телекомунікацій, якому притаманне отримання послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру завдяки укладеному договору, який передбачає процедуру здійснення підключення кінцевого обладнання, яке знаходиться в рамках його власності або користування, до мережі телекомунікацій. Абз. 36 ч.1 ст. 1 вищезазначеного закону України визначено поняття споживача телекомунікаційних послуг. Так, споживачем є юридична чи фізична особа, якій притаманна наявність потреби, здійснення замовлень та/або прийняття послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру задля особистих потреб [322].

Інші особи також беруть участь у правовідносинах, але не визначають склад телекомунікаційних правовідносин. Наприклад:

- особи, які подають заявку на видачу ліцензії на надання послуг зв'язку (одержувачі ліцензії);
- аналогічна по статусу група осіб, які подають заявку на радіочастоти (здобувачі радіочастот);
- малолітні особи (у тому числі діти абонентів);
- громадські організації та асоціації;
- окремою групою необхідно виділити суспільно-державні утворення.

Прикладом таких утворень може служити Українська асоціація операторів зв'язку «ТЕЛАС» (Асоціація «ТЕЛАС»);

- національні та локальні реєстратори мережевих імен (доменних імен) і номерів.

Підводячи підсумок даного підрозділу, можна казати про те, що суб'єкт телекомунікаційно-правових відносин перш за все спирається на телекомунікаційну правосуб'єктність, тобто на можливість наявності суб'єктивних телекомунікаційних прав, юридичних зобов'язань й можливість

набуття певних прав й зобов'язань, що складають суть телекомунікаційних правових відносин, а вже із наявністю правосуб'єктності слід звертати увагу на телекомунікаційну дієздатність. Із вищенаведеного можна виділити наступних основних суб'єктів адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права, зокрема телекомунікаційних операторів та провайдерів, споживачів послуг у сфері телекомунікацій, виробників й постачальників технічних засобів телекомунікацій, тощо.

3.2. Суб'єкти публічного управління у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права

Галузям права національного значення, включаючи і адміністративне право, характерне застосування правових категорій, термінів та конструкцій, що не існує в фізичному плані та постають виключно результатом мислення людей.

Дані величини називаються «фіктивними» чи «юридичними фікціями», тобто тих, які є вигадкою, неіснуючим об'єктом. Не може існувати прав безсуб'єктних, іншими словами неможливо казати щодо прав не приписуючи їх комусь. Саме цим можна здійснити пояснення потреби у застосуванні фікцій, якими передбачено утворення особи вигаданої, «штучної» [43].

Як приклад даною «штучною» чи фіктивною особою можна визнати публічну адміністрацію (public administration). Термін «публічна адміністрація» наразі визначається досить неоднозначно та в межах європейської адміністративно-правової доктрини йому притаманна ширша роли та значення, аніж переклад даного терміну українською мовою – а саме державне управління й природно більш вузьке розуміння у вітчизняній науці. Аби більш точно зрозуміти та відобразити загальний обсяг й зміст поняття «publicadministration», існує український прототип, а саме публічна адміністрація. Останній термін цілком здійснює відображення загального

обсягу й змісту даного поняття, не обмежуючи його зміст виключно до державного управління. Дефініція «публічної адміністрації» визначається вченими Європи в наступних значеннях:

- 1) комплекс органів, організацій й установ, що виконують здійснення адміністративних функцій;
- 2) діяльність адміністративного характеру, яка реалізується даною адміністрацією в суспільних інтересах;
- 3) сфера управління сектором публічного характеру тою ж публічною адміністрацією [200, с. 125].

Термін «публічна адміністрація» наразі не має офіційної дефініції. Тільки норми Кодексу адміністративного судочинства України, аби позначити носія повноважень адміністративного плану застосовується термін «суб'єкт владних повноважень» (наприклад, п. 7 ч. 1 ст. 4 вищезазначеного Кодексу [132]).

Однак варто звернути увагу на те, що дефініція «суб'єкт владних повноважень» не розкриває весь об'єктивний зміст наявних суб'єктів публічної адміністрації, оскільки в розумінні Кодексу адміністративного судочинства суб'єктом владних повноважень постає той орган чи особа, які реалізують владні функції управлінського типу.

Суб'єкти публічної адміністрації постають обов'язковими учасниками адміністративних правовідносин, що зароджуються в державі.

Ймовірно перерахування суб'єктів публічної адміністрації наявне в межах норм КАС України, яким зафіксована можливість захисту судом публічних прав, інтересів та свобод від порушень (ч. 1 ст. 2, ч. 1 ст. 43 КАС України):

- органами влади держави;
- органами влади АРК;
- місцево-самоврядними органами;
- їх особам з владними повноваженнями – посадовими та службовими особами;
- іншими суб'єктами під час здійснення ними владних функцій управлінського характеру застосовуючи законодавство, безпосередньо

реалізацію повноважень, що було делеговано таким особам.

Варто зазначити, що публічне адміністрування може реалізуватися не тільки виконавчими органами. Так, даний процес супроводжується іншими суб'єктами, що наділено різноманітними за сутністю та обсягом повноваженнями адміністративного характеру, зокрема:

- Верховною Радою;
- Рахунковою палатою;
- Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини;
- Президентом України (у підтвердження належності повноважень

Президента до публічного адміністрування, а не до діяльності політичного або конституційного характеру можна сказати, що відповідні рішення Президента оскаржуються в адміністративному суді згідно з положеннями ст.ст. 19, 22, 266, 277 Кодексу адміністративного судочинства України);

- Радою національної безпеки та оборони;
- Представником Президента України в АРК;
- органами прокуратури (додатковим свідченням адміністративного

характеру є той факт, що певні діяння й рішення даних органів, що реалізовано заради нагляду за дотриманням та виконанням законодавчих приписів (не враховуючи Кримінальний процесуальний кодекс України), є предметом оскарження до адміністративного суду).

Під терміном публічної адміністрації прийнято розглядати систему виконавчих державних та місцево-самоврядних органів, підприємств, установ, організацій й інших суб'єктів, що наділено функціями адміністративно-управлінського характеру, котрі функціонують заради гарантування державних та суспільних інтересів, а також комплекс даних діянь й заходів адміністративно-управлінської природи, що встановлені законодавством.

Виходячи з вищенаведеного поняття терміну «публічна адміністрація», можна здійснити виділення низки притаманних їй характерних рис (властивостей):

- 1) узгодженість та організованість систем органів;

- 2) суб'єктом постає держава у вигляді виконавчих державних та місцево-самоврядних органів;
- 3) складовими частинами системи можна визнати також заклади, організації, установи держави;
- 4) публічною адміністрацією здійснюються владні повноваження та виконується функції адміністративно-управлінського характеру;
- 5) функціонування публічної адміністрації поширюється на суспільство загалом;
- 6) ціллю діяльності постає гарантування державних та суспільних інтересів загалом, а не певних осіб чи груп соціального типу;
- 7) стосовно методів впливу, то крім системи методів та засобів правового, політичного, економічного характеру (врегулювання, погодження, стимулювання тощо), використовується примус завдяки допомозі органів правоохоронного типу.

Головним складовим елементом комплексу органів публічної адміністрації постають виконавчі органи, на які покладається здійснення функції виконання публічної влади заради гарантування реалізації чинного законодавства у сфері публічних інтересів. Статус виконавчих органів та їхня діяльність постає напямом превалюючої природи адміністративно-правових інтересів та сфери впливу законодавства адміністративного типу, особливим щодо адміністративного права постає їхній статус як юридичних осіб публічного права, що не можна визнати основним з позиції адміністративно-правового типу, проте проігнорувати вищенаведене теж не потрібно. Оскільки правовий статус, структура органу, його юридична природа, зараховуючи дані факти, стане зрозумілішою й доступнішою задля сприйняття.

Виконавчим органом постає така зарахована Основним законом України та іншим законодавством до комплексу виконавчих органів організаційно самостійна складова частина апарату держави, яку наділено чітко визначеним колом функцій виконавчої влади згідно з покладеними на неї повноважень та завдань, що складається із підрозділів та посад, які обіймають службовці

держави [222, с. 150].

Терміном «орган» великий тлумачний словник сучасної української мови позначає такий складовий елемент, частину різноманітних систем, пристроїв, котрі виконують відповідне завдання, установу, яка здійснює певні функції в межах сфери державного управління, нагляду, контролю, тощо [59, с. 852].

Вчені теорії держави та права зазначають, що державним органом є колективний або індивідуальний комплекс державного апарату, якому притаманна наявність нормативно закріплених владних повноважень, приймання загальнообов'язкових рішень, забезпечення їхнього виконання, зокрема і за допомогою примусових засобів. Кожному органу характерне створення у певний спосіб та наявність специфічних функцій та покладених завдань [383, с. 160].

Виконавчий орган держави правова наука визначає носієм виконавчої влади держави, що здійснює реалізацію власної компетенції у визначеній сфері управління держави та має правовий (нормативно закріплений) статус виконавчого органу держави [140, с. 91].

Часом термін «орган виконавчої влади» розуміють більш широко, а саме: виконавчий орган – це елемент апарату (організації) держави, якому характерна наявність власної структури й штату службовців, територіальний розмір діяльності, створюється за установленим законодавством чи іншими юридичними актами порядком та в рамках визначеної компетенції реалізує від держави повноваження та задачі державного управління в межах сфер економічного, соціально-культурного, адміністративно-політичного характеру життя суспільства [24, с. 75-76].

Аналізування правових положень Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» [324] надає можливість, залежновід форми організаційно-правового типу органу, визначення його адміністративно-правового статусу, що засновується на базі різного поєднання таких систем функцій та завдань:

- а) формування й здійснення політики держави;

- б) надання послуг адміністративного типу;
- в) реалізація контролю держави;
- г) управління предметами власності держави.

Основаючись на вищезазначеному, сформулюємо наступне поняття терміну «орган державної виконавчої влади» – носій влади держави, котрий здійснює реалізацію власної компетенції в межах визначеної сфери управління держави та йому характерний правовий (законодавчо закріплений) статус виконавчого органу держави [140, с. 91].

Крайною виконується власна місія, функціонування безпосередньо завдяки комплексу органів держави [334, с. 208].

Відповідно до положень статті 6 Основного закону України влада держави реалізується на основах її розподілення на три гілки влади – законодавча, виконавча та судова. Так, кожен вид влади втілюється в життя відповідним комплексом органів держави.

Науковці Європи визначають «публічною адміністрацією» комплекс органів, організацій та установ, котрими здійснюються функції адміністративного характеру; адміністративна діяльність, що реалізується даною адміністрацією в суспільних інтересах; сфера управління сектором публічного типу зі сторони тої ж публічної адміністрації [331, с. 41].

Термін «публічна адміністрація» В. Б. Авер'яновим визначається як комплекс виконавчих та виконавчо-самоврядних органів, що підпорядковуються політичній владі, що гарантують реалізацію законів й виконують інші функції публічно-управлінського характеру [11, с. 117].

Українським вченим адміністративного права В. К. Колпаковим акцентується увага на те, що публічною адміністрацією зазвичай в європейських країнах розуміється сукупність органів й установ, що виконують публічну владу завдяки виконанню законів, нормативних актів підзаконного рівня й вчинення інших дій у межах інтересів публічного характеру [141, с. 35]. На думку вченого, дане визначення та поняття постає актуальним також для правової системи України. Науковцем зазначено, що публічною адміністрацією

постає сукупність організаційно-структурних утворень, що на законних основах набули повноважень владного типу задля їхнього здійснення в межах публічних інтересів. Усе вищенаведене зумовлює потребу розгляду теорії публічної адміністрації у вигляді методологічної основи адміністративного права та використання її дефініції як базової під час формування адміністративних правовідносин [141, с. 36].

А. М. Школик визначає головні характерні ознаки публічної адміністрації, зокрема:

а) підпорядкування політичній владі (зокрема парламенту – Верховній Раді й Президенту держави);

б) забезпечення реалізації та використання законодавства (реалізація на практиці політичних рішень Верховної Ради);

в) необхідність діяння в межах публічних інтересів – тобто розумне об'єднання інтересів окремої особи й цілком суспільних;

г) наділення прерогативами влади публічного типу (наприклад владними повноваженнями, що надають від імені суспільства дозвіл надання обов'язкових вказівок приватним особам) [425, с. 11].

Публічною адміністрацією визначають як комплекс, структурні елементи котрої постають організаційно-структурними утвореннями, які реалізують здійснення міжрівневої інституційно-функціональної взаємодії в рамках процедур, що закріплено положеннями адміністративного права. Так, виконавчі органи постають структурною частиною комплексу публічної адміністрації [371, с. 197].

На теренах України діє наступне законодавство, яким здійснюється регулювання діяльності виконавчих органів відповідного рівня організаційно-правової природи, зокрема закони України:

- Про Кабінет Міністрів України [297];
- Про центральні органи виконавчої влади [324];
- Про місцеві державні адміністрації [302].

Діюча система центральних виконавчих органів визначена Постановою

Кабінету міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [306].

Необхідно також звернути увагу на те, що на початку 2009 року 20 міністерств й 44 інші центральні виконавчі органи прираховувалися до комплексу системи центральних виконавчих органів, з яких 14 було з особливим статусом. За час незалежної України в межах системи центральних виконавчих органів сталося більше 350 трансформацій (включаючи утворення, реорганізацію, ліквідацію) [371, с. 213-214].

Провідне значення у комплексі органів публічної адміністрації посідає урядовий орган – Кабінет Міністрів України (КМУ), під керівництвом якого працює загалом увесь комплекс виконавчих органів. Ним постає вищий колегіальний український виконавчий орган, що реалізує власні повноваження завдяки прийняттю рішень на засіданнях. КМУ реалізує виконання виконавчої влади самостійно й завдяки міністерствам, іншим центральним виконавчим органам, державним адміністраціям, спрямовує й координує діяльність даних органів.

Діяльність Уряд України реалізує на базі Основного закону, Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [297], Регламенту Кабінету Міністрів України [289] й інших нормативних актів правового характеру.

Президентом України призначається й звільняється з посад половина складу Національної ради, здійснюється керівництво в межах сфер безпеки національного рівня й державної оборони, очолюється Рада національної безпеки і оборони України, здійснюється безпосередня участь у реалізації здійснення координації та контролювання діяльності виконавчих органів в межах сфери інформаційної та телекомунікаційної безпеки.

Активним суб'єктом правовідносин в інформаційній сфері постає Міністерство освіти і науки України, до задач котрого, згідно із Положенням про таке Міністерство, як основного органу в комплексі центральних виконавчих органів щодо здійснення політики держави в межах сфери інформації наукового та науково-технічного типу, відноситься здійснення

функціонування управління системи інформації науково-технічного типу національного рівня.

Окрім Міністерства освіти і науки активними суб'єктами правовідносин в інформаційній сфері можна вважати:

- Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації;
- Державну архівну службу України;
- Державну службу статистики України;
- Державне агентство щодо питань електронного урядування України;
- Державне агентство з питань кіно;
- Державний комітет телебачення і радіомовлення України тощо [427, с. 94].

Між тим варто звернути увагу на те, що діяльність даних органів має щільний зв'язок із здійсненням двох важливих складових функції інформаційного характеру самої держави як суб'єкта правовідносин інформаційної природи. Тим часом гарантуванням безпеки інформаційного типу опікується Служба Безпеки України тощо.

Суб'єкти з владними повноваженнями постають учасниками телекомунікаційних правових відносин під час реалізації задач та повноважень держави. Разом з тим їхня участь в телекомунікаційних правових відносинах можна охарактеризувати колом характерних рис та ознак. Одна з даних ознак – це те, що головною передумовою задля вступу суб'єкта з владними повноваженнями як учасника телекомунікаційних правових відносин постає їхня компетенція.

Що стосується публічної адміністрації у системі суб'єктів безпосередньо адміністративно-адміністративно-телекомунікаційного права, то варто звернути увагу на положення глави II «Державне управління у сфері телекомунікацій» закону «Про телекомунікації». Перш за все варто відмітити, що ухвалення політики держави й законодавче гарантування державного управління та врегулювання у межах телекомунікаційної сфери реалізує Верховна Рада

України.

Повноваженнями Верховної Ради України можна визнати:

- формулювання головних принципів політики внутрішнього та зовнішнього характеру;
- затвердження програм загальнодержавного типу щодо розвитку економічної, науково-технічної, соціальної, національно-культурної природи, довкілля охорони тощо [427, с. 94].

Положенням частини 1 статті 13 закону «Про телекомунікації» [322] надано перелік органів, якими реалізується державне управління у телекомунікаційній сфері, зокрема:

- Кабінетом Міністрів України;
- центральним органом виконавчої влади в галузі зв'язку;
- іншими виконавчими органами згідно із законодавством.

Виконавчі органи реалізують здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності. Повноваження КМУ щодо телекомунікаційної сфери визначено статтею 14 закону України «Про телекомунікації», зокрема:

- 1) забезпечення здійснення політики держави в телекомунікаційній сфері;
- 2) забезпечення рівних умов розвитку усіх форм власності у межах телекомунікаційної сфери;
- 3) здійснення управління об'єктами власності держави в рамках телекомунікаційної сфери;
- 4) спрямування та координація міністерської діяльності, діяльності інших центрально-виконавчих органів в названій сфері.

Охороняються правовідносини в телекомунікаційній сфері за допомогою правоохоронних органів, такими як органи внутрішніх справ, що здійснюють розслідування кримінальних проваджень, що порушено за ознаками ст. ст. 360, 361, 361¹, 361², 362, 363, 363¹ Кримінального кодексу України. Справи щодо адміністративних правопорушень, котрі пов'язані із порушенням законодавчих приписів в межах телекомунікаційної сфери та зв'язку поштою, розглядають

наступні органи:

- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації;
- Державне підприємство «Український державний центр радіочастот».

З метою боротьби із законодавчими порушеннями в телекомунікаційній сфері реалізуються заходи стосовно запобігання правовим порушенням, котрі можуть бути застосованими поліцією. Даними заходами запобіжного характеру постають проведення різноманітних нарад, бесід, консультацій населення тощо [174, с. 13-14].

До повноважень центрального виконавчого органу у сфері зв'язку (ЦОВЗ) статтю 15 Закону України «Про телекомунікації» відноситься:

- розробка пропозицій стосовно політики держави в межах телекомунікаційної сфери та реалізація її в рамках власних функцій та повноважень;
- розробка проектів актів нормативно-правового типу;
- розробка й затвердження нормативно-правових актів щодо питань, котрі віднесено до його компетенції;
- визначення вимог стосовно рівня якості послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру;
- впровадження технічної політики в рамках сфери надання послуг адміністративно-телекомунікаційного типу, стандартизації, підтвердження відповідності засобів телекомунікацій технічної природи;
- організація й розробка стандартів у телекомунікаційній сфері;
- затвердження технічних вимог щодо мереж телекомунікацій, телекомунікаційних засобів та об'єктів;
- розробка й реалізація технічної політики під час формування номерного ресурсу;
- розробка за участю національної комісії, котра реалізує врегулювання держави у сфері зв'язку й інформатизації, міністерств й інших

центральных виконавчих органів Концепції адміністративно-телекомунікаційного розвитку України, яку націлено на досягнення інтересів й міжнародної конкурентоздатності України стратегічного типу;

- розробка прогнозів розвитку мереж телекомунікацій й послуг адміністративно-телекомунікаційного типу;

- організація наукового гарантування процедури функціонування та розвитку телекомунікаційної сфери;

- організація проведення досліджень й розробки рекомендацій стосовно конвергенції технологій комп'ютерної й телекомунікаційної природи;

- інформування суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного ринку стосовно політики й стратегії розвитку мереж телекомунікацій загального користування;

- вирішення питання стосовно гарантування зв'язку задля потреб системи урядового зв'язку, системи конфіденційного зв'язку національного рівня, органів безпеки, оборони, охорони правопорядку державного типу;

- вирішення запитань стосовно готовності функціонування мереж телекомунікацій користування загального типу за умов надзвичайної ситуації й надзвичайного стану;

- здійснення співробітництва з організаціями й окремими органами міжнародного типу;

- виконання зобов'язань Адміністрації зв'язку та радіочастот;

- здійснення інших повноважень та функцій згідно із законодавством.

Національну комісію, яка здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (Національна комісія) відповідно до частини 1 статті 17 закону «Про телекомунікації» можна вважати органом державного регулювання у телекомунікаційній сфері.

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації є державний колегіальний орган, що підпорядковано Президенту, а також вона є підзвітною ВРУ.

Положення щодо національної комісії, яка здійснює державне

регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, затверджується указом Президента [304].

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, задля реалізації власних повноважень може створюватися й ліквідуватися власні територіальні органи в ситуаціях, що передбачені у положенні про цей центральний орган. Територіальні органи функціонують на базі положення, що затверджується Національною комісією.

Статтею 18 вищенаведеного закону затверджені повноваження національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, до рахунку яких відносяться:

- внесення пропозицій до державних органів стосовно проектів нормативно-правових актів та стандартів у телекомунікаційній сфері;
- видання нормативних актів з питань, які відносяться до компетенції національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, та контролювання їхнього виконання;
- забезпечення державного нагляду за дотриманням учасниками ринку адміністративно-телекомунікаційного законодавства;
- здійснення ліцензування й реєстрації у сфері надання послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру;
- встановлення Правил реалізації діяльності у межах телекомунікаційної сфери;
- здійснення повноважень щодо доступу до інфраструктури об'єкта доступу згідно з законодавством;
- здійснення розподілу, присвоєння, обліку номерного ресурсу, видачі й скасування дозволів, нагляд за застосуванням номерного ресурсу;
- встановлення порядку надання послуг щодо перенесення номерів абонентів й порядку надання послуг стосовно роумінгу національного типу;
- встановлення згідно із законодавством порядку відкриття номерного ресурсу, в котрому реалізується створення персональних абонентських номерів, й порядку адміністрування, присвоєння абонентам та

обслуговування номерів персонального типу, визначення організації, що виконує технічне адміністрування персональних номерів централізованого типу й перенесених номерів абонентів;

- забезпечення контролювання якості послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру й задоволення споживацького попиту;

- здійснення згідно із законодавством тарифного регулювання у телекомунікаційній сфері та встановлення порядку взаєморозрахунків між телекомунікаційними операторами;

- надання дозволів телекомунікаційним операторам, провайдерам на встановлення особливих тарифів для такої категорії осіб як інваліди й соціально незахищені особи на телекомунікаційні послуги загальнодоступного типу;

- здійснення забезпечення організаційно-правового характеру загальнодоступних послуг адміністративно-телекомунікаційного типу й послуг трафікового пропуску;

- отримання безоплатно від телекомунікаційних операторів й провайдерів необхідної задля реалізації власних повноважень звітності й інформації, зокрема такої, яка вміщує показники фінансово-економічного характеру, в обсягах, формах та порядку, визначених національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації;

- здійснення відповідно до порядку визначення ринків відповідних послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру, проведення їхнього аналізування й визначення телекомунікаційних операторів та провайдерів з істотною ринковою перевагою на ринках послуг у вищезазначеній сфері, встановленому Національною комісією;

- отримання безоплатно від центральних та місцевих виконавчих, місцево-самоврядних органів документів, матеріалів, статистичної й іншої інформації, визначеної законодавством;

- прийняття рішень, котрі постають обов'язковими задля виконання учасниками адміністративно-телекомунікаційного ринку;

- застосування в установленому законом порядку адміністративних стягнень до суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного ринку;
- передача матеріалів, котрі вміщують дані щодо ознак порушень законодавства про захист конкуренції економічного типу, до Антимонопольного комітету України;
- судові звернення з певними позовами в ситуаціях порушення учасниками господарювання, які реалізують діяльність на телекомунікаційному ринку, адміністративно-телекомунікаційного законодавства;
- регулювання взаємодії телекомунікаційних операторів під час взаємного з'єднання мереж телекомунікацій, зокрема, встановлення порядку маршрутизації трафіка;
- створення сприятливих організаційних й економічних умов задля залучення інвестицій до телекомунікаційної сфери;
- забезпечення рівних умов діяльності у телекомунікаційній сфері;
- забезпечення досудового вирішення спорів між учасниками адміністративно-телекомунікаційного ринку стосовно взаємного з'єднання мереж телекомунікацій, зокрема стосовно послуг трафікового пропуску, надання послуг роумінгу національного рівня, перенесення абонентських номерів й застосування номерів персонального типу;
- встановлення порядку ведення та безпосереднє здійснення ведення реєстру телекомунікаційних операторів й провайдерів;
- розробка й затвердження Регламенту національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, а також інших нормативно-правових актів;
- здійснення співробітництва з певними органами врегулювання у телекомунікаційній сфері інших держав;
- видання офіційного друкованого бюлетеню та публікація в ньому нормативно-правових актів, відомостей, передбачених Законом України «Про телекомунікації», а також оприлюднення та надання інформації за запитами згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації» [259];

- здійснення інших повноважень, передбачених Законом України «Про телекомунікації», іншими законодавчими й іншими нормативно-правовими актами [322].

Нагляд держави за телекомунікаційним ринком реалізується завдяки:

- 1) контролюванню якості послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру;

- 2) контролювання наявності визначених законодавством ліцензій та інших документів дозвільного характеру в телекомунікаційній сфері;

- 3) перевірці дотримання умов ліцензійного типу, специфічних умов ліцензій телекомунікаційними операторами та провайдерами;

- 4) контролювання дотримання законодавства, стандартів й інших документів нормативного характеру у телекомунікаційній сфері суб'єктами адміністративно-телекомунікаційного ринку;

- 5) процесу вимірювання за порядком, що встановлено Національною комісією, параметрів мереж телекомунікацій, контролювання дотримання телекомунікаційними операторами порядку маршрутизації трафіка на мережах телекомунікацій [322].

Аби здійснити державний нагляд за телекомунікаційним ринком, уповноважені Національною комісією особи можуть здійснювати наступні дії:

- 1) мати доступ в законодавчо-установленому порядку на територію, а також до приміщень телекомунікаційних операторів, провайдерів, виробників й постачальників телекомунікаційних засобів технічної природи;

- 2) перевірка додержання вимог адміністративно-телекомунікаційного законодавства учасниками адміністративно-телекомунікаційного ринку, їхніми відокремленими підрозділами;

- 3) надання в межах повноважень учасниками адміністративно-телекомунікаційного ринку обов'язкових задля здійснення приписів стосовно усунення порушень приписів актів нормативно-правового виду;

- 4) застосування у встановленому законом порядку санкцій за порушення адміністративно-телекомунікаційного законодавства до учасників

адміністративно-телекомунікаційного ринку;

5) безоплатне отримання від учасників адміністративно-телекомунікаційного ринку необхідних задля здійснення завдань, що покладено на Національну комісію, законом «Про телекомунікації», інформації, пояснень й інших матеріалів;

6) безоплатне отримання від центральних й місцевих виконавчих органів, місцево-самоврядних органів документів, матеріалів, статистичної й іншої інформації, необхідної задля здійснення повноважень, що покладені на Національну комісію;

7) отримання заради розгляду заяв та звернень фізичних й юридичних осіб, які надсилаються до Національної комісії від телекомунікаційних операторів й провайдерів потрібних документів й інформації, а також видання у встановленому порядку приписи за результатами розгляду заяв тощо.

Згідно положень ч. 1 ст. 21 закону України «Про телекомунікації» заради захисту споживацьких прав Національна комісія здійснює співпрацю з організаціями, що представляють споживацькі інтереси, реалізує забезпечення таких організацій, а також безпосередньо споживачів потрібною інформацією стосовно діяльності телекомунікаційних операторів та провайдерів, за винятком ситуацій, за яких дана інформація постає інформацією з обмеженим доступом.

Споживачам надано право звернень до Національної комісії задля вирішення питань, котрі відносяться до її функцій та повноважень. Орган державного регулювання у телекомунікаційній сфері здійснює розгляд даних питань та прийняття рішень згідно із власною компетенцією.

Роблячи підсумок всьому вищевикладеному, необхідно відмітити, що публічною адміністрацією постає спеціально побудований комплекс державних місцево-самоврядних виконавчих органів, підприємств, установ, організацій й інших суб'єктів, що наділено функціями адміністративно-управлінського характеру, що діють заради гарантування та забезпечення державних та суспільних інтересів.

Публічна адміністрація характеризується наявністю певних властивостей,

що відрізняють її від інших утворень держави та котрі можливо побачити у понятті та дефініції цього терміну.

Будь-яка діяльність органів держави заснована на відповідних принципах. Так, не є виключенням також і адміністрація публічного характеру, що так само діє з відповідністю певним принципам, таким як: 1) правового верховенства; 2) гуманізму; 3) законності; 4) демократизму; 5) професійної компетентності; б) відповідальності; тощо.

Органом державного регулювання у телекомунікаційній сфері постає національна комісія, яка здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації згідно з положеннями частини 1 статті 17 закону «Про телекомунікації».

Відповідно до положень частини 1 статті 16 закону України «Про телекомунікації» мета регулювання держави в телекомунікаційній сфері полягає у максимальному задоволенні споживацького попиту на послуги адміністративно-телекомунікаційного типу, утворення сприятливих умов організаційного та економічного характеру для інвестиційного залучення, зростання об'ємів послуг й підвищення їхньої якості, розвитку і модернізації мереж телекомунікацій з урахуванням інтересів безпеки національного рівня та характеру[322].

Перелік різновидів й форм юридичних осіб права публічної природи не притаманна вичерпність, принципом *numerus clausus* не користуються через причини того, що даних учасників утворює держава, котрій не потрібні задля цього межі [419]. Даними причинами можна пояснити чому неможлива «закрита» систематизація юридичних осіб права публічного характеру й відмінність їхніх різновидів та форм у праві різноманітних держав [187, с. 59].

Розподілення юридичних осіб на осіб права приватної та публічної природи викликано тим, що країна й територіальні громади почали утворювати не лише юридичних осіб, що здійснюють функції публічного типу, однак і юридичних осіб підприємницького характеру. Публічно-правовими утвореннями також можна визнати засновників юридичних осіб

підприємницького характеру, що утворюються лише задля прибутку шляхомустановлення монопольного виробництва відповідної продукції, здійснення робіт або послуг.

Тому розподіл юридичних осіб на осіб права публічної й приватної природи, перш за все повинен визначити щодо країни й територіальних громад, яке повноваження — публічне або приватне — здійснює утворена ними юридична особа [167, с. 13-14].

Категорія розподілу юридичних осіб на осіб права публічного та приватного характеру нормативно закріплена в межах українського цивільного законодавства вигляді результату сприйняття засновниками ЦКУобґрунтованого характерного розподілення права на право публічного й приватного типу в межах європейської цивілістичної доктрини, що постає основним, базовим, зумовленим характером відносин суспільства, що врегульовуються.

Згідно з положеннями частини 2 статті 81 ЦКУ, за порядком утворення юридична особа може бути приватною й публічною.

Так, головною відмінністю поміж вищезазначеними двома різновидами юридичної особи є те, що юридична особа права приватного типу утворюються на основі документів установчого характеру (наприклад, статут чи засновницький договір, якщо інше не зазначено законодавством), а публічна юридична особа — на базі розпорядчого акту Президента, місцево-самоврядного чи державного органу.

Даний критерій розподілу юридичних осіб в межах наукової літератури було піддано небезпідставній критиці, з огляду на наявність також і інших характерних рис даного роду юридичної особи.

Загальноприйнятим постає те, що до характерних рис публічних юридичних осіб прийнято відносити порядок утворення та мету функціонування та діяльності юридичних осіб, що полягає в здійсненні інтересів (задач, повноважень) публічного типу країни або територіальної громади, що було покладено на них Основним законом України й іншими

актами законодавчого характеру [188].

В. Ф. Чигирем було віднесено до числа відмінних характерних рис публічних юридичних осіб наступні категорії:

- характер акту, що постає необхідним задля утворення юридичної особи (наприклад, законодавчий або адміністративний правовий акт);
- публічність характеру мети, для якої юридична особа утворюється, наявність в особі повноважень владного типу [420, с. 87].

Приватні юридичні особи утворюються на основі акту приватноправового характеру задля отримання та досягнення цілей приватної природи.

Схожа позиція домінує і в думках Н. С. Кузнецової, котрою було зазначено, що публічна юридична особа – це така юридична особа, що утворюється безпосередньо актом законодавчого чи адміністративного типу у вигляді носія публічних задач та повноважень. Їхня організація врегульовується за допомогою приписів законів, інтересів публічного типу, а ними загалом виконуються певні публічні повноваження. Дані особи утворюються шляхом розпоряджень державних чи місцево-самоврядних органів або організацій, котрі віднесено до публічних на інших підставах, що визначені актом законодавчого чи іншого нормативно-правового рівня та порядок їхнього утворення, організаційно-правова форма, юридичний стан не постають предметом регулювання цивільного права, тож визначаються законами публічного типу [159, с. 215-216].

До публічних юридичних осіб І. Ю. Краськом віднесено безпосередньо державу, що в рамках майнових правовідносин постає як особливий суб'єкт права – скарбниця, державна установа й організація, котрими виконуються повноваження державного управління та здійснюється діяльність господарського типу в ролі суб'єктів цивільного права [153, с. 3].

В. І. Борисовою визначено публічних юридичних осіб за допомогою категорії мету їхньої діяльності – утворення публічно-правової природи (державні, місцево-самоврядні органи, підприємства й установи державного типу, тощо), які переслідують та мають виконувати інтереси країни, інакше

кажучи державно-визначені та гарантовані законодавством інтереси спільноти соціального характеру, задоволення котрих постає обов'язковою умовою та гарантією її розвитку та існування.

Юридичною літературою обґрунтована доцільність доповнення основних двох характерних рис публічної юридичної особи (ціль утворення, а також їхнє утворення на основі акту розпорядчого типу) наступною ознакою, що можна сформулювати наступним чином: надання відповідальності цивільної природи країні, місцево-самоврядний орган за публічну юридичну особу.

Через наявність мети створення публічно-правового характеру більшості публічних юридичних осіб притаманна наявність владних повноважень щодо третіх осіб, реалізуючи їх завдяки виданню актів нормативно-правового характеру, що постають задля здійснення обов'язковими. Порядок утворення, форми організаційно-правового характеру, статус правового типу публічних юридичних осіб, враховуючи відмінності управосуб'єктності публічних та приватних юридичних осіб, визначаються не правовими положеннями цивільного законодавства, а адміністративного й інших публічних галузей права [51].

Адже до публічних юридичних осіб відносяться організації, що утворені за допомогою розпоряджень державних, місцево-самоврядних органів, чи або організацій, котрі віднесено до публічних на інших підставах, що визначені актом законодавчого чи іншого нормативно-правового рівня та порядок їхнього утворення, організаційно-правова форма, юридичний стан не постають предметом регулювання цивільного права, тож визначаються законами публічного типу [159, с. 135].

Водночас основним ознакам терміну юридичної особи приналежна універсальність, а також вони не є залежними від складу й статусу його засновників (суб'єктів та членів).

У зв'язку із вищезазначеним положення законодавства вітчизняного рівня та правової доктрини щодо дефініції юридичної особи поширюються на публічних юридичних осіб.

У відповідності до норм статті 80 ЦКУ юридична особа – це організація, утворена та зареєстрована згідно встановленого законодавством порядку. Юридичну особу прийнято наділяти правоздатністю та дієздатністю, завдяки котрим особа може стати позивачем й відповідачем у рамках судових проваджень.

Вітчизняною правовою доктриною до головних характерних рис юридичної особи відноситься:

- майнова відокремленість;
- організаційна єдність;
- виступ від власного імені в майновому обороті;
- можливість бути в суді позивачем й відповідачем.

Статус юридичної особи можна набути за допомогою внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, тобто із проведенням державної реєстрації (частина 1 статті 80, частина 4 статті 87 ЦКУ [410], стаття 3 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [256], стаття 9 Закону України «Про громадські об'єднання» [254], тощо).

Публічні та приватні юридичні особи відрізняються один від одного за такими категоріями, як:

- порядок створення;
- цілі здійснення правової суб'єктності;
- особливості здійснення правосуб'єктності.

Приватні юридичні особи утворюються за ініціативи приватних осіб на підставах договірному характеру (на засаді документів установчого типу) заради участі в різних правовідносинах.

Публічні юридичні особи утворюються в незалежності від волі приватних осіб, зазвичай, задля реалізації особливих повноважень, що не обумовлені їхньою участю в цивільному, господарському, адміністративному обороті (як приклад можна привести різноманітні міністерства, установи, відомства тощо).

Публічна юридична особа утворюється шляхом винесення розпорядчого акту Президента, державного або місцево-самоврядного органу.

Порядок створення й статус правового характеру публічних юридичних осіб встановлюється Основним законодавством України й правовими положеннями публічного права, що закріплені в певних законодавчих актах.

Наприклад, публічні юридичні особи, під час вступу до цивільних правових відносин (купівля-продаж, оренда, надання певних послуг, тощо) підпадають під той же статус правового характеру, що і приватні юридичні особи.

Залежновід функцій та повноважень що реалізуються публічними юридичними особами, фактично виконують здійснення публічно- та приватноправового статусу.

Суб'єктами приватного права під час реалізації правосуб'єктності виступають публічні юридичні особи, а під час здійснення функцій публічного органу — публічними суб'єктами.

У даній ролі ним надане право бути суб'єктами правових відносинсамостійно, а не в якості утворення публічного характеру.Така публічна юридична особа може вчиняти правочини як від свого імені, так і від імені певного утворення публічно-правової природи в рамках функцій, що притаманні цій юридичній особі. Якщо дані повноваження відсутні чи є недостатніми, то потрібно вважати, що певний орган публічного характерубере участь в межах правових відносинах від свого імені, у ролі самостійної юридичної особи – установи, що позбавлена імовірності розпорядження визначеним для неї майном, а також тим, що придбане за кошти, які виділено для неї кошторисом.В ролі установи даний орган реалізує діяльність як із своєю особистою відповідальністю, так із субсидіарною (додатковою) відповідальністю власного засновника – тобто утворення публічно-правового характеру в межах порядку та на засадах, що передбачені законодавством[339, с. 290-291].

Варто звернути увагу на те, що поміж всього різноманіття типології

юридичних осіб, котрі пропонуються вітчизняною цивілістикою, ЦКУ використав тільки одну — розподіл юридичних осіб на приватних та публічних. Так, критерієм розподілу визнано процедуру утворення юридичної особи. Як зазначалося вище, частиною 2 статті 81 ЦКУ встановлено, що юридична особа, залежновід процедури її утворення, може бути приватною й публічною.

Приватна юридична особа утворюється на засаді та основі документів установчого характеру згідно з положеннями статті 87 ЦКУ [410].

Публічна ж юридична особа утворюється шляхом прийняття розпорядчого акту Президента, державного чи місцево-самоврядного органу.

Варто зазначити, що перш за все класифікаційним критерієм необхідно вважати не порядок, а мету утворення, а також галузь діяння тієї чи іншої особи. Суб'єктом права публічної природи, що створюється відповідно до процедури, що передбачена саме для цих осіб, постає юридична особа, котра діє в межах галузі права публічної природи та виконує певні адміністративні функції. На відміну від публічних суб'єктів, приватні юридичні особи, котрі функціонують в галузі права приватного виду, створюються відповідно до процедури, що затверджена для таких осіб.

Юридичні особи постають суб'єктами інформаційних та телекомунікаційних правових відносин, коли їхніми документами установчого характеру передбачено діяльність інформаційного й адміністративно-телекомунікаційного типу як базу, як приклад можна звернутися до:

- інформаційних агентств;
- друкованих засобів масової інформації;
- видавництв;
- телерадіокомпаній;
- бібліотек;
- архівів;
- державних органів, для котрих завдяки нормативно-правовим актам

встановлюються здійснення функцій управлінського, регулятивного й іншого

характеру у сфері інформації та телекомунікацій тощо [427].

Юридичними особами в межах інформаційних правових відносинах можна визначити наступних суб'єктів права:

- засоби масової інформації;
- об'єднання фізичних осіб;
- організації, установи;
- тощо.

Юридичним особам характерна можливість набуття різноманітних інформаційних й телекомунікаційних прав, вступати в інформаційні та телекомунікаційні зобов'язання, звернення до суду. Таким чином, юридичними особами так само, як фізичними, здійснюється виступ у ролі суб'єктів інформаційного й адміністративно-телекомунікаційного права відповідно, учасниками інформаційних та телекомунікаційних правовідносин.

Зважаючи на положення теорії права, юридичним особам в інформаційній та телекомунікаційній сфері притаманна наявність право- та дієздатності. Науковцями в межах літературних досягнень звертається увага на те, що суть та рамки правоздатності юридичних осіб у вищенаведених сферах визначаються законодавством у сфері інформаційного та адміністративно-телекомунікаційного характеру [152, с. 53].

Наводячи приклади, варто зазначити, що центральні виконавчі органи можна визначити публічними юридичними особами. Статус юридичних осіб набувається з моменту внесення запису до Єдиного реєстру стосовно її реєстрації у якості юридичної особи [371, с. 215].

Згідно з положеннями ч. 6 ст. 5 закону «Про центральні органи виконавчої влади» державну реєстрацію міністерств, інших центральних виконавчих органів у ролі юридичної особи прийнято реалізувати в строк трьох днів з моменту набрання чинності акту Президента щодо призначення керівника нового міністерства або іншого центрального виконавчого органу [324].

У галузі адміністративно-телекомунікаційного права варто звернути

увагу на наступну публічну юридичну особу – Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (Адміністрація Держспецзв'язку), якою постає центральний виконавчий орган із особливим статусом, діяльність котрого спрямовується та направляється КМУ та котрим забезпечується процес утворення й реалізації політики держави в межах організації особливого зв'язку, інформаційного захисту, телекомунікацій й радіочастотного використання.

Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України затверджується постановою КМУ [273].

Пунктом 3 Положення про Адміністрацію Держспецзв'язку передбачені її основні завдання, зокрема:

1) втілення в життя здійснення та формування:

- політики держави в сфері захисту криптографічної та технічної природи стосовно телекомунікацій, інформації, використання українського ресурсу радіочастотного типу, системи інформаційно-адміністративно-телекомунікаційного характеру, а також у межах сфер застосування ресурсів інформаційного характеру держави в рамках інформаційного захисту, працювання, безпеки й розвитку системи конфіденційного зв'язку національного рівня;

- політики держави у сфері зв'язку технічного типу;

2) прийняття участі в створенні й втіленні в життя:

- політики держави в межах сфери документообігу електронного характеру в рамках інформаційного захисту місцево-самоврядних та державних органів, розробки й запровадження ЕЦП, окрім питань юридичного врегулювання його використання;

- тарифної політики держави в межах телекомунікаційної сфери та області використання ресурсу радіочастотного типу.

Пунктом 4 Положення про Адміністрацію Держспецзв'язку зазначено, що на неї згідно з покладеними завданнями виконується:

- організація й забезпечення укладення договорів оренди ресурсів

мереж в сфері телекомунікацій;

- встановлення порядку:

1) надання телекомунікаційними операторами мереж в телекомунікаційній сфері у використання згідно з положеннями норм законодавства;

2) взаємної дії Національного центру управління оперативно-технічного характеру мережами телекомунікацій із телекомунікаційними операторами;

- виконання згідно із законодавством повноважень Адміністрації зв'язку та радіочастот, реалізація здійснення юридичного захисту державних інтересів в організаціях міжнародного та регіонального рівня щодо телекомунікаційних питань та використання українського ресурсу радіочастотного типу;

- організування робіт, що пов'язані з процесом стандартизації й сертифікації телекомунікаційних засобів;

- встановлення вимог технічного характеру до мереж телекомунікацій, комплексів особливого зв'язку та користування загальної природи, телекомунікаційних засобів й об'єктів;

- визначення переліку засобів технічного типу, котрі можна застосовувати в мережах телекомунікацій загального використання, погодження у встановленій законом процедурі питання стосовно використання телекомунікаційних засобів технічного характеру, що не було віднесено до даного переліку;

- організація згідно з положеннями законів роботи щодо доведення відповідності телекомунікаційних засобів технічного характеру, що призначені задля використання в мережах телекомунікацій загального користування;

- установлення порядку застосування лічильників тривалості послуг в сфері телекомунікацій, що встановлюються на обладнанні кінцевої стадії;

- установлення порядку та забезпечення проведення експертизи інфраструктури адміністративно-телекомунікаційного типу проектів будівництва, реконструкції й модернізації мереж телекомунікацій особливого

виду зв'язку та загального користування, телекомунікаційних споруд та засобів;

- розробка вимог стосовно процесу надання й отримання послуг в сфері телекомунікацій;
- здійснення міжнародної координації та методичного гарантування здійснення заходів стосовно утворення й застосування різноманітних видів номерного ресурсу задля мереж телекомунікацій, зокрема і задля мереж телекомунікацій нового покоління;
- розробка прогнозів процедури розвитку мереж і послуг в сфері телекомунікацій;
- прийняття участі в створенні й втіленні в життя державної політики щодо закупівель в телекомунікаційній сфері й області використання радіочастотного ресурсу.
- розробка згідно процедури, що встановлена законами, проєктів концепцій адміністративно-телекомунікаційного розвитку України, використання українського радіочастотного ресурсу, сприяння їхньому втіленню в життя;
- готування пропозицій стосовно законодавчої адаптації України до європейського законодавства стосовно питань функціонування телекомунікаційної сфери та області використання українських радіочастотних ресурсів, вживання певних окремих заходів стосовно української інтеграції до європейських правових структур, тощо [273].

До структури Держспецзв'язку відносяться різноманітні заклади та установи, як приклад можна звернутися до:

- 1) Державного центру з кіберзахисту й протидії кіберзагрозам;
- 2) Управління охорони;
- 3) Департаменту забезпечення;
- 4) Медичного центру;
- 5) Державного закладу «Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації при «КПІ ім. Ігоря Сікорського»;

б) Державного науково-дослідного інституту спеціального зв'язку й інформаційного захисту;

7) Галузевого державного архіву [370].

Сфера управління Адміністрації Держспецзв'язку складається з наступних юридичних осіб:

- Концерну радіомовлення радіозв'язку й телебачення;
- Державного підприємства зв'язку спеціального типу;
- ПрАТ Українського інституту з проектування та розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури «Діпрозв'язок»;
- Державного підприємства «Український науково-дослідний інститут зв'язку»;
- Державного підприємства Радіопередавального центру;
- Державного підприємства «Український науково-дослідний інститут радіо і телебачення»;
- Державного підприємства «Державний інститут по розвідуванню і проектуванню об'єктів зв'язку «Укрзв'язокпроект»;
- Державного підприємства «Державний центр інформаційної безпеки»;
- Державного госпрозрахункового підприємства «Укрінформзв'язок»;
- Казенного підприємства «Укрспецзв'язок», тощо[238].

Органом регулювання в телекомунікаційній сфері постає Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (далі – НКРЗІ), що створюється згідно з законодавством України та діє відповідно до Положення Президента України [304].

До повноважень НКРЗІ у вищезазначеній сфері відноситься здійснення повноважень органу ліцензування, дозвільного, регуляторного та державно-наглядового органу (контролювання).

Задля реалізації нагляду за телекомунікаційним ринком до апарату НКРЗІ зараховуються різноманітні департаменти (наприклад, ліцензування, нагляду

держави, аналізування економічного характеру, правового забезпечення тощо), відділи (документального забезпечення й архіву, міжнародних питань та європейської інтеграції), управління (фінансового забезпечення, персоналу), тощо [221].

Суб'єктом протидії правовим порушенням у телекомунікаційній сфері постає ще одна юридична особа, а саме Державне госпрозрахункове підприємство «Український державний центр радіочастот» (далі –УДЦР), що створилося згідно з положеннями закону України «Про радіочастотний ресурс України» [313]. УДЦР реалізує свою діяльність, базуючись на статуті, котрий затверджується рішенням НКРЗІ (наразі це Рішення від 05.09.2017 № 460).

Задачами УДЦР постає реалізація заходів стосовно гарантування сумісності засобів радіоелектронної природи електромагнітного характеру, пристроїв випромінювального різновиду; реалізація заходів стосовно знаходження й усунення дії радіоперешкодних джерел. Під час здійснення нагляду державного типу особи владного повноваження Генерального штабу Збройних Сил України можуть здійснювати наступні дії:

- 1) мати доступ на територію та до приміщень загальних й спеціальних користувачів українського ресурсу радіочастотного характеру згідно встановленого законодавством порядку заради перевірки застосування розташованих в їх межах засобів радіоелектронного типу, а також якщо визначені засоби й пристрої високочастотного різновиду, котрі перебувають в таких приміщеннях, утворюють радіоперешкоди;

- 2) перевірка додержання законодавчих вимог стосовно використання радіочастотного ресурсу України фізичними й юридичними особами, отримання від них потрібних пояснень, матеріалів й інформації;

- 3) надання в рамках власних повноважень обов'язкових задля здійснення розпоряджень (приписів) щодо усунення правопорушень та недоліків стосовно використання українського радіочастотного ресурсу;

- 4) складення у встановленій процедурі протоколів щодо вчинення порушення адміністративного законодавства стосовно використання

радіочастотного ресурсу України.

Тож засобами адміністративно-правового характеру в даній ситуації постають:

- безперешкодність доступу на територію та до приміщень користувачів ресурсу радіочастотного характеру загального й спеціального типу;
- різноплановість перевірок;
- процедура складання протоколів адміністративного типу;
- запит усунення правопорушень законодавства у сфері телекомунікацій, здійснення приписів актів нормативно-правового характеру, виданих НКРЗІ;
- використання штрафних санкцій;
- накладення стягнень адміністративного типу [173, с. 191-192].

Проаналізувавши положення Закону України «Про телекомунікації», можна казати про те, які є угруповання юридичних осіб публічного та приватного права в межах телекомунікаційної сфери:

1. Особи, котрими здійснюється дій з державного управління, врегулювання й контролювання (нагляду) в межах телекомунікаційної галузі(розділ II, III вищенаведеного закону).

До даної групи можна віднести органи державного управління в сфері телекомунікацій:

- Верховну Раду України (здійснення стратегічного управління в телекомунікаційній сфері – реалізація ухвалення політики держави й законодавчого гарантування управління та регулювання державної природи в телекомунікаційній галузі);
- КМУ;
- центральний виконавчий орган в зв'язковій галузі, зокрема: Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, решту виконавчих органів згідно законодавства.

Регулюючий та наглядовий орган державного характеру в

телекомунікаційній сфері згідно з положеннями статті 17 ЗУ «Про телекомунікації» можна визначити Національну комісію, котра здійснює регулювання державного типу у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ).

Варто відмітити, що певні повноваження щодо регулювання та контролювання державного характеру в межах телекомунікаційної сфери можуть бути покладені на інших суб'єктів, зокрема на тих, які не мають статусу органу влади, наприклад, таке державне підприємство як Український державний центр радіочастот[226].

2. Господарюючі суб'єкти, котрими здійснюється господарська діяльність у сфері телекомунікацій.

Законодавством не визначено, хто безпосередньо постає господарюючим суб'єктом у сфері телекомунікацій, проте телекомунікаційне законодавство має поняття суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного ринку, до числа яких прийнято відносити: телекомунікаційних операторів та провайдерів, споживачів послуг телекомунікацій (що однак не завжди можна визначити господарюючим суб'єктом), виробників й постачальників телекомунікаційних засобів технічного характеру. Окремо виділено такого господарюючого суб'єкта, як власника (володільця) каналізації електрозв'язку кабельного типу, що також постає суб'єктом господарських правовідносин в телекомунікаційній сфері.

3. Споживачі в якості учасників правових відносин в телекомунікаційній сфері.

Виділення категорії споживачів в ролі самостійного кола суб'єктів наведених відносин має місце, перш за все через те, що законом України «Про телекомунікації» визначено споживача як юридичну (або фізичну) особу, яка має потребу в замовленні чи отриманні послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру задля своїх потреб. Виходячи із законодавчого визначення термін «споживач послуг в телекомунікаційній сфері» можна розуміти через категорію значного кола господарюючих суб'єктів, що постають юридичними особами.

4. Решта учасників правовідносин у телекомунікаційній сфері, статус господарсько-правового типу котрих чинне законодавство не визначило.

До четвертого угруповання суб'єктів правовідносин в телекомунікаційній сфері запропоновано включити громадські організації, зокрема і організації господарського характеру, що котрі сприяють:

- а) господарюючим суб'єктам в межах телекомунікаційної сфери у реалізації їх діяльності;
- б) державно-владним органам – в реалізації діяльності з управління й регулювання;
- в) споживачам – у рамках отримання якісних послуг в телекомунікаційній сфері.

Прикладом даних громадських організацій можна визнати:

- Телекомунікаційну палату (ТелПУ) – поєднання юридичних осіб, яке сформоване заради розвитку української телекомунікаційної сфери, послуг програмного типу, а також представництва й захищення загальних інтересів власних членів [229];
- Українську асоціацію операторів зв'язку «Телас» [230];
- Інтернет Асоціацію України «ІнАУ» [227].

Задачею державних органів стосовно управління в межах телекомунікаційної сфери постає перш за все формування підстав й сутності певної частини політики держави щодо розвитку даної економічної галузі й законодавче забезпечення реалізації діяльності господарського характеру в сфері телекомунікацій.

Інша мета й завдання характерні владним органам, що реалізують здійснення державного регулювання в сфері телекомунікацій.

Аналізування чинного законодавства дає можливість казати, що головними засобами державного впливу на суб'єктів господарювання регулюючого типу в межах телекомунікаційної галузі постає процедура з патентування, ліцензування, стандартизації, сертифікації.

Використовувати можна також інші засоби впливу регулюючого

характеру за відповідних обставин. Такими засобами можна визнати цінове та тарифне регулювання на послуги в сфері телекомунікацій.

Наступне, друге й найбільше угруповання суб'єктів правовідносин в телекомунікаційній сфері складається з господарюючих учасників, котрими здійснюється господарська діяльність в телекомунікаційній сфері.

Юридичний статус телекомунікаційних операторів й провайдерів визначено ЗУ «Про телекомунікації» [322], Постановою КМУ «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг» [287], Основними вимогами до договору про надання телекомунікаційних послуг [271].

Проаналізувавши поняття термінів «оператор» та «провайдер» у телекомунікаційній галузі, котрі вміщено у статті 1 ЗУ «Про телекомунікації», можна зрозуміти відмінність в юридичному становищі телекомунікаційних операторів та провайдерів. Правовим статусом останніх передбачено деякі обмеження в порівнянні з першими.

Так, лише оператор може:

1) отримати ліцензію згідно з положеннями ЗУ «Про телекомунікації»;

2) отримати номерний ресурс;

3) присвоювати телефонні номери споживачам в рамках виділеного оператору ресурсу номерного типу й задіти персональні номери згідно з процесом, що встановлено НКРЗІ;

4) з'єднувати телекомунікаційні мережі, котрі перебувають в користуванні або власності адміністративно-телекомунікаційного оператора, з мережами телекомунікацій, які перебувають в користуванні чи власності інших операторів, згідно із положеннями законодавства.

Підключення засобів технічного характеру до мережі оператора адміністративно-телекомунікаційного характеру згідно із законодавством можна визнати додатковим правом адміністративно-телекомунікаційного провайдера.

Характерною рисою реалізації провайдерської діяльності можна визнати здійснення діяльності провайдером на основі договору з телекомунікаційним оператором – громадянином України й копій ліцензії даного оператора на певний різновид діяльності в ситуаціях, що передбачені законом.

Обов'язками телекомунікаційних операторів та провайдерів є передбачені частиною 1 ст. 39 ЗУ «Про телекомунікації» зобов'язання.

Телекомунікаційним провайдерам згідно з частиною 2 ст. 39 вищезазначеного закону характерні ті ж обов'язки, що і телекомунікаційним операторам, за винятком певних зобов'язань.

Одним із зобов'язань телекомунікаційних операторів постає здійснення діяльності в межах телекомунікаційної сфери згідно з положеннями законодавства у разі включення до реєстру телекомунікаційних операторів та провайдерів, а в чітко зазначених законодавством ситуаціях так само при наявності певних ліцензій й інших дозвільних документів. Процедура реєстрації телекомунікаційних операторів передбачена Законом України «Про телекомунікації» й Порядком ведення реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій, що затверджено Рішенням НКРЗІ [279].

Окрім вищеназваних актів законодавства, котрими встановлюються права й зобов'язання телекомунікаційних операторів та провайдерів, варто також звернути увагу на:

- Постанову КМУ Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг [287];
- Рішення НКРЗ Про порядок надання послуги національного роумінгу [284];
- Рішення НКРЗ – Положення про якість телекомунікаційних послуг [278];
- Рішення НКРЗ Про затвердження Правил взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування [286].

Проаналізувавши співвідношення легітимного поняття вищезазначених термінів, можна зробити висновок, що термін «провайдер» постає вужчим аніж

термін «оператор», а обсяг прав різниться операторською можливістю технічного обслуговування й експлуатації мереж телекомунікацій, на відміну від провайдера.

Наступним різновидом суб'єктів – юридичних осіб телекомунікаційних правовідносин – є виробники й постачальники телекомунікаційних засобів технічного характеру.

Юридичний статус виробника й постачальника телекомунікаційних засобів технічного характеру в ролі суб'єкта правових відносин господарського характеру в телекомунікаційній сфері українським законодавством окремо не визначено.

Згідно з положеннями статті 1 закону «Про телекомунікації» виробник й постачальник телекомунікаційних засобів технічного характеру є суб'єктом адміністративно-телекомунікаційного ринку. Діяльність господарського типу виробників й постачальників обладнання адміністративно-телекомунікаційного характеру, крім певних статей ЗУ «Про телекомунікації», так само в тій чи іншій мірі врегульовано іншими законодавчими актами, наприклад:

- Закон України «Про радіочастотний ресурс України» [313];
- Рішенням НКРЗІ «Про затвердження Порядку здійснення державного нагляду за ринком телекомунікацій» [283].

Наступне угруповання суб'єктів правовідносин в сфері телекомунікацій складається із споживачів. Юридичний статус споживачів у ролі суб'єктів правовідносин в телекомунікаційній сфері зазначено главою VI ЗУ «Про телекомунікації». Статтею 32 даного Закону визначено споживацькі права, а положеннями статті 33 – їхні зобов'язання.

Суб'єктами правовідносин в сфері телекомунікацій також є громадські організації, ціллю котрих постає сприяння суб'єктам таких правовідносин у їхній діяльності.

Крім вищенаведених Асоціацій ТелПУ, «Телас», ІнАУ, варто звернути увагу на те, що згідно з Положенням щодо НКРЗІ, її постійним дорадчим

органом постає Громадська рада з питань телекомунікацій [304].

Громадської рада, згідно з розділом 2 Положення про Громадську раду з питань телекомунікацій НКРЗІ [255] має :

- обговорювати питання щодо регулювання державного характеру в телекомунікаційній сфері, вироблення певних рекомендацій й пропозицій;
- створювати умови задля здійснення особами права на участь в державному управлінні, що визначено Конституцією;
- здійснювати громадське контролювання за діяльністю НКРЗІ в телекомунікаційній сфері;
- сприяти врахуванню НКРЗІ громадської думки в момент реалізації регулювання державного характеру в телекомунікаційній сфері.

Так, вищевказані й решта громадських організацій досить доречно здійснюють доповнення переліку суб'єктів правовідносин в телекомунікаційній сфері, головними поміж котрих є перш з все споживачі послуг телекомунікацій, а по-друге, господарюючі суб'єкти, котрими дані послуги надаються, зокрема телекомунікаційні оператори та провайдери [347, с. 172].

Підводячи підсумки слід зауважити на тому, що розподілення юридичних осіб на осіб права приватної та публічної природи викликане тим, що країна й територіальні громади почали утворювати не лише юридичних осіб, що здійснюють функції публічного типу, однак і юридичних осіб підприємницького характеру. У рамках адміністративно-телекомунікаційного права можна звернути увагу на наступних юридичних осіб:

- Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;
- Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації;
- Державне госпрозрахункове підприємство «Український державний центр радіочастот».

Усі вищезазначені юридичні особиможна визнати органами регулювання телекомунікаційної сфери в Україні.

Висновки до розділу 3

1. З'ясовано, що систему суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права складають:

1) споживачі телекомунікаційних послуг, до яких віднесено фізичних та юридичних осіб, що користуються послугами рухомого (мобільного) та стаціонарного зв'язку на підставі укладеного телекомунікаційного договору;

2) надавачі телекомунікаційних послуг, до яких належать оператори та провайдери телекомунікаційного зв'язку, а також суб'єкти забезпечення технічного обслуговування дотримання якості відповідних послуг, а також інші невідані суб'єкти, сутність діяльності яких зводиться до створення інформаційного продукту, зміст якого має відповідати вимогам встановлених чинним законодавством України;

3) регулятори адміністративно-телекомунікаційних відносин, до яких віднесено Президента України та його офіс, Кабінет Міністрів, Антимонопольний комітет України, Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Державне агентство з питань електронного урядування, Державне підприємство «Український державний центр радіочастот» та ін.

2. Визначено, що юридичні особи приватного права утворюються за ініціативи фізичних та юридичних осіб на договірних підставах (наприклад, шляхом укладення установчого договору) з метою задоволення індивідуальних та корпоративних інтересів. Визначено, що здійснення координаційної та регуляторної діяльності у сфері телекомунікації належить до компетенції таких юридичних осіб публічного права, як Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України та Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. З'ясовано, що до компетенції Державного госпрозрахункового підприємства «Український державний центр радіочастот» як юридичної особи публічного права належить реалізація

попереджувальної функції із запобігання порушень законодавства у сфері телекомунікації.

Окремі теоретико-методологічні й практичні проблеми розділу висвітлено в авторських наукових працях[441; 451; 453; 454].

РОЗДІЛ 4

ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

4.1. Поняття та класифікація дозвільних процедур у сфері телекомунікацій

Дозвільною системою постає один з найістотніших правових інститутів. Чинним адміністративним законодавством легітимне визначення дозвільного органу, адміністративного дозволу, адміністративної дозвільної системи, адміністративної дозвільної діяльності, дозвільного адміністративно-правового режиму, адміністративно-дозвільних процедур тощо не надано. Тож треба звертатися до наукових праць, аби розібратися в питанні стосовно дозвільної системи, безпосередньо дозволів та дозвільних процедур.

Як зазначалося вище, єдиного визначення терміну «дозвільна система» в Україні не існує. Законодавством закріплене визначення дозвільної системи в рамках сфери діяльності господарського характеру у якості сукупності врегульованих законодавством відносин, що зароджуються між дозвільними органами, адміністраторами й господарюючими суб'єктами через видачу дозвільних документів (абз. 2 ст. 1 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [257]). Постанова КМУ «Про затвердження Положення про дозвільну систему» [277] визначила поняття «дозвільна система» як особливу процедуру виготовлення, придбання, збереження, транспортування, обліку та застосування специфічних предметів, матеріалів й речовин, а також відкриття та діяльність певних підприємств, майстерень та лабораторій заради здійснення охорони державних інтересів й громадської безпеки.

Юридичною літературою до 90-х років ХХ століття дозвільною системою визначався комплекс правил, котрими здійснюється регламентування

процедури виготовлення, придбання, використання, збуту, перевезення певних предметів та речовин, відкриття й діяльність окремих підприємств. Дозвільна система проходить інтенсивний розвиток в телекомунікаційній галузі через перехід до регулювання ринкового типу.

Історія розвитку дозвільної системи свідчить про те, що обсяг, різновиди й форми, характер дозволів видозмінювався залежно від характерних рис відносин суспільства й інших факторів.

Вчені теорії адміністративного права неодноразово намагалися сформулювати єдину доктрину дозвільних процедур в рамках тої чи іншої галузі. Було досліджено характерні риси системи дозвільно-ліцензійного характеру в різноманітних сферах, розглядалися категорії системи дозвільного типу, її характерні риси та ознаки.

О. Харитоновим, визначаючи зміст дозвільної системи, було вказано, що вона постає дієвим правовим інструментом регулювання держави, що використовуються органами публічної влади заради гарантування стабільності, добробуту та державної безпеки й окремого громадянина, що досягаються шляхом системного вирішення питань економічного, соціального, адміністративного, політичного та правового характеру [406].

Д. Денисюком було розглянуто систему ліцензійно-дозвільного характеру щодо функціонування поліції (ОВС) як різновид діяльності, що виконують певні органи в рамках закріпленого в адміністративних правових положеннях порядку придбання, транспортування, зберігання, застосування й збуту суворовизначених предметів та речовин, а також відкриття й функціонування певних підприємств і організацій із метою забезпечення особистої громадської безпеки й охорони порядку громадськості [97].

Дозвільна система розуміється М. Ковалівим, Ю. Назаровим, С. Середою комплексом особливих юридичних засобів, котрими забезпечується регулювання правовідносин в різноманітних галузях, котрими вимагається досягнення специфічних станів держави (громадського порядку, безпеки, тощо) [17, с. 199].

Ю. Сагайдаком дозвільна система розуміється з одного боку врегульованими правовими положеннями комплексом відносин суспільства поміж суб'єктами, що наділені повноваженнями публічно-владного типу, а з іншого – юридичними й фізичними особами щодо надання дозволів на реалізацію діяльності й контролювання дотримання правил заради забезпечення особистої, суспільної та державної безпеки [343].

Проте всі вищеперераховані погляди щодо визначення дозвільної системи сформовано на базі аналізування її функціонування в рамках тієї або іншої правової галузі. Г. Лиском пропонується загальна доктрина, в рамках котрої дозвільну систему можна розглядати у вигляді інституту адміністративного права [176, с. 155].

Дозвільна система в адміністративному праві є різновидом відносин державно-управлінського характеру, сутністю котрих постає санкціонування, визнання офіційного типу щодо допуску суб'єктів до сфери діяльності, де необхідне професійне здійснення різних вимог кваліфікаційного й адміністративного типу стосовно уникнення наслідків негативної природи.

Дозвільною системою постає форма попереднього контролювання щодо законності придбання особливої правоздатності, юридичного статусу суб'єкта системи дозвільного типу, поточного спостереження за здійсненням вимог, котрі передбачені для дозволеної діяльності, й наступного за законністю зупинення діяльності, що була дозволена.

Дозвільна система повинна бути розглянута у вигляді системи, котра проходить процес формування на базі правових відносин суб'єктів стосовно легалізації реалізації того або іншого різновиду діяльності. Дозвільною системою постають відносини декількох суб'єктів, котрим притаманна наявність різного публічно-правового статусу щодо врегулювання й контролювання в момент реалізації діяльності в рамках тієї або іншої сфери.

Розглядати дозвільну систему в ролі діяльності органів публічної влади не можна визнати повноцінним, адже таким розглядом дозвільна система зводиться до виконання лише однієї функції контролювання. Дозвільною

системою постає сукупність правових відносин, якою охоплюється не тільки контрольна, однак і функція правового надання, припинення правових порушень тощо.

Аналізування зазначених думок щодо природи дозвільної системи дозволяє сформулювати поняття дозвільної системи, під котрим розуміють комплексдіяльності суб'єктів публічної влади щодо надання суб'єктам, котрі не наділено публічною владою, дозволу пролонгованої дії на реалізацію відповідної діяльності, яка вимагає особливого юридичного дозволу, контролювання за додержанням наведеними суб'єктами особливого законодавства, припинення правових порушень, позбавлення правових суб'єктів реалізації певної діяльності.

У свою чергу Я. Г. Вороніним було виокремлено наступні елементи дозвільної системи:

1. дозвільна діяльність – специфічна процедура дій чи поведінки громадян, юридичних осіб, органів держави та їхніх уповноважених посадою осіб у сфері дозвільної системи, що спрямована на реалізацію заявниками власних суб'єктивних прав;
2. мета дозвільної системи;
3. об'єкт та предмет;
4. суб'єкти;
5. нормативно-правові акти, на яких базується дозвільна система;
6. реалізація контролювання дотримання встановлених правил дозвільної системи уповноваженими суб'єктами;
7. притягнення осіб, якими порушуються правила дозвільної системи, до встановленої законом відповідальності [76, с. 81].

З вищенаведеного розуміємо, що головною складовою в термінологічному й в плані правового використання постає дозвіл.

Дозвіл розглядається як інтегруюча основа в регламентації відповідних різновидів діяльності. Безпосередньо адміністративним дозволом визначається сутність та зміст юридичного режиму реалізації відповідної діяльності.

Визначена мета певних режимів має бути визначена нормативно, у той же час важливо, аби порядок дозвільного типу не повторював решту регулюючих процедур діяльності суб'єктів. Дозволи необхідні лише у випадку державного встановлення особливих адміністративних правових режимів реалізації певної діяльності чи застосування відповідних об'єктів. Сутність дозволу у наданні особі не права реалізувати дії, що заборонено, а у забезпеченні здійснення діяльності кваліфікованої й безпечної природи. Глумачним словником української мови визначено дозвіл у вигляді надання права на реалізацію чогонебудь, тобто документ, котрим посвідчується дане право [395].

З юридичного боку дозволу притаманні усі характерні риси адміністративного акту. Ним постає індивідуальний правовий акт уповноваженого виконавчого органу щодо визнання чи державного підтвердження виникнення, переходу, обмеження чи припинення прав на об'єкти системи дозвільного характеру чи на реалізацію певної діяльності. Дозволом є специфічний правовий акт державного визнання й закріплення прав на реалізацію діяльності, застосування об'єктів, котрі мають перебувати під державним наглядом.

Вперше дозвіл в ролі самостійного способу правового регулювання було виокремлено Х. П. Ярмакі, котрий зазначив, що дозвіл за ступенем юридичного впливу перебуває поміж правом та заборобою, проте, на відміну від заборони, не перешкоджає зайняттю діяльністю підприємницького чи іншого характеру [472, с. 200]. Сутність дозволу полягає не в наданні права фізичній чи юридичній особі реалізувати дії, що мають заборонений характер, а в забезпеченні кваліфікованого, здійснення відповідної діяльності, що було технічно та технологічно обґрунтовано.

Дозволи можуть бути самостійними елементами механізму юридичного регулювання. У той же час дозволи в якості адміністративно-правових актів не доцільно зводити до актів наглядового типу. Ними є самостійні адміністративно-правові акти, що наділяють правових суб'єктів відповідними повноваженнями.

Дозвіл у ролі адміністративно-правового акту, реалізуючи надання правовому суб'єкту повноважень на здійснення того або іншого різновиду діяльності, стає шляхом контролювання й моніторингу якості та кількості суб'єктів в певній сфері життя суспільства, дає змогу використовувати ті чи інші адміністративні способи примусу в разі порушень законодавства, зупиняти дії протиправного характеру суб'єктів.

Дозвіл у вигляді способу юридичного регулювання має галузеве забарвлення. Суб'єктивні права виникають не з огляду на закон, адресований невизначеному колу осіб, а внаслідок видання правового акту, адресованого конкретному суб'єкту. Дозвільний спосіб юридичного регулювання може бути використаний лише за умови утворення спеціальних організаційних структур, що наділені владними повноваженнями, тобто він поєднує нормативне та індивідуальне юридичне регулювання.

Із формального погляду дозволи необхідні лише у випадку державного встановлення спеціальних режимів адміністративно-правового характеру реалізації відповідної діяльності. Проте неправильним є твердження, що суттю даних режимів постає відносна заборона.

Окремі дозвільні режими здійснення відповідної діяльності отримали правове оформлення, однак існують десятиліттями. Сучасна правова теорія, досліджуючи дозвіл як категорію адміністративного типу, має різноманітні підходи до розуміння його суті.

У той же час дозволом в адміністративному праві є, з однієї сторони, реалізація системи заходів щодо надання суб'єктам господарювання дозволу на певний вид підприємницької діяльності; з іншого – дозвіл спрямовано на реалізацію уповноваженими органами наглядової діяльності за дотриманням встановлених чинним законодавством вимог суб'єктами діяльності економічного характеру.

Дефініція терміну «дозвільні процедури» впливає із ширшого терміну «юридичних процедур», визначення якого ґрунтується на етимології поняття «процедура».

Переходячи до поняття «процедура», необхідно зазначити, що чинні нормативно-правові акти, що мають відношення до надання адміністративних послуг, не тлумачать його. У більшій частині словників [61; 218, с. 558] дефініція «процедура» прийнято розглядати у вигляді офіційного порядку дій, здійснення, обговорення, оформлення чогось; операційна послідовність [403, с. 174].

А. В. Басовим надано наступну дефініцію терміну «юридична процедура» – офіційно встановлений порядок виконання відповідної діяльності [37, с. 3]. Н. В. Галіциною було зазначено, що з правового боку процедурою постає регламентована правовою нормою процедура дій чи регулювання окремих відносин суспільства в рамках сфери правового застосування [78, с. 166].

В. П. Тимощук відмітив те, що адміністративною процедурою можна визнати законодавчо встановлений порядок розгляду й вирішення органами адміністративного типу адміністративних справ індивідуального характеру [391, с. 147].

Н. В. Галіциною дане поняття було визначено трохи глибше. Вона вважає, що адміністративною процедурою є законодавчо встановлені порядок, правила та умови здійснення дій процесуального характеру стосовно розгляду, розв'язання і вирішення визначеної справи адміністративного характеру в рамках сфери публічного управління» [78, с. 167]. Даного підходу додержуються й інші вчені. Проте, як вважає Л. Л. Попов, адміністративною процедурою постає процедура реалізації різноманітних різновидів управлінської діяльності позитивного типу, а також процедури, що пов'язані із процесом організації роботи апарату виконавчих органів [14, с. 222]. Іншими вченими було визначено, що адміністративною процедурою є нормативно-правовим закріпленням відповідних різновидів діяльності, котре втілюється в життя в рамках правових відносин адміністративного типу й виражається в певній, законодавчо встановленій юридичній формі.

Одним з різновидів адміністративної процедури постають процедури стосовно надання адміністративних послуг. Під останніми варто розуміти

закріплені в технологічній картці процедурні дії суб'єкта надання адміністративної послуги, які здійснюються в певному порядку, у певній послідовності та спрямовані на досягнення певного результату [403, с. 175]. Сутність картки технологічного типу – в інформуванні щодо порядку надання адміністративної послуги певним суб'єктом надання даної послуги. Закон України «Про адміністративні послуги» чітко встановлює суб'єкта звернення й суб'єкта надання адміністративних послуг. Питання процедури стосуються безпосередньо суб'єкта надання адміністративної послуги.

Використання категорії «адміністративна процедура» стосовно позначення функціонування органів публічної адміністрації постає доволі новою категорією задля вітчизняної науки адміністративного права. Однак коректність застосування безпосередньо категорії «адміністративна процедура» зумовлена таким: перш за все, визначення поняття «процедура». Згідно з тлумачним словником української мови, процедурою постає офіційно встановлена послідовність дій задля реалізації чи здійснення чого-небудь [396, с. 204]. Юридичною енциклопедією тлумачиться процедура в якості врегульованого законом, іншим нормативно-правовим актом порядок, котрий складається із дій послідовного типу й спрямовано на досягнення юридичного результату [462, с. 185]. Таким чином, на відміну від процесу, одним із тлумачень котрого постає порядок розгляду судовими органами кримінальних та інших справ [396, с. 204], значення терміну «процедура» етимологічно не містить так званого «судового» навантаження. Окрім вищенаведеного, зазначити потрібно те, що вжиття поняття «процедура» відповідає практиці зарубіжного характеру щодо позначення діяльності органів публічної адміністрації. Свідченням даного постає короткий огляд головних актів, котрими регулюється діяльність органів публічної адміністрації, наприклад у США – Акт щодо адміністративної процедури (Administrative Procedure Act), Естонії – Закон про адміністративну процедуру (Haldusmenetluse seadus), Німеччині – Закон про адміністративну процедуру

(Verwaltungsverfahrensgesetz) [176, с. 153].

Важливо відмітити позицію Р. С. Мельника, що виділив такі ознаки адміністративної процедури:

– у межах адміністративної процедури знаходить вираз правова діяльність, що регламентована нормами адміністративно-процедурного характеру;

– у свою чергу, адміністративно-процедурні норми постають засобами реалізації матеріальних норм адміністративного права та норм інших галузей права, яким не притаманна наявність «власних» процесуальних норм;

– обов'язковим суб'єктом будь-якої адміністративної процедури є суб'єкт публічного управління;

– юридична діяльність, що реалізується у межах адміністративної процедури, має характер зовнішнього типу, іншими словами націлюється на фізичних або юридичних осіб, організаційно не підпорядкованих суб'єкту публічного управління;

– наслідком даної діяльності може бути прийняття обов'язкового до виконання нормативно-правового чи індивідуального акту управління або вчинення дій, котрі безпосередньо не мають відношення до юридичного статусу фізичних чи юридичних осіб [199].

Адміністративна процедура може бути визначена як нормативно встановлений порядок послідовно здійснюваних процедурних дій суб'єктів відповідних адміністративно-правових відносин і прийняття актів щодо реалізації їх прав та обов'язків.

Процедури дозвільної діяльності, порівняно із загальним поняттям адміністративних процедур, зумовлюються предметом регулювання та його особливостями. Тож під дозвільними процедурами будемо розуміти групу однорідних адміністративно-процедурних норм і породжені ними послідовно вчинювані уповноваженими органами (їхніми уповноваженими посадою особами) процедурні дії щодорозгляду адміністративної справи індивідуального типу за заявою фізичної чи юридичної особи та прийняття індивідуального

адміністративного акту в якості документа дозвільного характеру чи рішення про відмову у його видачі та його виконання [76, с. 82].

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [257] дозвільною системою у сфері господарської діяльності постає комплекс врегульованих законом відносин, що виникають поміж дозвільним органом, адміністратором й суб'єктом господарювання через видачу дозвільних документів, переоформлення, анулювання документів дозвільної природи.

Згідно з ч. 1 ст. 41 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» порядок здійснення процедури дозвільного характеру, переоформлення й анулювання дозвільних документів центральними виконавчими органами, їхніми територіальними органами встановлюються КМУ за поданням окремого дозвільного органу, що було погоджено з уповноваженим органом.

Відповідно до абз. 4 ч. 1 ст. 41 вищезазначеного закону строк видачі дозвільних документів становить до десяти робочих днів, коли інше не встановлюється законом. Дозвільні документи видаються на безоплатній основі, на необмежений строк, у випадку, коли інакше не встановлюється законодавством.

Дозволи у вигляді способів правового регулювання у сфері телекомунікацій постають сполучними ланками, котрими забезпечується взаємодія й інтеграція усіх рівнів та елементів системи правового регулювання. Системи правового регулювання у сфері телекомунікацій мають адміністративно-організаційні, адміністративно-правові й інформаційно-комунікаційні складові. Особливість адміністративно-правової складової механізму правового регулювання полягає в тому, що використовуються дозволи на підставі відповідних адміністративно-правових режимів. Упровадження дозволів як способу правового регулювання у сфері телекомунікацій забезпечує цілісність інформаційної сфери, що розвивається згідно з певними закономірностями. Якщо ігнорувати закономірності розвитку

інформаційної сфери, зменшується ефективність упровадження інформаційних систем у всі сфери життєдіяльності суспільства [56, с. 79-80].

Аби надавати відповідні послуги, а також в разі необхідності застосування радіочастотного спектра, господарюючі суб'єкти (юридичні й фізичні особи) повинні звернутися до відповідних державних органів заради отримання дозволів. У той же час потрібно надати до відповідних інстанцій на розгляд низку документів, які передбачені чинним законодавством, котрі вміщують відповідну інформацію, що підтверджує здатність і можливість виконувати роботи та надавати послуги. Відповідно до норм законодавства України, аби отримати різні дозволи суб'єкти мають надавати заяви, форми котрих було спеціально розроблено й затверджено уповноваженими посадовими особами державних органів.

Що стосується безпосередньо сфери телекомунікацій, то дозволом постає дозвільний акт, що надає право здійснювати певну діяльність, перебуваючи в якості своєрідного «фільтру» правових суб'єктів в телекомунікаційній галузі. Беручи до уваги правову природу, дозволом визначається суть та зміст правового режиму реалізації визначеної діяльності, якою охоплюються: специфіка територій, об'єктів, предметів; особливий статус суб'єкта; особливі вимоги та умови здійснення діяльності чи використання об'єкта; постійне контролювання (нагляд) за здійсненням вимог режимів [56, с. 76].

Дозвільна система в телекомунікаційній галузі, котра має адміністративно-правовий характер, націлена на врегулювання правовідносин, котрі зароджуються через реалізацію інформаційних прав та свобод, регулює рамки дозволеного та недозволеного в галузі діяльності господарського та підприємницького характеру й захист українських інтересів зовнішньоекономічної природи.

Дозвільною системою у сфері телекомунікацій, відповідно до чинного законодавства України, охоплюється: видача дозволів на судові радіостанції; видача дозволів на будівництво, реконструкцію, проведення робіт стосовно

ліній телекомунікацій сухопутного типу під час перетину кордону України й на території прикордонного характеру; присвоєння радіочастот чи каналів радіочастотного типу задля засобів радіоелектронної природи цивільного призначення; реєстрація засобів радіоелектронної природи задля утворення фемтосот у мережах сухопутних рухомих радіотелекомунікацій стандарту ІМТ-2000/UMTS, 3G, 4G тощо; ліцензування; реєстрація; виділення радіочастотного спектра; розподіл та використання ресурсів нумерації; державна реєстрація права власності на об'єкти зв'язку космічного типу (супутники зв'язку, зокрема і подвійного призначення); реєстрація передачі певних прав на космічні об'єкти; виділення ліній телекомунікацій та їх реєстрацію.

Отже, як було зазначено, дозвільною процедурою є регламентована нормами адміністративно-процесуального типу діяльність органів публічної адміністрації, під час якої мають бути вирішені питання щодо гарантування втілення в життя прав юридичних й фізичних осіб на здійснення та реалізацію відповідних дій чи зайняття відповідними різновидами діяльності за допомогою видачі їм визначених дозволів.

Зважаючи на особливості правових відносин дозвільного характеру, різновиди дозвільних процедур можна класифікувати за наступними критеріями:

- 1) цілі;
- 2) суб'єкти, що реалізують видачу визначених дозволів;
- 3) предмет правових відносин.

Так, залежно від цілей, різновиди процедур дозвільного характеру розподіляються на процедури щодо:

- гарантування реалізації зацікавленими особами власних прав суб'єктивного характеру (наприклад, на зайняття відповідним різновидом діяльності);
- одержання дозволів (ліцензій) на здійснення відповідної діяльності суб'єктами діяльності господарського характеру.

Залежно від суб'єктів, що реалізують видачу визначених дозволів,

дозвільні процедури класифікують наступним чином:

- 1) ті, що реалізують органи Національної поліції;
- 2) ті, що реалізують інші органи держави (наприклад, Міністерство освіти України, Міністерство охорони здоров'я України, тощо, їх структурні підрозділи).

Залежновід предмета правових відносин, виокремимо наступні процедури дозвільно-ліцензійного характеру:

- щодо надання дозволу на придбання, носіння та зберігання зброї вогнепального типу;
- щодо надання дозволу на створення та застосування вибухових речовин та матеріалів;
- стосовно ліцензування в освітній сфері;
- щодо надання дозволу – ліцензії на створення та торгівлю тютюновими виробами, етиловим спиртом, алкогольними напоями тощо[25, с. 252].

Розглядаючи класифікацію адміністративних дозволів, необхідно виокремити множинність критеріїв їх розмежування. В. Мартиновським вирізняється спеціальний різновид дозволу – ліцензії. Водночас наголошується на розмежуванні понять «ліцензія» та «дозвіл» та проблемі їх вірного правозастосування [193, с. 115].

В. Ткаченком загально класифікуються дозволи адміністративного характеру, здійснюючи виокремлення дозволів й ліцензій [394, с. 10-11]. У рамках юридичної літератури вказуються наступні різновиди дозволів: ліцензії, дозволи, спеціальні дозволи, допуски, узгодження, пропуски, спеціальні пропуски, свідоцтва, огляди, експертизи, атестації, акредитації, дипломи, сертифікати, квотування, спеціальні права, паспорти, мандати.

Зважаючи на дослідження певних науковців, дозволи слід класифікувати за критеріями:

- терміну дії;
- галузевої спрямованості;

- ступеню обов'язковості;
- характеру та обсягу прав і обов'язків, що виникають у результаті отримання дозволу;
- суб'єкту та характером його компетенції;
- об'єкту [108].

Згідно із зазначеними критеріями, можливо розмежувати дозволи на: реєстрацію; ліцензування, що охоплює дозвіл, спеціальні дозволи; підтвердження статусу особи (акредитація, атестація); підтвердження статусу предмета, пристрою, послуги (паспорт, сертифікат).

Аналізування існуючих поглядів на класифікацію дозволів у адміністративному праві дає можливість ствердження того, що усім класифікаціям притаманна наявність схожої структури, з різницею один від одного тільки наявністю проміжних варіантів дозвільних актів. Ці класифікації є загальними для адміністративного права.

Відповідно до п. 34 Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності [310] до документів дозвільного характеру відноситься дозвіл на використання номерного ресурсу відповідно до Закону України «Про телекомунікації».

Щодо класифікації дозвільних процедур у сфері телекомунікацій, то варто відмітити її не розробленість, тому доцільно опрацювати класифікації дозволів безпосередньо щодо телекомунікаційної сфери, адже наведеній сфері притаманні специфічні характерні риси.

Норми законів України «Про телекомунікації», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» та «Про ліцензування видів господарської діяльності» дають розуміння того, що до відносин в телекомунікаційній галузі можна віднести відносини, котрі пов'язуються із:

- утворенням та експлуатацією телекомунікаційної інфраструктури (проектування, будівництво телекомунікаційних мереж має свою особливу специфіку, лише частково регулюються законодавством про будівництво);
- застосуванням телекомунікаційних ресурсів радіочастотного спектра

(нумерації, адресації, радіочастот), технологічних об'єктів телекомунікаційної інфраструктури;

- функціонуванням мережі Інтернет;
- наданням телекомунікаційних послуг на території України.

З огляду на положення законів, класифікація дозвільних процедур у сфері телекомунікацій повинна охоплювати: створення й експлуатацію всіх мереж телекомунікацій і споруд телекомунікацій; використання радіочастотного спектра; надання телекомунікаційних послуг. В основу класифікації покладено розподіл сфери телекомунікацій на певні підгрупи, залежно від галузі технологічної діяльності [56, с. 78].

Класифікація дозвільних процедур у сфері телекомунікацій за характером регульованих технологічних процесів охоплює:

- реєстрацію використання специфічного обладнання та радіочастот;
- надання дозволу на право здійснення спеціальних робіт.

У першу категорію дозвільних процедур входять: видача дозволу на судові радіостанції; присвоєння радіочастот чи радіочастотних каналів задля засобів цивільного призначення радіоелектронного типу тощо.

Друга категорія включає видачу дозволів на будівництво, реконструкцію, проведення вишукувальних робіт для проектування ліній телекомунікацій; виділення радіочастотного спектра; розподіл і використання ресурсів нумерації, тощо.

Класифікація дозвільних процедур у сфері телекомунікацій за характером суб'єктів:

- загальні, суб'єктами яких можуть бути будь-які фізичні й юридичні особи (наприклад, здійснення теле- і аудіо трансляції);
- спеціальні, суб'єктами яких може бути обмежений перелік осіб.

Класифікувати дозвільні процедури у телекомунікаційній сфері можна також за терміном дії:

- разові – на проведення будівельних і вишукувальних робіт, інші дії, що мають обмежений характер у часі;

- довгострокові, які надають право на здійснення діяльності в телекомунікаційній галузі на певний період, що можуть бути відкликані лише у випадку порушення правил здійснення діяльності.

Дозволи у сфері телекомунікацій можна класифікувати за критерієм територіальної дії на території :

- держави;
- окремої адміністративно-територіальної одиниці.

Розподіл дозвільних процедур за наведеними групами дає змогу систематизувати існуючі види адміністративних дозвільних процедур у сфері телекомунікацій, розподіливши їх відповідно до сутнісних характерних рис дозвільного акту [56, с. 79].

Дозволи як способи правового регулювання у телекомунікаційній сфері є сполучними ланками, що забезпечують взаємодію й інтеграцію всіх рівнів і елементів системи правового регулювання.

Упровадження дозволів як способу правового регулювання у телекомунікаційній сфері забезпечує цілісність інформаційної сфери, що вдосконалюється відповідно до певних закономірностей. У разі ігнорування закономірностей розвитку телекомунікаційної та інформаційної сфери, зменшується ефективність впровадження телекомунікаційних систем у всі сфери життєдіяльності суспільства.

4.2 Інструмент стандартизації та метрологічного забезпечення діяльності у сфері телекомунікацій

Розпочати дослідження питання про стандартизацію пропонується із вивчення поняття «стандартизація». Так, відповідно до чинного законодавства, зокрема п. 21 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про стандартизацію»[317] стандартизацією постає діяльність, яка полягає у встановленні норм задля використання загальної й неодноразової природи стосовно вже існуючих або

потенційних задач та націлена на отримання оптимального ступеня впорядкованості у рамках певної сфери.

Згідно з підручником «Метрологія, стандартизація, сертифікація та управління якістю в системах зв'язку» [203] становлення системи стандартизації національного типу почалось під час незалежної України з розробленням й затвердженням Концепції державних систем стандартизації, метрології та сертифікації, схваленої постановою КМУ від 25 травня 1992 р [307]. У Концепції було визначено задачі й напрями розвитку української стандартизації. Ця ж постанова затверджує програму головних робіт, що пов'язані з її втіленням в життя. Утворені засади стандартизації, базою котрих став Декрет «Про стандартизацію та сертифікацію» від 1993 року. Перш за все потрібно було розробити загальні засади організаційно-методичної природи щодо проведення основних робіт в стандартизаційній сфері. Це було втілено в рамках системи основоположних стандартів комплексу державної стандартизації, що охоплювала 5 стандартів (з ДСТУ 1.0-93 до ДСТУ 1.5-93) й декілька настанов (КНД). Стандарти засновувалися на положеннях Декрету «Про стандартизацію та сертифікацію», досвіді стандартизації СРСР й зважали на певні принципи та норми організацій стандартизації міжнародного типу.

Процедура реформування відносин економічного й соціального характеру в Україні, розвитку національної системи стандартизації й регулювання технічної природи, установлення нормативними актами пріоритетів стосовно щодо процесу інтеграції до ЄС та вступу до Світової організації торгівлі спричинили зародження новітнього законодавства в рамках сфери технічного регулювання (Закони «Про стандартизацію», «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності») та створення нових версій комплексу основоположних стандартів національної стандартизації, та зміни структури даного комплексу.

Відповідно Закону України «Про стандартизацію», зокрема ч. 1 ст. 8, суб'єктами стандартизації в Україні є:

- 1) центральний виконавчий орган, що реалізує формування політики

держави у сфері стандартизації;

2) центральний виконавчий орган, що забезпечує політику держави у сфері стандартизації;

3) національний орган стандартизації;

4) технічні комітети стандартизації;

5) підприємства, організації й установи, що здійснюють стандартизацію [317].

Органи і служби стандартизації – це організації, заклади, об'єднання та їх підрозділи, головною діяльністю котрих постає здійснення робіт чи реалізація певних функцій зі стандартизації.

Органи стандартизації – це визнані на відповідному рівні органи, головна функція яких міститься в керівництві роботами зі стандартизації [203].

Закон України «Про стандартизацію» утворює передумови наближення національної системи стандартизації до міжнародних та європейських норм та правил, а також здійснення Угоди щодо асоціації поміж Україною та ЄС, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, зокрема в частині здійснення потрібних реформ адміністративного й інституційного типу.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону України «Про стандартизацію», повноваження органу стандартизації національного типу реалізує державне підприємство, яке не підлягає приватизації, створене центральним виконавчим органом, що реалізує політику держави в галузі стандартизації [317]. Згідно з розпорядженням КМУ «Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації» [253] функції національного органу стандартизації виконує державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»). ДП «УкрНДНЦ» створене постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2003 року № 1337 [323].

У складі ДП «УкрНДНЦ» працюють: Інститут стандартизації, Управління

оцінки відповідності, Інститут підготовки фахівців Національного органу стандартизації та Національний фонд нормативних документів. ДП «УкрНДНЦ» має філії, що базуються у Львові та Харкові.

Відповідно до Закону «Про стандартизацію» до основних повноважень національного органу стандартизації відноситься:

- організування й координація діяльності щодо розробки, перевірки, перегляду, скасування та поновлення дії стандартів національного типу;
- прийняття, скасування та відновлення дії національних стандартів;
- підготування й затвердження програми робіт з національної стандартизації;
- координація діяльності технічних комітетів стандартизації;
- видання національних стандартів;
- формування та ведення національного фонду нормативних документів;
- гарантування функціонування та розвитку національної системи стандартизації; перевірка технічного типу проектів стандартів, гармонізація національних стандартів зі стандартами міжнародного й європейського характеру, координація діяльності національних технічних комітетів стандартизації, консультації щодо маркування продукції;
- сертифікація продукції, послуг та систем управління;
- оцінка відповідності продукції регламентам технічного характеру;
- підготовка та підвищення кваліфікації фахівців у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та систем управління, підготовка кадрів наукового типу вищої кваліфікації [113].

ДП «УкрНДНЦ» постає провідною організацією в Україні в сфері стандартизації, яку визнано на рівні національного, міжнародного й європейського типу. Підприємство представляє українські інтереси в рамках Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), Міжнародної електротехнічної комісії (IEC) та постає організацією-компаньйоном Європейського комітету стандартизації (CEN) та Європейського комітету стандартизації в галузі

електротехніки (CENELEC).

Національні нормативні документи, а також інформація про їх розроблення повинні бути доступні зацікавленим особам. Офіційне опублікування в установленому порядку національних нормативних документів здійснюється центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації. Національний інформаційний центр із стандартизації і сертифікації міжнародної інформаційної мережі ISONET [246] став складовою частиною Національного автоматизованого банку стандартів, в якому накопичуються нормативні документи із стандартизації і сертифікації, автоматизовані бази і банки даних чинних та проєктованих нормативних документів.

Відповідно до ч. 1 ст. 24 закону України «Про стандартизацію» національні стандарти, кодекси ustalеної практики, зміни до них та розроблені національним органом стандартизації каталоги видаються, відтворюються й розповсюджуються національним органом стандартизації. Згідно ч. 3 тієї ж статті задля інформаційного подання зацікавленим сторонам національний орган стандартизації створює й веде національний фонд нормативних документів, реалізує свою діяльність як Національний інформаційний центр міжнародної інформаційної мережі (ISONET), складає та веде каталог національних стандартів та кодексів ustalеної практики.

Що стосується стандартизації в телекомунікаційній сфері, то зауважимо регламентацію даного питання статтею 25 закону України «Про телекомунікації», якою визначено мету стандартизації в телекомунікаційній галузі, що передбачена зокрема у створенні єдиної системи державних та галузевих стандартів та інших нормативних документів, якими визначаються вимоги до мереж телекомунікацій, їхніх технічних засобів та якості телекомунікаційних послуг, а також гармонізація даних вимог із вимогами міжнародних правових документів.

Згідно з ч. 2 ст. 25 закону «Про телекомунікації» визначено, що вимоги державних і галузевих стандартів, інших нормативних документів щодо телекомунікаційних технічних засобів постають обов'язковими задля усіх

виробників та постачальників технічних засобів, організацій науково-дослідної, проектної й будівельної природи, а також для телекомунікаційних операторів та провайдерів. Вимоги до якості послуг постають обов'язковими для телекомунікаційних операторів та провайдерів, що надають телекомунікаційні послуги на території України.

Галузеві стандарти розробляються та затверджуються відповідно до законодавства України про стандартизацію з урахуванням стандартів та рекомендацій міжнародних організацій.

Переходячи до питання метрологічного забезпечення в телекомунікаційній галузі варто зазначити певний понятійний апарат, зокрема метрологічною діяльністю є діяльність, яку пов'язують із забезпеченням єдності вимірювань (п. 12 ч.1 ст.1 Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» [300]).

У відповідності до статті 4 закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» українська метрологічна система утворює потрібні засади задля гарантування єдності вимірювань у державі, головними задачами даної системи постає:

- 1) здійснення загальної політики технічного характеру в сфері метрології та діяльності метрологічного типу;
- 2) захист громадян та економіки національного типу від наслідків недостовірних результатів вимірювань;
- 3) здійснення досліджень фундаментального та прикладного характеру та розробок наукової природи у сфері метрології та метрологічної діяльності;
- 4) економія усіх різновидів ресурсів енергетичної та матеріальної природи;
- 5) забезпечення якості та конкурентоспроможності продукції вітчизняного характеру;
- 6) утворення нормативних, правових, організаційних та науково-технічних основ забезпечення єдності вимірювань у державі.

Рішення найістотніших науково-технічних задач, зокрема, завдання

забезпечення якості послуг в галузі зв'язку, у значній мірі, має залежність від досягнення єдності і достовірності вимірювань в системах зв'язку. Єдність вимірювань є таким станом вимірювань, що можна охарактеризувати тим, що їх результати виражаються в узаконених одиницях, розмір котрих у встановлених рамках дорівнює розмірам одиниць, котрі відтворено первинними еталонами, а похибки результатів вимірювань відомі і з можливою імовірністю не виходять за установлені рамки.

Для того, аби належно виконати відповідні завдання було прийнято певний перелік правил, які повністю регулюють процес щодо підготовки, вчинення та обробки результатів вимірювань, а також створено таку систему вчинення вимірювання, яка може слугувати прикладом для всіх організацій, які займаються подібними вимірюваннями, а крім цього, здійснюється контроль за дотриманням законодавчих вимог в метрології. Саме задля здійснення відміченого контролю та моніторингу всіх істотних моментів, пов'язаних із метрологією було створено метрологічну службу. Узагальнено прийнято вважати, що метрологічною службою є система органів та підрозділів, які повинні проводити вимірювання у тій чи іншій сфері діяльності. Відмічені вимірювання повинні характеризуватися достовірністю та єдністю. Метрологічна служба України складається з Державної метрологічної служби і метрологічними службами центральних виконавчих органів, підприємств й організацій. Якщо казати про функції Державної метрологічної служби, то в основному вони полягають у вирішенні метрологічних проблем наукового та технічного характеру. А також у тому, аби:

- визначити та встановити головні вектори розвитку метрології з урахуванням загального соціально-економічного напрямлення діяльності країни;

- розробити методологічне забезпечення наукового, технічного та законодавчого характеру, здійснити фундаментальні дослідження в галузі метрології, вдосконалити вже існуючі фізичні одиниці, аби підтримувати загальну базу даних на рівні, необхідному для сьогодення, сформувати належну

схему взаємодії та передачі результатів вітчизняних вимірювань до міжнародної спільноти, а також визначитися з тим, як саме використовувати інформацію, отриману в протилежному напрямку, здійснювати діяльність на мінімізацію можливих похибок у дослідженнях;

- здійснювати контроль та нагляд за тим, як розробляються, використовуються, ремонтуються, продаються та імпортуються екземпляри техніки, що вчинює вимірювання, крім цього, здійснювати нагляд за дотриманням законодавчих приписів й накладати відповідні санкції за наслідками виконання наглядової функції при умови виявлення правопорушень з боку певних підприємств чи організацій;

- приведення норм щодо метрології до певних єдиних стандартів, розроблення подібних стандартів та їх затвердження, запровадження єдиного підходу до перевірок вимірювальної техніки, який був би єдиним на теренах всієї країни, визначення порядку сертифікації вимірювальної техніки, ведення Державного реєстру щодо засобів метрологічних вимірювань, розробка поліпшення щодо проведення вимірювань, вчиняти дії, направлення на підвищення ефективності проведених вимірювань, акредитація метрологічних служб та певних лабораторій відносно можливості проведення ними вимірювань та різноманітних досліджень;

- вчинення дій, направлених на підготовку та залучення нових професійних кадрів в галузі метрологічних вимірювань, а також проведення постійних заходів з підвищення кваліфікації зазначених кадрів, здійснення міжнародного співробітництва, а також визначення вектору та концепції подібного співробітництва, постійна розробка нововведень щодо вимірювальної техніки, калібрування результатів, а також видання атестатів на використання тієї чи іншої техніки.

Варто зазначити, що ті завдання, які ставляться перед Державною метрологічною службою вирішуються завдяки Державній системі забезпечення єдності вимірювань, яка у свою чергу складається з документів нормативно-технічного характеру (які встановлюють єдині правила характеристики тих чи

інших явищ, застосування єдиних підходів до оцінки проведених вимірювань, а також висувають єдині вимоги щодо експертизи вимірювальної техніки за потреби). В усій системі документів нормативно-технічного характеру, якими регулюється робота Державної метрологічної служби, головне місце відводиться державним стандартам. Виходячи з положень цих державних стандартів, розробляються більш конкретні, локальні нормативи, які мають безпосереднє відношення до вже конкретних галузей народного господарства.

Цікаво, що саме під керівництвом Державної метрологічної служби діють відомчі, локальні метрологічні служби, які засновуються відповідними відомствами чи міністерствами й здійснюють нагляд в певній частині народного господарства. Головна задача перелічених органів полягає в досягненні достовірних та єдиних результатів вимірювань за допомогою правильного використання державних законодавчих приписів. А крім того, відмічені органи поступово запроваджують сучасні методи вимірювань й забезпечують дієвий контроль за правильним використанням вимірювальної техніки.

Сфера зв'язку постає однією з найважливіших сфер, від котрої залежить вчасне вирішення державних проблем економічної та політичної природи, урядова управлінська діяльність, задоволення суспільних соціальних потреб в інформаційному сенсі, обороноздатність держави, тощо. Якість послуг зв'язку напряму залежить від стану систем зв'язку, а їх стан, визначається вимірювальною інформаційною достовірністю, що отримується під час їх будівництва, налаштування та експлуатації. Отже, метрологічне забезпечення галузі постає вирішальним в рамках надання якісних послуг зв'язку, в їх конкурентоспроможності на ринку зовнішнього характеру.

Аби здійснити дієве вдосконалення процесів передання інформації та зробити більш ефективним використання різноманітних пристроїв та споруд зв'язку в даній галузі (самого зв'язку), треба більш поглиблено вивчати сучасні наукові та технічні доробки, модернізувати їх та професійно підходити до здійснення управлінських функцій по відношенню до застосування технічних

доробків сучасності. Важливо, що, зазвичай, велику роль відіграють ті технічні засоби, які проводять якісну роботу з вимірювання величин фізичного характеру. Об'єкти зв'язку, зазвичай, сильно розкинуті у просторі та є громіздкими, через що управління подібними об'єктами вимагає певного зрівняння у вимірюваннях, що проводяться. Будь-яке вимірювання повинно характеризуватися точністю та єдністю. Тобто, навіть можливі похибки потрібно звести до певної прогнозованої одиниці. Домогтися дотримання подібної схеми у вимірюваннях, наразі представляється можливим, у разі застосування системи метрологічного забезпечення.

У своїй діяльності метрологічна служба ставить на меті вдосконалення матеріально-технічної бази проведення різноманітних вимірювань, застосування новітніх технологій та їх впровадження до методологічної складової роботи, а також підвищення якості послуг зв'язку. Усередині ДМС виокремлюють метеорологічну службу галузі зв'язку й метеорологічну службу операторів зв'язку. Для перших характерними є наступні завдання:

- встановлення векторів діяльності, керування роботи щодо метрологічного забезпечення, а також випробування нових досягнень в галузі послуг зв'язку;
- вивчення усіх новітніх, сучасних та потенційно можливих до застосування у вітчизняних реаліях методах та засобів вимірювання, дослідження складної техніки із здійснення вимірювань;
- розробка відповідної нормативної документації з метрології;
- здійснювати перевірку та моніторинг методик, характерних для галузі зв'язку;
- здійснювати метрологічну експертизу документації;
- здійснювати ремонт техніки, що слугує для здійснення вимірювань;
- контролювати процеси дотримання нормативів із здійснення вимірювань, наглядати за використанням атестованих методик;
- здійснювати контроль за перевітками метрологічної техніки, контролювати випробування нових технологій та здійснювати загальне

керівництво роботи з метрологічною технікою в усіх сферах, які є підпорядковані державному метрологічному контролю;

- взаємодіяти та активно співпрацювати з підприємствами, установами та організаціями будь-яких форм власності та будь-якої організаційно-правової форми з питань метрологічного забезпечення;
- сприяти підвищенню кваліфікації співробітників;
- брати активну участь у міжнародному співробітництві щодо послуг зв'язку та роботи із новими технологіями метрологічних вимірювань.

Наведені завдання та їх поділ між структурними одиницями зазначеного вище органу здійснюється відповідно до положення про метрологічні служби галузі зв'язку. Наразі чинним та актуальним є «Типове положення про метрологічні служби центральних органів виконавчої влади, підприємств (їх об'єднань), установ і організацій». Згідно із інформацією, що міститься у зазначеному Типовому положенні, метрологічна служба галузі може містити в собі наступні основні ланки:

- управління стандартизації, сертифікації та нормативів;
- головний метролог;
- головні і базові організації метрологічних служб (ГОМС і БОМС);
- МС операторів зв'язку.

Зазвичай, організацію діяльності метрологічних служб покладають на управління стандартизації, а безпосереднє управління (координацію/керування) на головного метролога.

Слід відмітити, що в нашій державі, повноваження центральній організації метрологічних служб галузі взяв на себе Одеський науково-дослідний інститут зв'язку. Базовими організаціями метрологічних служб призначено Український науково-дослідний інститут зв'язку – за напрямком документальний та поштовий зв'язок, Український науково-дослідний інститут радіо і телебачення – за напрямком радіозв'язок, радіомовлення та телебачення; Науково-інженерний центр лінійно-кабельних споруд – за напрямком волоконно-оптичні лінії зв'язку.

Варто відмітити, що зв'язок, як галузь, має перелік певних особливостей, характерних лише йому, які проявляються завдяки тому, що метрологічна служба має специфіку свого функціонального складу та поділу повноважень між цим складом. Не можна оминати увагою й той факт, що територія України є досить великою, що призводить до того, що в різних місцях характерною є власна мережа зв'язку із використанням на ній певного виду вимірювальної техніки при тому, що єдиного виду техніки, який був би характерним для абсолютної більшості станцій по країні немає (точніше він є, але в невеликій кількості, через що кожна адміністративно-територіальна одиниця відштовхується від власних можливостей). Подібна ситуація зумовила в Україні створення додаткової ланки в роботі метрологічних служб, а саме – регіональних лабораторій з повірки, калібрування та ремонту засобів вимірювальної техніки. Регіональні лабораторії з повірки, калібрування та ремонту засобів вимірювальної техніки створюються з метою підвищення економічної ефективності системи метрологічного забезпечення галузі. Створення відмічених лабораторій допомагає зменшити витрати на високо чутку, дорогу техніку через більш раціональне використання тих ресурсів, що містяться в регіональних лабораторіях й мова тут йде не тільки про матеріально-технічну базу, а й про грамотне використання кадрового потенціалу. Структурний поділ та кількість працівників регіональних лабораторій визначаються безпосередньо керівництвом лабораторії, виходячи з того, який об'єм роботи планується виконувати.

Якщо казати про структуру та штат інших підрозділів метрологічних служб, то тут все залежить від законодавчих вимог, розміру підрозділу, його функціональних обов'язків, а також специфіки умов, в яких буде здійснюватися основна частина роботи.

Важливою особливістю галузі зв'язку є той факт, що вся інформація, зібрана окремими підрозділами шумується та формується в єдину базу, а робота кожної ланки не завершується із збором інформації за окремо взятий період та його подальшою передачею до управлінського центру. Подібний підхід дає

чітке уявлення, що розгалужена система метрологічних служб країни загалом представляє собою єдиний організм, який координується та працює в певному напрямку із організацією на кшталт єдиного виробничого комплексу. Сучасні умови життя та Типові положення вимагають, аби метрологічні служби намагалися звести свою роботу та здійснення вимірювань до єдиних технічних стандартів із застосуванням ідентичної техніки. Забезпечення подібної технічної ідентичності не можливо покласти на метрологічні служби окремих підприємств. Тому головна роль в подібній гармонізації відводиться на головні організації МС. Для цього головні організації МС проводять розробку методик вимірювання, вчинюють атестацію пристроїв вимірювання та вчиняють інші дії, направлені на ідентичне використання технічних пристроїв та однакову її експлуатацію.

Базовою ланкою метрологічних служб галузі постає метрологічна служба оператора зв'язку, що утворюється задля керівництва науково-технічного й організаційно-методичного типу щодо робіт з метрологічного забезпечення в його підрозділах, а також для безпосереднього виконання робіт з метрологічного забезпечення техніки та послуг зв'язку.

Склад та обсяг робіт з метрологічного забезпечення конкретного оператора зв'язку залежить від його розміру, місця в ієрархічній структурі метрологічних служб галузі, а також специфіки виробництва.

Виконання робіт із забезпечення єдності вимірювань, які покладено на метрологічну службу оператора зв'язку, здійснюється у тісній взаємодії з органами ДМС [203].

Переходячи до питання метрологічного забезпечення безпосередньо в телекомунікаційній сфері, зауважимо, що воно регулюється ст. 26 закону України «Про телекомунікації». Метрологічне забезпечення у телекомунікаційній сфері реалізується центральним органом виконавчої влади в галузі зв'язку заради забезпечення єдності та необхідної точності вимірювань відповідно до закону «Про метрологію та метрологічну діяльність» [300].

Відповідно до ч. 2 ст. 26 закону України «Про телекомунікації»

нормативна база метрологічного забезпечення в рамках телекомунікаційної сфери складається з державних стандартів, інших нормативних документів державної системи забезпечення єдності вимірювань, а також галузевих нормативних документів [322].

У межах даного підрозділу важливо також зауважити, що вимоги метрологічного забезпечення у телекомунікаційній сфері постають обов'язковими задля виконання телекомунікаційними операторами та провайдерами, виробниками технічних телекомунікаційних засобів, іншими установами й організаціями, що проводять випробування технічних засобів телекомунікацій.

Таким чином, метою стандартизації в телекомунікаційній галузі постає утворення єдиної системи державних стандартів і стандартів галузевого рівня, якими визначаються вимоги до мереж телекомунікацій, їхніх технічних засобів та якості надання телекомунікаційних послуг, а також гармонізація таких вимог з вимогами нормативних документів міжнародного характеру. Пріоритетним напрямом роботи є створення сучасних національних стандартів у телекомунікаційній сфері з урахуванням перспективності нових технологій, насамперед гармонізованих з європейськими та міжнародними.

Стандартизація в телекомунікаційній сфері має відповідати нормам Закону України «Про стандартизацію» та орієнтувати національних виробників на впровадження нових технологій та створення обладнання на базі гармонізованих національних стандартів, а у випадку їхньої відсутності – безпосереднє використання сучасних стандартів міжнародної та європейської природи, рекомендацій Міжнародного союзу електрозв'язку та документів інших телекомунікаційних організацій відповідно до вимог законодавства.

Підтвердження відповідності технічних телекомунікаційних засобів має здійснюватися за технічними регламентами в телекомунікаційній сфері, які розробляють відповідно до Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» з урахуванням вимог ЄС.

Що стосується підведення підсумків щодо метрологічного забезпечення в

телекомунікаційній сфері, то варто зазначити, що подальший розвиток та вдосконалення системи метрологічного забезпечення у телекомунікаційній сфері здійснюється відповідно до Законів України «Про телекомунікації» і «Про метрологію і метрологічну діяльність» із забезпеченням раціонального використання метрологічного потенціалу національного, галузевого, регіонального та міжнародного характеру – еталонної бази, повірного та калібрувального обладнання і системи організаційного забезпечення.

Вищенаведене дає змогу виконати завдання стосовно метрологічного забезпечення в телекомунікаційній галузі з мінімальними витратами ресурсів матеріального, трудового й фінансового типу, що пов'язані із реалізацією здійснення робіт щодо наступних процедур та процесів:

- метрологічного контролювання;
- розробки нормативних документів щодо питань метрологічного забезпечення;
- керівництва метрологічним забезпеченням організаційно-методичного характеру;
- забезпечення єдності процедур вимірювання в телекомунікаційній галузі.

Координація робіт щодо організації метрологічного забезпечення діяльності телекомунікаційних операторів реалізується метрологічною службою центрального органу виконавчої влади в галузі зв'язку [320].

4.3. Інструмент дозволу на проектування, будівництво, реконструкцію і модернізацію телекомунікаційних мереж

Телекомунікаційні системи постають основою суспільного розвитку. Збільшення об'ємів передачі інформації міжнародними мережами зв'язку виникло в кінці 1990-х років завдяки такому феномену, як Інтернет. Загально визнано, що доступ суспільства до інформації розвиває його,

економіку, освіту, науку й культуру, медичне обслуговування тощо.

Будівництво мереж телекомунікацій постає довгою та важкою процедурою, і так само як будівництво різноманітних споруд, потребує ліцензування.

Оператори зв'язку мають одержати потрібну документацію дозвільного типу на проектування, будівництво, монтаж і введення мереж в експлуатацію.

Стаття 31 закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» регулює питання проектної документації на будівництво. Так, відповідно до ч. 1 вищезазначеної статті проектна документація на будівництво об'єктів розробляється у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, з урахуванням вимог містобудівної документації та вихідних даних і дотриманням вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил та затверджується замовником.

Проектну документацію на будівництво телекомунікаційних мереж розробляють відповідно до вихідних даних на проектування із додержанням визначених правил, стандартів та норм. Під час ведення робіт з прокладання мережі необхідно додержуватися норм пожежного характеру, застосовувати матеріали негорючого типу та здійснювати маркування ліній та обладнання.

Проектування мереж зв'язку реалізується після отримання умов технічної природи. Технічні умови постають базою щодо мережевого проектування, за їх браком не є можливим погодження проекту та здійснення задуманої ідеї. Технічні умови повинні отримувати так само і замовники будівництва будівель житлового, промислового, громадського й іншого типу, зважаючи на те, що усі такі об'єкти буде підключено до підземних телекомунікаційних мереж.

Отримання технічних умов на прокладання телекомунікаційних мереж є нелегкою задачею, задля вирішення якої потрібно правильно заповнити заяву, зібрати потрібний пакет документів і передати документацію до спеціально уповноважених органів, що контролюють будівництво мереж зв'язку.

Заявником направляється заява та пакет документів на отримання

технічних умов до відповідної організації. Після аналізування отриманих документів організацією надається заявнику рахунок на оплату послуг із розробки технічних умов.

Надалі здійснюється обстеження об'єкту і за результатами видається акт обстеження. На підставі акту розробляються технічні умови прокладки мереж Відділом моніторингу та контролю будівництва та експлуатації телекомунікаційних мереж [390].

Легалізація телекомунікаційної мережі – процес не з легких. Слід звернути увагу на будівництво телекомунікаційних мереж, погодження та затвердження проекту, отримання дозволу на будівництво, монтаж мережі і введення в експлуатацію.

Питання проектування, будівництва, легалізації, модернізації телекомунікаційних мереж зосереджено в наступних законодавчих актах України:

- Закон України «Про архітектурну діяльність» [252];
- Закон України «Про основи містобудування» [308];
- Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [315];
- Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [298];
- Постанова Кабінету міністрів України «Про ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури» [299];
- Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками, що затверджені постановою КМУ від 30 березня 2016 року № 256.

Відповідно до чинного законодавства, зокрема Переліку видів робіт із провадження господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками, які підлягають ліцензуванню [100], пов'язаної із створенням об'єктів архітектури ліцензуванню підлягає господарська діяльність:

2.00.00 – БУДІВНИЦТВО ОБ’ЄКТІВ ІНЖЕНЕРНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ:

2.01.00 – монтаж внутрішніх інженерних мереж, систем, приладів і засобів вимірювання, іншого обладнання:

2.01.07 – засобів автоматизації і контрольно-вимірювальних приладів, зв’язку, сигналізації, радіо, телебачення, інформаційних мереж

2.02.00– монтаж зовнішніх інженерних мереж, систем, приладів і засобів вимірювання, іншого обладнання:

2.02.06 – зв’язку, сигналізації, радіо, телебачення, інформаційних мереж.

Відповідно до абз. 1 п. 5 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з будівництва об’єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об’єктів із середніми та значними наслідками, що затверджені постановою КМУ від 30 березня 2016 року № 256, здобувач ліцензії у спосіб, передбачений частиною першою статті 10 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», подає органу ліцензування заяву про отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з будівництва об’єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об’єктів із середніми наслідками або із середніми та значними наслідками, згідно із додатком 1.

Згідно з абз. 1 ч. 1 ст. 10 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» документи, подання яких до органу ліцензування передбачено законодавством, можуть бути подані до органу ліцензування за вибором здобувача ліцензії:

1) наочно відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 6 та у порядку, встановленому у ст. 9 Закону України «Про адміністративні послуги»;

2) поштовим відправленням з описом вкладення;

3) в електронному вигляді за допомогою порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

До заяви про отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з будівництва об’єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об’єктів із середніми наслідками або із середніми та значними

наслідками додаються такі документи:

– відомості щодо виробничо-технічної бази, складу працівників за рівнем професійного й кваліфікаційного типу, технологію виробництва, забезпечення інформаційно-правового характеру, наявний комплекс контролювання якості здійснення робіт, що виконано заявником роботи будівельно-монтажної природи відповідно до додатку 2.

У разі наявності в господарюючого суб'єкта відокремленого підрозділу, що бажає провадити діяльність господарського типу з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками, у таких відомостях зазначається інформація про виробничо-технічну базу, склад працівників за професійним та кваліфікаційним рівнем, технологію виробництва, наявну систему контролю якості виконання робіт, виконані відокремленим підрозділом будівельно-монтажні роботи;

– копія паспорта керівника отримувача ліцензії (виключно для фізичної особи - підприємця, що у зв'язку зі своїми релігійними переконаннями відмовився приймати реєстраційний номер облікової картки платника податків, та яким було повідомлено про це відповідний контролюючий орган та має відповідну помітку в паспорті);

– опис документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії, згідно із додатком 3 [179].

Слід звернути увагу, що ліцензуванню підлягає «господарська діяльність», тобто навіть у разі, коли об'єкти зв'язку будуються способом господарського типу необхідно отримувати ліцензію. Отримання будівельної ліцензії спрощує процедуру з підготовки та узгодження проекту, отримання дозволу на будівництво та введення об'єкту будівництва в експлуатацію.

Документація проектного характеру на будівництво об'єктів містобудування (зокрема і телекомунікаційних мереж) розробляється відповідно до вихідних даних на проектування з додержанням вимог стандартів держави, норм і правил забудови регіонального й місцевого характеру та затверджується замовниками в передбаченому законодавством порядку.

Процес розробки, погодження та затвердження проектної документації на будівництво об'єктів містобудування встановлюється спеціально уповноваженим центральним виконавчим органом з питань архітектури та містобудування.

Після затвердження проектної документації слід звернутись до Державної архітектурно-будівельної інспекції для отримання дозволу на будівництво, що виконує свої функції відповідно до підп. 8 п. 4 Положення про Державну архітектурно-будівельну інспекцію України [276].

Дозвіл на виконання будівельних робіт – документ, що засвідчує право замовників та підрядників на виконання підготовчих (у разі, якщо підготовчі роботи не виконувалися раніше відповідно до дозволу на виконання підготовчих робіт) та будівельних робіт, підключення об'єкта будівництва до інженерних мереж та споруд.

Замовники та підрядники, аби отримати дозволи на виконання будівельних робіт мають подати до визначеної інспекції архітектурно-будівельного контролю держави письмову заяву, до котрої додається перелік документів згідно з чинним законодавством.

Водночас існує перелік будівельних робіт, на виконання котрих не потрібно отримувати дозвіл, зокрема наступні:

- установа обладнання зв'язку в приміщеннях існуючих, пристосованих, вбудовано-прибудованих та приміщеннях контейнерної природи із застосуванням легких стійок з труб задля закріплення пристроїв антенно-фідерного типу, що встановлені на існуючих будівлях, спорудах виробничого плану, трубах з металу й цегли;

- встановлення обладнання зв'язку та малогабаритних щогл полегшеної конструкції заввишки до 10 м. для кріплення антенно-фідерних пристроїв на існуючих будівлях;

- обладнання ліній зв'язку лінійно-кабельної й волоконно-оптичної природи загального призначення, будівництво яких передбачається безтраншейним методом завдяки кабелеукладачам та установкам для буріння

горизонтального типу, зокрема прокладання мереж зв'язку в наявній каналізації телефонного характеру;

- реконструкція, розширення, модернізація та технічне переоснащення об'єктів телекомунікаційних мереж;
- ремонт капітального типу і реконструкція інженерних мереж (зокрема мереж газо-, водо-, тепlopостачання, водовідведення, зв'язку, повітряних лінійних електромереж) в межах існуючої мережі;
- захищення інженерних мереж від корозії;
- переоснащення опалювальних, вентиляційних, водопостачальних водовідведельних систем, комплексів газо-, енергопостачання, зв'язку, обладнання ліфтового типу, що забезпечують головне функціональне призначення будівель і споруд, заміна технологічного обладнання без збільшення можливих навантажень на перекриття та фундаменти [379].

Після отримання визначених документів дозвільного характеру, здійснення монтажних робіт господарюючий суб'єкт може приступити до останньої стадії – прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів.

Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів здійснюється на базі сертифіката відповідності, що видається Державною архітектурно-будівельною інспекцією та її територіальними підрозділами-органами.

Сертифікат відповідності – документ, що засвідчує відповідність закінченого будівництвом об'єкта документації проектного характеру, будівельним нормам державного типу, правилам та стандартам.

Для отримання сертифіката відповідності замовники чи уповноважені ними особи подають письмові заяви інспекції, якою було видано дозволу на виконання будівельних робіт, або інспекції за місцем розміщення закінченого будівництвом об'єкта, якщо було проведено будівельні роботи, на виконання яких не потрібен дозвіл.

Згідно з пунктом 12 Постанови КМУ «Про порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів» [237] експлуатація об'єктів,

що не прийняті (у разі, коли таке прийняття передбачене законом) в експлуатацію, забороняється.

Відповідно до п. 27 вищезазначеної постанови Кабінету міністрів України, орган державного архітектурно-будівельного контролю протягом 10 робочих днів з моменту реєстрації заяви приймає рішення щодо видачі відмови у видачі сертифіката.

Підставою для відмови у видачі сертифіката є:

- неподання документів, що необхідні задля прийняття рішення щодо видачі сертифіката;
- виявлення відомостей недостовірного характеру в поданих документах;
- невідповідність об'єкта проектній документації на будівництво такого об'єкта та/або вимогам будівельних норм, стандартів і правил.

Телекомунікаційним операторам та провайдерам слід продумати, як та на підставі яких дозвільних документів вони будуватимуть телекомунікаційні мережі та як будуть їх технічно експлуатувати й обслуговувати.

У рамках адміністративно-телекомунікаційного законодавства, розглядаючи питання щодо створення телекомунікаційних мереж, варто звернути увагу на положення статті 31 закону України «Про телекомунікації» [322], ч. 1 якої зазначено, що розміщення на земельних ділянках об'єктів будівництва, що є частиною телекомунікаційних мереж, здійснюється відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [315].

У випадку, коли задля розташування технічних телекомунікаційних засобів на існуючих об'єктах будівництва, потрібно виконати процедуру реконструкції таких об'єктів будівництва, дану процедуру прийнято здійснювати у відповідності до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Телекомунікаційними оператором чи провайдером здійснюється доступ до елементів інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту,

електроенергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі згідно із Законом України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж» [258].

Відповідно до ч. 4 ст. 31 закону України «Про телекомунікації» на підставі проектної документації з доступу здійснюється встановлення (розміщення) технічних телекомунікаційних засобів, споруд електрозв'язку на елементах інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі, до яких отримано доступ [322].

Вимагати відтелекомунікаційних операторів та провайдерів одержання чи подання будь-яких додаткових документів дозвільного характеру задля розміщення технічних телекомунікаційних засобів, електрозв'язкових споруд на елементах інфраструктури певного об'єкта будівництва, транспорту, електроенергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі, окрім передбачених законом, забороняється.

Згідно з ч. 1 ст. 27 закону України «Про телекомунікації» [322] розвиток й удосконалення телекомунікаційних мереж загального користування України здійснюється відповідно до Концепції розвитку телекомунікацій України із використанням сучасних технологій у телекомунікаційній галузі, які відповідають міжнародним стандартам, враховуючи технологічну цілісність усіх мереж та телекомунікаційних засобів, збільшення ефективності та сталості функціонування. Основним напрямком розвитку телекомунікаційних мереж відповідно до Концепції розвитку телекомунікацій України [320] постає гармонійний та динамічний розвиток телекомунікаційних мереж на всій державній території, перш за все в регіонах ізнедостатнім рівнем насиченості місцевих мереж загального користування.

Відповідно до ч. 5 ст. 27 закону України «Про телекомунікації» під час будівництва та обладнання телекомунікаційних мереж загального користування мають бути враховані вимоги стосовно сталості зазначених мереж.

Згідно зі статтею 30 закону України «Про телекомунікації» основні напрями розвитку телекомунікаційних мереж загального користування визначено Концепцією розвитку телекомунікацій України. Кабінет міністрів України, центральний орган виконавчої влади в галузі зв'язку НКРЗІ, у рамках власних повноважень утворюють певні умови задля її здійснення за допомогою реалізації тарифної політики держави, запровадження конкуренції та створення сприятливого інвестиційного клімату в телекомунікаційній галузі.

Інвестування розвитку телекомунікаційних мереж загального користування здійснюється за рахунок власних коштів телекомунікаційних операторів, коштів інших фізичних і юридичних осіб, котрі залучаються на договірних умовах, а також кредитів, випуску цінних паперів та інших надходжень, що не є забороненими законами України.

Інвестування розвитку телекомунікаційних мереж загального користування так само може реалізуватися за рахунок коштів бюджетів державного й місцевого рівнів у випадку, коли такі витрати передбачаються відповідними бюджетами. Інвестування розвитку телекомунікаційних мереж загального користування державою здійснюється в порядку, що встановлено законодавством України, на базі Концепції розвитку телекомунікацій України, відповідних програм та проектів державного характеру. Інвестування розвитку телекомунікаційних мереж загального користування з місцевих бюджетів здійснюється відповідно до планів розвитку відповідних територій за рішенням місцево-самоврядних органів.

Господарюючими суб'єктами, що реалізують здійснення проектів розвитку телекомунікаційних мереж загального користування, може бути надано гарантії та пільги, котрі встановлено законодавством України.

Відповідно до ч. 8 ст. 31 закону України «Про телекомунікації» процедури з будівництва, реконструкції та модернізації телекомунікаційних мереж мають гарантувати додержання норм показників якості, що встановлені законодавством.

На забудовників покладено обов'язок обладнання нових об'єктів

житлово-побутового, лікувального, культурного й іншого призначення усіх форм власності мережами та пристроями задля організації надання телекомунікаційних послуг.

Згідно з ч. 10 ст. 31 закону України «Про телекомунікації» телекомунікаційним операторам та провайдером чи уповноваженим ними особам надається дозвіл в процедурі, встановленій законодавством, на прокладення кабельних підземних, підводних та наземних телекомунікаційних ліній через тунелі, мости, колектори, вулиці, будівлі, ліси та води, а також застосовувати задля цього опори ліній електропередачі й опори інфраструктури об'єктів будівництва, електроенергетики, транспорту.

Таким чином, проектування, будівництво, реконструкція та модернізація телекомунікаційних мереж здійснюються спеціалізованими організаціями, які мають відповідні дозволи та ліцензії та мають забезпечувати дотримання нормативів до показників якості, встановлених законодавством.

4.4. Інструмент регулювання використання радіочастотного спектра

З розвитком та поширенням сучасних технологій надання телекомунікаційних послуг, радіочастотний ресурс України набуває все більшого економічного значення для формування та поповнення бюджету країни. Збереження темпів зростання більшою мірою залежить від ефективності діяльності з реалізації нагляду держави за застосуванням радіочастотного ресурсу, й має забезпечуватися обґрунтованою тарифною політикою країни з надання робіт (послуг) ДП «Український державний центр радіочастот», як установи, уповноваженої реалізовувати нагляд державного рівня за застосуванням радіочастотного ресурсу країни, діяльність котрої відноситься до процесу надання адміністративних послуг владних органів держави [192, с. 47].

Ринок послуг у телекомунікаційній галузі із застосуванням

радіотехнологій постає одним із економічних сегментів, що проходить стадію активної трансформації в цілому світі [319].

Втім, його цілковитий розвиток імовірний лише за ефективного використання радіочастотного ресурсу й існування скоординованих стратегій довгострокового характеру його застосування [260].

Радіочастотний ресурс країни постає специфічним обмеженим ресурсом, попит на котрий в останні роки стрімко зростає через широкомасштабне впровадження стільникових, мобільних, широкосмугових й інших телекомунікаційних технологій. Від ефективного використання РЧР залежить не тільки доступність високотехнологічних сучасних телекомунікаційних послуг, впровадження швидкісного доступу до мережі Інтернет для населення, але й конкурентоспроможність країни на рівні міжнародного типу. Тому ефективне користування і використання цього ресурсу має важливе значення як щодо розвитку телекомунікаційної сфери, так і щодо української економіки в цілому [376, с.80].

Нагляд за застосуванням радіочастотного ресурсу перш за все ставить на меті утворення умов підвищення ефективності обмеженого ресурсу, що забезпечується зокрема і відповідними органами. Згідно вітчизняного законодавства [247] у якості такого органу в Україні виступає Державне підприємство «Український державний центр радіочастот» (УДЦР).

Згідно з положеннями закону «Про радіочастотний ресурс України» [313] сфера повноважень УДЦР шириться на велику кількість задач стосовно регулювання у сфері застосування радіочастотного ресурсу в радіочастотних смугах користування загального типу, зокрема:

- радіочастотне присвоєння;
- гарантування електромагнітної сумісності засобів радіоелектронного характеру й пристроїв випромінювальної природи;
- реалізація моніторингу радіочастотного характеру, вимірювань параметрів телекомунікаційних мереж використання загального типу;
- гарантування ефективного застосування українського номерного

ресурсу;

- реалізація обліку й контролювання за ввезенням в нашу державу та здійсненням пристроїв радіоелектронної та випромінювальної природи;
- сертифікація телекомунікаційних засобів технічного характеру;
- тощо [376, с. 80].

УДЦР вирішуються завдання оперативного й стратегічного типу, перебуваючи не тільки експертною, аналітичною структурою, а й провідним підприємством в галузі регулювання в телекомунікаційній сфері України.

Здійснення завдань УДЦР вимагає від державних владних органів формування прозорої методології розрахунку й установа тарифів на послуги з підтримки працездатності всієї системи нагляду держави за використанням ресурсу радіочастотного типу й гарантування зобов'язань держави міжнародного характеру.

Головними принципами управління українським ресурсом радіочастотного типу постає:

- визначення ресурсу радіочастотного типу, що є необхідним й достатнім задля українських потреб, його реєстрування і захист міжнародного характеру;
- гарантування використання радіочастотного ресурсу України максимальної й ефективної природи;
- гарантування та захищення громадських прав і свобод, інтересів під час застосування українського ресурсу радіочастотного типу;
- гарантування та захищення інтересів країни;
- точне розмежування українського ресурсу радіочастот задля потреб користувачів спеціального й загального типу [376, с. 81].

Таким чином, наглядом держави за використанням користувачами ресурсу радіочастот є система заходів з контролювання, моніторингу й управління ресурсом радіочастот України, що реалізується уповноваженою організацією (УДЦР).

КМУ затверджуються наступні нормативно-правові акти, згідно зі ст. 10 закону «Про радіочастотний ресурс України» [63]:

- Національна таблиця розподілу смуг радіочастот (НТРСР);
- План використання радіочастотного ресурсу України (ПВРЧР)

[313].

НТРСР України регламентується поділ [270]:

- радіочастотних смуг радіослужбам в Україні;
- на смуги користування спеціальної й загальної природи.

ПВРЧР України визначає переліки [272; 313]:

- радіотехнологій, що використовуються в Україні, з визначенням радіочастотних смуг та радіослужб, котрим вони відповідають, а так само строки зупинення їхнього розвитку й застосування;

- перспективних задля запровадження радіотехнологій з визначенням радіочастотних смуг та радіослужб, котрим вони відповідають, а так само строки їхнього запровадження.

Російським дослідником В. Котовим, було розділено дефініції «радіочастотний спектр» й «радіочастотний ресурс». Ним стверджується те, що радіочастотним спектром постає фізичне поняття, що не належить жодній державі, а використовується всім світовим співтовариством відповідно до правил Міжнародного союзу електрозв'язку [151, с. 23].

З іншої сторони, науковець зауважує, що радіочастотний ресурс – економічне поняття, що прив'язане до території країни. Радіочастотний ресурс – це сукупність діючих і потенційно можливих частотних призначень на певній території, призначених для роботи в ефірі, що задовольняють вимогам Міжнародного союзу електрозв'язку, і враховують: діапазон частот; ширину займаного спектра частот; технології, що використовуються; часовий період дії дозволу на застосування зазначеного ресурсу» [36, с. 52]. В. Котов вказує на специфічні властивості ресурсу радіочастотного типу: радіочастотний ресурс не постає матеріальним об'єктом, тому доступ до нього може бути здійснений виключно у формі права користування; радіочастотний ресурс не постає предметом купівлі-продажу. В. Гусєв на відміну від точки зору В. Котова, вважає, що об'єктом правового регулювання постає застосування

радіочастотного спектра [92].

Спектр постає концептуальним поняттям, що застосовується для опису певних фізичних явищ. Посеред них істотний інтерес становлять хвилі електромагнітного характеру, що породжуються змінними в часі електричним і магнітним полями та поширюються в просторі на різноманітних частотах (чи з різною хвильовою довжиною). Набір всіх можливих частот називається спектром електромагнітного типу. Потрібно зазначити, що електромагнітний спектр, що займає смугу частот від 3000 Гц до 3000 ГГц, називають радіочастотним спектром [388].

Законом України «Про радіочастотний ресурс України» використання радіочастотного ресурсу розуміється як діяльність, що пов'язується із застосуванням засобів радіоелектронного типу та/чи випромінюючих пристроїв, котрими випромінюється енергія електромагнітного типу в навколишнє середовище в рамках ресурсу радіочастот. Так, законодавець однозначно пов'язав використання ресурсу радіочастот з випромінюванням радіосигналів передавачами.

Згідно з положеннями ст. 1 закону України «Про радіочастотний ресурс України» ресурсом радіочастот постає частина спектру радіочастотної природи, що є придатною задля передачі та/чи прийняття енергії електромагнітного типу засобами радіоелектронного характеру та котру можна застосовувати на українській території й за її рамками згідно із українським законодавством й положеннями міжнародного права, а також на виділених задля України позиціях частотно-орбітального типу [313]. У даному визначенні в якості кваліфікуючої ознаки віднесення відповідної частини радіочастотного спектра до радіохвиль ресурсу є можливість використання електромагнітної енергії, що передається засобами радіоелектронного характеру. Однак це призводить до того, що радіочастоти, на яких випромінюють спеціальні генератори шуму або передавачі, що мають великі значення потужності позасмугового випромінювання, електромагнітну енергію якого неможливо використовувати, не можуть бути віднесені до радіочастотного ресурсу, а суспільні відносини,

пов'язані з такими об'єктами, не підпадають під юрисдикцію цього Закону, що явно не відповідає практиці [36, с. 52].

На думку О. А. Баранова, більш правильним була б наступна дефініція: «радіочастотний ресурс» – це сукупність радіочастот, на яких може передаватися чи передається та/чи може прийматися чи приймається електромагнітна енергія засобами радіоелектронного характеру на території держави й за її межами [36, с. 52].

Закон «Про радіочастотний ресурс України», визначаючи в ст. 6 дві категорії користувачів – загальної та спеціальної природи, тільки останнім імперативно не надає права застосовувати ресурс радіочастот задля реалізації діяльності підприємницького типу та/чи задля передачі в користування інших осіб. Виходячи із зазначеного, попередньо можна було б припустити, що таке право передачі радіочастотного ресурсу у використання інших осіб для якихось суб'єктів законом мають бути визначені.

У той же час у частині 9 ст. 33 Закону «Про радіочастотний ресурс України» прямо забороняється користувачеві ресурсу радіочастот здійснювати передачу права на використання ресурсу радіочастот будь-якій іншій фізичній чи юридичній особі.

Основними законодавчими актами щодо застосування ресурсу радіочастот є наступні закони України:

1. Про радіочастотний ресурс України;
2. Про телебачення і радіомовлення;
3. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення;
4. Про телекомунікації.

Дані законодавчі акти було прийнято через міжнародні українське зобов'язання стосовно раціонального застосування радіочастотного ресурсу. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 119 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна, як сторона,

гарантує забезпечення ефективного управління радіочастотами задля послуг в сфері телекомунікацій на своїй території заради запровадження ефективного й дієвого застосування частотного діапазону [399].

Відповідно до ч. 2 ст. 44 Статуту Міжнародного союзу електрозв'язку [368], радіочастоти та орбіта геостаціонарних супутників постають природними ресурсами обмеженого типу, котрі приналежать всім народам, а їхнє застосування регламентується Конвенцією Міжнародного союзу електрозв'язку та її радіозв'язковим Регламентом.

Як зазначалося вище, ресурс радіочастот визначається у положеннях ст. 1 закону «Про радіочастотний ресурс України» як частина спектру радіочастотної природи, придатний задля передавання й/чи приймання енергії електромагнітного типу засобами радіоелектронного характеру та котру можливо застосовувати на території держави й за її рамками згідно з законодавства природноресурсової сфери.

Радіочастотним спектром, зокрема, постає інтервал радіочастот безперервного характеру, котрий не є вищим за 3000 ГГц. Радіочастотою постає хвиля електромагнітного характеру в просторі за браком штучного спрямовуючого середовища з відповідним номіналом частоти у рамках спектру радіочастотної природи.

Користування ресурсу радіочастот – діяльність, що пов'язується із використанням засобів радіоелектронного характеру та/чи пристроїв випромінювального типу, котрими випромінюється електромагнітна енергія в навколишнє середовище в межах ресурсу радіочастот. Задля раціонального використання ресурсу радіочастот розбивається на радіочастотні смуги – частини спектру радіочастотного типу, визначені окремим радіочастотним інтервалом.

Регулюючим органом в рамках використання ресурсу радіочастот України відповідно до положень статті 12 закону «Про радіочастотний ресурс України» та статті 17 закону «Про телекомунікації» є НКРЗІ, що постає колегіальним органом, що підпорядковується Президенту України та звітує

Верховній Раді України. НКРЗІ реалізує контролювання й ліцензування спеціального використання ресурсу радіочастот, запобігання правовим порушенням під час застосування ресурсу радіочастот, участь в розробці НТРСР України та ПВРЧР України, контролювання за реалізацією моніторингу радіочастотної природи, тощо.

Нині НКРЗІ реалізує здійснює регулювання державної природи в телекомунікаційній сфері, галузі інформатизації, застосування ресурсу радіочастот й надання поштових послуг. У рамках даних сфер НКРЗІ має повноваження ліцензійного органу, нагляду держави (контролювання), а також органу дозвільної та регуляторної природи [136, с. 7].

ДП «УДЦР» підпорядковується НКРЗІ. На нього, згідно з положеннями статті 16 закону «Про радіочастотний ресурс України» покладено радіочастотне присвоєння, видачу дозволів на експлуатацію, ведення реєстру радіочастотних присвоєнь, проведення моніторингу радіочастотної природи застосування ресурсу радіочастот, підготовка висновків задля процедури прийняття НКРЗІ, певних рішень щодо видачі ліцензій на застосування ресурсу радіочастот [313].

Згідно з положеннями статті 17 закону України «Про радіочастотний ресурс України» управління радіочастотними смугами користування спеціального типу покладено на Генеральний штаб Збройних сил України, що діє відповідно до законів «Про Збройні сили України» [293] й Положення про Генеральний штаб ЗСУ, в редакції Указу Президента від 06.04.2011 № 406/2011 [321].

Відповідно до статті 24 закону «Про радіочастотний ресурс України» Національною радою з питань телебачення і радіомовлення управляється застосування ресурсу радіочастот задля потреб радіомовлення й телебачення. Повноваження ради визначено законом «Про телебачення і радіомовлення» [321] й «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» [305].

Розподіл радіочастотних смуг в Україні визначено НТРСР України,

затвердженою постановою КМУ від 15.12.2005 року № 1208 [270]. Стаття 1 закону «Про радіочастотний ресурс України» визначила НТРСР у вигляді нормативного акту, котрим регламентовано розподіл смуг радіочастот радіослужбам в Україні розподілення на смуги користування спеціальної та загальної природи. Таблицею лише розподілено радіочастотні смуги за потребами застосування задля гарантування раціонального застосування ресурсу радіочастот: нею не вміщується безпосередньо перелік користувачів ресурсу радіочастот. Процедура затвердження НТРСР України визначена статтею 20 закону «Про радіочастотний ресурс України».

ПВРЧР України визначено статтею 1 закону «Про радіочастотний ресурс України» в якості нормативного акту, котрим зазначено напрями використання ресурсу радіочастот на даний період часу й на майбутнє із зазначенням певних смуг, номіналів радіочастот й дозволених в Україні радіотехнологій та строків застосування радіотехнологій діючого та перспективного типу. Статтею 21 зазначеного закону України визначається порядок планування застосування ресурсу радіочастот. План має відповідати НТРСР України, рекомендаціям Міжнародного союзу електрозв'язку й інших організацій міжнародного типу, українським інтересам стосовно раціонального використання ресурсу радіочастот, гарантування обороноздатності й безпеки. ПВРЧР України затверджено постановою КМУ від 09.06.2006 року № 815 [272].

Планом, як нормативним актом, визначається порядок раціонального використання ресурсу радіочастот, а саме у зв'язку із регламентуванням дозволених поступового характеру до застосування в Україні радіотехнологій і переходу на сучасні радіотехнології передового характеру. Задля цього Планом передбачене радіочастотне виділення визначеним радіотехнологіям. Радіочастотне виділення означає надання права певним записом в ПВРЧР застосовувати відповідні радіочастотні смуги задля застосування в Україні визначених цим Планом радіотехнологій.

Якщо НТРСР розподіляються радіочастотні смуги радіослужбам, то ПВРЧР розподіляються радіочастотні смуги радіотехнологіям. Через це Планом

визначається перелік:

1) радіотехнологій, що використовуються в Україні, з визначенням радіочастотних смуг та радіослужб, котрим вони відповідають, а так само строки зупинення їхнього розвитку й застосування;

2) перспективних задля запровадження радіотехнологій з визначенням радіочастотних смуг та радіослужб, котрим вони відповідають, а так само строки їхнього запровадження.

Питання нагляду держави за застосуванням ресурсу радіочастот України врегульовано статтею 18 закону «Про радіочастотний ресурс України», яке реалізується НКРЗІ й Генеральним штабом ЗСУ як перевірка дотримання українського законодавства стосовно ресурсу радіочастот, зокрема, стосовно гарантування сумісності електромагнітного характеру.

Відповідно до засад міжнародного права ресурс радіочастот належить всім народам. Ресурс радіочастот не може знаходитись у власності, однак може реалізовуватися його використання спеціального типу.

Спеціальне використання ресурсу радіочастот може реалізовуватися за наступних умов:

а) включення до реєстру радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, котрі можна застосовувати на українських теренах, що ведеться НКРЗІ, певного типу засобів радіоелектронного характеру й пристроїв випромінювального типу – задля смуг радіочастот користування загальної природи й Генеральним штабом ЗСУ – задля смуг радіочастот користування спеціального характеру (ст. 25 закону «Про радіочастотний ресурс України»);

б) підтвердження документального типу їхньої відповідності згідно з вимогами закону «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» (ст. 25 закону «Про радіочастотний ресурс України»);

в) наявність ліцензій та дозволів на застосування спеціального характеру ресурсу радіочастот;

г) оплата збору за спеціальне використання ресурсу радіочастот.

Відповідно до статті 30 закону «Про радіочастотний ресурс України»

застосування спеціального характеру ресурсу радіочастот реалізується на підставі:

- ліцензії на використання ресурсу радіочастот й дозволу на експлуатацію – задля надання послуг в телекомунікаційній галузі;
- ліцензії на мовлення й експлуатаційного дозволу – задля розповсюдження телерадіопрограм телерадіоорганізаціями, іншими словами телерадіомовлення;
- дозволу на експлуатацію користувачам спеціального типу, користувачам технологічного типу й радіоаматорам.

Згідно з положеннями ч. 3 ст. 30 закону України «Про радіочастотний ресурс України» у випадку, коли заявлена потреба в ресурсі радіочастот перевищує його наявність фактичного характеру – вільні радіочастотні смуги даються у використання лише на засадах конкурсної чи тендерної природи, відповідно до законодавства [313].

Адміністративним наглядом за застосуванням ресурсу радіочастот України постає система заходів, що гарантують використання ресурсу радіочастот згідно з положеннями законодавства [136, с. 7].

Метою даного нагляду постає гарантування дотримання застосування ресурсу радіочастот, встановленого порядку його застосування, державних та громадських інтересів й безпеки, забезпечення сумісності електромагнітного характеру засобів радіоелектронного типу будь-якого призначення й запобігання правовим порушенням під час використання ресурсу радіочастот України.

Усунення правових порушень у сфері застосування ресурсу радіочастот України передбачає такі кроки:

- виявлення;
- запобігання;
- вжиття заходів.

Рішенням НКРЗІ затверджено Порядок реалізації державного нагляду за використанням ресурсу радіочастот України в смугах радіочастот загального

користування (Порядок)[282], котрим визначається процес реалізації нагляду в смугах радіочастот користування загальної природи, і за додержанням господарюючими суб'єктами, щореалізують засоби радіоелектронного виду й пристрої випромінювального типу, вимог вітчизняного законодавства стосовно реалізації такого обладнання, зокрема процедури його маркування.

Зазначену процедуру прийнято здійснювати за допомогою проведення перевірок планового та позапланового типу. Об'єкт нагляду в даному випадку – діяльність суб'єктів в сфері застосування ресурсу радіочастот.

Згідно з положеннями абз. 2 п. 1.5 Порядку суб'єктом нагляду постають користувачі ресурсу радіочастот в смугах радіочастотної природи загального користування, їхні філії, інші відокремлені структурні підрозділи, господарюючі суб'єкти, котрими реалізується перевезення через кордон, здійснення засобів радіоелектронного виду й пристроїв випромінювального типу, а так само фізичні і юридичні особи, котрі використовують радіочастотний ресурс без ліцензій, експлуатаційних дозволів, радіоелектронних засобів й пристроїв випромінювального типу у випадку, коли необхідність одержання ними таких ліцензій й дозволів передбачена законом «Про радіочастотний ресурс України» [282].

Зауважити потрібно взаємодію НКРЗІ з іншими органами держави та підприємствами в процесі заходів з виявлення й вилучення засобів радіоелектронного типу й пристроїв випромінювального характеру, що ввозять на українську територію, реалізують, встановлюють й експлуатують без відповідних документів дозвільної природи, а також контролювання за дотриманням законодавства в зв'язковій галузі.

Таким чином, рішенням НКРЗІ № 117 від 27.02.2018 [280] й наказом МВС України № 147 від 27.02.2018 [281] затверджено Порядок взаємодії НКРЗІ, з Національною поліцією з питань впровадження публічної безпеки й порядку за місцем проведення заходу стосовно виявлення й припинення правових порушень в зв'язковій сфері, виявлення характерних рис кримінальних правопорушень в зв'язковій галузі.

Визначено, що взаємодію даних органів реалізують на принципах законності й самостійності, дійової незалежності, невтручання в галузь компетенції одне одного завдяки:

- утворенню координаційних комісій спільного типу й оперативних груп контролювання стосовно запобігання порушенням законодавства в зв'язковій галузі, їхньому виявленню й розкриттю;
- взаємному інформаційному обміну щодо знайдених фактів порушення;
- виявленню, припиненню, запобіганням правопорушенням у зв'язковій сфері в рамках повноважень, котрі визначені законодавством;
- аналізуванню впливу результатів заходів спільного характеру на кількість порушень законодавства в зв'язковій галузі [136, с. 8].

Відповідно до п. 2 Порядку, взаємодія відбувається наступним чином:

- здійсненнями письмових обмінів інформацією стосовно питань, котрі відносяться до компетенції НКРЗІ й органів поліції, за винятком інформації з обмеженим доступом;
- проведенням семінарів спільної природи, нарад, круглих столів щодо питань запобігання, виявлення й усунення правопорушень в зв'язковій галузі;
- наданням спільних консультацій;
- підготовкою узгоджених пропозицій стосовно вдосконалення законодавства стосовно запобігання, виявлення й усунення порушень законодавства в зв'язковій галузі;
- проведення заходів згідно із Порядком [280].

Регулювання застосування радіочастотного спектру постає виключним державним правом та гарантується згідно з міжнародними договорами України й українським законодавством. Як зазначалося вище, регулювання застосування радіочастотного спектру реалізується НКРЗІ, котра володіє всією повнотою повноважень в рамках врегулювання спектру радіочастот. НКРЗІ, утворено Указом Президента [304] на реалізацію вимог закону «Про телекомунікації». Даний Указ затверджує також Положення стосовно НКРЗІ.

Як зазначалося вище, застосування ресурсу радіочастот можливе за наявності ліцензії й дозволу. Так, існують спеціальний нормативний акт – Ліцензійні умови користування радіочастотним ресурсом України [268], що вміщує вичерпний перелік вимог, обов'язкових задля реалізації господарюючими суб'єктами в момент провадження діяльності, що пов'язана із застосуванням ресурсу радіочастот України в смугах частот користування загального типу, та направлених на гарантування ефективного використання ресурсу радіочастот й гарантування електромагнітної сумісності засобів радіоелектронного характеру.

Положення статті 30 закону «Про радіочастотний ресурс України» регламентують питання стосовно засад й принципів застосування ресурсу радіочастот. Так, головними принципами застосування ресурсу радіочастот України постає:

- 1) зближення розподілу радіочастотних смуг та номіналів та умов їх застосування в Україні з розподілом радіочастотних смуг та номіналів міжнародного типу;
- 2) об'єктивність, відкритість й прозорість умов і процесів щодо планування, виділення й розподілу ресурсу радіочастот;
- 3) заохочення конкуренції на базі збалансування інтересів суспільства й користувачів українського ресурсу радіочастот;
- 4) гарантування рівності прав й інтересів законного типу всіх фізичних й юридичних осіб, що використовують чи мають намір застосувати ресурс радіочастот.

Підводячи підсумок, варто зауважити, що на меті вдосконалення досліджуваного питання стоїть гарантування ефективного застосування ресурсу радіочастот за допомогою утворення умов задля запровадження радіотехнологій перспективного типу з урахуванням тенденцій світу. У результаті розвитку ресурсу радіочастот мають бути утворені умови задля впровадження нових радіотехнологій, розвитку телекомунікаційної галузі.

4.5. Інструмент регулювання ресурсу нумерації

Регулювання ресурсу нумерації постає виключним державним правом. Уряд України визначає процедуру розподілення та застосування нумераційного ресурсу єдиної електрозв'язкової мережі України, зокрема і українських сегментів зв'язкових мереж міжнародної природи, з урахуванням рекомендацій організацій міжнародного типу, учасником котрих постає Україна, згідно з українською системою та нумераційного плану.

Під час розподілу нумерації українських сегментів зв'язкових мереж міжнародної природи увага приділяється на загальноприйнятій міжнародній практиці. За одержання нумераційного ресурсу з телекомунікаційних операторів стягується плата згідно з українським законодавством. Розмір плати визначено в повідомленні щодо рішення НКРЗІ стосовно виділу ресурсу номерного типу.

Досліджуючи регулювання нумераційного ресурсу варто проаналізувати законодавство, що легалізує дане питання. Так, до нього варто віднести такі нормативні акти: гл. 12 Закону «Про телекомунікації», Національний план нумерації України (НПН) [269], Положення про державне регулювання номерного ресурсу телекомунікаційної мережі загального користування України [275], Розмір плати за виділення номерного ресурсу [290], а також таблиці розподілу (виділення) операторам ресурсу номерного спрямування (за видами номерного ресурсу) [62] (знаходяться у розділі «Телекомунікації» на офіційному веб-сайті НКРЗІ www.nkrzi.gov.ua).

Згідно зі статтею 69 закону «Про телекомунікації» номерним ресурсом постає технічно обмежений ресурс. Розроблення й реалізацію політики технічного характеру у формуванні ресурсу номерного типу реалізує ЦОВЗ. Розподілення, присвоєння й облік ресурсу номерного типу, видача та скасування дозволів на його застосування, нагляд держави за застосуванням ресурсу номерного типу реалізується НКРЗІ.

Згідно з положеннями ч. 4 ст. 69 закону «Про телекомунікації» головними принципами з процедури формування й розподілення ресурсу номерної природи постають:

- об'єктивність, відкритість, недискримінаційність й рівність прав на доступ до ресурсу номерного типу задля всіх телекомунікаційних операторів;
- застосування ресурсу номерної природи на базі дозвільного й платного типу;
- утворення ємності номерів резервного характеру;
- запровадження раціонального застосування ресурсу номерного характеру;
- приведення НПН України у відповідність міжнародним вимогам.

Заради розширення й запровадження достатньої ємності ресурсу номерного типу і приведення його до відповідності міжнародним вимогам Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України приймає рішення щодо зміни структури ресурсу номерного характеру й нумераційного простору.

Рішення ЦОВЗ щодо зміни структури ресурсу номерної природи й нумераційного простору необхідно довести до НКРЗІ й опублікувати в її бюлетені офіційного характеру.

Відповідно до положень ч. 7 ст. 69 закону «Про телекомунікації» НКРЗІ має повідомити телекомунікаційних операторів та провайдерів щодо змін структури й нумераційного простору присвоєного ресурсу номерної природи не менше шести місяців до введення в дію наведених змін.

Інформація щодо виділу, зміни й вилучення нумераційного ресурсу адміністративно-телекомунікаційного оператора не становить комерційної таємниці [70, с. 50].

Відповідно до положень п. 1.2 наказу МТЗ «Про затвердження НПН» НПН визначаються побудовчі принципи системи й плану нумерації мережі телефонного типу користування загальної природи України [269].

НПН має враховуватись під час впорядкування розподілу, присвоєння,

обліку ресурсу номерного характеру, контролювання за його застосуванням.

Згідно з п. 1.2 Положення про державне регулювання номерного ресурсу телекомунікаційної мережі загального користування України (Положення) формування ресурсу номерного характеру телекомунікаційної мережі користування загальної природи реалізується за етапами, засновуючись на кодах географічних зон, ідентифікаційних кодах мереж й номерів глобальних послуг адміністративно-телекомунікаційного характеру в форматі, що визначений НПН України.

Відповідно до абз. 2 п. 1.2 Положення НКРЗІ реалізує розподілення, присвоєння, облік ресурсу номерної природи, видачу й скасування дозволів, нагляд за застосуванням ресурсу номерного характеру [275].

Відповідно до абз. 12 п. 1.2 Положення нагляд за застосуванням ресурсу номерного характеру реалізує НКРЗІ.

Абз. 6 п. 1.4 Положення визначає, що дозволом на застосування ресурсу номерного типу постає документ, котрий оформлено на бланку із застосуванням складових захисту його від підробки, які видано НКРЗІ, що засвідчує операторське право на застосування виділеного рішення НКРЗІ ресурс номерного типу за призначенням у визначеній мережі телекомунікацій й/чи території.

Аби отримати номерний ресурс, оператором до НКРЗІ із супровідним листом подається заява щодо виділення ресурсу номерного типу, до котрої додають:

- завірену копію ліцензії на певний вид діяльності щодо надання послуг у телекомунікаційній галузі.
- пояснювальну записку із обґрунтуванням необхідності у виділенні заявленого обсягу ресурсу номерного типу.
- звіт щодо застосування виділеного ресурсу номерного типу на тій території, де заявником планується отримувати ресурс номерного характеру, станом на перше число місяця, в котрому подають заяву. Під час первинного звернення заявника на одержання ресурсу номерного характеру звіт не

додають.

– задля одержання кодів мереж сигналізації у складі нумерації мережі СКС-7 додають завірену копію схеми приєднання до мережі СКС-7, погоджену з оператором, до котрого приєднання було запроєктовано.

Заявником може бути додано до заяви щодо виділення ресурсу номерного характеру інші матеріали інформаційного типу, що вміщують пояснення додаткової природи стосовно мети звернення.

Заява й комплект документів, що заявник надає НКРЗІ, мають вміщувати інформацію повного й достовірного характеру, а також складаються державною мовою.

Згідно з п. 2.6 Положення про державне регулювання номерного ресурсу телекомунікаційної мережі загального користування України у випадку подачі пакету документів неповного типу або невірної документарної оформлення певний структурний підрозділ НКРЗІ у 10-денний строк має проінформувати заявника стосовно виявлених порушень й пропонує їх усунути.

Документи, що укомплектовано й правильно оформлено, виносять на засідання НКРЗІ задля прийняття певних рішень.

Упродовж 30 днів від часу її реєстрації НКРЗІ має прийняти рішення за результатами розгляду заяви стосовно виділення відповідного ресурсу номерного характеру. Такий ресурс прийнято виділяти оператору в рамках НПН на умовах розподілу первинної природи. Право використання номерного ресурсу прийнято надавати на строк дії ліцензії на провадження певного різновиду діяльності господарського типу в телекомунікаційній галузі без права його передачі іншим, окрім ситуацій вторинного перерозподілу ресурсу номерного характеру згідно із законодавством.

Рішення НКРЗІ стосовно виділення ресурсу номерного характеру чи відмови у цьому приймається з урахуванням наявності номерного ресурсу вільного типу, ефективності застосування заявником виділеного раніше ресурсу номерної природи, обсягу робіт, що було виконано, перспектив розвитку його мережі адміністративно-телекомунікаційного типу. У рішенні НКРЗІ щодо

відмови у виділенні ресурсу номерної природи необхідно зазначити підстави такої відмови.

Відповідно до п. 3.4 Положення підставами задля прийняття рішення стосовно відмови у виділенні ресурсу номерного характеру постають:

- недостовірність у даних в заяві оператора й у доданих до неї документах;
- невідповідність заявленого ресурсу номерної природи положенням ліцензії заявника на провадження відповідного різновиду діяльності;
- неефективність застосування виділеного раніше ресурсу номерного характеру на території, на котрій буде використовуватися таке виділення. Неефективним застосуванням виділеного раніше ресурсу номерного характеру постає надання телекомунікаційними операторами споживачам не більше 75% раніше виділених обсягів ресурсу номерного типу;
- порушення умов ліцензійного характеру й/чи спеціальних умов, котрі зазначаються в рамках дозволу на застосування ресурсу номерної природи;
- неотримання доопрацьованих документів від заявника протягом 30 робочих днів з моменту відправлення повідомлення про виявлені порушення;
- відсутність вільного ресурсу номерної природи на зазначеній території;
- брак зазначеного на виділення ресурсу номерного типу в НПН [275].

Рішення, котре було прийнято НКРЗІ, стосовно розгляду заяви та його результатів відповідному структурному підрозділу необхідно довести до відома телекомунікаційних операторів на протязі 3 робочих днів. Повідомлення стосовно прийнятого рішення надсилає (видає) заявнику керівник певного структурного підрозділу НКРЗІ протягом 3 робочих днів від моменту оформлення рішення НКРЗІ.

Звертаючись до п. 3.7 Положення, слід звернути увагу на те, що виділений ресурс номерного спрямування має бути задіяно протягом строку, що

визначено у дозволі. Такий строк встановлюється НКРЗІ та не може перевищувати 3 роки від моменту одержання дозволу. Той ресурс номерного типу, що не було задіяно в рамках встановленого дозволом строку, рішенням НКРЗІ вилучається в оператора.

За послугу виділення ресурсу номерного характеру справляється плата в розмірі та в порядку, що встановлюються законодавством. Згідно з п. 4.2 Положення розмір такої оплати встановлюється в повідомленні щодо рішення НКРЗІ стосовно виділення ресурсу номерного характеру [275].

Дозвіл проходить стадію з оформлення та видачі заявнику протягом 3 днів після отримання від нього оригіналів документів, котрі підтверджують оплату за виділення ресурсу номерного характеру (наприклад, чек з банку про оплату адміністративної послуги).

У випадку, коли заявником у зазначений законодавством термін не оплачено й не надано НКРЗІ документу, котрим підтверджується внесення оплати за виділення ресурсу номерного типу, НКРЗІ приймає рішення про скасування відповідного рішення щодо виділення ресурсу номерного типу.

Відповідно до положень п. 4.5 дозвіл щодо застосування ресурсу номерного типу має характеризуватися наявністю:

- повного найменування юридичної особи (або ПІБ – фізичної особи-підприємця), котрому виділено ресурс номерного типу, місцезнаходження (чи місце проживання) й код ЄДРПОУ (за наявності Реєстраційний номер облікової картки платника податків (РНОКПП) (раніше – індивідуальний податковий номер);
- виду ресурсу номерного типу й призначення, його ємності і території застосування;
- відомостей щодо ліцензії, на підставі котрої було виділено ресурс номерного типу, зокрема і номер, дату видачі й термін дії, вид діяльності та територію її реалізації;
- терміну дії дозволу й строку задіяння ресурсу номерного характеру;
- спеціальні умови застосування дозволу (попередження щодо

цільового застосування виділеного ресурсу нумерації, інформація стосовно замовника послуг за скороченим номером (строк задіяння – 1 рік від моменту одержання дозволу), що виділяється телекомунікаційним операторам в рамках НПН, тощо);

- номеру й дати прийняття рішення НКРЗІ щодо виділення ресурсу номерного характеру;
- наявності відомостей щодо додатків до дозволу;
- дати видачі дозволу;
- відомостей стосовно вповноваженої особи, котрою було підписано дозвіл [275].

Дозвіл має бути підписано Головою НКРЗІ чи членом НКРЗІ, на котрого покладається повноваження з реалізації зобов'язань Голови, й засвідчено гербовою печаткою.

Відповідно до законодавства, в ситуації, коли у адміністративно-телекомунікаційного оператора виникли певні підстави, він має звернутися до НКРЗІ із заявою щодо переоформлення дозволу.

Дані підстави регламентовано п. 7.2 Положення, відповідно до якого підставами задля переоформлення дозволу постають процедури з:

- реорганізації юридичної особи – господарюючого суб'єкта за допомогою процесів з виділення, злиття, перетворення, поділу, приєднання;
- переоформлення або подовження строку дії ліцензії, на основі котрої видавався дозвіл, чи одержання нової ліцензії телекомунікаційним оператором, котрому ресурс номерного типу було виділено за дозволом, котрий перебуває на стадії переоформлення;
- виникнення у адміністративно-телекомунікаційного оператора необхідності у зміні обсягу або призначення ресурсу номерного типу, зокрема у випадку необхідності у зміні нумерації під час переходу з аналогового типу нумерації до цифрового, в момент обміну частками (індексами) ресурсу номерного характеру поміж операторами в рівних обсягах при наявності в таких операторів дозволу на застосування ресурсу номерного типу, що

обмінюється;

- часткового задіяння ресурсу номерного характеру;
- продовження строку задіяння ресурсу номерного типу;
- наявності ресурсу нумерації, що було отримано до першого січня 2005 року;
- зміни структури ресурсу номерного типу або простору нумерації існуючого НПН;
- переоформлення дозволу на раніше вилучений ресурс номерного характеру, який застосовується споживачами.

Аби переоформити дозвіл, згідно з п. 7.3. Положення телекомунікаційним оператором подається до НКРЗІ із супровідним листом заява щодо переоформлення ресурсу номерного характеру, із характерною додачею до неї:

- завіреної копії ліцензії на визначений різновид діяльності щодо надання послуг в рамках телекомунікаційної галузі;
- пояснювальної записки із наявним обґрунтуванням підстави переоформлення дозволу;
- звіту щодо застосування виділеного телекомунікаційному оператору ресурсу номерного типу на території, де заявлено переоформлення, станом на перше число місяця, в котрому подано заяву;
- оригіналів документів, якими надається право на застосування ресурсу номерного типу, що заявлено до переоформлення;
- нотаріально завірених копій документів, котрими засвідчується наявність підстав задля переоформлення дозволу відповідно до підпункту 6.2.1 Положення;
- інших інформаційних матеріалів, котрі вміщують додаткові пояснення стосовно мети звернення [275].

НКРЗІ, у випадку зміни структури ресурсу номерного типу або простору нумерації, не більше ніж через півроку до початку змін має проінформувати щодо цього телекомунікаційних операторів. Після здійснення оприлюднення даної інформації НКРЗІ реалізує перерозподілення певного ресурсу номерного

характеру.

Після закінчення переходу на нову нумерацію на оператора покладається зобов'язання письмово на протязі 30 днів поінформувати НКРЗІ стосовно здійснення певних дій по переходу на нову нумерацію й звільнення наданого раніше ресурсу номерного спрямування.

Якщо НКРЗІ прийме рішення відмовити у переоформленні ресурсу номерного спрямування, дозвіл має бути скасовано. Дозвіл, що не було переоформлено через вину адміністративно-телекомунікаційного оператора в установленій строк, вважається недійсним і також має бути скасовано.

Варто звернути увагу на те, що плата за переоформлення дозволу на застосування ресурсу номерного типу не справляється.

Згідно з положеннями п. 9.1 Положення [275] на всіх операторів, котрими застосовується ресурс номерної природи, покладено зобов'язання кожного року до 25 січня року, наступного за звітним, надавати звіт у двох примірниках НКРЗІ (форма якого наводиться у додатку 6 до Положення) стосовно застосування ресурсу номерної природи станом на 31 грудня минулого року.

Відповідно до п. 10.1 Положення НКРЗІ може приймати рішення стосовно вилучення (повноцінно чи частково) в адміністративно-телекомунікаційного оператора ресурсу номерного характеру, якщо:

- ресурс номерного характеру чи його частина не є задіяними у строк, що встановлено дозволом;
- ресурс номерного типу застосовується не за призначенням, зокрема у випадку незаконної передачі його іншим особам;
- відповідну ліцензію було анульовано, визнано недійсною чи закінчився строк її дії;
- наявна заява оператора.

Рішення щодо вилучення ресурсу номерного спрямування має бути доведене до відома адміністративно-телекомунікаційного оператора керівником певного структурного підрозділу НКРЗІ протягом 3 робочих днів після проведення процедури з його оформлення та оприлюднене протягом 10 днів на

веб-сайті НКРЗІ й в Офіційному бюлетені НКРЗІ.

Аби не допустити зупинку у наданні послуг споживачам в телекомунікаційній галузі у випадку вилучення в адміністративно-телекомунікаційного оператора використаного (такого, що було наданого споживачам) ресурсу номерного спрямування, НКРЗІ приймається рішення, котрим має бути визначено:

- оператора, котрим будуть надаватися послуги споживачам у телекомунікаційній галузі, яким була характерна належність до місцевої мережі телекомунікацій оператора, котрим було припинено діяльність щодо надання подібних послуг;
- спеціальні умови застосування вище визначеного ресурсу номерного спрямування.

Відповідно до статті 70 закону «Про телекомунікації» регулюється питання щодо розподілу та використання номерного ресурсу. Так, згідно з ч. 1 ресурс номерного типу надається телекомунікаційному оператору НКРЗІ, на основі дозволу на строк дії певної ліцензії, а у випадку, коли діяльність не підлягає ліцензуванню – на строк, що не є меншим, аніж 5 років, задля застосування без права передачі іншим особам, й ситуацій щодо розподілу вторинного характеру.

Заявателекомунікаційних операторів стосовно виділення ресурсу номерного спрямування розглядається НКРЗІ, протягом місяця від часу її реєстрації. Рішення НКРЗІ стосовно виділення ресурсу номерного спрямування чи відмови у такому виділенні приймають із врахуванням ефективності застосування виділеного раніше ресурсу номерного спрямування та протягом 3 робочих днів має бути доведено до телекомунікаційних операторів.

Дозвіл на застосування ресурсу номерного спрямування видається телекомунікаційному оператору після надання документів, котрі підтверджують оплату, протягом 3 днів.

Відповідно до ч. 4 ст. 70 закону «Про телекомунікації» [322] НКРЗІ може приймати рішення стосовно вилучення (повноцінно чи частково) в

адміністративно-телекомунікаційного оператора ресурсу номерного спрямування у випадку, коли:

- ресурс номерного спрямування чи частина такого ресурсу не є задіяними в строк, що встановлено дозволом;
- ресурс номерного спрямування застосовується не за призначенням, зокрема і у випадку його незаконної передачі іншим особам;
- відповідну ліцензію було анульовано, визнано недійсною чи строк її дії закінчився, чи за заявою адміністративно-телекомунікаційного оператора.

Розгляд питань щодо вилучення ресурсу номерного спрямування реалізується з попереднім запрошенням обов'язкового характеру адміністративно-телекомунікаційного оператора чи його представників.

Рішення стосовно вилучення ресурсу номерного спрямування має бути опубліковано НКРЗІ протягом 10 днів з моменту набрання ним чинності.

Дозвіл на застосування ресурсу номерного спрямування має бути скасовано, а ресурс, що було присвоєно – повернено за рішенням НКРЗІ, що прийнято згідно з положеннями та вимогами законодавства.

На телекомунікаційних операторів покладено зобов'язання надання НКРЗІ відомості стосовно стану застосування ресурсу спрямування у відповідності до законодавчо встановленої процедури.

НКРЗІ визначається порядок розподілення та використання ресурсу номерного спрямування й опубліковує його в офіційному бюлетені НКРЗІ.

Аби виконати міжнародні зобов'язання, а також забезпечити достатню доступність ресурсу номерного спрямування ЦОВЗ має право зміни структури, нумераційного простору, а НКРЗІ – згідно з присвоєнням номерів із попередженням про таке телекомунікаційних операторів не менше ніж за шість місяців до таких змін.

Вищенаведені положення статті 70 закону «Про телекомунікації» не поширюються на процедуру відкриття ресурсу номерного спрямування, в рамках якого створюються абонентські персональні номери.

4.6. Інструмент ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій

Ліцензування діяльності у телекомунікаційній сфері здійснюється заради регулювання та контролювання держави за діяльністю телекомунікаційних операторів та провайдерів.

Перш аніж розпочати розгляд даного питання по суті, варто звернути увагу на понятійний апарат ліцензування. Так, ст. 42 Закону України «Про телекомунікації» [322] закріплює різновиди діяльності у телекомунікаційній галузі, що мають пройти процедуру ліцензування. У Законі надано дефініції термінів «ліцензія» й «ліцензування».

Ліцензією постає документ, котрим засвідчується право господарюючого суб'єкта на реалізацію зазначеного в його положеннях різновиду діяльності в телекомунікаційній галузі протягом визначеного терміну на відповідних територіях із здійсненням ліцензійних умов.

Ліцензуванням постає видача, переоформлення, визнання недійсними, анулювання, продовження строку дії ліцензій, видача копій й ліцензійних дублікатів, ведення справ ліцензійного характеру й реєстрів з ліцензування, контролювання за дотриманням ліцензійних умов, видача розпоряджень щодо усунення порушень умов ліцензійного типу.

Ліцензійними умовами постає нормативний акт, котрий вміщує перелік вимог вичерпного характеру організаційного, кваліфікаційного, технологічного й іншого спеціального типу, що є обов'язковими задля здійснення під час виконання діяльності в телекомунікаційній галузі, що підлягає процедурі з ліцензування [213, с. 71].

Діяльність юридичних осіб й індивідуальних підприємців щодо надання послуг в телекомунікаційній галузі реалізується виключно на основі ліцензій на реалізацію діяльності в зазначеній галузі [70, с. 50].

Господарюючий суб'єкт, діяльність котрого націлена на надання послуг в

телекомунікаційній сфері, зокрема щодо обслуговування й експлуатації мереж телекомунікацій має отримати ліцензію у відповідності до наведених нижче ліцензійних умов [180].

До першого січня 2018 – моменту вступу в силу положень перехідного характеру закону «Про ліцензування видів господарської діяльності» [298], зокрема п. 2 ст. 21, яким передбачена втрата чинності пункту 8 ч. 1 ст. 7 цього Закону, діяла система ліцензування діяльності в телекомунікаційній галузі. Однак з першого січня 2018 року ліцензування діяльності у телекомунікаційній галузі з урахуванням характерних рис, що визначені законом «Про телекомунікації», надання послуг в сфері інформаційного захисту криптографічної природи (окрім послуг ЕЦП) й інформаційного захисту технічної природи, за переліком, котрий визначено КМУ, втрачає чинність.

Однак досі продовжує діяти закон «Про телекомунікації» і його старі положення стосовно ліцензування, видаються ліцензії (так, за підсумками засідання НКРЗІ від 15.05.2018 року ліцензію на 5 р. отримало ТОВ «ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ «ЕНЕРГІЯ»»), здійснюються їх переоформлення, а за заявами ліцензіатів продовжується термін дії ліцензій (щодо цього можна стверджувати, виходячи із Підсумків засідання НКРЗІ від 15.05.2018 [239]). Так, згідно з положеннями ч. 7 ст. 42 закону «Про телекомунікації» [322] усе ще ліцензуванню підлягають такі різновиди діяльності у телекомунікаційній сфері, зокрема надання послуг щодо:

- фіксованого зв'язку телефонного типу із наявністю права обслуговування технічного характеру й експлуатації мереж телекомунікацій та надання у використання електрозв'язкових каналів місцевої, міжміської, міжнародної належності. Дане питання регулюється Ліцензійними умовами [264];

- фіксованого зв'язку телефонного типу із застосуванням доступу безпроводового характеру до мережі телекомунікацій із наявністю права обслуговування технічного типу та надання у використання електрозв'язкових каналів місцевої, міжміської, міжнародної належності. Даний пункт також

регулюється окремими Ліцензійними умовами [265];

- телефонного зв'язку рухомого (мобільного) типу із наявністю праваобслуговування технічного характеру й експлуатації мереж телекомунікацій та надання у використанні електрозв'язкових каналів. Питання такого виду зв'язку так само врегульовано Ліцензійними умовами [266].

- обслуговування технічного типу й експлуатації мереж телекомунікацій, мереж ефірного теле- та радіомовлення, радіомовлення проводової природи й телемереж. Останній вид діяльності також регулюється окремими Ліцензійними умовами [267].

Так, у ч. 7 ст. 42 закону «Про телекомунікації» визначено вичерпний перелік різновидів діяльності у телекомунікаційній сфері, що підлягає процедурі з ліцензування. Зважаючи на той факт, що різновид діяльності щодо надання послуг доступу до Інтернету не включено до вищенаведеного переліку, на зазначений різновид діяльності отримання ліцензії не постає необхідністю [94, с. 17-18; 95; 96, с. 55].

Аби здійснити діяльність в телекомунікаційній сфері щодо надання послуг доступу до мережі Інтернет, варто зважати на лист-роз'яснення задля телекомунікаційних операторів та провайдерів, що розташовано на офіційній веб-сторінці НКРЗІ [177].

Реалізація діяльності у телекомунікаційній галузі щодо надання послуг доступу до Інтернету й/чи з обслуговування технічного типу й експлуатації власних мереж телекомунікацій, ефірного теле- й радіомовлення, проводового радіомовлення, телемереж господарюючий суб'єкт має подати заяву щодо включення до реєстру телекомунікаційних операторів та провайдерів з певним різновидом діяльності, територією й статусом (оператор чи провайдер), згідно з вимогами ч. 1 ст. 42 Закону «Про телекомунікації» в Порядку введення реєстру телекомунікаційних операторів, провайдерів, що затверджено рішенням НКРЗІ від 01.11.2012 № 560 [279].

Розміри й порядок зарахування оплати за видачу ліцензії, її дублікату, переоформлення ліцензії, одержання її копії на провадження діяльності в

телекомунікаційній сфері та продовження терміну дії врегульовано Постановою КМУ [316].

Відповідно до Концепції розвитку телекомунікацій в Україні ліцензування у телекомунікаційній галузі має все більше гармонізуватися з політикою ЄС регуляторного характеру в телекомунікаційній сфері [320].

Що стосується принципів ліцензування в телекомунікаційній галузі, то звернути увагу потрібно на положення статті 43 закону «Про телекомунікації», що і закріплює такі головні принципи. Так, головними принципами щодо ліцензування в телекомунікаційній галузі постають:

- утворення умов відкритого, недискримінаційного та прозорого характеру доступу до адміністративно-телекомунікаційного ринку й діяльності на останньому;
- сприяння функціонуванню ефективного типу адміністративно-телекомунікаційного ринку на базі збалансування суспільних інтересів, а також прав та свобод телекомунікаційних операторів та провайдерів;
- запровадження правової рівності, законних інтересів всіх господарюючих суб'єктів;
- раціональне застосування ресурсів обмеженого типу в телекомунікаційній галузі;
- сприяння забезпечення нових різновидів послуг в телекомунікаційній сфері та використанню технологій новітнього типу;
- залучення інвестицій в український телекомунікаційний розвиток.

Як принцип, зауважити потрібно також положення щодо того, що ліцензування не має бути використано задля конкурентного обмеження в реалізації діяльності в телекомунікаційній сфері.

Усі вищенаведені положення щодо ліцензування різновидів діяльності в телекомунікаційній галузі, принципів такого ліцензування, його строків, вартості, тощо згідно з положеннями перехідного типу закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» мали втратити чинність першого січня 2018 року. 12.12.2017 мало місце засідання Експертно-апеляційної ради з

питань ліцензування при Державній регуляторній службі, на котрому прийнято рішення щодо обов'язковості виконання положень Закону стосовно скасування ліцензування вищезазначеної діяльності від початку 2018 року [101]. Таким чином, наразі в законодавстві України щодо ліцензування телекомунікаційної діяльності існують великі колізії. Це говорить про те, що такі глобальні зміни були надто швидкими та несистематизованими, а законодавцем було приділено надто малу увагу до цього блоку українського законодавства та права.

Наразі НКРЗІ на засіданні від 13.03.2018 ухвалила проект рішення «Про затвердження Правил здійснення діяльності у сфері телекомунікацій», що розроблено заради впровадження правил чіткої, прозорої, недискримінаційної природи й умов реалізації діяльності в телекомунікаційній сфері, що повинні запровадити на заміну ліцензування різновидів діяльності в телекомунікаційній галузі.

НКРЗІ у ролі органу регулювання державного характеру в телекомунікаційній галузі має бути послідовним у власній позиції стосовно потреби відміни ліцензування в телекомунікаційній галузі. Вважається, що вищезазначене рішення має набрати чинність під час набрання чинності змін до Закону України «Про телекомунікації» стосовно виключення різновидів діяльності в телекомунікаційній галузі, котрі мають бути ліцензовані.

Громадське обговорення проекту Правил від суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного ринку призвело до надходження до НКРЗІ п'ятсот одинадцяти пропозицій і зауважень. Задля їхнього детального розгляду й доопрацювання проекту рішення НКРЗІ було проведено декілька зустрічей з представниками зацікавлених суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного ринку, зокрема з Українською асоціацією операторів зв'язку «Телас», асоціацією «Телекомунікаційна палата України», Інтернет Асоціацією України, телекомунікаційними операторами, Офісом ефективного регулювання, за підсумком котрих було повноцінно зараховано триста зауважень і пропозицій, а 25 – частково.

Окрім вищезазначеного, заради зважання на суспільні інтереси було

проведено кілька робочих нарад з представниками Адміністрації Держспецзв'язку й СБУ із обговоренням окремих норм проекту Правил, що мають відношення до безпеки мереж телекомунікацій, а також їхньої підготовки й застосування в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану.

Так, ухвалений НКРЗІ проект Правил постає найбільш збалансованим з боку інтересів телекомунікаційних операторів, провайдерів та суспільства.

Ухвалений НКРЗІ проект рішення «Про затвердження Правил здійснення діяльності у сфері телекомунікацій» відповідно до чинного законодавства має бути подано на узгодження із зацівленими державними органами [110].

Таким чином, можна зробити висновок, що заради подальшого вдосконалення телекомунікаційної сфери варто негайно звернути суцільну увагу на регулювання питання щодо ліцензування телекомунікаційної діяльності, проводити дії з боку законодавця щодо внесення змін до закону «Про телекомунікації» стосовно виключення видів діяльності в телекомунікаційній галузі, котрі мають бути ліцензовані, заради позбавлення колізій в правовому забезпеченні даної проблеми, та прийняти рішення НКРЗІ «Про затвердження Правил здійснення діяльності у сфері телекомунікацій», що розроблено заради впровадження правил чіткої, прозорої, недискримінаційної природи й умов реалізації діяльності в телекомунікаційній сфері, що повинні запровадити на заміну ліцензування різновидів діяльності в телекомунікаційній галузі.

Висновки до розділу 4

1. З'ясовано, що дозвільні процедури у сфері телекомунікацій є засобом забезпечення взаємодії та взаємозв'язку елементів адміністративно-телекомунікаційних правовідносин.

На підставі здійсненої класифікації дозвільних процедур у сфері

телекомунікацій, проаналізованих теоретичних положень щодо визначення сутності поняття та характеристики інструментів публічного управління у сфері телекомунікацій України, встановлення співвідношення їх різновидів обґрунтовано доцільність їх нормативного закріплення у проекті Закону України «Про адміністративну процедуру».

2. Підкреслено, що метою здійснення стандартизації та метрологічного забезпечення у сфері телекомунікацій є забезпечення створення єдиної системи державних стандартів і стандартів галузевого рівня, якими визначаються вимоги до мереж телекомунікацій, відповідних технічних засобів зв'язку та якості надання телекомунікаційних послуг, а також гармонізація таких вимог з вимогами нормативних документів міжнародного характеру. При цьому наголошено на пріоритетності забезпечення розробки системи національних стандартів у сфері телекомунікацій відповідно до європейських та міжнародних критеріїв якості телекомунікаційних послуг, в тому числі рекомендацій Міжнародного союзу електрозв'язку.

3. З'ясовано, що забезпечення розвитку ринку проектування, будівництва, реконструкції і модернізації телекомунікаційних мереж в Україні має здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів відповідно до нормативних положень Концепції розвитку телекомунікацій України та інших програмних документів здійснення зовнішньої та внутрішньої державної політики у досліджуваній сфері.

4. Підкреслено, що здійснення публічного управління у сфері регулювання використання радіочастотного спектра в Україні має відповідати вимогам розмежування українського ресурсу радіочастот поміж потреб користувачів спеціального й загального типу.

Акцентовано увагу на тому, що правомірність спеціального використання ресурсу радіочастот визначається наявністю сукупності таких умов, як: включення до реєстру радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв; підтвердження документального типу їхньої відповідності згідно з вимогами Закону України від 15 січня 2015 року № 124-VIII «Про технічні

регламенти та оцінку відповідності»; наявність ліцензій та дозволів на застосування спеціального характеру ресурсу радіочастот; оплата збору за спеціальне використання ресурсу радіочастот.

5. Визначено, що стадіями надання дозволу на використання номерного ресурсів телекомунікаційної мережі є: подання заяви із належними супровідними документами (завіреної копію телекомунікаційної ліцензії, пояснювальної записку із обґрунтуванням необхідності у виділенні заявленого обсягу ресурсу номерного типу; звіту щодо застосування виділеного ресурсу номерного типу на тій території, де заявником вже використовується наданий номерний ресурс (вимога про доцільність подання звіту не висувається у разі первинного звернення); завіреної копії схеми приєднання до мережі СКС-7, погоджену з оператором (у разі необхідності кодів мереж сигналізації); розгляд заяви та супровідних документів НКРЗІ у 10-денний термін; прийняття рішення про виділення номерного ресурсу чи відмови у цьому у разі наявності визначених чинним законодавством України підстав; повідомлення про прийняте управлінське рішення протягом 3-х календарних днів; видача дозволу у разі позитивного управлінського рішення.

З'ясовано, що з метою досягнення здійснення системи державного контролю та нагляду за наданням телекомунікаційних послуг наголошено на доцільності визначення на законодавчому рівні особливостей реалізації адміністративної процедури моніторингу якості електронних комунікаційних послуг, у тому числі послуг з використання номерного телекомунікаційного ресурсу. Підкреслено доцільність здійснення моніторингу якості телекомунікаційних послуг шляхом здійснення аналізу поданої постачальниками електронних комунікаційних послуг регуляторної звітності; позапланової перевірки суб'єктів ринку електронних комунікацій; подання інформаційних запитів до постачальника телекомунікаційних послуг.

6. На підставі здійсненого аналізу процедури ліцензування у сфері телекомунікацій аргументовано доцільність удосконалення її нормативно-правового регулювання в Україні відповідно до європейських та міжнародних

стандартів, в основу яких покладається реалізація принципів забезпечення прозорості та подолання дискримінації у прийнятті управлінської процедурних рішень, досягнення якого обґрунтовано шляхом відмови від здійснення державної регуляторної телекомунікаційної політики з домінуванням захисту прав та інтересів суб'єктів громадського та державного сегменту телекомунікаційного простору України.

Окремі теоретико-методологічні та практичні проблеми розділу розкрито в авторських публікаціях [432; 436; 437; 457-459].

РОЗДІЛ 5

ІНСТИТУТ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

5.1. Поняття та види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері телекомунікацій

Перш ніж приступити до питання юридичної відповідальності в сфері телекомунікацій необхідно звернутися до понятійного апарату безпосередньо відповідальності правового характеру. Так, проблематика юридичної відповідальності стала актуальною, через необхідність переосмислення напрямків вдосконалення української системи права, окремих законодавчих галузей, посилення режиму законності, поліпшення правової культури тощо [345, с. 24].

Терміном «відповідальність» подекуди охоплюється різноманітна суть, однак найчастіше ним розуміється зобов'язання або покарання [88, с. 41].

У вигляді обов'язку відповідальність постає активним аспектом, в рамках якого вона є усвідомленням особою власної суспільної позиції, значення в рамках суспільного прогресу, особистої участі в межах державної справи. Відповідальність в рамках першого значення постає певним поведінковим регулятором морального та політичного характеру. Зацікавленість до аспекту зобов'язального типу відповідальності набула максимального рівня, коли юридично виправдати злочин жорстокого та нелюдського типу стало можливим [461, с. 128].

Другий аспект відповідальності можна зрозуміти завдяки ретроспективній сфері – у вигляді відповідальності за дії, котрі було вчинено в минулому. З однієї сторони нею можна визначити зізнання особою наслідків власної поведінки несприятливого характеру, а з другої – завдання даній особі відповідних обмежень й позбавлень, адекватну негативну суспільну реакцію на

її діяння. Певні науковці зауважують, що юридичною відповідальністю можна користуватися виключно стосовно широкого розуміння поняття «покарання».

Варто відмітити те, що не зважаючи на існування юридичної відповідальності заради охорони ладу суспільної й державної природи, вищезазначене ніяк не здійснює вичерпання її високої ролі та призначення. Оскільки юридичній відповідальності притаманна наявність непересічного виховального впливу, то будь-яке покарання за правові порушення перш за все відкладається в особистій свідомості правопорушника.

Юридичною відповідальністю постає важливий елемент регулювання відносин суспільства правового характеру, зміст котрого можна описати цілеспрямованим впливом на індивідуальну поведінку завдяки юридичним засобам. За допомогою даного комплексного впливу можливим є повноцінне впорядкування відносин в суспільстві, надання їм відповідних рис стабільності й системності, найбільше втілення засад справедливості соціального характеру й уникнення загострень конфліктів соціальної природи. Наявність права у вигляді регуляторів відносин суспільства в усі часи обумовлюється безпосередньо необхідністю підтримання правопорядку в суспільстві неоднорідному, такому, що наповнено внутрішніми протиріччями, аби запобігти всяким відхиленням та порушенням установлених правил поведінки.

Юридичну відповідальність як самостійну та необхідну складову одиницю системи регулювання правового типу можна охарактеризувати за допомогою трьох специфічних ознак:

- належність до різновидів примусу держави;
- виключною підставою застосування юридичної відповідальності постає правове порушення;
- дана правова категорія реалізується та функціонує завдяки вжиттю відповідних заходів негативного характеру до осіб, котрі вчинили правові порушення [88, с. 42].

Категорію юридичної відповідальності класифікують за різноманітними

ознаками. Найбільш доцільною в рамках практичного відношення вважається класифікація за ознаками характеру санкцій та за галузевою рисою. За останньою прийнято виділяти наступні види правової відповідальності, зокрема кримінальну, адміністративну, дисциплінарну, цивільно-правову, конституційну та міжнародно-правову.

Визначення особливості правової відповідальності, використання її певних різновидів, встановлення меж й розробка імовірних напрямів її вдосконалення передбачають особливо гостру проблему в рамках сфери телекомунікацій й використання радіочастотного ресурсу України [137, с. 203].

Так, вищезазначене зв'язано із великою кількістю контролюючих суб'єктів й правових положень законодавства, котрими регулюються певні відносини, їхня розпорошеність у нормативних актах не лише різноманітної правової сили, однак і різноманітних законодавчих галузей.

Згідно з положеннями статті 75 Закону України «Про телекомунікації» особи, котрі порушили телекомунікаційне законодавство, притягуються до відповідальності цивільної, адміністративної, кримінальної природи відповідно до закону [322].

У той же час той прибуток, що отримано телекомунікаційним оператором чи провайдером в процесі діяльності за браком повідомлення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ), та/чи дозволів на застосування номерного ресурсу, ліцензій, порушень тарифів, що встановлені НКРЗІ, вилучається судом та направляється до Державного бюджету України [137, с. 203].

Окрім вищезазначеного, відповідно до статті 145 КУпАП [133] встановлюється, що за порушення умов та правил, які регулюють діяльність у телекомунікаційній сфері, що передбачена дозволами й ліцензіями, на посадових осіб організацій та підприємств різноманітних форм власності накладається штраф у розмірі від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті ж дії, що вчинено вдруге протягом року після накладення стягнення адміністративної природи за вищенаведене

правопорушення, на посадових осіб накладається штраф від 200 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Важливо звернути увагу на статтю 148¹ КУпАП, якою регламентована відповідальність вчинення дій, котрі знизили якість функціонування мереж телекомунікацій, чи самовільне одержання послуг в сфері телекомунікацій, зокрема накладення штрафу від 30 до 40 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті ж дії, що вчиняються вдруге протягом року після адміністративного стягнення, відшкодовуються збитки, котрі завдані оператору телекомунікацій, та накладається штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Також потрібно звернути увагу на те, що згідно із положеннями статті 148² КУпАП, за порушення умов та порядку надання послуг зв'язку в мережах загального користування на посадових осіб накладається штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів.

Як було зазначено вище, у випадках і в порядку, які встановлені законодавством України, особи, які порушили українське законодавство в галузі телекомунікацій, несуть кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність.

Нижче пропонується розглянути більш детально види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері телекомунікацій.

Так, пропонується розпочати з кримінальної відповідальності. Кримінальний кодекс України містить статті, що встановлюють кримінальну відповідальність у сфері телекомунікацій (ст. ст. 360, 361, 361¹, 361², 362, 363, 363¹ Кримінального кодексу України) [156].

Стаття 360 встановлює відповідальність за умисне пошкодження ліній зв'язку (кабельного, радіорелейного, повітряного типу), проводового мовлення чи споруд/обладнання, котрі входять до їхнього складу, у разі, коли воно тимчасово припинило зв'язок у вигляді:

- 1) штрафу від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- 2) виправних робіт до 1-го року;
- 3) обмеження волі до 2-х років.

Суб'єктами відповідальності за цією статтею можуть бути не тільки працівники операторів зв'язку, а й інші особи, які вчинили зазначені дії, в тому числі з використанням свого службового становища.

Стаття 361 КК України встановлює відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу комп'ютерів, автоматизованих систем, комп'ютерних або електрозв'язкових мереж. Відповідальність за цією статтею настає в разі вчинення зазначеного правопорушення, що призвело до втрати, підробки, витоку, інформаційного блокування, спотворення процедури інформаційної обробки чи до порушення порядку її маршрутизації. Відповідальність за даною статтею накладається у вигляді:

- 1) штрафів від 600 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- 2) обмежень волі від 2 до 5 років;
- 3) позбавлень волі до 3 років, із заборонаю обіймання певних посад чи займання окремою діяльністю до 2 років або без такого.

Кваліфікуючими ознаками є повторне вчинення злочину або вчинення його групою осіб за попередньою змовою, у разі значної шкоди, що тягне за собою покарання у вигляді позбавлення волі від 3 до 6 років.

Стаття 361¹ КК України вміщує в собі положення стосовно злочину створення заради застосування, збуту чи розповсюдження програмних або технічних засобів шкідливого типу, що призначені задля несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерів, автоматизованих систем, комп'ютерних та електрозв'язкових мереж. Відповідальність за даною статтею накладається у вигляді:

- 1) штрафів від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- 2) виправних робіт до 2 років;
- 3) позбавлення волі до 2 років.

За ті ж дії, що було вчинено вдруге, чи групою осіб за попередньою змовою, чи в разі заподіяння значної шкоди, винні особи позбавляються волі до 5 років.

Статтею 361² КК України регулюється відповідальність за несанкціонований збут чи розповсюдження інформації з обмеженим доступом, котра зберігається в комп'ютерах, системах автоматизованого типу, комп'ютерних мережах чи на носіях інформації, зокрема штраф від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи позбавлення волі до 2 років. Кваліфікуючими ознаками є повторно вчиненні дії, чи групою осіб за попередньою змовою, у разі значної шкоди, за котрі винна особа позбавляється волі від 2 до 5 років.

Наступним злочином, що передбачений КК України (ст. 362) є дії несанкціонованого характеру вчинені особою, яка має право доступу до інформації, котру оброблюють в комп'ютерах чи їх мережах, автоматизованих системах, чи зберігається на носіях даної інформації. За несанкціоновану зміну, знищення чи інформаційне блокування на винну особу накладається штраф від 600 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи карається виправними роботами до 2 років. За несанкціоновані перехоплення чи копіювання даних, які оброблюються в комп'ютерах та їх мережах, автоматизованих системах, чи зберігаються на носіях таких даних, якщо вищенаведене призвело до їх витоку, винна особа карається позбавленням волі до 3 років з позбавленням права обіймання певних посад чи займання відповідною діяльністю на той же строк.

За ті ж дії, що було вчинено вдруге, чи групою осіб за попередньою змовою, чи в разі заподіяння значної шкоди, винні особи позбавляються волі від 3 до 6 років з позбавленням права обіймати посади й займання відповідною діяльністю до 3 років.

Стаття 363 КК України регламентує відповідальність за порушення правил комп'ютерної експлуатації, а також автоматизованих систем, мереж комп'ютерів та електрозв'язку чи порядку/правил захисту інформації, яка в них

оброблюється у разі заподіяння значної шкоди, у вигляді:

- 1) штрафу від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- 2) обмеження волі до 3 років із обмеженням права обіймання певних посад або займання відповідною діяльністю на той же строк.

Суб'єктами даного злочину визнаються особи, які відповідають за експлуатацію автоматизованих систем, мереж комп'ютерів та електрозв'язку.

Останньою статтею, котра регулює питання кримінальної відповідальності є стаття 363¹, котрою охоплюється злочин перешкоджання роботі комп'ютерів, їх мереж та мереж електрозв'язку, автоматизованих систем, шляхом умисного широкого розповсюдження повідомлень електрозв'язку без попередньої згоди адресатів. За даний злочин відповідно до ч. 1 ст. 363¹ КК України відповідальність винної особи полягає у сплаті штрафу від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи в обмеженні волі до 3 років. Кваліфікуючими ознаками згідно частини 2 вищенаведеної статті є ті ж дії, що вчинено вдруге чи групою осіб за попередньою змовою, у разі заподіяння значної шкоди, що тягне за собою обмеження чи позбавлення волі до 5 років, із обмеженням права посідати відповідні посади чи займатися відповідною діяльністю до 3 років.

КУпАП містить особливий главу 10 «Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку» [134], частина якого присвячена питанням телекомунікаційної сфери, зокрема:

- 1) порушення правил та умов, котрі регулюють діяльність в телекомунікаційній сфері та у галузі використання радіочастотного ресурсу України, що передбачена дозволами та ліцензіями – ст. 145 КУпАП;
- 2) порушення реалізаційних, експлуатаційних правил засобів радіоелектронного типу й пристроїв випромінювальної природи, а також використання радіочастотного ресурсу України – ст. 146 КУпАП;
- 3) порушення правил охорони зв'язкових ліній та споруд – ст. 147 КУпАП;

- 4) пошкодження таксофону – ст. 148КУпАП;
- 5) порушення правил надання та одержання послуг телекомунікацій – ст. 148¹ КУпАП;
- 6) порушення умов й порядку надання зв'язкових послуг у мережах користування загального типу – ст. 148² КУпАП;
- 7) застосування зв'язкових засобів заради мети, котра суперечить державним інтересам, порушення порядку громадського характеру порушення честі й гідності громадян – ст. 148³ КУпАП;
- 8) застосування засобів технічної природи й обладнання, котрі використовуються в зв'язкових мережах користування загального типу, за браком документа щодо підтвердження відповідності – ст. 148⁴ КУпАП;
- 9) порушення правил щодо взаємного з'єднання мереж телекомунікацій користування загального типу – ст. 148⁵ КУпАП.

Аналіз норм як процесуального, так і матеріального права, безпосередньо пов'язаних з наданням телекомунікаційних послуг доводить, що в даній галузі використовуються майже всі головні різновиди відповідальності, котрі передбачені українським законодавством (за виключенням заходів дисциплінарної відповідальності, котрі постають специфічними щодо трудових правових відносин). Це означає, що разі порушень, котрі пов'язані із процедурою надання електровз'язкових послуг застосовуються заходи як кримінальної, так і адміністративної й цивільної відповідальності [121].

Деякі норми КУпАП та КК України було розглянуто вище, а наразі пропонується розглянути положення Цивільного кодексу України (ЦКУ) та проаналізувати цивільну відповідальність у телекомунікаційній галузі.

Перш за все увага буде звертатися питанню цивільної відповідальності телекомунікаційних операторів й провайдерів, котрі постають виконавцями послуг, та відповідальності споживачів (юридичних й фізичних осіб), що є замовниками послуг в галузі телекомунікацій.

Цивільна відповідальність суб'єктів телекомунікаційної сфери виникає за порушення нормативних актів й договору про надання послуг у сфері

телекомунікацій. Її підстави, умови та розмір можуть бути передбачені загальними нормами, встановленими ЦК (зокрема главою 63 та статтями 633, 634 ЦК України), спеціальним законом «Про телекомунікації». Залежновід суб'єктного складу, додатково застосовуються положення закону «Про захист прав споживачів» (у випадку, коли споживачем постає фізична особа). Окрім норм, що передбачені законами, котрим притаманна імперативність, сторони можуть уточнювати й змінювати окремі положення щодо відповідальності у договорі, а також встановлювати додаткову відповідальність, що не передбачена законодавством за порушення певних умов договору.

Варто зазначити, що під цивільною відповідальністю варто розуміти тільки ті санкції, що пов'язано із додатковими обтяженнями щодо правопорушника, тобто постає стосовно нього відповідним покаранням за вчинене правове порушення [86, с. 254].

Інакше кажучи, цивільна відповідальність – це використання щодо правопорушника при вчиненні ним правопорушення, передбаченого договором або законодавством, заходів примусу державного типу – додаткових цивільно-правових зобов'язань майнового характеру (санкцій). Вона постає засобом впливу на учасників цивільно-правових відносин, що визначається межами дозволеної та необхідної їх поведінки [409, с. 268-271].

О. С. Іоффе зауважив, що цивільною відповідальністю є санкція за правові порушення, котре тягне для винної особи наслідки негативного характеру у вигляді позбавлення цивільних прав суб'єктів чи покладання нових або додаткових цивільних зобов'язань [119, с. 97].

Розглянемо поняття «юридичної підстави цивільної відповідальності в договорі про надання телекомунікаційних послуг». Так, ними розуміються обставини реальної дійсності, з настанням яких за умовами договору або закону пов'язується позбавлення сторони, що порушила зобов'язання, належних їй суб'єктивних цивільних прав, або покладання на неї нових чи додаткових цивільних зобов'язань. Фактично юридичний привід притягнення сторін договору про надання послуг в галузі телекомунікацій до цивільної

відповідальності слід розуміти як їхні неправомірні діяння, котрі свідчать про неналежне застосування ними власних суб'єктивних прав й виконання правових зобов'язань. Іншими словами, юридична підстава притягнення до цивільної відповідальності всякої із сторін договору про надання послуг в галузі телекомунікацій постає юридичним фактом – вчиненням правового порушення [408, с. 277].

Правопорушенням у рамках договору про надання послуг в галузі телекомунікацій визначається протиправна поведінка сторони договору, через яку порушено права другої сторони чи іншій стороні завдано майнових збитків та/або немайнової шкоди. Загалом дана протиправна поведінка зображується в недотриманні сторонами умов договору та фактично виражається в протиправних діях, в результаті котрих може бути завдано майнових збитків чи немайнової шкоди сторонам договору про надання послуг у галузі телекомунікацій.

Загальними умовами притягнення сторін договору про надання послуг в галузі телекомунікацій до цивільної відповідальності за вчинення правопорушення цивільного типу є:

- поведінка протиправного характеру;
- наслідки шкідливої природи;
- причинний зв'язок протиправної поведінки й шкідливих наслідків;
- вина.

Правовими наслідками вчинення правопорушення цивільного характеру за договором щодо надання послуг в галузі телекомунікацій вважаються покладення на відповідальну за це сторону певного обтяжування, що зображуються як додатковий обов'язок чи позбавлення суб'єктивного права. Відповідно до ч. 3 ст. 40 закону «Про телекомунікації», ст. 549, ст. 906 ЦК зазначений обов'язок пояснюється:

- відшкодуванням збитків фактичного типу;
- відшкодуванням упущеної вигоди;
- відшкодуванням шкоди моральної природи;

- сплатою неустойки;
- застосуванням інших засобів впливу майнового характеру, котрі регламентовані договором щодо надання послуг в галузі телекомунікацій.

Як вважає О. М. Міхеєва, стосовно правових відносин у галузі надання послуг зв'язкуголовним чином використовується відповідальність у формі відшкодування збитків [204, с. 132]. З таким твердженням важко цілком погодитись, адже досить нерідко відповідальність постає як відшкодування шкоди моральної природи.

Наразі варто розглянути загальні положення, котрі мають відношення до такої форми цивільної відповідальності у вигляді відшкодування збитків, перш ніж перейти до її розгляду згідно з наданням послуг у телекомунікаційній галузі.

А ні положення чинного закону «Про телекомунікації», а ні закону «Про зв'язок», що втратив чинність, не встановлюють єдиних вимог стосовно використання повної або обмеженої відповідальності. При цьому слід зазначити, що до правовідносин між телекомунікаційними операторами та провайдерами й споживачами використовується повна відповідальність, що встановлена чинними законами.

Згідно із законом «Про телекомунікації», збитки можуть відшкодовуватися кожній із сторін договору щодо надання послуг в галузі телекомунікацій, адже кожна сторона може порушити право іншої та завдати шкоди другій стороні. Частина 4 ст. 36 закону «Про телекомунікації» зазначає, що якщо буде виявлено пошкодження мережі телекомунікацій, що виникло через вину споживача, витрати на усунення пошкодження адміністративно-телекомунікаційного оператора, відшкодування решти збитків (зокрема і неодержаний прибуток) покладено на споживача.

Частиною 3 ст. 40 закону «Про телекомунікації» запроваджено те, що відшкодування фактичних збитків, шкоди морального типу, втраченої вигоди, що були завдані споживачам у випадку неналежного виконання телекомунікаційними оператором й провайдером зобов'язань за договором

щодо надання послуг в галузі телекомунікацій вирішуються в судовому порядку.

Загалом можна казати, що за договором щодо надання послуг в галузі телекомунікацій найтипівішим різновидом цивільної відповідальності за порушення договору щодо надання послуг в галузі телекомунікацій є оплата неустойки. Умови, порядок сплати та розмір неустойки передбачено положеннями законодавства й договорів.

Неустойка може бути в декількох формах: штраф (котрим, відповідно до ч. 2 ст. 549 ЦК, постає неустойка, яка обчислюється у відсотках від суми неналежно- або невиконаного обов'язку), пеня (що, відповідно до ч. 3 ст. 59 ЦК, визначається як неустойка, котра обчислюється у відсотках від суми невчасно здійсненого обов'язку грошового типу за кожен день прострочення), котрі боржник має сплатити кредиторів у випадку порушення ним обов'язку.

Часто безпосередньо штраф постає як міра відповідальності за договором щодо надання послуг в галузі телекомунікацій відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 40 закону «Про телекомунікації» [322].

Відповідно до договору щодо надання послуг в галузі телекомунікацій сторонами також використовується оплата неустойки, у разі порушення із тривалим характером та має зв'язок зі впливом відповідного часу згідно з п. 3 ч. 1 ст. 40 закону «Про телекомунікації».

Головну відповідальність за договором щодо надання послуг в галузі телекомунікацій стосовно оплати неустойки покладено на особу, котра надає таку послугу. Даний підхід постає виправданим, адже телекомунікаційний оператор чи провайдер є фахівцем у сфері надання послуг в галузі телекомунікацій та суб'єкта підприємницької діяльності, у той час як споживач, зазвичай, є фізичною особою, права котрої підлягають специфічному захисту [236, с. 127].

Положення статті 40 закону України «Про телекомунікації», котрими впровадженні правила регулювання відповідальності телекомунікаційних операторів та провайдерів, що мають спеціальний характер, встановлюють

майнову відповідальність телекомунікаційних операторів та провайдерів у разі неналежне чи ненадання послуг в телекомунікаційній сфері, зокрема у разі:

- 1) ненадання сплачених послуг телекомунікаційної сфери чи надання їх менше, аніж були оплачені – в розмірі сплаченої вартості неотриманих послуг й штрафу в розмірі 25 % від вартості послуги;
- 2) безпідставного відключення кінцевого обладнання – розмір абонентної плати повністю за період відключення;
- 3) безпідставних скорочень чи зміни переліку послуг – розмір абонентної плати за місяць;
- 4) в інших – розміри, передбачені договорами щодо надання послуг в галузі телекомунікацій;
- 5) неусунення протягом 1 доби від моменту подання абонентами заявки стосовно пошкодження мережі телекомунікацій, котре зробило неможливим споживацький доступ до послуги чи надто знизило показники якості послуг в сфері телекомунікацій, абонентна плата цілком за період пошкодження не нараховується, а телекомунікаційний оператор у випадку неусунення пошкодження протягом 5 діб від моменту подання абонентом вищезазначеної заявки оплачує споживачу штраф – 25 % добової абонентської плати за кожен день перевищення даного терміну, однак не більше трьох місяців [322].

Таким чином, відповідальність у телекомунікаційній галузі розуміється у вигляді використання до винної особи у випадку вчинення правопорушень, що передбачені договором або законом заходів примусу державної природи як додаткових зобов'язань цивільного типу (відшкодування збитків й немайнової (моральної) шкоди чи зобов'язань з оплати неустойки або іншого виду відповідальності, котрі передбачаються договорами чи законодавством цивільного регулювання).

Законодавцем, під час регулювання обов'язку надання послуг, розмежовується відповідальність сторін за неналежне чи абсолютне невиконання договору за оплатним критерієм договору. Серед правових положень, котрі

врегулюють відповідальність за договорами оплатного характеру, у свою чергу, виокремлюється відповідальність за тими договорами, що надаються виконавцем під час здійснення останнім діяльності підприємницького типу. Необхідно зауважити, що під час вирішення питання щодо безпосередньо факту притягнення до відповідальності, не прийнято розмежовувати повноцінне невиконання договірних обов'язків та неналежне здійснення чи здійснення з порушенням умов договору. І те, й інше є порушенням обов'язку, котре постає підставою задля настання цивільної відповідальності (стаття 610 ЦК) [102, с. 481].

Згідно зі ст. ст. 31, 32 Основного закону України [146], ст. ст. 270, 306 Цивільного кодексу [410] кожна особа забезпечена правом на таємницю телефонних розмов й кореспонденції, недоторканість особистого життя; не допущення збирання, зберігання, застосування й розповсюдження інформації конфіденційного характеру щодо особи зневажаючи на її згоду, окрім випадків, що визначені законодавством, і виключно в інтересах безпеки національної природи, добробуту економіки й людських прав.

Так само слід звернути увагу на ч. 1 ст. 32 закону «Про телекомунікації», згідно з якої споживачі при замовленні та/або одержанні послуг в галузі телекомунікацій можуть отримати:

- захист власних прав державою;
- безоплатно від телекомунікаційного оператора й провайдера вичерпну інформацію стосовно змісту, вартості, порядку й якості надання послуг у телекомунікаційній сфері;
- відшкодування збитків, котрі заподіяні через неналежне чи повністю невиконання телекомунікаційними операторами й провайдерами зобов'язань, що передбачено договорами із споживачами або законодавством;
- оскарження дій телекомунікаційних операторів й провайдерів неправомірного характеру за допомогою звернень до суду й уповноважених органів держави.

Рамки цивільної відповідальності за договором щодо надання послуг в

галузі телекомунікацій встановлюються, зазвичай, домовленістю сторін. У разі, коли сторони не передбачили такі рамки, вони визначаються положеннями законів.

Останнім часом доволі гостро постають питання щодо захисту споживачів послуг у сфері телекомунікацій від шкоди, котра завдається правовими порушниками завдяки різноманітному шкідливому програмному забезпеченню (наприклад, троянських програм, вірусів). Проблема ускладнюється тим, що законодавство не повсякчас на боці споживача, хоча він постає найменш захищеним суб'єктом договору щодо надання послуг в галузі телекомунікацій. Наступною проблемою необхідно вважати те, що досить складним постає процедура доказування здійснення правопорушення кримінального типу інтернет-користувачем й, таким чином, стягнення шкоди, котра була завдана іншим користувачам, діями злочинного характеру.

Варто зауважити, що комп'ютерним вірусом постає комп'ютерна програма, що має здатність до прихованого саморозмноження, несанкціонованого проникнення та роботи на комп'ютері. Зокрема в Україні створення та поширення вірусів комп'ютерного типу переслідується і карається згідно з Кримінальним кодексом [235, с. 26].

Так, чинний КК України в Особливій частині вміщує сім статей у сфері телекомунікацій. Відповідальність в телекомунікаційній галузі встановлено за:

- 1) несанкціоноване втручання в роботу комп'ютерів, автоматизованих систем, комп'ютерних або електрозв'язкових мереж;
- 2) заради застосування, збуту чи розповсюдження програмних або технічних засобів шкідливого типу;
- 3) умисне пошкодження ліній зв'язку (кабельного, радіорелейного, повітряного типу), проводового мовлення чи споруд/обладнання, котрі входять до їхнього складу, у разі, коли воно тимчасово припинило зв'язок;
- 4) порушення правил комп'ютерної експлуатації, а також автоматизованих систем, мереж комп'ютерів та електрозв'язку чи порядку/правил захисту інформації, яка в них оброблюється у разі заподіяння

значної шкоди, й інші злочини.

Вищеперерахованими злочинами постають діяння суспільно небезпечного й протиправного характеру, які посягають на відносини суспільного типу в галузі безпеки інформації комп'ютерної природи й нормального функціонування комп'ютерів, їх мереж та систем, а також електрозв'язкових мереж, заподіюючи їм шкоду або ставлячи під загрозу заподіяння даної шкоди[156].

Проте на практиці досить важко віднайти й покарати особу, що є винною в скоєнні даних злочинів. Складність та особливість пошуку злочинців даних злочинів й доказів вини правопорушників зумовлена характерними рисами (транснаціональністю) Інтернету. Видається важким як пошук, так і знищення комп'ютерних вірусів. Незважаючи на той факт, що спеціалісти щодо розробки програм антивірусного типу роблять пошук новітніх вірусів й здійснюють вдосконалення захисту антивірусних програм, повноцінне їхнє знищення не є можливим, адже віруси змінюються, розвиваються, поширюються, й постійно утворюються їх нові різновиди. Це обумовлене тим, що віруси та інше програмне забезпечення надають змогу одержувати прибутки не тільки тим, хто їх створює, а й тим, хто виробляє програмне забезпечення для боротьби із ними.

Незважаючи на досить значну роль послуг в рамках телекомунікацій в житті людини, питання захисту порушених споживацьких прав щодо послуг в галузі телекомунікацій й особливості відповідальності сторін договору щодо надання послуг в галузі телекомунікацій в Україні не повноцінно досліджено.

Відносини в межах сфери з надання послуг в галузі телекомунікацій врегульовуються, перш за все, Законом України «Про телекомунікації» та, оскільки договір щодо надання послуг в галузі телекомунікацій належить до видів договорів щодо надання послуг, положеннями статті 901 ЦК України. Поміж підзаконних нормативних актів необхідно позначити Правила надання й одержання телекомунікаційних послуг, Основні вимоги до договору про надання телекомунікаційних послуг, що затверджено рішенням НКРЗІ від

29.11.2012 р. № 624 [251], тощо.

Згідно з ч. 1 ст. 901 ЦК відповідно до договору щодо надання послуг, одній стороні (виконавцю) належить обов'язок за завданням іншої сторони (замовника) надання послуги, що споживається під час вчинення відповідної дії чи діяльності, а замовнику належить зобов'язання сплати виконавцеві коштів за зазначену послугу, в разі, якщо інше не встановлюється договором [410].

Таким чином, головним зобов'язанням телекомунікаційних операторів та провайдерів постає надання послуги, а споживача — сплата коштів за неї. В разі, коли споживачем не було спожито послугу, зобов'язання її сплати не виникає.

Однак на практиці нерідко виникали ситуації, коли споживач був зобов'язаний оплачувати телекомунікаційну послугу, яку він не споживав (рахунок за послуги телефонного зв'язку, що був пов'язаний з послугою доступу до мережі Інтернет). Заборгованість виникала внаслідок діяльності шкідливого програмного забезпечення, яке в режимі «Dial Up» автоматично та несанкціоновано здійснювало набір номера за допомогою модема через комп'ютер шляхом з'єднання з іншим інтернет-провайдером, який був розміщений за межами України. Таким чином, було зафіксовано з'єднання між телефоном споживачів та номерами в інших країнах [235, с. 27].

Стосовно зобов'язань телекомунікаційних операторів й провайдерів, то варто зауважити, що відповідно до п. 41 Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг [278] телекомунікаційні оператор та провайдер не несе відповідальності перед споживачем за неналежне чи повноцінне ненадання послуг при:

1) використанні споживачем обладнання кінцевого типу, що не відповідає законодавчим вимогам, постає несумісним з мережею оператора, чи порушення вимог інструкцій виробника щодо застосування кінцевого обладнання;

2) несанкціонованому втручанні в роботу мереж телекомунікацій, пошкодження проводки чи лінії абонентського типу,

викрадення обладнання в сфері телекомунікацій або зловмисницьке пошкодження споруд лінійного й станційного характеру;

3) діях непереборної сили (землетрусі, повені, урагані тощо);

4) споживацькій вині в інших ситуаціях, що встановлені законодавством.

Споживачі потерпають від поширення злочинів у розглядуваній сфері, адже поява програмного забезпечення, нових послуг, обладнання та способів зв'язку тягнуть за собою нові види зламу, втручання в комп'ютерну роботу й крадіжку грошей. Виробники антивірусних програм звітують щодо появи новітніх технічно найбільш складних вірусів (троянів) поміж існуючих, що загрожує споживачам послуг в галузі телекомунікацій (мобільний зв'язок, Інтернет). Мобільним операційним системам так само притаманна наявність вразливого характеру.

Проведене аналізування дає нам поняття щодо поширеності даних різновидів злочинів й значної суми збитків, що завдано споживачам послуг в галузі телекомунікацій. З огляду на те, що споживач постає менш захищеним суб'єктом договору щодо надання послуг в галузі телекомунікацій, то законодавство повинно бути на їх стороні. Так, в разі, коли було несанкціоноване втручання в роботу комп'ютерів, то дані дії пропонується вважати непереборною силою й звільняти від відповідальності споживачів послуг в галузі телекомунікацій, адже антивірусне програмне забезпечення не може повністю захистити комп'ютери від шкідливого програмного забезпечення [235, с. 29-30].

Питання відповідальності суб'єктів відносин у сфері телекомунікацій, особливості провадження діяльності в галузі телекомунікацій було досліджено О. А. Богуцьким [48], К. О. Калаченковою [122], А. С. Пешковою [236], С. Я. Сенютою [348].

Однак, зауважимо, що провадження діяльності господарського типу в телекомунікаційній галузі, через особливості об'єкта телекомунікаційних відносин, постає досить новим явищем, а ґрунтовних досліджень проблем, що

пов'язані з аналізуванням характерних рис господарської відповідальності суб'єктів правовідносин у телекомунікаційній галузі, бракує.

Аналіз питань правової відповідальності суб'єктів господарських правових відносин повинен ґрунтуватися на наукових ученнях, що присвячені розгляду господарсько-правової відповідальності. Так, увагу вищенаведеним проблемам у межах власних наукових досліджень було приділено О. М. Вінником [66], О. С. Іоффе [118, с. 34-43], О. Е. Лейстом [168], В. С. Мілаш [205], П. Є. Недбайлом [214], В. С. Щербиною [430].

Під господарською відповідальністю розуміється перетерплення суб'єктами відносин господарського типу несприятливих наслідків економічної та (чи) правової природи через використання до них санкцій господарського типу в порядку та на підставах, що передбачені законами й господарськими договорами. Юридичним засобом втілення в життя відповідальності в рамках сфери господарювання постають санкції господарського типу як заходи впливу на правопорушника в рамках сфери господарювання, після використання котрих для нього настають економічні й (чи) юридичні наслідки несприятливого типу [205, с. 377].

Главою 24 Господарського кодексу України (ГК) [83] визначено загальні засади відповідальності учасників відносин в рамках господарюючої сфери. Так, згідно із змістом норм статті 216 ГК, суб'єктами господарських правовідносин несеться господарська відповідальність за вчинені порушення норм в сфері господарювання завдяки використанню до винних осіб санкцій господарського типу в порядку та на підставах, що передбачені ГК, іншими законами й договорами.

Відповідно до ч. 2 ст. 217 ГК існують такі види господарської відповідальності, як: відшкодування збитків; санкції штрафного характеру; санкції оперативно-господарського типу.

Також відповідно до ч. 3, 4 ст. 217 ГК іншим видом відповідальності постає адміністративно-господарська санкція, відмінність якої від інших можна визнати в тому, ким саме вони можуть застосовуватися й в підставах

використання даних санкцій.

Вищевказані різновиди відповідальності відрізняються один від одного так само за формами її втілення в життя. Як всі решта видів правової відповідальності господарській відповідальності притаманні наступні форми реалізації: добровільна й примусова (судовий й позасудовий порядок).

Адміністративно-господарські санкції, зокрема відшкодування збитків й санкцій штрафного типу можна використати як добровільно, так і в судовому (примусовому) порядку; санкції господарсько-оперативного характеру – виключно в позасудовому примусовому порядку; адміністративно-господарського характеру – примусовий (позасудовий) порядок [205, с. 378].

До підстав господарської відповідальності (використання санкцій господарського типу) суб'єкта господарських відносин можна віднести здійснене ним правовим порушення в рамках сфери господарювання.

Наступні спеціальні нормативно-правові акти, котрими регулюються відносини в телекомунікаційній галузі, встановлюється також і порядок притягнення до відповідальності осіб, що є винними в порушенні певних норм законодавства у названій сфері:

- Закон «Про телекомунікації»;
- Правила надання й отримання телекомунікаційних послуг;
- Основні вимоги до договору щодо надання телекомунікаційних послуг тощо.

Оскільки правовідносинам, котрі зароджуються в телекомунікаційній галузі, притаманна наявність господарського характеру, окрім вищезазначених правових норм, на суб'єктів відносин в сфері телекомунікацій поширюються норми законодавства, котрими регулюються господарські відносини.

Із врахуванням загальних норм законодавства господарського типу спеціальними положеннями визначаються характерні риси використання санкцій адміністративно-господарського типу до телекомунікаційних операторів та провайдерів.

Притягнення до відповідальності адміністративно-господарського типу

господарюючих суб'єктів передбачає великий інтерес, адже безпосередньо процедурі встановлення правопорушень (завдяки проведенню планових та позапланових перевірок уповноваженим суб'єктом) притаманні власні характерні риси.

Державний нагляд за телекомунікаційним ринком, згідно із покладеними завданнями, здійснюється НКРЗІ. Головним завданням даного нагляду постає виявлення, запобігання, а також усунення порушень законодавства учасниками адміністративно-телекомунікаційного ринку під час здійснення діяльності у телекомунікаційній сфері. Свої повноваження у частині нагляду НКРЗІ реалізує за допомогою проведення перевірок планової та позапланової природи, реалізації інших заходів згідно із законодавством, що спрямовані на виявлення, запобігання, а також усунення законодавчих порушень учасниками адміністративно-телекомунікаційного ринку.

У момент проведення перевірок НКРЗІ:

- 1) здійснює контролювання дотримання вимог стосовно якості послуг в сфері телекомунікацій, наявності ліцензій, що передбачені законодавством, інших дозволів в телекомунікаційній сфері;
- 2) реалізує перевірку дотримання ліцензійних умов телекомунікаційними операторами та провайдерами;
- 3) здійснює контролювання дотримання учасниками адміністративно-телекомунікаційного ринку законів, стандартів й решти документів нормативного характеру в телекомунікаційній сфері;
- 4) вимірює в порядку, що встановлений НКРЗІ, параметрів мереж телекомунікацій;
- 5) здійснює контролювання додержання телекомунікаційними операторами порядку маршрутизації трафіку на мережах телекомунікацій.

Заходами впливу на правопорушників, виходячи з інформації, що подана на офіційному сайті НКРЗІ [228], постає: винесення розпоряджень щодо усунення порушень ліцензійних умов в рамках телекомунікаційної сфери й умов використання радіочастотним ресурсом; надання приписів щодо усунення

законодавчих порушень в рамках телекомунікаційної сфери й використання радіочастотного ресурсу й інші засоби впливу на порушників.

С. Я. Сенютою було звернено увагу на той факт, що українським законодавством, котрим регулюється діяльність у галузі телекомунікацій, передбачається використання санкцій адміністративно-господарського типу, котрі передбачено і ГК, й іншими законами [348, с. 55].

ГК передбачає наступний вид відповідальності адміністративно-господарської природи – штраф адміністративно-господарського типу, який можна визначити грошовою сумою, яка оплачується господарюючим суб'єктом до визначеного бюджету у випадку порушення ним установлених правил реалізації діяльності господарського характеру.

Поняття термінів «штраф» й «пеня» вміщує чинний Податковий кодекс України (ПКУ). Звертаючи увагу на зміст Розділу 1 ПКУ, визначені правовідносини повинні бути віднесені до галузі врегулювання даного нормативного акту, що підтверджується сутністю статті 1 ПКУ.

Згідно зі змістом підпункту 14.1.162 ст. 14 ПКУ, пенєю є сума коштів як відсотки, що нараховані на суми зобов'язань грошового типу, не сплачені у строки, що встановлено законами.

Відповідно до підпункту 14.1.265 ст. 14 ПКУ штрафом постає плата фіксованої суми й/або відсотків, котра нараховується податковому платнику через порушення останнім вимог законодавства податкової й іншої природи, контролювання за додержанням котрих покладено на органи контролюючого характеру, а також санкції штрафного типу за порушення в галузі зовнішньоекономічної діяльності.

Стосовно використання інших різновидів санкцій господарського типу в галузі телекомунікацій, можна казати, що порушення в момент реалізації діяльності господарського характеру господарюючими суб'єктами можуть виникнути, окрім законодавчих вимог, також із договорів. При цьому, необхідно виділити відповідальність договірної й позадоговірної природи господарюючих суб'єктів.

Відповідальність договірної й позадоговірної типу може виникати як у вертикальних, так і в горизонтальних правовідносинах між учасниками відносин у телекомунікаційній галузі. Так, наприклад, відповідальність може виникати як між власне суб'єктами господарювання, що здійснюють господарську діяльність у телекомунікаційній галузі, між суб'єктами господарювання та споживачами, між суб'єктами господарювання та органами управління телекомунікаційною діяльністю тощо [348, с. 56-57].

Чинне законодавство визначає підстави для встановлення договірної відповідальності. Так, як приклад, можна навести положення статті 36 закону «Про телекомунікації», якими визначено підстави використання відповідальності договірної типу у відносинах телекомунікацій між операторами, провайдерами й споживачами, до споживачів даних послуг. Зокрема, згідно зі змістом норм ч. 2 статті 36 вищевказаного закону, якщо є затримка оплати за надані послуги телекомунікаційними оператором та провайдером споживачі оплачують пеню, що обчислюється вартістю послуг, що неоплачені, у розмірі облікової ставки НБУ, котра діяла в момент, за котрий пеня нараховується. При цьому вказані положення деталізуються Правилами надання й отримання телекомунікаційних послуг.

У відносинах договірної характеру від відповідальності не звільнюється друга сторона – господарюючий суб'єкт, котрим надаються дані послуги.

Наведені приклади підстав притягнення учасників відносин господарського типу у галузі телекомунікацій, згідно з положеннями ст. 217 ГК, можна віднести до різновиду санкцій штрафного типу.

Також в законодавстві існує закріплення підстав застосування й інших різновидів відповідальності – відшкодування шкоди, застосування санкцій оперативного-господарського типу.

Так, як приклад установлення зобов'язання відшкодування шкоди однією зі сторін обов'язку, наводимо положення, що закріплюється ч. 4. ст. 36 закону «Про телекомунікації», щодо того, що коли буде виявлено пошкодження мережі телекомунікацій, що сталося через споживацьку вину, всі витрати

адміністративно-телекомунікаційного оператора на усунення пошкодження, а також відшкодування решти збитків (зокрема і неотриманий прибуток) має покладатися на споживача.

У відносинах між суб'єктом, що надає послуги в галузі телекомунікацій, та споживачем, можуть, за необхідності, застосовуватись заходи оперативного-господарського впливу, що надають можливість стороні негайно відреагувати на порушення в разі його виявлення.

Наприклад, у вигляді заходу оперативного-господарського впливу пунктом 54 Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг [287] передбачено право адміністративно-телекомунікаційного оператора та провайдера тимчасово скоротити надання послуг з власної ініціативи.

Аналізування загальних законодавчих підстав притягнення до правової відповідальності суб'єктів телекомунікаційних відносин дає можливість визначити, котрі різновиди відповідальності із тих, що передбачені загальними нормативними актами, втілено в нормах спеціального законодавства. Слід зазначити, що у нормах спеціального законодавства передбачено можливість застосування всіх видів юридичної відповідальності, які визначені у ГК.

Важливо відмітити, що учасникам слід конкретизувати права учасників телекомунікаційних відносин у певних договорах, що надасть можливість конкретизувати правову відповідальність чи встановити відповідальність та її форму за ті види порушень, за які вона чинним законодавством не передбачена [348, с. 58].

У даному підрозділі вбачається за потрібне звернути увагу на думку вченого, що зауважував на відповідальності в сфері телекомунікацій не лише в рамках загальноприйнятих видів відповідальності, а й відповідальності за розповсюдження спаму. Так, Ю. В. Волковим [70, с.80-83] зазначено, що в сучасному світі спам – масова небажанарозсилка по електронній пошті стала досить звичним негативним явищем. З цією проблемою, ймовірно, стикався кожен, хто має електронну поштову скриньку. Для одержувача, в переважній більшості, це явище носить негативний характер і вимагає адекватних заходів.

Розглядаючи способи боротьби зі спамом необхідно, в першу чергу, враховувати природу явища.

Спам, як явище, має місце не тільки в електронній, а й в традиційній пошті. Економічна складова спаму покладена на відправника, який оплачує поштову послугу, а поштова служба здійснює доставку до адресата (в домашню поштову скриньку або абонентський ящик в поштовому відділенні). Технологія в даному випадку дозволяє залишатися анонімним. Насправді в більшості випадків поштові служби отримують друковану продукцію в неконвертованому вигляді для масової розсилки на поштові адреси. Така угода вигідна кожній зі сторін. Поштове відомство виходить з необхідності збереження поштової мережі в умовах падіння попиту на підписку друкованих видань. Відправник економить кошти на створення власної мережі доставки. Одержувач, виймаючи з поштової скриньки пачку рекламних буклетів, не відчуває особливого роздратування. Він не платить за послуги з їх доставки, як одержувач і не платить за це навіть непрямым чином як платник податків. Даний вид спаму, оплачений приватним рекламодавцем, дозволяє бюджету економити на утриманні державного поштового відомства.

Інша природа явища спостерігається в разі розсилки спаму через електронні канали зв'язку. Відправник, номінально оплачує доступ до мережі (фактично може здійснювати розсилку для себе безкоштовно, використовуючи власні, службові або залучені ресурси). Доставка проводиться на поштовий сервер оператора зв'язку адресата або на аналогічний сервер безкоштовної поштової служби адресата. Отримання абонентом здійснюється за рахунок власних коштів. Це одне з істотних відмінностей електронного спаму від поштового. З іншого боку, витрати на розсилку по телекомунікаційних каналах значно менше витрат на поштову розсилку. Використання реєстру розсилки (списку адрес поштового сервера, чи складеного іншим способом) значно скорочує час підготовки одного листа. Суттєвими факторами є також відсутність митних бар'єрів на шляху спамерських розсилок, можливість анонімної розсилки та інші. Оперативність і низький рівень витрат при

наявності високого попиту створюють значну перевагу електронної розсилки. Названі відмінності електронного поштового спаму від традиційного поштового і породжують масу проблем. Агентство Рейтер з посиланням на міністерство торгівлі США відзначає, що 83% всього трафіку електронної пошти становить спам («spam» e-mail) [9], боротьбу з яким почали спільно США, Великобританія і Австралія.

Законодавчий спосіб боротьби з даними негативним явищем найбільш чітко розроблений в США. Основні поняття викладені в федеральному законі США «Про обмеження або заборону відправки небажаної комерційної електронної пошти або спаму 2003» іменованому також «Закон ОБМЕЖЕННЯ спаму 2003» [2].

Названий закон вводить такі базові поняття, як:

- повідомлення комерційної електронної пошти;
- небажане повідомлення комерційної електронної пошти;
- адреса електронної пошти;
- інформація заголовку;
- відправник;
- одержувач тощо.

Істотну роль відіграють інші закони адміністративно-телекомунікаційного ринку США, такі як «ЗАХИСТ ВЕБ (2005), Про антифішинг (2005) [4]. Вони безпосередньо відносять щодо спаму не регулюють, проте вводять умови розсилки повідомлень та заборони на окремі дії з розсилкою, оскільки розсилка спаму досить часто здійснюється з використанням неправдивих інформаційних мережевих ресурсів (веб-сайтів) або з використанням неправдивої інформації на реальних і помилкових сайтах.

Закон США «Захист від спаму бездротової телефонії (2003)» [5] ввів заборону на використання текстових, графічних чи зображень в бездротових телефонних системах для передачі небажаних комерційних повідомлень.

Федеральне законодавство США передбачає різні види санкцій за різні правопорушення. Найрадикальнішим видом є кримінальна відповідальність –

до 5 років позбавлення волі за масову розсилку спаму, використання для цього неавторизованого комп'ютера, фальсифікацію повідомлень, використання для розсилки двох і більше доменних імен чи п'яти IP-адресів. Менш суворе покарання – до 3 років позбавлення волі і великий штраф передбачений у разі, якщо масова розсилка обмежена 2500 листами за 24 години, 25 тисячами за 30 днів або 250 тисячами за один рік [7].

Безпосередньо не пов'язані з розсилкою спаму за допомогою засобів телекомунікацій, окремі нормативно-правові акти також можуть передбачати відповідальність за розсилку спаму. Так, зокрема закон США «Про заборону образ і порнографії на ринку» [3] передбачає штрафи до \$5000 за разову розсилку і \$100000 за розсилку з використанням системного реєстру. «Закон про ринковий контроль за небажаною порнографією» [1] передбачає диференційований підхід до обсягів і розсилки з урахуванням обсягів добової, місячної та річної розсилки. Федеральним законодавством боротьба зі спамом не обмежується, окремі штати (більше 30 штатів) також приймають власні нормативні акти.

Підводячи підсумки, варто зауважити те, що особливості відповідальності за порушення в сфері телекомунікацій характеризуються, зокрема, застосуванням різних видів відповідальності. Так, згідно з положеннями статті 75 Закону України «Про телекомунікації» особи, котрі порушили телекомунікаційне законодавство, притягуються до відповідальності цивільної, адміністративної, кримінальної природи відповідно до законодавства. Деякі вчені також звертають увагу на досить новий різновид юридичної відповідальності в сфері телекомунікацій – господарську відповідальність.

5.2. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері телекомунікацій

Через зміни Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема доповненням ст. ст. 144–148⁵ та прийняття Закону «Про телекомунікації» виникла потреба комплексного дослідження науково-теоретичної природи питань відповідальності адміністративного типу за правопорушення в телекомунікаційній галузі.

Виходячи з розглянутого минуло підрозділу даної наукової роботи, можна зрозуміти, що адміністративною відповідальністю постає один із регламентованих видів відповідальності за порушення адміністративно-телекомунікаційного законодавства згідно із законом «Про телекомунікації» й КУпАП.

Необхідно зауважити, що найбільш поширеною постає відповідальність адміністративно-правового виду. Даний вид відповідальності виникає через правопорушення суб'єктом в телекомунікаційній сфері та/або користувачем ресурсу радіочастотного типу норм КУпАП.

Згідно з положеннями ст. 1 КУпАП завданнями Кодексу постає правова охорона та охорона громадських свобод, українського конституційного ладу, прав й легітимних підприємницьких, установчих та організаційних інтересів, правового порядку встановленого типу, законодавче зміцнення, попередження правопорушень, громадське виховання точному та неухильному додержанню Основного закону України й інших українських законів, повага до честі та гідності, прав інших громадян, сумлінного виконання власних зобов'язань, наявність відповідальності перед народом й суспільством [133].

Д. М. Овсянко було визначено відповідальність адміністративного виду як категорію, котра застосовується державними органами, посадовими особами й владними представниками установлених країною заходів впливу адміністративного характеру до громадян, а у певних ситуаціях – також до

установ за порушення законності й дисципліни державного типу [217, с. 104].

В. М. Сущенком звертається увага на таке визначення адміністративної відповідальності – право- та дієздатність осіб для державного звітування з власної ініціативи чи примусово за результати поведінки (діяльності) правомірного або неправомірного типу в рамках сфери відносин адміністративно-правової природи й отримання державної оцінки (санкції на використання покарання або заохочення) такого виду поведінки або діяльності [373, с. 56].

Як зауважив В. В. Копейчиков, адміністративна відповідальність – це покладення на правопорушників правил загальнообов'язкового типу, що є чинними в управлінні й в інших галузях, стягнень адміністративної природи, що несуть цим особам обтяжливі наслідки морального або майнового характеру [147, с. 174].

Адміністративна відповідальність втілюється в життя за допомогою покладення на винну особу відповідного стягнення адміністративного типу, що постає санкцією за вчинений адміністративний проступок, що передбачений КУпАП. Відповідно до КУпАП багато органів й посадових осіб мають повноваження з накладення стягнень адміністративного типу. Не враховуючи те, що в певних ситуаціях стягнення адміністративного типу використовуються районними чи міськими судами, адміністративною відповідальністю постає позасудовий вид юридичної відповідальності [217, с. 16].

Вченими, котрими вивчаються правопорушення адміністративного характеру, звертається увага на підстави правової відповідальності, що обумовлено наявністю зв'язку поміж інститутом відповідальності й осудом держави, із регулюванням законом обсягів та меж можливості використання заходів впливу, установлення справедливості, неутручання в людське особисте життя та, в той же час, охорони прав й свобод від різноманітних посягань. Підставами називаються наявність потрібних умов, що постають причиною існування та слугують його поясненням для нього [401, с. 266]. Терміном «підстава» етимологічно визначено причину, достатній привід, що виправдає

щось [358, с. 506]. У правовому полі це є правовим наслідком здійснення проступку, покладенням на особу зобов'язання відповісти за правопорушення перед країною й її громадянами та понести за все перераховане відповідні санкції [23, с. 81]. Іншими вченими визначається термін «підстава» у вигляді єдиної умови притягнення осіб до юридичної відповідальності, а також зазначається, що законодавством виключається можливість притягнення до відповідальності за аналогією, тобто за діяння, що не передбачено в законодавстві як протиправні [154, с. 279].

Стосовно підстави відповідальності адміністративної природи, то варто сказати, що її можливо розглядати в розрізі двох аспектів. Так, перш за все з боку загальних правових положень, тобто як комплекс правових норм, згідно з якими вона встановлюється та застосовується. КУпАП надає визначення правопорушення адміністративного типу, визначає різновиди стягнень адміністративної природи, що накладаються через його здійснення, регламентує загальні правила накладення таких стягнень, встановлює підвідомчість справ щодо правопорушень адміністративного типу й процедуру їхнього провадження. З іншої сторони фактична підстава – це здійснення особою такого різновиду правопорушення, як адміністративне. Проте теорії адміністративного права не притаманний спільний погляд щодо даної проблематики, адже науці адміністративного права наявна думка щодо того, що підстава юридичної відповідальності розуміється через категорію наявності складу правового порушення у діях особи [77, с. 151].

Існує три підстави, якими визначається момент виникнення відповідальності адміністративного характеру:

- правова (існування в діяннях особи складу правопорушення, зокрема суб'єкт, суб'єктивна сторона, об'єкт, об'єктивна сторона);
- фактична (здійснення винною особою специфічного різновиду правового порушення – адміністративного);
- процесуальна (існування правових положень процесуального типу, що гарантують притягнення правопорушника до відповідальності

адміністративного характеру)[23, с. 82].

Правопорушення адміністративного типу в рамках сфери телекомунікацій мають низку особливих характерних рис, що можна поділити на два види: матеріальні та формально-правові. Адміністративним проступком у сфері телекомунікацій постає, перш за все, вчинок людини, (громадянина, посадової особи, тощо), діяння, котрим відбивається суб'єктивне ставлення до реальної дійсності, інших суб'єктів, суспільства загалом. Таким чином, адміністративний проступок виражається зовні поведінковим актом особи [16, с. 169]. Це, наприклад, ст. 148³ КУпАП щодо застосування засобів зв'язку заради цілі, що суперечить державним інтересам, з метою порушення громадського порядку й посягання на громадську честь та гідність. Вищенаведене діяння є протиправним, адже воно шкодить відносинам суспільного типу країни й громадян.

В. К. Колпаковим вказується на те, що суспільна небезпека правових порушень (злочинів й проступків адміністративного типу) полягає саме в тому, що ними завдається шкода правопорядку й власним громадським інтересам. Правопорядок в телекомунікаційній сфері – це нормальне функціонування мереж телекомунікацій, задоволення споживацьких потреб адміністративно-телекомунікаційного характеру, котрі надають такі послуги, безперебійну роботу зв'язку, відсутність правових порушень в телекомунікаційній сфері. Шкідливими наслідками володіють кримінальні й адміністративні правопорушення. Нешкідливих або незначних для держави, суспільства, громадян правопорушень взагалі немає [139, с. 49].

КУпАП безпосередньо не називає проступки «суспільно небезпечними», однак і не заперечує цього, враховуючи наступні винятки: «настання шкідливих наслідків», «діяння, що посягає на...», «шкода, що була завдана», «злісний характер» тощо [130, с. 131]. Шкода втілюється в нормативних санкціях, а проявляється за допомогою зіставлення різноманітних санкцій. Проїї значний ступінь шкідливості можуть казати наступні санкції: позбавлення прав, арешт адміністративного типу тощо. Низькі штрафи чи попередження кажуть про

незначний ступінь шкідливості. У телекомунікаційній галузі штрафами охоплюється головне покарання винної особи, однак воно може стати суворішим, наприклад, у разі, коли правопорушення адміністративного типу вчинюється повторно.

Правовим виявленням шкідливості проступку адміністративного типу в рамках телекомунікаційної сфери постає його протиправність. Це означає, що діяння, яке його становить, визначено законодавцем забороненим, а в законодавчим актом визначено адміністративним проступком. Серед різноманітних посягань у телекомунікаційній сфері проступками адміністративної природи постають виключно ті, котрі названі такими в рамках Особливої частини КУпАП [134].

О. І. Остапенком в монографії «Адміністративна деліктологія» висловлюється міркування, що законодавче визначення адміністративного делікту виокремлює одну істотну ознаку – протиправність. Суспільну небезпеку і шкідливість відносить до додаткових характерних рис [224, с. 169].

До підстав адміністративної відповідальності за проступки в рамках телекомунікаційної галузі можна прирахувати наступні три підстави адміністративної відповідальності: нормативну, фактичну і процесуальну. Базовим та одним із головних нормативно-правових актів, яким встановлюється відповідальність за проступки адміністративного характеру в рамках телекомунікаційної сфери, визнають КУпАП [174, с. 10].

Адміністративну відповідальність у даній галузі встановлюють окремі закони України, зокрема Закон України «Про телекомунікації».

Проступком адміністративного типу в телекомунікаційній сфері може бути виключно діяння винного характеру, а отже вольовий акт протиправної поведінки, свідомий, здійснений з умислом чи через необережність, котрим завдається значна шкода визначеному порядку надання й одержання послуг в телекомунікаційній галузі й адекватній роботі зв'язку та за котре законодавство передбачає специфічний різновид примусу держави – відповідальність адміністративного характеру.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – це фізична особа, що досягла на час здійснення правового порушення віку, від котрого може настати відповідальність адміністративного типу. Так, суб'єктом є фізична особа, тобто людина; і не просто людина, а осудна фізична особа, що під час вчинення правопорушення адміністративного типу усвідомлювала власні дії та могла свідомо ними керувати; також особою має бути досягнуто 16-річного віку.

Суб'єкти можуть бути двох різновидів:

- загальними – всі громадяни, що живуть чи перебувають в рамках території України;
- спеціальними – службові особи, військовослужбовці та військовозобов'язані, працівники органів внутрішніх справ, народні депутати України, неповнолітні.

У рамках телекомунікаційної сфери суб'єктом проступку адміністративного виду відповідно до КУпАП можна визначити посадових осіб господарюючого суб'єкта, яким притаманне право на провадження діяльності в телекомунікаційній галузі, зокремана обслуговування технічного типу й експлуатацію мереж телекомунікацій, громадян України – фізичних осіб, фізичних осіб-підприємців (господарюючих суб'єктів).

Особи, що досягли 16 років, можуть стати суб'єктами правопорушення адміністративного характеру та нести відповідальність адміністративного характеру за пошкодження таксофону; порушення Правил щодо надання й одержання послуг у телекомунікаційній галузі; застосування зв'язкових засобів заради мети, що суперечить державним інтересам, аби порушити громадський порядок й посягати на громадські честь та гідність згідно зі ст. ст. 148, 148¹, 148³ КУпАП [134]. Їх можна віднести до категорії суб'єктів – фізичні особи - громадяни.

Суб'єктивна сторона проступку адміністративного типу в телекомунікаційній сфері виявляється у вині, тобто в психічному ставленні внутрішнього характеру осудної дієздатної особи до вчиненого нею правопорушення адміністративної природи. Відповідальність

адміністративного характеру без встановлення вини не можна визнати властивістю нинішнього адміністративного права. Проступком є не лише дія людини, а й наслідок її душевного руху, дії. Форма, вид вини й інші характерні риси суб'єктивного боку безпосередньо не вказані у диспозиціях розглядуваних складів правопорушень, що розглядаються. Водночас, законодавча конструкція змісту даних статей побудована так, що її найближчий аналіз дозволяє розв'язати питання про відповідну форму вини, а також мотиви і цілі аналізованих проступків [16, с. 171].

Об'єктивними ознаками можна визнати ті, що охарактеризовують об'єкт проступку адміністративного типу, під котрим наразі визначаються відносини суспільства, які регулюються правовими положеннями різноманітних правових галузей й охороняються заходами відповідальності адміністративного типу. Поняття «об'єкт» можна визначити тим, що існує в незалежності від свідомості – предмети, явища, на котрі націлено відповідну діяльність [218, с. 25]. Об'єктом проступку адміністративного типу постають відносини в суспільстві, що складаються в різноманітних галузях діяльності людей та на котрі здійснюються посягання. Виділяється загальний об'єкт, що створює комплекс всіх відносин суспільства, що підлягають охороні законодавством в адміністративній сфері та що вміщено в Особливій частині КУпАП, перелік котрих зазначається в статті 9 КУпАП. Об'єктом можна визнати ті відносини суспільства, що вимагають охорони законодавством (кримінальним або адміністративним) та котрим заподіюється шкода. Родовими об'єктами охорони адміністративно-правового характеру постає комплекс близьких за змістом родинних відносин, юридичних благ й інтересів, охорона котрих гарантується заходами примусу держави, які використовуються в рамках відносин адміністративно-процесуальної природи до порушників законодавства адміністративного характеру. У проступках адміністративного типу родовим об'єктом постають відносини суспільства, котрі наявні в сфері зв'язку, а також телекомунікаційна робота нормального й безперебійного характеру.

Об'єктивна сторона проступку адміністративного типу в

телекомунікаційній сферіє комплексом зовнішніх характерних рис проступку, якими визначаються акти зовнішньої поведінки винної особи. Звичайно, більшість проступків адміністративного типу в телекомунікаційній галузіздійснюються діями. Адміністративно-правовою дією постаєповедінка протиправного, активного, свідомого й вольового типу особи, що завдає та може утворену можливість завдання шкоди об'єкту, котрий охороняють норми адміністративного права, чи може утворити реальну можливість задля цього [23, с. 85].Однак наявний процес і бездіяльності в галузі телекомунікацій,котрий можна визначити через поняття пасивної поведінки людини, утримання від дій, що особа повинна була чи могла вчинити, однак з певних причин не зробила такого, в результаті чого відбулося вчинення шкоди відносинам суспільства, що мають охоронятися правовими положеннями відповідальності адміністративного характеру. Наприклад, відповідно до ст. 148¹ КУпАП передбачається відповідальність адміністративного типуадміністративно-телекомунікаційного оператора та провайдера, яким не було надано споживачеві послугу в сфері телекомунікацій, чим порушено Правила надання й одержання в телекомунікаційній сфері.

До характерних рис об'єктивної сторони відносяться засоби, котрі застосовуються в момент вчинення проступків. Це, перш за все, застосування засобів зв'язку заради мети, що суперечить державним інтересам, аби порушити громадський порядок й посягти на громадські честь та гідність (ст. 148³ КУпАП).

Об'єктивним існуванням суспільно шкідливих дій в телекомунікаційній сфері можна визнати достатню підставу задлязaproвадження відповідальності адміністративного типу за їхнє скоєння.Підстава відповідальності адміністративної природи є правом державизастосовувати до людини примусові заходи.Підставою притягнення до адміністративної відповідальності фактичного типу постає здійснення особою особливого виду порушення – адміністративного, а юридичною – постає існування складу проступку адміністративної природи, що становить комплекс, що встановлено правовими

положеннями адміністративного права, ознак об'єктивного та суб'єктивного видів, за наявності котрих діяння можна визнати проступком адміністративного характеру. Підставою відповідальності адміністративної природи в рамках теорії адміністративного права визначають здійснення правопорушення адміністративного характеру (проступку).

Проступок адміністративного типу в рамках телекомунікаційної галузі можна охарактеризувати загальними ознаками, властивими будь-яким проступкам адміністративного характеру. Істотною відмінністю, що робить можливим виокремлення такого виду проступків у самостійний комплекс, постає об'єкт посягання, іншими словами відносини в суспільстві, котрі існують в галузі зв'язку й її робота нормального та безперебійного типу.

Стягнення адміністративного типу за законодавче порушення в телекомунікаційній галузі накладаються в розмірі й формі, що встановлені нормативно-правовими актами, що передбачають відповідальність за вчинені правопорушення згідно з положеннями та нормами КУпАП. Правилами накладення стягнення адміністративного характеру передбачено, що:

1) за проступок накладається стягнення виключно того різновиду, що встановлено в санкції визначеної статті КУпАП (як приклад, можна навести неможливість застосування адміністративного арешту за порушення Правил надання й отримання послуг в галузі телекомунікацій, через те, що дане стягнення не передбачається санкцією ст. 148-1 КУпАП);

2) стягнення накладають в рамках, що точно визначені законом, іншими словами є заборона використання стягнень нижче ліміту, що передбачений санкцією певної статті, чи навпроти, перевищення максимального ліміту;

3) стягнення додаткового типу накладають виключно в ситуаціях, що передбачені законом;

4) під час накладення стягнення адміністративного типу варто дотримуватись вимог стосовно підвідомчості справ, складу проступку, строку давності, тощо [137, с. 203].

До головних причин використання санкцій до телекомунікаційних суб'єктів у випадку недотримання останніми законодавчих вимог відносяться, зокрема, наступні:

- порушення правил й умов, котрими здійснюється регламентування діяльності в телекомунікаційній галузі, що передбачена ліцензіями й дозволами;
- порушення порядку й умов надання зв'язкових послуг в мережах загального користування (у вигляді відповідальності виступає використання штрафних санкцій);
- акт встановлення передачі ліцензії чи її копії другій фізичній чи юридичній особі задля реалізації діяльності господарського характеру, тощо.

Необхідно зауважити, що санкції за певні правові порушення використовуються після проведеного нагляду адміністративного характеру у телекомунікаційній галузі, що здійснюється завдяки спеціальному органу – Національній комісії, котра реалізує державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Таким чином, одним напрямком діяльності НКРЗІ постає реалізація регулювання державного характеру й нагляду в рамках телекомунікаційної галузі, інформатизації, надання послуг зв'язку поштового типу, утворення умов сприятливого характеру задля інвестиційного залучення, підвищення якості послуг, розвитку й модернізації мереж телекомунікацій із врахуванням інтересів безпеки національної природи [304].

Зважаючи на різноплановість використовуваних до правових порушників санкцій, наводимо базову класифікацію адміністративних порушень в телекомунікаційній галузі, поділяючи на наступні порушення:

- 1) технічні умови й регламенти застосування мереж телекомунікацій визначеного обладнання;
- 2) вимог нормативно-правових актів, що пов'язані з діяльністю адміністративно-телекомунікаційного оператора та провайдера;
- 3) умов ліцензійного характеру й платежів (недодержання ліцензійних вимог, несплата за ліцензією, тощо) [137, с. 204].

Зазначимо, що згідно статті 243 КУпАП НКРЗІ розглядає справи про правопорушення адміністративного характеру, що пов'язано із порушенням законодавства щодо телекомунікаційної сфери, поштового зв'язку й радіочастотного ресурсу.

Від імені НКРЗІ розглянути справу щодо правопорушення адміністративної природи й накладати стягнення адміністративного типу може голова, члени комісії й посадові особи, що уповноважені комісією [133].

Стаття 147 КУпАП передбачає стягнення адміністративного характеру за порушення правил охорони зв'язкових ліній та споруд.

Згідно з положеннями абзацу першого пункту 21 Умов проведення робіт у межах охоронних зон кабельних і повітряних ліній електрозв'язку, що постають додатком до Правил охорони ліній електрозв'язку, у випадку пошкодження електрозв'язкових лінійних споруд на організацію, котрою виконуються роботи, покладено обов'язок негайного повідомлення про вищенаведене адміністративно-телекомунікаційного оператора й визначений структурний підрозділ місцевого виконавчого органу чи органу місцевої ради, надання необхідної допомоги робочою силою та механізмами задля термінової ліквідації аварійних наслідків.

Телекомунікаційним оператором й організацією, котрі виконують роботи, складається акт щодо причин пошкодження електрозв'язкових лінійних споруд із вказівкою організаційної назви, посад, прізвищ винних осіб, часу й місця початку пошкодження, тривалості електрозв'язкового простою.

У випадку порушення Правил охорони ліній електрозв'язку уповноважена посадова особа адміністративно-телекомунікаційного оператора згідно із законодавством складає протокол адміністративного типу чи передає матеріали слідчим органам [288].

Зважаючи на те, що питання складання оператором телекомунікацій може бути спірним, пропонується надати право на складання вищенаведених протоколів правоохоронним органам, а розгляд адміністративних справ за правопорушення, визначене ст. 147 КУпАП, передати до судового відання.

Також стаття 148³ КУпАП передбачила стягнення адміністративного типу за застосування зв'язкових засобів заради мети, що суперечить державним інтересам, аби порушити громадський порядок й посягнень на громадські честь та гідність. Питання встановлення фактів дій, що суперечать інтересам держави, з метою порушення громадського порядку та посягання на честь і гідність громадян не відноситься до повноважень НКРЗІ, зазначене передбачає проведення дій правоохоронними органами згідно з їх повноваженнями відповідно до законодавства. Пропонується передати право складання протоколу за статтею 148³ КУпАП посадовим особам правоохоронних органів з подальшим розглядом справи у судовому порядку.

Крім того, під час реалізації заходів нагляду державного характеру за телекомунікаційним ринком зустрічаються окремі випадки, коли господарюючі суб'єкти реалізують діяльність у телекомунікаційній галузі, маючи державну реєстрацію, при чому не перебуваючи у реєстрі телекомунікаційних операторів та провайдерів. Згідно з ч. 1 ст. 42 закону «Про телекомунікації» діяльність в рамках телекомунікаційної галузі реалізується в разі внесення відомостей до реєстру телекомунікаційних операторів та провайдерів, а у регламентованих законом ситуаціях так само із наявністю певних ліцензій та/або дозволів.

Особливості відповідальності за правопорушення в рамках галузі телекомунікацій можна охарактеризувати використанням різноманітних різновидів відповідальності, розглядом справ щодо адміністративних правопорушень як в судовому порядку, так і у визначених ситуаціях НКРЗІ. В той же час нині все більшу актуальність надається питанню вдосконалення українського законодавства стосовно адміністративних правопорушень [137, с. 205].

Істотним засобом підтримання правового порядку в Україні можна визнати встановлення правової відповідальності, в рамках даного підрозділу – адміністративної. Аналізуючи питання щодо різновидів правопорушень адміністративного характеру в рамках телекомунікаційної сфери можна зауважити на той факт, що відповідальність постає не лише у вигляді засобу

покарання особи, котра здійснила те або інше правове порушення, що передбачено КУпАП, а постаєзапобіжним заходом вчинення правових порушень в даній галузі в майбутньому.Наразі даний нормативно-правовий акт вміщує більше 30 складів проступків адміністративного характеру в телекомунікаційній сфері.

Питання загального типу стосовно відповідальності й правопорушення адміністративної природи, визначення різновидів правопорушень адміністративного типу, регламентування розвитку в сфері телекомунікацій було висвітлено багатьма вченими в галузі адміністративного права. Проте дослідження проступків адміністративного виду безпосередньо в телекомунікаційній галузі має досить мало уваги від вчених.

Через значне розмаїття та поширеність проступків адміністративного характеруодного критерію задля їхньої класифікації не може існувати. Чинне законодавство щодо адміністративної відповідальності вважає у ролі критерію класифікації проступків адміністративної природиродовий об'єкт посягання, а саме сутність відносин суспільства, що охороняється, й галузеву спрямованість проступку – визначені галузі управління держави й діяльності суспільства [169, с. 213].

Наразі постає доцільним зупинитися більш детально на правопорушеннях адміністративного типу в телекомунікаційній галузі. До таких відносяться проступки, котрі вміщує чинний КУпАП в Особливій частині, зокрема:

- ст. 144 – здійснення обладнання й експлуатації установок мовлення проводового характеру за браком належної реєстрації чи дозволу;
- ст. 145 – порушення правил та умов, котрими регламентується діяльність в телекомунікаційній галузі, поштового зв'язку й використання радіочастотного ресурсу України, що передбачена дозволами та ліцензіями;
- ст. 146 – порушення правил щодо виготовлення, реалізації, встановлення, будівництва й процедури експлуатації засобів радіоелектронного характеру та застосування радіочастот;
- ст. 147 – порушення правил охорони зв'язкових ліній та споруд;

- ст. 148 – пошкодження таксофону;
- ст. 148¹ – порушення Правил щодо надання й одержання послуг в телекомунікаційній галузі;
- ст. 148² – порушення умов й порядку щодо надання зв’язкових послуг в мережах користування загального типу;
- ст. 148³ – застосування зв’язкових засобів заради мети, що суперечить державним інтересам, аби порушити громадський порядок й посягати на громадські честь та гідність;
- ст. 148⁴ – застосування засобів й обладнання технічного типу, що використовувалися в зв’язкових мережах користування загального характеру, без документа щодо підтвердження відповідності;
- ст. 148⁵ – порушення правил щодо взаємного з’єднання мереж телекомунікацій користування загальної природи.

Відмінною ознакою цих проступків адміністративного характеру постає заподіяння шкоди громадським правам на інформацію, котрі охороняються адміністративно-правовими нормами. Родовим об’єктом постають відносини суспільства, котрі існують у зв’язковій сфері, а також її робота нормального й безперервного характеру. Правовому аналізуванню вищезазначених правопорушень притаманна істотна теоретична та практична роль, адже правильною характеристикою окремих різновидів правових порушень, котрі здійснюються у телекомунікаційній галузі, постає умова правильності їхньої кваліфікації й використання до особи відповідного стягнення адміністративного типу за визначене правове порушення. Зв’язком постає одна з пріоритетних та найбільш важливіших сфер в Україні, що покликана задовільнити споживацькі потреби, потреби органів влади держави, місцево-самоврядних органів, державної оборони й безпеки в рамках засобів та послуг зв’язку поштової й електричної природи, через що істотної ролі набуває аналізування й розгляд правових порушень, що вчинюються в даній сфері. Зв’язком постає складова української інфраструктури господарського та соціального типу. Ним здійснюється функціонування як системного виробничо-

господарського комплексу, призначеного задля задоволення суспільних потреб й державних органів стосовно суб'єктів господарювання й інших юридичних осіб в послугах зв'язку електричного (мережі та засоби, котрими забезпечується зв'язок телефонного, телеграфічного, факсимільного типу, передача даних, включаючи й обмін поміж ЕОМ, а так само мовлення телевізійного, звукового, радіо- і проводового характеру) й поштового типу (єдина мережа технологічного типу зв'язкових підприємств та транспортних засобів, котрі гарантують приймання, перевезення й доставку відправлень пошти, а також реалізують організацію на договірній базі експедиторську службу, доставку й розповсюдження преси періодичного характеру) [20, с. 161].

Зауважимо, що до складу правопорушення адміністративного характеру в телекомунікаційній сфері відносяться наступні істотні складові частини, що постають його структурою: суб'єкт, суб'єктивна сторона, об'єкт й об'єктивна сторона. Бракування будь-якої складової означає, що існує відсутність безпосереднього проступку.

Суб'єктами правопорушень адміністративного характеру в рамках телекомунікаційної сфери є посадові особи (зокрема телекомунікаційні оператори та провайдери) й громадяни, яким не менше 16 років.

Телекомунікаційним оператором постає такий господарюючий суб'єкт, що може здійснювати діяльність щодо телекомунікацій із правом технічного обслуговування й експлуатації мереж телекомунікацій (абз. 29 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» [322]). При цьому провайдером телекомунікацій постає господарюючий суб'єкт, що може здійснювати діяльність у межах сфери телекомунікацій без права технічного обслуговування й експлуатації мереж телекомунікацій та надання каналів мереж електрозв'язку задля користування (абз. 35 ч. 1 ст. 1 вищезазначеного закону). Даними суб'єктами несеться відповідальність згідно із чинним законодавством.

Істотним моментом під час аналізування адміністративних суб'єктів в рамках телекомунікаційної сфери постає осудність особи, адже це постає обов'язковим атрибутом притягнення до відповідальності адміністративного

характеру. Таким чином, суб'єктом правопорушень адміністративного типу в телекомунікаційній сфері постає особа фізична, що на час вчинення правового порушення досягла віку, від якого настає відповідальність адміністративного характеру.

Стосовно другого складового елементу правопорушення адміністративної природи, а саме суб'єктивної сторони, необхідно сказати, що його можна охарактеризувати і прямим умислом, і необережністю. Відповідно до ст. 10 КУпАП правопорушення адміністративного типу можна визнати вчиненими навмисно, у разі, коли особи, що їх здійснили, розуміли протиправність власних дій або бездіяльності, передбачали їх наслідки шкідливої природи та бажали їх або свідомо допускали настання даних наслідків[133]. Іншими словами, особи, що вчинювали проступки, свідомо оцінювали обстановку й добре розуміли неправомірність власних діянь. Умисність вчинюваного проступку адміністративної природи говорить щодо небезпечнішої психічної поведінки правопорушника, на відміну від необережності, через що дане діяння має тягнути за собою суворіше стягнення адміністративного типу. За наявності необережної форми вини у визначеному порушенні можна казати про трохи нижчий рівень її небезпеки для суспільства. Аби вирішити питання стосовно визначення різновиду правової відповідальності, а тим самим й аби визначити стягнення за здійснення правового порушення надзвичайно істотним є встановлення характеру дій правопорушника: умисний або необережний. Здійснюючи характеристику адміністративних правопорушень в рамках телекомунікаційної сфери, варто зазначити, що зазвичай дані проступки було вчинено з прямим умислом. Виключно ст. ст. 147, 148, 148² КУпАП передбачають можливість здійснення правопорушення адміністративної природи як умисно, так і через необережність.

Наступним важливим елементом складу правопорушення адміністративного типу визначено об'єкт. Теорія адміністративного права під об'єктом розуміє відносини суспільства, котрі законодавчо охороняються. Об'єктом правових порушень у рамках телекомунікаційної галузі є відносини

суспільства, котрі виникають у зв'язковій сфері, а також нормальна чітка робота такої сфери.

Останнім елементом складу адміністративного правопорушення та його зовнішньою стороною є об'єктивна сторона, що має у своїй структурі діяння, наслідки суспільно-шкідливого характеру й причинний зв'язок діянь й наслідків. Як приклад, можна розібрати об'єктивну сторону правопорушення, що закріплено в статті 147 КУпАП. Так, даною статтею встановлено, що за порушення охоронних правил стосовно зв'язкових ліній й споруд на громадян накладається штраф від 10 до 20 неоподаткованих мінімумів громадян, а на посадових осіб – від 30 до 40. Таким чином, об'єктивну сторону вищенаведеного правопорушення можна визначити як дії – зокрема, порушення посадовими особами та громадянами охоронних правил стосовно зв'язкових ліній й споруд; пошкодження ліній зв'язку кабельного, радіорелейного, повітряного типу, проводового мовлення чиспоруд або обладнання, що входять в їхню структуру. Істотним фактом в даній ситуації є те, що відповідальність адміністративної природи передбачена за чітко визначені дії, котрі розміщено в статті. У разі тимчасового припинення зв'язку за такі пошкодження накладається відповідальність кримінальної природи [212] (зокрема, ст. 360 Кримінального кодексу України).

Відносини в телекомунікаційній галузі врегульовуються не лише законом України «Про телекомунікації», а й Правилами надання й отримання телекомунікаційних послуг [287] тощо. Справи стосовно телекомунікаційних питань розглядаються НКРЗІ та Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (Адміністрацією Держспецзв'язку).

Зробивши аналіз складів правопорушень адміністративного характеру в рамках телекомунікаційної галузі, що наведені у статтях 144 до 148⁵ КУпАП, зазначимо, що названі правопорушення здійснюються діями, коли особа усвідомлює протиправність власних дій, керує й передбачає настання небезпечних наслідків. У даних вчинених правопорушеннях суб'єктом може

бути як громадянин, так і посадова особа.

Посадові особи вчинюють проступки у формі недбалості або самовпевненості.

Як умисно, так і через необережність з погляду суб'єктивної сторони можуть вчинюватись правопорушення адміністративної природи в телекомунікаційній галузі. Відмінною ознакою вищеназваних проступків від решти правопорушень Особливої частини КУпАП постає безпосередньо об'єкт таких проступків, яким є відносини суспільства, котрі склалися в зв'язковій сфері.

Вищезазначене допомагає зрозуміти, що необхідно внести певні зміни до КУпАП заради зручності використання та логічності кодексу, зокрема потрібно виділити в окрему главу КУпАП правопорушення в рамках телекомунікаційної галузі, що зародить наукову базу задля кодифікації законів щодо адміністративної відповідальності й збільшить ефективність практики правозастосувального характеру.

Здійснивши аналіз правової природи засобів адміністративно-правової природипротидії правовим порушенням у телекомунікаційній галузі, виділимо наступні характерні риси даної юридичної категорії.

1) Істотною рисою адміністративно-правової природи протидії правовим порушенням у телекомунікаційній галузі постає з'ясування правової природи сутності терміну «протидія». Фактично мається на увазі боротьба із правовими порушеннями. Державою задля визначеної діяльності використовуються такі два методи: переконання й примус. Лексично поняття «протидія» має на увазі дію, котра направлена проти іншої дії, а також перешкоджає їй [60, с. 922]. Таким чином, протидія передбачається в діяльності активного типу, котру направлено на зупинення чинного правового порушення, попередження й притягнення винних до відповідальності. Адміністративно-правовими засобами протидії є засоби примусового характеру, що використовуються в порядку й на підставі, що передбачені положеннями адміністративного права. Певними примусовими засобами можна визнати і

заходи адміністративного примусу, котрі значно впливають на дефініцію терміну «адміністративно-правові засоби протидії правовим порушенням в телекомунікаційній галузі». Відмітити потрібно те, що правові порушення в телекомунікаційній галузі з суб'єктивного боку постають не лише корисливими, однак і такими, при яких причина здійснення – це халатність, недбалість або самовпевненість осіб з посадою.

2) Засобам притаманна правова природа, що заснована на праві, використовуються на базі правових положень адміністративного права.

3) Наступною рисою можна визнати те, що їх застосовують більш за все органи НКРЗІ, Державного підприємства «Український державний центр радіочастот». Приймаючи до уваги специфіку правових порушень в телекомунікаційній галузі, у нашій державі немає певних об'єднань або інших груп, котрим належить право використання примусових засобів заради протидії правовим порушенням у досліджуваній сфері.

4) Застосування адміністративно-правових засобів протидії правовим порушенням у телекомунікаційній галузі виключно до фізичних осіб.

5) Одна з визначальних характерних рис засобів адміністративно-правової природи протидії правовим порушенням в телекомунікаційній галузі – це їх застосування безпосередньо в порядку примусового типу, іншими словами в незалежності від суб'єктивної волі й бажання.

6) Засоби адміністративно-правового характеру постають дуже різноманітними, їм може бути притаманна наявність характер моральної, організаційно-правової, майнової природи, особистісного або іншого впливу.

7) Підстава використання певних юридичних засобів – це здійснення правових порушень в телекомунікаційній галузі, а також виникнення загрози вчинення певного правового порушення. Наприклад, органами НКРЗІ, Державного підприємства «Український державний центр радіочастот», Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України проводяться перевірки планового й позапланового характеру дотримання умов ліцензійного типу телекомунікаційними

операторами та провайдерами й операторами поштового зв'язку, здійснюється контролювання за якістю послуг в галузі телекомунікацій, а також за дотримання сторонами адміністративно-телекомунікаційного ринку законодавства тощо.

8) Певні засоби використовуються заради протидії правовим порушенням в телекомунікаційній галузі, під котрими розуміються правопорушення адміністративного типу, що передбачено главою 10 КУпАП «Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку». Об'єктом певних правових порушень є відносини суспільства, що зароджуються в сфері зв'язку.

9) Засоби адміністративно-правового типу протидії правовим порушенням в телекомунікаційній сфері використовується заради спонукання фізичних осіб до здійснення приписів правил загальнообов'язкового типу, попередження й припинення діянь протиправного типу, безвідповідальності, притягнення правових порушників до відповідальності адміністративного характеру [170, с. 449-450].

Враховуючи загальнотеоретичний термін «правовий засіб», а також специфічні особливості адміністративного права та характеристики відповідних юридичних засобів, котрими вона оперує, їх істотні риси, можна визначити засобом адміністративно-правового типу стосовно протидії правовим порушенням у телекомунікаційній галузі.

Так, адміністративно-правовими засобами протидії правовим порушенням у телекомунікаційній галузі постає комплекс встановлених правовими положеннями адміністративного права способів та прийомів, завдяки яким уповноваженими владними органами здійснюється вплив на відносини в суспільстві в досліджуваній сфері за допомогою використання до фізичних осіб, в незалежності від їхньої волі та бажання, заходів примусового типу морального, організаційного, майнового й особистісного впливу в разі здійснення чи загрози здійснення особами правового порушення, об'єктом котрих постають відносини суспільства, які зароджуються в зв'язковій сфері

заради попередження й зупинення порушень правил загальнообов'язкового типу, притягнення правопорушників до відповідальності. Дані засоби поєднуються у чисельний та розгалужений комплекс, котрий вимагає особливої класифікації науковцями, розробку котрої можна визнати перспективним напрямком подальшого наукового аналізування.

Таким чином, у варто зауважити, що відповідальністю адміністративного типу за проступки в телекомунікаційній галузі можна визначити використання до винних осіб, якими було вчинено правопорушення адміністративної природи в межах телекомунікаційної галузі, чим було порушено не лише порядок надання й одержання послуг в сфері телекомунікацій, а й нормальну роботу зв'язку взагалі, стягнень адміністративного типу, котрі тягнуть за собою наслідки негативної природи задля даних осіб та накладаються уповноваженими на такі дії органами або посадовими особами на тих підставах, що встановлюються положеннями законодавства адміністративної сфери. Здійснення правопорушення адміністративного виду (протиправне, винне діяння, котрим завдається значна шкода встановленому порядку надання й одержання послуг в галузі телекомунікацій й стандартній роботі зв'язку та за котре законодавство передбачає специфічний різновид примусу державної природи – адміністративну відповідальність) постає підставою притягнення до відповідальності адміністративного характеру в телекомунікаційній галузі [174, с. 14].

Також звернемо увагу на необхідність в рамках вдосконаленого КУпАП згрупувати всі правові порушення в телекомунікаційній галузі, що наразі КУпАП регламентує в главі 10 «Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку», в окрему главу, котра може називатися «Адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій» або «Адміністративна відповідальність в сфері телекомунікацій».

Адміністративним законодавством не лише визначено підстави фактичного характеру стосовно використання, системи стягнень адміністративного типу, однак і передбачено реальні правила й підстави їх

накладення. У разі, коли йде мова щодозастосування будь-яких стягнень адміністративного типу, то воно засновується на великій кількості різноманітних принципів: законності, гласності, гуманізму, невідворотності покарання тощо. Безпосередньо термін «адміністративне стягнення» можна визначити матеріалізованим виявом відповідальності адміністративного виду, негативним правовим наслідком поведінки неправомірного типу особи, котрою вчинено проступок адміністративної природи та має відповісти за власні дії протиправного характеру й понести за такі дії покарання – окремих несприятливих моральних, матеріальних й фізичних заходів[20, с. 79].

Головним стягненням адміністративного різновиду щодо здійснення проступків адміністративного типу в телекомунікаційній сфері постає штраф. Хоча в санкції статті 146 КУпАП за порушення правил формування, придбання, втілення в життя, встановлення, будівництва й експлуатації засобів радіоелектронного характеру й застосування радіочастот – поруч з використанням штрафу передбачається так само конфіскація засобів й обладнання технічного типу, що визначено як стягнення додаткового типу за здійснення такого правового порушення.

Стягнення адміністративного типу накладаються в рамках, що встановлені нормативно-правовими актами, що передбачають відповідальність за здійснене правове порушення, в точному співвідношенні до КУпАП. До правил накладення стягнення адміністративного типу відноситься, перш за все, те, що за здійснений проступку накладається стягнення лише того різновиду, що встановлюється в санкції певної статті КУпАП. Наприклад, адміністративний арешт за порушення Правил надання й одержання послуг в сфері телекомунікацій не можна використовувати, адже таке стягнення санкцією ст. 148¹ КУпАП не передбачається. Стягнення накладають в чітко визначених законом рамках. Вищенаведене означає, що наявна заборона до використання стягнення нижче визначеної межі, що передбачається санкцією певної статті, чи навпаки, перевищення межі максимального типу. Наприклад, в разі, коли наявне порушення статті 148² КУпАП – порушення

умов й порядку надання зв'язкових послуг в мережах загального користування – стягненням адміністративного типу постає штраф від 50 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, безпосередньо в таких рамках його і потрібно використовувати. Додаткові стягнення, по-третє, накладаються виключно в ситуаціях, коли вони передбачені законодавством (за правові порушення адміністративного типу в рамках телекомунікаційної сфери передбачено додаткове стягнення, котре вміщено у статті 146 КУпАП). Останнє, що потрібно зауважити, це те, що під час накладання стягнення адміністративної природи мають дотримуватися вимоги стосовно підвідомчості справ, наявності складу проступку, строків давності, тощо.

Аби індивідуалізувати покарання, законодавство (абз. 2 ст. 33 КУпАП) вимагає від органу (посадової особи), що уповноважений розглядати справу щодо адміністративного правопорушення в телекомунікаційній галузі, під час накладення-стягнення зважати на особу порушника, характеру здійсненого правового порушення, ступінь вини порушника, матеріальне становище винної особи.

Характер правового порушення визначається його об'єктом (тими відносинами суспільства, на котрі здійснює посягання проступок (наприклад, відносини, котрі виникають в зв'язковій сфері)), та ознаками, якими характеризується об'єктивна сторона правового порушення (діяння, знаряддя та спосіб здійснення правового порушення, обстановка, час, розмір шкоди, що була заподіяна).

Так само важливим під час використання адміністративних стягнень в телекомунікаційній галузі, що передбачені санкціями нормами, котрі порушено, постає встановлення особи правового порушника. Постає зрозумілим, що здійснення правового порушення – наслідок обставин (умов становлення особистості, поглядів на життя, інтересів, тощо). Через це, в момент призначення покарання, повинна звертатися увага на всі вищезазначені дані й лише тоді, після глибокого аналізування, можливо визначити найприйнятніший захід впливу адміністративного типу. Зазначимо також, що

адміністративним законодавством наразі не вказуються дані щодо особи, на котрі б зважали під час призначення покарання.

С. Скворцовим заперечується думка деяких науковців, що вважають, що індивідуалізації покарання потрібна процедура дослідження й оцінки комплексу даних, котрі характеризують винну особу [353, с. 46]. Зважаючи на те, що навряд чи є імовірним визначення абсолютно всіх відомостей щодо особи правопорушника, та того, що цього зовсім не вимагає закон під час визначення покарання, потрібно визначати тільки певні аспекти з відомостей щодо правового порушника й закріпити їх документально.

Характеристику правопорушника визначено ще встановленням обставин, котрими пом'якшується або обтяжується відповідальність за правопорушення адміністративного виду. Дане питання висвітлено в статті 34 КУпАП, якою визначено обставини, котрими пом'якшується адміністративна відповідальність, зокрема у разі:

- щирого розкаяння правопорушника;
- відвернення правопорушником наслідків правопорушення шкідливого типу, добровільного відшкодування збитків чи усунення шкоди, що була заподіяна;
- вчинення правового порушення через сильне душевне хвилювання чи через збіг тяжких або сімейних обставин;
- вчинення правового порушення неповнолітніми;
- вчинення правового порушення вагітною жінкою чи тією, що має дитину у віці до одного року [133].

Статтею 35 КУпАП передбачено обставини, котрими обтяжується адміністративна відповідальність, зокрема у разі:

- продовження поведінки протиправного характеру, незважаючи на вимогу припинити таку уповноваженими на те особами;
- повторного протягом року вчинення правопорушення однорідної природи, за котру особа вже була піддана стягненню адміністративного типу;
- вчинення правового порушення особою, котрою раніше було

вчинено злочин;

- втягнення неповнолітніх в правові порушення;
- вчинення правових порушень групою осіб;
- вчинення правового порушення в умовах стихійного лиха чи за інших обставин незвичайного характеру;
- вчинення правового порушення в стані сп'яніння.

Аби вивчити особу правопорушника, потрібно визначити дані, стосовно її соціального статусу, вивчити властивості психологічного типу особи (тобто поведінку в сім'ї, побуті, колективі, тощо), а також її особливості фізіологічної природи (тобто імовірну інвалідну наявність тощо).

Наступним аспектом під час накладення стягнення адміністративного виду в рамках телекомунікаційної сфери постаєступінь вини правопорушника. Вина проявляється в ставленні психічного типу особи до здійсненого проступку та наслідків, що воно понесло за собою [20, с. 88]. Здійснення умисного правопорушення має різницю від здійснення необережного порушення законодавства, адже в першому випадку рівень вини порушника є вищим. Певні види правових порушень можна вчинити виключно з умислом (наприклад, здійснення обладнання й експлуатації установок мовлення проводового характеру за браком належної реєстрації чи дозволу у відповідності до ст.144 КУпАП).

Майновий стан особи, якою було вчинено правопорушення адміністративного типу, та його врахування під час накладення адміністративних стягнень також постає умовою індивідуалізації покарання. Здійснюючи накладення адміністративного стягнення в рамках телекомунікаційної галузі потрібно зважати на розмір заробітної плати, пенсії або іншого джерела доходу винної особи. Майнове становище правопорушника так само має враховуватися в момент вирішення питання щодо відшкодування шкоди майнового виду. При такій ситуації обов'язково повинна довестися вина особи, котрою було вчинено правопорушення адміністративного характеру й причинний зв'язок поміж нею й діянням

протиправної природи.

Під час застосування заходів впливу за правові порушення в рамках телекомунікаційної галузі, зокрема і стягнень адміністративної природи, важливим постає чітке регулювання різноманітних строків давності притягнення винної особи до відповідальності адміністративного характеру. Статтею 38 КУпАП встановлюється правило про те, що стягнення адміністративного характеру може накладатися не пізніше двох місяців з моменту здійснення правового порушення [133]. Також встановлюється такі три можливі варіанти визначення початку перебігу строку давності: день здійснення правопорушення, день його виявлення й день винесення постанови щодо відмови в порушенні чи закриття кримінального провадження.

Крім зазначених вище правил щодо накладення стягнень адміністративної природи в рамках телекомунікаційної галузі, важливим можна визнати правило накладення стягнень за множинність проступків адміністративного типу. Множинністю проступків адміністративного типу постає здійснення однією особою кількох складів правових порушень, що не втратили правового значення на момент вирішення питання щодо відповідальності винної особи [38, с. 510]. Класифікаційним критерієм множинності проступків адміністративного типу є здійснення нового правопорушення до чи після притягнення до відповідальності за минуле правове порушення. Виділити можна сукупність та повторюваність. Санкціями статей 145, 146, 148¹, 148⁵ КУпАП визначено підвищення розміру стягнення адміністративної природи – штрафу за повторне здійснення правопорушень адміністративного характеру на протязі року після накладення стягнення адміністративного типу.

Так, під час накладення стягнення адміністративного виду в телекомунікаційній галузі мають враховуватися такі два головні критерії: об'єктивний й суб'єктивний.

Об'єктивний критерій можна охарактеризувати накладенням адміністративного стягнення в чіткій відповідності до вимог, котрі

встановлюються КУпАП. При цьому потрібно враховувати характерні риси правового порушення, зокрема наступні: його суспільну небезпеку, майнову шкоду, наслідки шкідливого характеру.

Суб'єктивним критерієм передбачені характерні риси порушника, зокрема наступні: майновий статус, ступінь вини, звернення уваги на обставини, котрими пом'якшується або обтяжується адміністративна відповідальність.

Таким чином, розуміємо, що накладення стягнення адміністративного характеру в телекомунікаційній сфері постає важливим й досить відповідальним процесом, що вимагає від органів та їх посадових осіб, котрим притаманне право накладення адміністративних стягнень, врахування встановлення особи правопорушника, ступеня вини, стану майнового типу, а також характеру правового порушення заради правильного використання до кожного правопорушника належного заходу примусу адміністративної природи[172].

Варто відмітити, що справи стосовно правових порушень в рамках телекомунікаційної галузі розв'язуються та розглядаються в провадженні у справах щодо правопорушення адміністративного типу. Таке правопорушення можна визначити як низку послідовних дій уповноважених органів й їх посадових осіб, а в певних випадках також інших суб'єктів, котрими, відповідно до нормам законодавства адміністративного виду, здійснюються заходи, що спрямовано на притягнення винних осіб до відповідальності й гарантування здійснення постанови, котру було винесено [26, с. 188-189]. Провадження в справах щодо адміністративних правопорушень включає в себе:

- розслідування адміністративного типу (характеризується порушенням справи, встановленням обставин фактичного характеру, процесуальним оформленням наслідків розслідування, направленням матеріалів задля розгляду підвідомчими органами);
- розгляд справи (характеризується підготовкою до розгляду,

аналізуванням матеріалів та обставин, що було зібрано, прийняттям постанови, доведенням постанови до відома осіб, що є зацікавленими);

- перегляд постанови (характеризується оскарженням чи опротестуванням постанови, перевіркою законності постанови, винесенням, виконанням рішення й постанови: зверненням постанови до виконання, безпосереднім виконанням).

Відповідно до статті 245 КУпАП до завдань провадження в справах щодо адміністративних правопорушень, зокрема і в телекомунікаційній галузі, відносять:

- з'ясування своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного характеру стосовно обставин справи;
- розв'язання справи в чіткій відповідності до закону;
- гарантування здійснення постанови, котру було винесено;
- виявлення умов й причин, котрі сприяють здійсненню правопорушень адміністративного типу;
- виховання громадян у дусі додержання положень законів та зміцнення законності [143, с. 543].

Справи щодо адміністративних правових порушень у рамках телекомунікаційної галузі розглядаються і вирішуються в межах загального процесу, що передбачено КУпАП.

Характерні риси провадження в справах щодо порушень законів у телекомунікаційній галузі мають відношення лише до органів розгляду справ щодо адміністративних правопорушень; процесу виявлення правових порушень; предмета доведення; посадових осіб, котрими складаються протоколи, й різноманітних стягнень адміністративного типу, що використовуються до винної особи [171, с. 72].

Перш за все, розглянемо органи, якими притягуються винні особи до адміністративної відповідальності за здійснення проступку в сфері телекомунікацій та поштового зв'язку й розглядаються справи у зазначеній галузі. Ними є органи Національної комісії, що здійснює державне регулювання

у сфері зв'язку та інформатизації, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, органи Українського державного центру радіочастот.

Згідно зі статтею 255 КУпАП право складати протоколи про правопорушення, що зазначені ст. ст. 144 - 148⁵, 164 (в частині, що має відношення до порушення порядку провадження діяльності господарського типу в зв'язковій галузі) й 188-7 мають уповноважені посадові особи НКРЗІ., а за статтею 148 – посадові особи органів внутрішніх справ (ОВС) (Національної поліції).

Провадження у справі щодо адміністративних правопорушень в телекомунікаційній галузі й інших сферах починається з виявлення порушень, збирання, оцінки, закріплення доказів.

Усе це реалізується за допомогою проведення перевірок планового й позапланового характеру системи певних заходів, зокрема щодо вимірювання параметрів мереж телекомунікацій. Дані заходи націлено на виявлення й усунення правопорушень і недоліків учасниками адміністративно-телекомунікаційного ринку. Позаплановими перевірками є перевірки цільового характеру, котрі здійснюються щодо телекомунікаційних операторів й провайдерів, телекомунікаційних споживачів, виробників й постачальників телекомунікаційних засобів технічного типу, їхніх філій, інших відокремлених структурних підрозділів задля перевірки додержання відповідних законодавчих вимог, зокрема ліцензійних умов, стандартів, інших нормативно-правових актів в телекомунікаційній галузі й специфічних умов ліцензій. Відповідно до п. 4.5. Порядку здійснення державного нагляду за ринком телекомунікацій, на проведення перевірки суб'єкта адміністративно-телекомунікаційного ринку позапланового характеру надається не більше 10 робочих днів [283].

Що ж стосується планових перевірок, то відповідно до п. 3.1. Порядку здійснення державного нагляду за ринком телекомунікацій здійснюються не частіше одного разу в три роки відповідно до плану перевірок суб'єктів ринку телекомунікацій, який затверджується рішенням НКРЗІ.

Згідно п 4.1. Порядку здійснення державного нагляду за ринком телекомунікацій перевірки позапланової природи суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного ринку, їхніх відокремлених підрозділів здійснюються відповідно до рішення НКРЗІ стосовно питань, що зазначено в такому рішенні.

Через виявлення правопорушення в сфері телекомунікацій:

- з'ясовуються обставини й суть вчиненого правового порушення;
- встановлюється особа, що вчинила правопорушення адміністративного типу;
- з'ясовуються, чи маються в діяннях особи, котрою вчинено проступок в телекомунікаційній галузі, характерні риси правопорушення адміністративної природи й за якою статтею вона має понести відповідальність.

Під час складання протоколів щодо адміністративних правопорушень уповноваженою особою обов'язково мають бути дотриманні вимоги, що передбачені статтею 256 КУпАП[134, с. 551]. У випадку складання протоколу адміністративного характеру за правові порушення в телекомунікаційній галузі важливо в протоколі зазначити наявність документів (дозволів й ліцензій), котрими засвідчуються права власності або користування мережами телекомунікацій; шкоду (у випадку її наявності), що було заподіяно зв'язковими лініям й спорудам через порушення Правил їхньої охорони, місцевість і розташування зон охоронного характеру відповідно до Правил охорони ліній й споруд зв'язку; розміщення (зокрема адресу) таксофонів у випадку їхнього пошкодження тощо.

Визначальною стадією провадження в справах щодо адміністративних правопорушень в телекомунікаційній галузі постає розгляд справи. Справи щодо адміністративних правопорушень в телекомунікаційній галузі розглядаються в 15-денний термін від моменту отримання органом або його посадовою особою, що мають право розгляду справи, протоколу щодо адміністративного правопорушення, крім статті 146 КУпАП, справу за котрою мають розглядати у 3-денний строк.

У момент розгляду справ щодо адміністративних проступків в

телекомунікаційній галузі предметами доказування постає:

- обладнання й експлуатації установок мовлення проводового характеру за браком належної реєстрації чи дозволу;
- порушення правил та умов, котрими регламентується діяльність в телекомунікаційній галузі, поштового зв'язку й використання радіочастотного ресурсу України, що передбачена дозволами та ліцензіями;
- порушення правил щодо виготовлення, реалізації, встановлення, будівництва й процедури експлуатації засобів радіоелектронного характеру та застосування радіочастот;
- порушення правил охорони зв'язкових ліній та споруд;
- пошкодження таксофону;
- порушення Правил щодо надання й одержання послуг в телекомунікаційній галузі;
- порушення умов й порядку щодо надання зв'язкових послуг в мережах користування загального типу;
- застосування зв'язкових засобів заради мети, що суперечить державним інтересам, аби порушити громадський порядок й посягати на громадські честь та гідність;
- застосування засобів й обладнання технічного типу, що використовувалися в зв'язкових мережах користування загального характеру, без документа щодо підтвердження відповідності;
- порушення правил щодо взаємного з'єднання мереж телекомунікацій користування загальної природи.

Такі дані фактичного характеру встановлено протоколом щодо адміністративного правопорушення, поясненнями особи, яку притягують до відповідальності адміністративного характеру, свідків, експертним висновком, й іншими документами.

Характерною рисою доказів постає те, що їх мають отримати в порядку, що встановлено законодавством. Вищезазначене свідчить про те, що є встановлений порядок провадження справ щодо адміністративних

правопорушень, котрий закріплено КУпАП, а відхилення від такого не може бути допущено.

Важливою стадією провадження визначимо також винесення постанови щодо накладення стягнення адміністративного типу, котрим постає матеріалізоване виявлення відповідальності адміністративного характеру, правовий наслідок негативного характеру неправомірної поведінки особи, котрою було здійснено проступок адміністративного виду та котра має відповісти за власні дії протиправної природи й бути покараною за допомогою певних несприятливих моральних, матеріальних й фізичних заходів [208, с. 79].

Одним з найрозповсюджених заходів впливу адміністративного характеру в телекомунікацій галузі постає використання до особи штрафу й/або конфіскації предмета, котрий постав знаряддям здійснення чи безпосереднім об'єктом правопорушення адміністративного типу.

За певні проступки накладається штраф в розмірі до 200 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (відповідно до ст. 148⁴ КУпАП– застосування засобів й обладнання технічного типу, що використовувалися в зв'язкових мережах користування загального характеру, без документа щодо підтвердження відповідності). Мінімальний розмір даних стягнень вказується в санкціях правових положень, котрими передбачено відповідальність адміністративного типу, зокрема ч. 2 ст. 144 – здійснення обладнання й експлуатації радіотрансляційної точки мовлення проводового характеру за браком належної реєстрації чи дозволу – штраф до одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Поняття «штраф» пішло від нім. «Strafe» та означає пеню або кару. Наразі розмір штрафу залежить від офіційно встановленого неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Адміністративний штраф має таку специфіку:

- 1) за усі різновиди проступків рішення щодо накладення штрафів зазвичай приймається одноосібно посадовою особою ОВС;
- 2) даного виду рішення має бути винесено в найкоротші терміни та

підлягає негайному виконанню.

М. Я. Саввіним було зазначено, що штрафом адміністративного типу передбачається настання змін позитивного характеру в поведінці винної особи - правопорушника [342, с. 10].

Конфіскацію предмета, що є знаряддям здійснення чи безпосереднім об'єктом правопорушення адміністративного типу, застосовують у вигляді стягнення за правове порушення, що було вчинено із застосуванням таких предметів чи пов'язаних з ними. Велика кількість норм законодавства встановлює відповідну специфіку використання такого стягнення адміністративного типу, як конфіскація. Головною характерною рисою даного виду стягнення вважаємо те, що конфіскації підлягає не все майно та не всякі предмети, а виключно ті речі, що мають відношення до правопорушення або такі, які прямо вказані в санкції правової норми. Конфіскацію потрібно відрізнити від вилучення предметів, адже останнім постає захід задля зупинення правового порушення, що має відношення до відшкодування його вартості попередньому власнику, а конфіскацію застосовують аби здійснити повернення предмета у державну власність [171, с. 74].

Конфіскацію також варто відрізнити від реквізиції, адже перша правова категорія використовується після винесеного рішення суду за здійснення правопорушення адміністративного характеру у випадку, коли санкцією правових положень передбачає таку категорію, а майнова реквізиція проводиться виключно в випадках надзвичайного характеру за рішенням державних органів з виплатою майнової вартості власникові. Абзац 6 статті 41 Конституції України встановлює, що конфіскацію майна можна застосувати тільки за судовим рішенням в ситуаціях, порядку й обсязі, що встановлені законодавством [146].

Статтею 146 КУпАП за здійснення порушення правил щодо виготовлення, реалізації, встановлення, будівництва й процедури експлуатації засобів радіоелектронного характеру та застосування радіочастот встановлено штраф, а у випадку повторного вчинення проступку – конфіскацію технічних

засобів й пристроїв, якими в даній ситуації є засоби радіоелектронного типу й радіопередавальні пристрої.

Таким чином, варто зазначити, що накладення стягнення адміністративного характеру в галузі телекомунікацій постає дуже важливим й відповідальним процесом, що вимагає від органів та посадових осіб НКРЗІ врахування певних фактів, зокрема встановлення особи правопорушника, ступеня вини, становища майнового типу, а також характерних рис правопорушення задля правильного використання до кожного правопорушника належного заходу примусу адміністративного типу.

Стягнення адміністративного характеру використовуються під час спеціальної діяльності органів адміністративно-юрисдикційного типу.

А. І. Ахмедовим визначено адміністративну юрисдикцію за допомогою одного з різновидів діяльності правоохоронного типу органів державного управління й інших компетентних органів (зокрема, ОВС), що постає розглядом справ стосовно адміністративних правопорушень й прийняття щодо них рішень в установлених законодавством порядку та формах [34, с. 23].

Так, здійснивши аналізування ознак провадження по справах щодо адміністративних правопорушень в телекомунікаційній галузі, потрібно зазначити його головні характерні риси:

- особливість органів розгляду правових порушень адміністративного типу в телекомунікаційній галузі;
- безпосередньо процедура, крім КУпАП, врегульована підзаконними нормативними актами суб'єктів використання стягнень адміністративної природи;
- специфічність процесу виявлення правопорушення, котра полягає у наданні права виконувати перевірки спеціального виду уповноваженими на такі дії органами;
- предмет доказування (факт обладнання й експлуатації установок мовлення проводового характеру за браком належної реєстрації чи дозволу; порушення правил та умов, котрими регламентується діяльність в

телекомунікаційній галузі, поштового зв'язку й використання радіочастотного ресурсу України, що передбачена дозволами та ліцензіями; порушення правил щодо виготовлення, реалізації, встановлення, будівництва й процедури експлуатації засобів радіоелектронного характеру та застосування радіочастот; порушення правил охорони зв'язкових ліній та споруд; пошкодження таксофону; порушення Правил щодо надання й одержання послуг в телекомунікаційній галузі; порушення умов й порядку щодо надання зв'язкових послуг в мережах користування загального типу; застосування зв'язкових засобів заради мети, що суперечить державним інтересам, аби порушити громадський порядок й посягати на громадські честь та гідність; застосування засобів й обладнання технічного типу, що використовувалися в зв'язкових мережах користування загального характеру, без документа щодо підтвердження відповідності; порушення правил щодо взаємного з'єднання мереж телекомунікацій користування загальної природи);

– специфіка посадових осіб, що повинні складати протоколи. Ними є інспектори держави [171, с. 75].

Аби детальніше розглянути питання стосовно процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій, варто звернутися до Єдиного державного реєстру судових рішень. Так, розглянемо Постанову від 16.02.2017 апеляційного суду Дніпропетровської області у справі № 205/9046/16-п [250], якою визначено, що ОСОБА_4 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення за ч. 2 ст. 146 КУпАП та накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу в розмірі 1700 грн. з конфіскацією засобів і пристроїв, зазначених у протоколі про адміністративне правопорушення № 242 від 31 жовтня 2016 року. Не погоджуючись з рішенням судді першої інстанції Пилипчук С.М. подав апеляційну скаргу. Суд апеляційної інстанції, заслухавши ОСОБА_3, вивчивши матеріали справи, перевіrivши законність та обґрунтованість постанови суду в межах апеляційної скарги, дійшов до висновку, що апеляційна скарга не підлягає задоволенню. Вина ОСОБА_3 у скоєнні адміністративного

правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 146 КУпАП, підтверджується доказами, що досліджувались судом першої інстанції, а саме: постановою Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 30 червня 2016 року, протоколами інструментальної оцінки, фотофіксацією, свідощвом про державну реєстрацію ФОП ОСОБА_3 та ін. Обране судом адміністративне стягнення ОСОБА_3 відповідає вимогам ст. 33 КУпАП, оскільки судом першої інстанції враховано особу правопорушника, який до адміністративної відповідальності раніше притягувався 30 червня 2016 року, на даний час притягується вдруге, та вважав за доцільне накласти на нього стягнення у вигляді штрафу на користь держави у розмірі, визначеному санкцією ч. 2 ст. 146 КУпАП, з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв. Враховуючи все вищенаведене, апеляційним судом Дніпропетровської області було вирішено апеляційну скаргу ОСОБА_3 залишити без задоволення, а постанову Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 19 грудня 2016 року, якою ОСОБА_3 притягнений до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 146 КУпАП, залишити без зміни.

Підводячи підсумки даного підрозділу необхідно зауважити, що адміністративно-запобіжними заходами у телекомунікаційній галузі є сукупність заходів впливу моральної, фізичної, організаційної природи, що допомагають виявляти та не допустити правові порушення в телекомунікаційній галузі, забезпечити порядок й нормальну зв'язкову роботу. До заходів адміністративно-запобіжного типу, що використовуються ОВС задля запобігання правопорушенням адміністративного характеру в телекомунікаційній сфері, можна віднести зокрема наступні процедури з перевірки:

- реєстрації установок мовлення проводового типу;
- документів дозвільної природи;
- якості надання споживачам послуг у сфері телекомунікацій операторами та провайдерами;
- документів у посадових осіб щодо підтвердження відповідності

засобів й обладнання технічного типу, котрі застосовуються в зв'язковій мережі загального користування [17, с. 12].

Справи щодо адміністративних правових порушень, що пов'язано із порушенням нормативно-правових актів в телекомунікаційній галузі й сфері поштового зв'язку, розглядають органи Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, органи Українського державного центру радіочастот.

Під час боротьби із законодавчими порушеннями в телекомунікаційній галузі реалізуються заходи стосовно запобігання правовим порушенням, що може використовувати Національна поліція (як приклад, таких засобів можна навести проведення нарад, бесід, консультацій з населенням тощо).

Також зазначимо, що аби не доводити до процедур притягнення до відповідальності адміністративного типу за проступки в рамках телекомунікаційної сфери, потрібно повноцінно захищати суспільство від телекомунікаційних правопорушень, необхідно вдосконалювати адміністративну відповідальність. Задля досягнення такої мети, потрібно звернути увагу на запропоновані О. О. Леонідовою зміни до КУпАП:

– доповнення переліку правопорушень адміністративного характеру в телекомунікаційній сфері статтею 147¹ «Самовільне будівництво чи експлуатація споруд зв'язку» у наступній редакції: «Самовільне будівництво або експлуатація зв'язкових споруд, – тягне за собою накладення штрафу на громадян від 10 до 20 неоподаткованих мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від 50 до 200 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;

– доповнення частини 2 статті 148⁴ КУпАП в наступній редакції: «Ті ж дії, що вчинено повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення за порушення, передбачені ч. 1 цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу та конфіскацію технічних засобів та обладнання, що застосовуються в мережах загального користування» [17, с. 15-16].

Висновки до розділу 5

1. З урахуванням досвіду Сполучених Штатів Америки обґрунтовано доцільність законодавчого визначення механізму застосування заходів відповідальності за порушення режиму обігу електронної комерційної інформації за розповсюдження «спаму» шляхом розробки та прийняття Закону України «Про обмеження або заборону відправки несанкціонованої комерційної електронної пошти або спаму».

2. Наголошено на необхідності забезпечення належного рівня правової ефективності механізму відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері телекомунікації шляхом оптимізації процедури застосування адміністративно-господарських санкцій, що застосовуються до оператора чи провайдера телекомунікаційних послуг чи інших суб'єктів господарювання у досліджуваній галузі економіки. При цьому наголошено на необхідності встановлення пріоритетності застосування адміністративно-господарських санкцій до порушників вимог законодавства у сфері телекомунікації, досягнення чого обґрунтовано шляхом доцільності скасування можливості альтернативного застосування заходів адміністративної відповідальності.

Обґрунтовано доцільність виключення з Кодексу України про адміністративні правопорушення норми, що встановлює відповідальність за «пошкодження таксофонів» (ст. 147 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та «обладнання та експлуатація установок проводового мовлення без належної реєстрації або дозволу» (ст. 144 Кодексу України про адміністративні правопорушення) через їх «моральну» застарілість та відповідно низьку правову ефективність.

З урахуванням значення забезпечення дотримання режиму використання радіочастотного спектру України для забезпечення стандартів економічної безпеки держави обґрунтовано доцільність посилення адміністративної відповідальності у досліджуваній сфері.

Зокрема, здійснено аргументація внесення змін до статті 146 Кодексу

України про адміністративні правопорушення у наступній редакції:

«Стаття 146. Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України

Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв будь-якого виду і призначення, а так само користування радіочастотним ресурсом України без належного дозволу чи ліцензії або з порушенням правил, які регулюють користування радіочастотним ресурсом України, –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста двадцяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв або без такої і на посадових осіб та громадян - суб'єктів господарської діяльності – від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв або без такої.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв і на посадових осіб та громадян – суб'єктів господарської діяльності – від двохсот до п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв».

Окремі теоретико-методологічні та практичні проблеми розділу розкрито в авторських публікаціях [431; 448; 449; 456].

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, а саме обґрунтовано доцільність виділення адміністративно-телекомунікаційного права як складової системи адміністративного права України, а також визначено його поняття й особливості, класифікаційну характеристику його принципів та інструментів реалізації, окреслено основні напрями вдосконалення правових засад застосування. За результатами дисертаційної роботи сформульовано такі основні висновки:

1. Наголошено, що ефективність правового режиму у сфері телекомунікацій залежить від реалізації публічно-правового та приватно-правового аспектів таких правовідносин. Підкреслено, що зміст публічно-правової складової режиму у сфері телекомунікацій (зв'язку) полягає у реалізації державної політики із забезпечення процесів передавання, випромінювання та/або приймання інформації у технологічній формі знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду, зокрема із застосуванням радіо, оптичних або інших електромагнітних системах. З'ясовано, що приватно-правова складова режиму у сфері телекомунікацій виявляється у забезпеченні договірному регулювання надання послуг інформаційного, цифрового та інших видів зв'язку.

2. Визначено, що процесу виникнення новітніх галузей права перешкоджає консервативність наукових поглядів домінуючої патерналістської концепції розуміння національної системи права України, що не допускає виникнення інтеграційних комплексних галузей права. Акцентовано увагу на тому, що консервативність наукових підходів до розуміння національної системи права як наслідок має відсутність ефективного механізму правового регулювання відносин, що є характерними для сучасного суспільства.

В сучасних умовах розвитку інформаційно-телекомунікаційного

суспільства визначено тенденції до виникнення складної сукупності юридичних, економічних, організаційних передумов започаткування формування новітньої галузі публічного права – адміністративно-телекомунікаційного права, що має свій унікальний предмет і метод правового регулювання, що обумовлює доцільність визначення специфіки правового становища учасників таких правовідносин.

З урахуванням особливого значення забезпечення вимог інформаційної безпеки як складової національної безпеки обґрунтовано доцільність віднесення адміністративно-телекомунікаційного права до системи публічного права України.

3. Виходячи з положень теорії формування ієрархічних систем об'єктів у праві та теорії дерева цілей, структурно адміністративно-телекомунікаційне право як галузь публічного права умовно поділяється на інститут загальних положень, де визначаються його спеціальні ознаки у взаємозв'язку з телекомунікаційним правом, а також взаємозв'язки з іншими комплексними, спеціальними та основними галузями права, через методи яких здійснюється охорона і захист суспільних відносин, пов'язаних з інформацією. Обґрунтовано, що інститути адміністративно-телекомунікаційного права містять у собі правові норми у сфері застосування електронних (електронно-обчислювальних, комп'ютерних) засобів, заснованих на інформаційних і телекомунікаційних технологіях для задоволення потреб суб'єктів у дистанційному індивідуальному чи груповому спілкуванні між ними (за допомогою так званих соціальних мереж електронних комунікацій).

Обґрунтовано доцільність домінування застосування адміністративно-правового регулювання відносин у сфері телекомунікації, що обумовлено унікальним значенням необхідності вирішення проблеми досягнення високого рівня ефективності функціонування національної телекомунікаційної системи як гарантії забезпечення конкурентоспроможності України як складової національної безпеки держави, що є пріоритетним завданням адміністративно-правового механізму публічного управління.

Здійснено вирішення наукової проблеми визначення місця адміністративно-телекомунікаційного права в системі національного права з урахуванням поділу галузей права на публічні та приватні, самостійні та комплексні, регулятивні й охоронні. На підставі здійсненої характеристики обґрунтовано доцільність визначення адміністративно-телекомунікаційного права як комплексної галузі публічного права регулятивно-охоронного типу.

4. Обґрунтовано доцільність розуміння предмету адміністративно-телекомунікаційного права крізь призму дослідження низки інституційних підсистем, серед яких визначено такі, як : право електронних мас-медіа; право соціальних мереж; право електронних комерційних і фінансових послуг; право електронної реклами; право електронного урядування та ін.

5. З'ясовано, що система джерел адміністративно-телекомунікаційного права України має дворівневу структуру : міжнародний та національний рівні. До міжнародних актів адміністративно-телекомунікаційного права передусім віднесено Європейську конвенцію про транскордонне телебачення; Угоду про асоціацію між Україною – з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншої сторони (діє на засадах тимчасового застосування в частині виключної або змішаної компетенції Європейського Союзу) та ін.

6. Систему принципів адміністративно-телекомунікаційного права визначено як стрижень (консоль) правового відображення та забезпечення суспільних відносин щодо організації та експлуатації інфраструктури дистанційного спілкування між суб'єктами для задоволення їхніх потреб та інтересів у інформаційному просторі.

Систему принципів адміністративно-телекомунікаційного права поділено на загальні (принцип верховенства права, принцип законності, принцип пріоритету прав людини і громадянина, принцип правової визначеності та ін.) та спеціальні принципи (принцип моністичності у законодавчому регулюванні суспільних відносин у сфері зв'язку; принцип пріоритету національної безпеки; принцип територіальності; принцип суверенності в організації та експлуатації

зв'язку за суб'єктними ознаками тощо).

7. З'ясовано, що систему суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права складають : 1) споживачі телекомунікаційних послуг, до яких віднесено фізичних та юридичних осіб, що користуються послугами рухомого (мобільного) та стаціонарного зв'язку на підставі укладеного телекомунікаційного договору; 2) надавачі телекомунікаційних послуг, до яких належать оператори та провайдери телекомунікаційного зв'язку, а також суб'єкти забезпечення технічного обслуговування дотримання якості відповідних послуг, а також інші невідні суб'єкти, сутність діяльності яких зводиться до створення інформаційного продукту, зміст якого має відповідати вимогам, встановленим чинним законодавством України; 3) регулятори адміністративно-телекомунікаційних відносин, до яких віднесено Президента України та його офіс, Кабінет Міністрів України, Антимонопольний комітет України, Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Державне агентство з питань електронного урядування, Державне підприємство «Український державний центр радіочастот» та ін.

8. Визначено, що юридичні особи приватного права утворюються за ініціативи фізичних та юридичних осіб на договірних підставах (наприклад, шляхом укладення установчого договору) з метою задоволення індивідуальних та корпоративних інтересів. Визначено, що здійснення координаційної та регуляторної діяльності у сфері телекомунікації належить до компетенції таких юридичних осіб публічного права, як Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України та Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. З'ясовано, що до компетенції Державного госпрозрахункового підприємства «Український державний центр радіочастот» як юридичної особи публічного права належить реалізація попереджувальної функції із запобігання порушень законодавства у сфері телекомунікації.

9. З'ясовано, що дозвільні процедури у сфері телекомунікацій є засобом

забезпечення взаємодії та взаємозв'язку елементів адміністративно-телекомунікаційних правовідносин.

На підставі здійсненої класифікації дозвільних процедур у сфері телекомунікацій, проаналізованих теоретичних положень щодо визначення сутності поняття та характеристики інструментів публічного управління у сфері телекомунікацій України, встановлення співвідношення їх різновидів обґрунтовано доцільність їх нормативного закріплення у проекті Закону України «Про адміністративну процедуру».

10. Підкреслено, що метою здійснення стандартизації та метрологічного забезпечення у сфері телекомунікацій є забезпечення створення єдиної системи державних стандартів і стандартів галузевого рівня, якими визначаються вимоги до мереж телекомунікацій, відповідних технічних засобів зв'язку та якості надання телекомунікаційних послуг, а також гармонізація таких вимог з вимогами нормативних документів міжнародного характеру. При цьому наголошено на пріоритетності забезпечення розробки системи національних стандартів у сфері телекомунікацій відповідно до європейських та міжнародних критеріїв якості телекомунікаційних послуг, у тому числі рекомендацій Міжнародного союзу електрозв'язку.

11. З'ясовано, що забезпечення розвитку ринку проектування, будівництва, реконструкції і модернізації телекомунікаційних мереж в Україні має здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів відповідно до нормативних положень Концепції розвитку телекомунікацій України та інших програмних документів здійснення зовнішньої та внутрішньої державної політики у досліджуваній сфері.

12. Підкреслено, що здійснення публічного управління у сфері регулювання використання радіочастотного спектра в Україні має відповідати вимогам розмежування українського ресурсу радіочастот поміж потреб користувачів спеціального й загального типу.

Акцентовано увагу на тому, що правомірність спеціального використання ресурсу радіочастот визначається наявністю сукупності таких умов, як:

включення до реєстру радіоелектронних засобів і випромінювальних пристроїв; підтвердження документального типу їхньої відповідності згідно з вимогами Закону України від 15 січня 2015 року № 124-VIII «Про технічні регламенти та оцінку відповідності»; наявність ліцензій та дозволів на застосування спеціального характеру ресурсу радіочастот; оплата збору за спеціальне використання ресурсу радіочастот.

13. Визначено, що стадіями надання дозволу на використання номерного ресурсу телекомунікаційної мережі є: подання заяви із належними супровідними документами (завіреної копії телекомунікаційної ліцензії, пояснювальної записки з обґрунтуванням необхідності виділення заявленого обсягу ресурсу номерного типу; звіту щодо застосування виділеного ресурсу номерного типу на тій території, де заявником вже використовується наданий номерний ресурс (вимога про доцільність подання звіту не висувається у разі первинного звернення); завіреної копії схеми приєднання до мережі СКС-7, погодженої з оператором (у разі необхідності кодів мереж сигналізації)); розгляд заяви та супровідних документів НКРЗІ у 10-денний термін; прийняття рішення про виділення номерного ресурсу чи відмови у цьому у разі наявності визначених чинним законодавством України підстав; повідомлення про прийняте управлінське рішення протягом 3-х календарних днів; видача дозволу у разі позитивного управлінського рішення.

З метою досягнення здійснення системи державного контролю та нагляду за наданням телекомунікаційних послуг наголошено на доцільності визначення на законодавчому рівні особливостей реалізації адміністративної процедури моніторингу якості електронних комунікаційних послуг, у тому числі послуг з використання номерного телекомунікаційного ресурсу. Підкреслено доцільність здійснення моніторингу якості телекомунікаційних послуг шляхом аналізу поданої постачальниками електронних комунікаційних послуг регуляторної звітності, позапланової перевірки суб'єктів ринку електронних комунікацій, подання інформаційних запитів до постачальника телекомунікаційних послуг.

14. На підставі здійсненого аналізу процедури ліцензування у сфері телекомунікацій аргументовано доцільність удосконалення її нормативно-правового регулювання в Україні відповідно до європейських та міжнародних стандартів, в основу яких покладається реалізація принципів забезпечення прозорості та подолання дискримінації у прийнятті управлінських процедурних рішень, досягнення якого обґрунтовано шляхом відмови від здійснення державної регуляторної телекомунікаційної політики з домінуванням захисту прав та інтересів суб'єктів громадського та державного сегменту телекомунікаційного простору України.

15. З урахуванням досвіду Сполучених Штатів Америки обґрунтовано доцільність законодавчого визначення механізму застосування заходів відповідальності за порушення режиму обігу електронної комерційної інформації, за розповсюдження «спаму» шляхом розробки та прийняття Закону України «Про обмеження або заборону відправки несанкціонованої комерційної електронної пошти або спаму».

16. Наголошено на необхідності забезпечення належного рівня правової ефективності механізму відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері телекомунікації шляхом оптимізації процедури застосування адміністративно-господарських санкцій, що застосовуються до оператора чи провайдера телекомунікаційних послуг, чи інших суб'єктів господарювання у досліджуваній галузі економіки. При цьому наголошено на необхідності встановлення пріоритетності застосування адміністративно-господарських санкцій до порушників вимог законодавства у сфері телекомунікації, досягнення чого обґрунтовано шляхом доцільності скасування можливості альтернативного застосування заходів адміністративної відповідальності.

Обґрунтовано доцільність виключення з Кодексу України про адміністративні правопорушення норми, що встановлює відповідальність за «пошкодження таксофонів» (ст. 147 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та «обладнання та експлуатація установок проводового мовлення без належної реєстрації або дозволу» (ст. 144 Кодексу України про

адміністративні правопорушення) через їх «моральну» застарілість та, відповідно, низьку правову ефективність.

З урахуванням значення забезпечення дотримання режиму використання радіочастотного спектра України для забезпечення стандартів економічної безпеки держави обґрунтовано доцільність посилення адміністративної відповідальності у досліджуваній сфері. Зокрема, здійснено аргументацію внесення змін до статті 146 Кодексу України про адміністративні правопорушення у наступній редакції :

«Стаття 146. Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України

Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв будь-якого виду і призначення, а так само користування радіочастотним ресурсом України без належного дозволу чи ліцензії або з порушенням правил, які регулюють користування радіочастотним ресурсом України, –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста двадцяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв або без такої і на посадових осіб та громадян – суб'єктів господарської діяльності – від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв або без такої.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв і на посадових осіб та громадян – суб'єктів господарської діяльності – від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Controlling the Assault of Non-Solicited Pornography and Marketing Act of 2003» or «CAN-SPAM Act of 2003». URL : <https://www.ftc.gov/enforcement/statutes/controlling-assault-non-solicited-pornography-marketing-act-2003-can-spam-act>.
2. «Restrict and Eliminate the Delivery of Unsolicited Commercial Electronic Mail or Spam Act of 2003» or «REDUCE Spam Act of 2003». URL : <https://www.govinfo.gov/app/details/BILLS-108hr1933ih>.
3. «Stop Pornography and Abusive Marketing Act (2003)». URL : <https://www.spamlaws.com/federal/108s1231.shtml>.
4. «Undertaking Spam, Spyware, And Fraud Enforcement With Enforcers beyond Borders Act of 2005» or the «U.S. SAFE WEB Act of 2005»; «Anti-phishing Act of 2005». URL : <https://www.govtrack.us/congress/bills/109/s4110>.
5. «Wireless Telephone Spam Protection Act 07.01.2003». URL : <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/113>.
6. Cahir J. Understanding Information Laws: A Sociological Approach // The Journal of Information, Law and Technology (JILT)/ 2002 (3). URL : https://warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2002_3/cahir/
7. Sec 4. Controlling the Assault of Non-Solicited Pornography and Marketing Act of 2003, or the «CAN-SPAM Act of 2003». URL : <https://www.congress.gov/108/plaws/publ187/PLAW-108publ187.htm>.
8. The Rule of Law. History, Theory and Criticism / P. Costa, D. Zolo (eds.). Dordrecht Springer, 2007.
9. U.S., UK, Australia sing anti-spam act. / Drew Cullen. – 2 Jul 2004 at 16:07. URL : https://www.theregister.co.uk/2004/07/02/anti-spam_pact/
10. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : в двох томах. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Том 1: Загальна частина : Підруч.; ред. кол. : Авер'янов В. Б. (гол.) та ін. 592 с.
11. Авер'янов В. Б. Реформування українського адміністративного

права: ґрунтовний привід для теоретичної дискусії. *Право України*. 2003. № 5. С. 117–122.

12. Агапов А. Б. Административное право : Учеб.; изд. 5-е, перераб. и доп. М. : Eksmoeducation, 2006. 784 с.

13. Адабаш О. В. Поняття, сутність та ознаки адміністративно-правових режимів. *Європейські перспективи*. 2013. № 12. С. 36–40. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_12_8

14. Административное право: учеб.; под ред. Ю. М. Козлова, Л. Л. Попова. М. : Юристъ, 2000. 728 с.

15. Адміністративна відповідальність (загальні положення та правопорушення у сфері обігу наркотиків): навч. посібник; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. І. П. Голосніченка. Київ : КІВС, 2002. 141 с.

16. Адміністративна відповідальність за проступки у сфері телекомунікацій: поняття за підстави застосування / О. О. Леонідова. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право*; голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2013. Т. 2. Вип. 22. Ч.1. С. 168–171.

17. Адміністративна діяльність ОВС (особлива частина): навч. посібник / В. В. Середа, М. В. Ковалів, Ю. С. Назар та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 582 с.

18. Адміністративна реформа – історія, очікування та перспективи; упоряд. В. П. Тимошук. Київ : Факт, 2002. 100 с.

19. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді; за заг. ред. О. М. Пасенюка. Київ : Істина, 2007. 608 с.

20. Адміністративне право України: навч. посіб.; за заг. ред. Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулевської. Київ : Істина, 2007. 216 с.

21. Адміністративне право України : підруч. для юрид. вузів і фак-тів / Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гаращук та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2000. 520 с.

22. Адміністративне право України : підруч. / Галунько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванищук А. А., Короєд С. О. Херсон : ХМД,

2013. Т.1 : Загальне адміністративне право. Академічний курс. 393 с.

23. Адміністративне право України : підруч. для юрид. вузів і фак. / Битяк Ю. П., Богуцький В. В., Гаращук В. М. та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2001. 528 с.

24. Адміністративне право: підруч. / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с.

25. Адміністративне процесуальне право: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. Т. П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с.

26. Александров Ю. В., Якупов А. Ш., Бажанов М. И. и др. Уголовное право УССР: общая часть : учеб.; [под ред. В. В. Сташиса и А. Ш. Якупова. – Киев : Вища шк., 1984. 384 с.

27. Алексеев С. С. Общие дозволения общие запреты в советском праве; ред. Плеханова Л. А. М.: Юр. лит., 1989. 288 с.

28. Алексеев С. С. Об объекте права и правоотношения. *Вопросы общей теории советского права*: сб. ст.; под ред. проф. С. Н. Братуся. М. : Государственное изд-во юрид. лит-ры, 1960. 407 с.

29. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. Т. 2. М. : Юр. лит., 1982. 300 с.

30. Алексеев С. С. Общая теория права: учеб.; 2-е изд., перераб. и доп. М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. 576 с.

31. Алексеев С. С. Предмет советского гражданского права и метод гражданско-правового регулирования. *Антология уральской цивилистики. 1925-1989*: сб. ст. М.: Статут, 2001. С. 7–53.

32. Алексеев С. С. Проблемы теории права : курс лекций : в 2 т. Свердловск : Свердл. юрид. ин-т, 1972. 396 с.

33. Арістова І. В. Державне регулювання адміністративно-телекомунікаційного розвитку в Україні: організаційно-правові аспекти. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2001. №1. С.117–125.

34. Ахмедов А. И. Административные взыскания, применяемые ОВД :

учеб. пособие. Ташкент : ТВШ МВД СССР, 1988. 68 с.

35. Баранов А. А. Правове регулювання доступу на ринок телекомунікацій. *Інформація і право*. 2011. № 2. С. 32–38.

36. Баранов О. А. Правовой режим використання радіочастотного ресурсу. *Правова інформатика*. 2012. № 3. С. 52–59. URL : <http://ippi.org.ua/sites/default/files/12boavrr.pdf>.

37. Басов А. В. До питання про визначення поняття "юридична процедура". *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право*. 2011. № 2. С. 17–22.

38. Бахрах Д. Н. Административное право России: учеб. для вузов. М. : Издат. группа НОРМА-ИНФРА, 2000. 640 с.

39. Бахрах Д. Н. Административное право: учеб. для вузов. М. : Изд-во БЕК, 1999. 368 с.

40. Бахрах Д. Н. Административное право: учеб. М. : БЕК, 1996. 368 с.

41. Бахрах Д. Н., Хазанов С. Д. Формы и методы деятельности государственной администрации : учеб. пособие. Екатеринбург : Б.и, 1999. 148 с.

42. Бачило И. Л. Гражданское общество в зеркале Интернета. *Массовая информация в Интернете: науч.-практ. конф. (Москва, 12-13 окт. 2007 г.)* URL : http://www.igpran.ru/about/subjects/center2/Konf/conference_abstracts.doc.

43. Бевзенко В. М. Фікції в адміністративному процесі й адміністративному процесуальному праві України. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2012. № 4. С. 66–74.

44. Бережна К. В. Митно-правовой режим транзиту в Україні: дис. канд.юрид. наук: 12.00.07 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2003. 209 с.

45. Бляхман Б. Я. Правовой режим в системе регулирования социальных отношений. Кемерово: Кузбассвузиздат, 1999. 172 с.

46. Бобылев А. И. Современное толкование системы права и системы законодательства. *Государство и право*. 1998. № 2. С. 22–27.

47. Богачова Л. Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика). *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_2_74.pdf.

48. Богуцький О. А. Цивільне-правове регулювання надання телекомунікаційних послуг: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Київ, 2010. 201 с.

49. Боер В. М., Павельєва О. Г. Информационное право: учеб. пособие. Ч. 1. СПб.: ГУАП, 2006. 116 с.

50. Бойко І. Громадянин як суб'єкт адміністративно-правових відносин. *Вісник Академії правових наук*. 2004. №1 (36). С. 94–102.

51. Борисова В. І. До проблеми участі публічних юридичних осіб в цивільних правовідносинах. *Трансформація відносин в Україні: організаційно-правові та економічні проблеми: матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* Одеса : ОНУ; Астропринт, 2003. С. 7–8.

52. Бояринцева М. Адміністративно-правовий статус громадян: до питання про склад елементів. *Право України*. 2002. № 8. С. 21–25.

53. Братасюк М. Г. Співвідношення загальних принципів та норм права в основних типах право розуміння. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 1. С. 60–72. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2016_1_7.

54. Бурило Ю. П. Організаційно-правові аспекти лібералізації державного регулювання у сфері телекомунікацій. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 7. С. 86–89.

55. Бурило Ю. П. Участь недержавних суб'єктів у здійсненні державного управління інформаційною сферою. *Правова інформатика*. 2007. № 4. С. 31–41.

56. Бондаренко В. А., Пустова Н. О. Дозвіл як спосіб правового регулювання, класифікація видів дозволів у сфері телекомунікацій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. Випуск 3. С. 72–81.

57. Вагина Н. М. Принципы публичного права : дис. ... канд. юрид.

наук : 12.00.01/ Самар. гос. экон. акад. Самара, 2004. 357 с.

58. Ведерніков Ю. А., Папірна А. В. Теорія держави і права : учеб.посobie. Київ : Знання, 2008. 333 с.

59. Великий тлумачний словник сучасної української мови; уклад. голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 736 с.

60. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.

61. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

62. Виділений номерний ресурс / Офіційний веб-сайт НКРЗІ. URL : <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=212&language=uk>.

63. Використання радіочастотного ресурсу в Україні. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Радіочастотний_спект#Використання_радіочастотного_ресурсу_в_Україні.

64. Витрук Н. В. Общая теория правового положения личности. М. : Норма, 2008. 448с.

65. Витченко А. М. Метод правового регулирования социалистических общественных отношений : автореф. дис. ... канд.юрид. наук : 12.00.01 / Саратов.гос. ун-т. Саратов, 1969. 19 с.

66. Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. Київ : Атіка, 2004. 624 с.

67. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посібник. Київ : МАУП, 2003. 240 с.

68. Волков Ю. В. О предмете и методе телекоммуникационного права. *Право и Интернет*. 13 с. URL : <http://www.russianlaw.net/files/law/doc/a254.pdf>.

69. Волков Ю. В. О предмете телекоммуникационного права. *Правовые понятия и категории в контексте информационного права: матер. теорет. семинара по информационному праву*. М. : ИГиП РАН, 2006. С. 121–129.

70. Волков Ю. В. Основы телекоммуникационного права: учеб. пособие. Екатеринбург : Издатель Волков Ю. В., 2011. 94 с.

71. Волков Ю. В. Субъекты телекоммуникационного права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Уральская гос.юрид. акад. Екатеринбург, 2006. 26 с.

72. Волков Ю. В. Телекоммуникационная сфера как направление развития административного права. – URL : <https://www.russianlaw.net/files/law/doc/a222.doc>

73. Волков Ю. В. Экономические предпосылки телекоммуникационного права. *Вестник Уральского института экономики, управления и права*. 2011. № 2. С. 27–31. URL : <http://elibrary.ru/download/46795632.pdf>.

74. Волков Ю. В. О разграничении информационных и телекоммуникационных правоотношений. *Вестник Уральского института экономики, управления и права*. 2011. № 1. С. 6–11. URL : <http://elibrary.ru/download/95668313.pdf>.

75. Волошин Ю. О. Принцип // Юридична енциклопедія: В 6 т.; редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол.редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2003. Т. 5. С. 110–111.

76. Воронін Я. Г. Дозвільні система, діяльність і процедури: проблеми співвідношення. *Право і суспільство*. 2014. № 5. С. 78–84. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_5_17.

77. Галаган И. А. Административная ответственность в СССР. Государственное и материально-правовоеисследование; науч. ред. В. С. Основин. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1970. 252 с.

78. Галіцина Н. В. Адміністративна процедура як інститут адміністративною процесу. *Форум права*. 2010 № 4. С. 163–177. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

79. Галунько В. В. Предмет сучасного адміністративного права України. *Форум права*. 2010. № 2. С. 83–88. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

80. Глухова О. Г. Социально-философские проблемы личности:

диалектико-матеріалістический підход. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2010. № 1(2). С. 193–202.

81. Голованов В. Н. *Законы в системе научного знания*. М. : Мысль, 1970. 231 с.

82. Голосніченко І. П. Відносини державної служби та предмет регулювання адміністративного права. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 12–19. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_1_3

83. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144.

84. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст.56.

85. Гостев В. В. Поняття та використання адміністративно-правових режимів в сучасних умовах. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2010. Вип. 1. С. 174–181. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2010_1_26.

86. *Гражданское право : учеб.*; под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. М. : Проспект, 1997. ч. 2. 631 с.

87. *Гражданское право : учеб.* / С. С. Алексеев, Б. М. Гонгало, Д. В. Мурзин и др. ; под общ. ред. С. С. Алексеева. М. : Велби, 2006. 477 с.

88. Грек Т. Б. Правова природа юридичної відповідальності: поняття, принципи та види. *Адвокат*. 2010. № 10. С. 41–45. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2010_10_7.

89. Грохольський В. Л. Загальні визначення принципів права. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. Вип. 19. С. 120–124. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2002_19_29.

90. Грудницька С. М. Проблема віднесення державних підприємств та їх об'єднань до юридичних осіб приватного чи публічного права. *Форум права*. 2017. № 2. С. 41–51. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

91. Гудима Д. А. *Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження*: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр.

справ. Львів, 2008. 289 с.

92. Гусев В. Что регулируем: радиочастотный спектр или радиосвязь? *Broadcasting. Телевидение и радиовещание*. 2011. № 5. С. 46–49. URL :<http://www.broadcasting.ru/articles2/Regandstan/chto-regyliryem-radiochastotnii-spektr-ili-radiosvyaz>.

93. Дем'янчук Ю. В. Концепція адміністративно-правових режимів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 72. С. 305–309. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2014_72_46.

94. Денисова Р. О. Ліцензування діяльності у сфері телекомунікацій. *Юрист України*. 2014. № 4. С. 15–20. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2014_4_5.

95. Денисова Р. О. Питання ліцензування діяльності у сфері телекомунікацій. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_9.

96. Денисова Р. О. Питання ліцензування діяльності у сфері телекомунікацій. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 2. С. 54–59. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2015_2_9.

97. Денисюк Д. С. Адміністративно-правові засади дозвільної діяльності ДАІ МВС України: автореф. дис. ... 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2010. 20 с.

98. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В. Б. Авер'янов, В. А. Дерещь, А. М. Школик та ін.; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Юстініан, 2007. 288 с.

99. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Факт, 2003. 384 с.

100. Деякі питання ліцензування будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками: Постанова, Умови, Форма типового документа, Перелік від 30.03.2016 № 256. *Офіційний вісник України* від 15.04.2016 р., № 28, стор. 253, ст. 1130.

101. Деятельность в сфере телекоммуникаций больше не подлежит лицензированию. URL : <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2018/1/2/167558.htm>.

102. Договірне право України. Особлива частина : навч. посібник / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за заг. ред. О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.

103. Дудник Р. М. Галузева диференціація українського права: поняття, рівні і тенденції розвитку : дис. канд. ... юрид. наук : 12.00.01 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2016. 209 с.

104. Дудник Р. М. Підстави виникнення нових галузей українського права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2015. № 2. С. 99–103. URL : http://www.vjhr.sk/archive/2015_2/18.pdf.

105. Електронна торгівля (правовий аспект регулювання) : монограф. / А. М. Новицький, Г. М. Красноступ, В. С. Цимбалюк, В. К. Шкарупа та ін.; за заг. ред В. В. Костицького. Київ : МП Леся, 2007. 212 с.

106. Єлістратов А. І. Адміністративне право : лекції; ред. та упоряд. В. В. Галунько, С. В. Діденко. Херсон : ВАТ ХМД, 2007. 268 с.

107. Єсімов С. С. Використання інформаційних технологій як предмет адміністративно-правового регулювання. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2015. № 827. С. 24–29. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_827_6.

108. Єсімов С. С. Адміністративно-телекомунікаційне право як одна з частин інформаційного права. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 10. С. 171–174. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_10_40.

109. Жюлиа Д. Философский словарь; пер. с франц. М.: Международные отношения, 2000. 544 с.

110. За результатами громадського обговорення схвалено Правила здійснення діяльності у сфері телекомунікацій: Офіційний веб-сайт НКРЗІ. URL : <http://www.nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=1449&language=uk>

111. Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584с.

112. Загальне адміністративне право: підруч. / Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та ін.; за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ : ЮрінкомІнтер, 2015. 568 с.

113. Загальні відомості про ДП «УКРНДНЦ» / Офіційний веб-сайт. URL : <http://uas.org.ua/ua/zagalni-vidomosti-pro-dp-ukrndnts/>.

114. Заморська Л. І. Галузь права як вираз правової нормативності: теоретико-правовий зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 10–21.

115. Затонский В. А. Эффективная государственность; под ред. А. В. Малько. М. : Юристъ, 2006. 286 с.

116. Золотар О. О. Правова охорона як складова інформаційної безпеки : монограф. Київ : ПанТот, 2011. 100 с.

117. Иоффе О. С. Вина и ответственность по советскому праву. *Советское государство и право*. 1972. № 9. С. 34–43.

118. Иоффе О. С. Шаргородский М. Д. Вопросы теории права. М. : Госюриздат, 1961. 381 с.

119. Иоффе О. С. Обязательственное право. М. : Юрид. лит., 1975. 880 с.

120. Ігонін Р. В. До питання предмета адміністративного права. *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право*. 2010. № 1. С. 46-51. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2010_1\(4\)__8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2010_1(4)__8).

121. Кабалкин А. Ю. Последствия нарушения договоров организациями, обслуживающими граждан. *Правовое обеспечение договорной и трудовой дисциплины : тез. докл. респ. науч. конф.* Вильнюс, 1984. С. 111–113.

122. Калаченкова К. А. Правовое регулирование хозяйственной деятельности в сфере телекоммуникации: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Ин-тэкон.-прав. исслед. НАПрНУ. Донецк, 2011. 243 с.

123. Керимов Д. А. *Философские проблемы права*. М. : Мысль, 1972. 472 с.
124. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу ; пер. з англ. Т-во “Знання”, КОО, 2002. 381 с.
125. Ківалов С. В. Спеціальні адміністративні режими: сутність та правове регулювання. *Наукові праці Одеськ. нац. юрид. академії*. 2002. Т. 1. С. 159–170.
126. Ківалов С. В., Біла Л. Р. *Адміністративне право України: навч.-метод. посібник*. 2-е вид., перероб. і доп. Одеса : Юрид. літ-ра, 2002. 312 с.
127. Коваленко Л. П. *Теоретичні проблеми розвитку інформаційного права України : монограф.* Харків : Право, 2012. 248 с.
128. Коваленко Н. В. *Методологічні підходи до визначення поняття адміністративно-правового режиму. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 170–177. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_1_25.
129. Коваленко Н. В. *Ретроспективний аналіз наукових поглядів на адміністративні режими та їх види. Правова позиція*. 2016. № 2. С. 88–97. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2016_2_11.
130. Коваль Л. В. *Адміністративне право: курс лекцій: для студентів юридичних вузів та факультетів*. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.
131. Ковальова М. В. *Адміністративно-правові режими підприємницької діяльності в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.7 / М. В. Ковальова*. Харків : ХНУВС, 2007. 197 с.
132. *Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. № 37. Ст. 446
133. *Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984, додаток до № 51, ст. 1122
134. *Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін.;*

- 2-е вид. Київ : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 655 с.
135. Козлов Ю. М. Предмет советского административного права. М. : Изд-во МГУ, 1967. 160 с.
136. Козловський А. Питання адміністративного нагляду у сфері користування радіочастотним ресурсом України. *Віче*. 2014. № 18. С. 6–9. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_18_3.
137. Козловський А. С. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про телекомунікації та радіочастотний ресурс України. *Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право»*. 2016. № 1. С. 202-205. URL : http://pap.in.ua/1_2016/60.pdf.
138. Колодій А. М. Принципи права України : монограф. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
139. Колпаков В. Адміністративне правопорушення (проступок): поняття і співвідношення з іншими деліктами. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 7. С. 47–51.
140. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 544 с.
141. Колпаков В. К. Предмет адміністративного права: сучасний вимір. *Юридична Україна*. 2008. № 3. С. 33–39.
142. Комаров С. А. Общая теория государства и права : учеб. ; 8-е изд., испр. и доп. М. ; СПб. : Изд-во Юридического института, 2012. 608 с.
143. Коммерческое (торговое) право; под ред. Ю. Е. Булатецкого, В. А. Язева. М.: ФБК-ПРЕСС, 2002. 960 с.
144. Конецкая В. П. Социология коммуникации : учеб. М. : Международный университет бизнеса и управления, 1997. 304 с.
145. Конопльов В. В. Категорія "адміністративно-правових режимів" в юридичній науці та законодавстві України. *Форум права*. 2010. № 1. С. 170–74. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
146. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

147. Копейчиков В. В. Правознавство : підруч.; за ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 749 с.

148. Копылов В. А. Информационное право : учебник. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Юристь, 2002. 512 с.

149. Корольова Ю. В. Джерела права: багатоманітність наукового розуміння та єдність сутності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право*. 2015. Т.1. Вип. 31. С. 10–13. URL : http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.31/part_1/4.pdf.

150. Коротеев К. Н. Европейский суд о защите прав человека и основных свобод в постановлениях Конституционного Суда Российской Федерации (московский период). *Сравнительное конституционное обозрение*. 2009. № 4 (71). С. 98–100.

151. Котов В. Радиочастотный ресурс: измерение, ценообразование и определение эффективности его использования. *Информационные телекоммуникационные сети*. 2008. № 7. С. 23–27. URL : http://www.seti.btconsult.kz/pdf/2008/03/04_RFR.pdf.

152. Кохановська О. В. Суб'єкти та об'єкти інформаційних правовідносин у сучасній правовій доктрині. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2005. № 67/69. С. 51–54. URL : http://papers.univ.kiev.ua/1/jurydychni_nauky/articles/kokhanovska-o-subjects-and-objects-of-informational-legal-relations-in-the-conte_17795.pdf.

153. Красько И. Некоторые проблемы теории юридических лиц и их прикладное значение (классификация, корпоративные права, ответственность участников). *Предпринимательство, хозяйство и право*. 1998. № 10. С. 3.

154. Краткий юридический словарь-справочник для населения; под ред. Р. Г. Глебова, М. А. Краснова. М. :Госюриздат, 1962. 607 с.

155. Крестьянінов О. О. Правове регулювання митних режимів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2002. 20 с.

156. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості*

Верховної Ради України, 2001, № 25-26, Ст.131.

157. Кудрявцева С. П., Колос В. В. Міжнародна інформація : навч. посібник. Київ : Слово, 2005. 400 с.

158. Кузенко Л. В. Правове регулювання права громадян на інформацію в сфері державного управління: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Кузенко Лариса Володимирівна. Х. : ХНУВС, 2003. 173 с.

159. Кузнецова Н. С. Концептуальні засади інституту юридичної особи в новому цивільному законодавстві. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : Матер. VIII регіональної наук.-практ. конф.* Львів, 2002. С. 213–216.

160. Кузніченко С. О. Феномен правового режиму в адміністративному праві. *Форум права*. 2007. № 1. С. 109-112. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

161. Кузьміна М. Н. Юридический конфликт: теория и практика разрешения. М. : Юрлитинформ, 2008. 256 с.

162. Кулапов В. Л., Малько А. В. Теория государства и права : учеб. М. : Норма : Инфа-М, 2011. 384 с.

163. Кульчій О. О. Інформаційне право: навчально-методичний посібник. *ВНЗ Укоопспілки «Полтавський Університет Економіки і Торгівлі»*. 2015 р. № 3. 193 с. URL : http://pravo.puet.edu.ua/files/lic2016bac/ip_03.pdf.

164. Кун Т. Структура наукових революцій ; О. Васильєв (пер.). Київ : Port-Royal, 2001. 226 с.

165. Куракін О. М. Особливості предмета правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 28–33. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2015_3_8.

166. Курінний Є. В. Проблематика класифікації адміністративно-правових відносин за їх видами. URL : http://www.naiuu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2003_2/_zmist_03/kyrinn.htm.

167. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права : монограф. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького

НАН України, 2004. 328 с.

168. Лейст О. Э. Санкции и ответственность по советскому праву: теоретические проблемы. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. 239 с.

169. Леонідова О. О. Види та склад адміністративних правопорушень у сфері телекомунікацій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 42. С. 213–218. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2008_42_35.

170. Леонідова О. О. Зміст та особливості адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій. *Актуальні проблеми державного управління*. 2008. № 2. С. 446–451. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2008_2_60.

171. Леонідова О. О. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Юрист України*. 2012. № 1-2 (18-19). С. 71–75. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2012_1-2\(18-19\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2012_1-2(18-19)_12).

172. Леонідова О. О. Порядок накладення адміністративних стягнень за вчинення правопорушень у сфері телекомунікацій. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 1. С. 482–487. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2009_1_63.

173. Леонідова О. О. Суб'єкти застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 43. С. 186–192. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2008_43_31.

174. Леонідова О. О. Адміністративна відповідальність за проступки в сфері телекомунікацій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2010. 19 с.

175. Лисенко С. О. Системний підхід у дослідженні інформаційної безпеки підприємств з точки зору теорії гіперсистем у праві. *Європейські перспективи*. 2016. С. 159–166.

176. Лиско Г. До питання природи дозвільного провадження та його

місця у адміністративній процедурі. *Вісник Львівського університету. Сер. : Юридична.* 2013. Вип. 58. С. 152–156. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2013_58_23.

177. Лист-роз'яснення для операторів, провайдерів телекомунікацій. URL : www.nkrzi.gov.ua/uk/1216196124/1216196258/.

178. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навч. посібник. Київ : КНТ, 2006. 280 с.

179. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками: Постанова, Умови від 30.03.2016 № 256. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/256-2016-%D0%BF>.

180. Ліцензування діяльності у сфері телекомунікацій. URL : http://www.busout.kiev.ua/1_2tele_ukr.html.

181. Лук'як Д. М. Вина як суб'єктивна підстава адміністративної відповідальності та проблеми її визначення. *Адвокат.* 2004. № 7. С. 3–6.

182. Лукашева Е. А. Принципы социалистического права. *Советское государство и право.* 1970. № 6. С. 21–23.

183. Лукашевич В. К. Философия и методология науки : учеб. пособие. Мн. : Современ.школа, 2006. 320 с.

184. Луць Л. А. Система джерел права: проблеми і тенденції розвитку. *Національна держава і право в умовах глобалізації: зб. наук. статей.* Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2007. С. 45–52.

185. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: навч.-метод. Посібник (за кредитно-модульною системою). Київ : Атіка, 2008. 412 с.

186. Ляшенко Р. Д. Проблемні питання формування нових галузей права. URL : http://xn--e1aaifpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_4_10.pdf.

187. Майданик Р. Юридичні особи публічного права в країнах континентального права. *Юридична Україна.* 2010. № 2. С. 56–62. URL :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2010_2_12.

188. Майданик Р. Юридичні особи публічного права в Україні: поняття, моделі регулювання. *Юридична Україна*. 2010. № 3. С. 11–16. URL : <http://www.pravnik.info/urukrain/1549-yuridichni-osobi-publichnogo-prava-v-ukrani-ponyattya-modeli-regulyuvannya.html>.

189. Максимов С. Конституційний принцип верховенства права: загальне та особливе. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 3. С. 127–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2009_3_12.

190. Малєин Н. С. Правовые принципы, нормы и судебная практика. *Государство и право*. 1996. № 16. С. 12–17.

191. Маркс К., Энгельс Ф. Соч. Т. 20.

192. Мартиненко А. Г. Теоретико-методологічні підходи до розробки класифікаторів для визначення розмірів тарифів на здійснення державного нагляду за використанням радіочастотного ресурсу України. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2014. № 4. С. 47–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/estebi_2014_4_9.

193. Мартиновський В. В. Дозвільна система – одна з форм реалізації виконавчої влади. *Науковий Вісник Херсонського університету. Сер.: Юридичні науки*. 2015. Вип. 3. Т. 2. С. 113–117.

194. Марущак А. І. Інформаційне право: доступ до інформації : навч. посібник. Київ : КНТ, 2007. 532 с.

195. Марущак А. І. Інформаційне право: регулювання інформаційної діяльності : навч. посібник. Київ : Видавничий дім «Скіф», 2008. 342 с.

196. Матвєєва Ю. І. Історико-теоретичні підвалини розуміння принципу правової визначеності. *Антропология права філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): статті учасників VII Міжнародного «круглого столу» (м. Львів, 9-10 груд. 2011 р.)*. 2-е вид., виправ. і доп. Львів : Галицький друкар, 2012. С. 362–373.

197. Матузов Н. И. Личность. Права. Демократия. Теоретические проблемы субъективного права. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1972.

290 с.

198. Матузов Н. И., Малько А. В. Правовые режимы: вопросы теории и практики. *Известия ВУЗов. Правоведение*. 1999. № 1. С. 17–18.

199. Мельник Р. С. Адміністративні процедури в діяльності органів внутрішніх справ. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2004. М 3. С. 97–101.

200. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право: навч. посібник ; за заг. ред. Р. С. Мельника. Київ : Ваіте, 2014. 376 с.

201. Мельник Р. С. Інститут принципів адміністративного права як один з напрямів реформування Загального адміністративного права України. *Публічне право*. 2012. № 3. С. 51–60.

202. Мельник Р. С. Інститут принципів адміністративного права як один з напрямів реформування Загального адміністративного права України. URL : <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/7/Melnyk.pdf>.

203. Метрологія, стандартизація, сертифікація та управління якістю в системах зв'язку / Л. В. Коломієць, П. П. Воробієнко, М. Т. Козаченко та ін. Одеса: ТОВ «ВМВ», 2009. 376 с.

204. Михеева О. М. Правовое регулирование деятельности в области оказания услуг электрической связи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ. М., 2005. 184 с.

205. Мілаш В. С. Господарське право: курс лекцій: у 2 ч. Харків : Право, 2008. Ч. 1. 496 с.

206. Мінка Т. П. Співвідношення категорій "правовий режим адміністративного права" та "адміністративно-правовий режим" в науці адміністративного права. *Право і суспільство*. 2011. № 1. С. 118-121. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2011_1_26.

207. Мінка Т. П. Правовий режим як критерій поділу права на галузі. *Часопис Київського університету права*. 2010. №3. С. 18–22.

208. Мосьондз С. О. Адміністративне право України у схемах і

визначеннях : навч. посібник. Київ : Прецедент, 2006. 176 с.

209. Музичук О. М., Литвинов О. М., Голубов А. Є. та ін. Сфера зв'язку та інформаційних технологій в Європейському Союзі та в Україні: особливості правового регулювання. Київ : Центр учбової літ-ри, 2007. 156 с.

210. Мураховська Т. Є. Формування нових галузей в системі права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 19 с.

211. Назаренко Т. Н. Принцип «правовой определенности» и его применение судами общей юрисдикции Российской Федерации / Сайт Управления Судебного департамента в Смоленской области. URL : http://usd.sml.sudrf.ru/modules.php?name=press_dep&op.

212. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-є вид., перероб. та доп. ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Атака, 2003. 1056 с.

213. Невядовський В. О. Правове регулювання та проблеми ліцензування у сфері телекомунікацій. *Право і Безпека*. 2010. № 1. С. 69–73. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_1_16.

214. Недбайло П. Е. Система юридических гарантий применения советских правовых норм. *Правоведение*. 1971. № 3. С. 47–55.

215. Нечипорук С. В. Конституційні засади організації та функціонування судової влади в Україні (питання теорії і практики) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2011. 225 арк.

216. Новицький А. М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційною суспільства в Україні : монограф. Ірпінь : НУ ДПС України, 2011. 444 с.

217. Овсянко Д. М. Административное право : учеб. пособие для юрид. фак. и ин-тов. М. : Юристъ, 1996. 304 с.

218. Ожегов С. И. (1989). Словарь русского языка: 70 000 слов. М.а : Рус. яз., 1989. 921 с.

219. Олійник А. Ю., Гусарев С. Д., Слюсаренко О. Л. Теорія держави і

права: навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 176 с.

220. Опришко В. Ф., Омельченко А. В., Фастовець А. С. Право Європейського Союзу: Загальна частина. Київ : Видавництво Книга, 2002. 460 с.

221. Організаційна структура НКРЗІ. URL: <http://www.nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=23&language=uk>.

222. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: навч. посібник / В. Б. Авер'янов, Н. В. Александрова, О. А. Банчук; за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. Київ : Старий світ, 2006. 576 с.

223. Основи інформаційного права України : навч. посібник / В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. М. Попович та ін. ; за заг. ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного, П. В. Мельника. Київ : Знання, 2009. 414 с.

224. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія. Львів : Львівський ін-т внутр. справ при Укр. акад. внутр. справ, 1995. 312 с.

225. Остапенко Ю. І. Система телекомунікаційних відносин в Україні: питання господарсько-правового забезпечення. Юрист України. 2013. № 1. С. 71–78. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2013_1_12.

226. Офіційний сайт Державного підприємства «Український державний центр радіочастот». URL : <http://www.ucrf.gov.ua/uk/about/>.

227. Офіційний сайт Інтернет Асоціації України «ІнаУ». URL : www.inau.org.ua/.

228. Офіційний сайт НКРЗІ. URL : <http://www.nkrzi.gov.ua>.

229. Офіційний сайт Телекомунікаційної палати України. URL : <http://telpu.com.ua/about/objectives>.

230. Офіційний сайт Української асоціації операторів зв'язку «Телас». URL : <http://www.telas.kiev.ua/>.

231. Панкратова В. О. Принцип правової визначеності в системі загальних принципів права. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. Вип. 64. С. 87–93. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2014_64_14.

232. Панов В. В. Государственное регулирование инвестиционной

деятельности предприятий в сфере телекоммуникаций: автореф. дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / ВПО «Финансовая академия при Правительстве Российской Федерации». М., 2007. 22 с.

233. Панова І. В. Поняття та види загальних принципів інформаційного права України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. Вип. 45. С. 41–48. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2009_45_8.

234. Печений О. П. До питання про місце юридичних осіб публічного права в системі юридичних осіб. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 30. С. 62–69. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2015_30_8.

235. Пешкова А. Відповідальність сторін договору про надання телекомунікаційних послуг при несанкціонованому втручанні в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів). *Юридична Україна*. 2016. № 11-12. С. 26–30. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2016_11-12_6.

236. Пешкова А. С. Цивільно-правове регулювання відносин з надання телекомунікаційних послуг : монограф. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 160 с.

237. Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів: Постанова, Порядок, Форма типового документа від 13.04.2011 № 461 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 06.05.2011 р., № 32, стор. 81, стаття 1359.

238. Підприємства, що входять до сфери управління Адміністрації Держспецзв'язку. URL : http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=98799&cat_id=87062.

239. Підсумки засідання НКРЗІ від 15 травня 2018 року / Офіційний веб-сайт НКРЗІ. – URL : <http://www.nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=1490&language=uk>.

240. Повітряний Кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 48–49. Ст.536.

241. Погребняк С. Загальні принципи права як джерело права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1(64). С. 14–25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2011_1_2.
242. Погребняк, С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монограф. Харків : Право, 2008. 240 с.
243. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст.112
244. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / Сайт «Классика российского права». URL:http://civil.consultant.ru/elib/books/23/page_10.html.
245. Полежай П. Т. Сущность права. Харьков:Юрид. ин-т, 1964. 73 с.
246. Положення про Національний інформаційний центр із стандартизації та сертифікації Міжнародної інформаційної мережі ISONET : Положення від 13 липня 1995 року № 245 / Держстандарт України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/z0262-95>.
247. Положення про радіочастотний моніторинг у смугах радіочастот загального користування : рішення НКРЗІ від 16.07.2009 № 1599. *Офіційний вісник України* від 25.08.2009 р., № 62, стор. 53, стаття 2204.
248. Поляков А. В. Общая теория права. СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. 642 с.
249. Поляничко А. О. Принципы права: сучасний загальнотеоретичний погляд. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3. С. 55–60. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_3_10.
250. Постанова апеляційного суду Дніпропетровської області у справі № 205/9046/16-п. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/review/64795186>.
251. Правознавство : підруч.; ред. В. В. Копейчиков ; 7-е вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 736 с. URL : <http://www.ebk.net.ua/Book/BookPravothnavstvo/Glava3/R1G3par3.htm>.
252. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 № 687-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 31. Ст. 246

253. Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації: Розпорядження від 26.11.2014 № 1163-р / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 12.12.2014 р., № 97, стор. 160, стаття 2815

254. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст.1.

255. Про Громадську раду НКРЗІ: Положення НКРЗІ від 17.05.2012 № 240 / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. URL : <http://www.nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=194&language=uk>.

256. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32. Ст.263.

257. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон від 06.09.2005 № 2806-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 48. Ст. 483.

258. Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж : Закон України від 07.02.2017 № 1834-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 11. Ст.101.

259. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

260. Про доступ та з'єднання електронних комунікаційних мереж та пов'язаного оснащення: Директива 2002/19/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС від 7 березня 2002 р. URL : <http://nkrzi.gov.ua/images/upload/58/19/5e637e2ec0747112c51334df5877308f.pdf>.

261. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

262. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03. 2004 № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367

263. Про зайнятість населення : Закон від 05.07.2012 № 5067-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 24. Ст.243.

264. Про затвердження Ліцензійних умов здійснення діяльності у сфері телекомунікацій з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з використанням безпроводового доступу до телекомунікаційної мережі з правом технічного обслуговування і надання в користування каналів електрозв'язку: місцевого, міжміського, міжнародного : рішення НКРЗ від 29.07.2010 № 348. *Офіційний вісник України* від 30.08.2010 р., № 64, стор. 11, стаття 2216.

265. Про затвердження Ліцензійних умов здійснення діяльності у сфері телекомунікацій з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку: місцевого, міжміського, міжнародного : Рішення НКРЗ від 10.12.2009 № 1789. *Офіційний вісник України* від 29.01.2010 р., № 3, стор. 134, стаття 137.

266. Про затвердження Ліцензійних умов здійснення діяльності у сфері телекомунікацій з надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку : рішення НКРЗ від 26.01.2006 № 179. *Офіційний вісник України* від 07.03.2006 р., № 8, стор. 145, стаття 465.

267. Про затвердження Ліцензійних умов здійснення діяльності у сфері телекомунікацій з надання послуг з технічного обслуговування і експлуатації телекомунікаційних мереж, мереж ефірного теле- та радіомовлення, проводового радіомовлення та телемереж : рішення НКРЗ від 11.11.2010 № 513. *Офіційний вісник України* від 13.12.2010 р., № 93, стор. 102, стаття 3329

268. Про затвердження Ліцензійних умов користування радіочастотним ресурсом країни : Рішення, Умови, Вимоги від 19.08.2005 № 53. *Офіційний вісник України* від 09.11.2005 р., № 43, стор. 86, стаття 2723.

269. Про затвердження Національного плану нумерації України : наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 23.11.2006 р. № 1105. *Офіційний вісник України*. 2006. № 50. Ст. 3365.

270. Про затвердження Національної таблиці розподілу смуг радіочастот України : Постанова, Перелік від 15.12.2005 № 1208 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 04.01.2006 р., № 51, стор. 54, стаття 3196.

271. Про затвердження Основних вимог до договору про надання телекомунікаційних послуг : рішення НКРЗІ від 29.11.2012 № 624. *Офіційний вісник України* від 2012 р., № 100, стор. 410, стаття 4093.

272. Про затвердження Плану використання радіочастотного ресурсу України : Постанова, План від 09.06.2006 № 815 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 29.06.2006 р., № 24, стор. 33, стаття 1771.

273. Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України : Постанова від 03.09.2014 № 411 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 19.09.2014 р., № 73, стор. 36, стаття 2066, код акта 73863/2014.

274. Про затвердження Положення про Громадську експертну раду з питань захисту суспільної моралі : наказ Державного комітету телебачення і радіомовлення України від 14 травня 2004 р. № 141. *Офіційний вісник України*. 2004. № 22. Ст. 1533.

275. Про затвердження Положення про державне регулювання номерного ресурсу телекомунікаційної мережі загального користування України : рішення Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 01.06.2007 р. № 769. *Офіційний вісник України*. 2007. 46, № 86. Ст. 1928..

276. Про затвердження Положення про Державну архітектурно-будівельну інспекцію України : Постанова, Положення від 09.07.2014 № 294/ Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 08.08.2014 р., № 61, стор. 21, стаття 1688.

277. Про затвердження Положення про дозвільну систему: Постанова, Положення від 12.10.1992 № 576/ Кабінет Міністрів України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>.

278. Про затвердження Положення про якість телекомунікаційних

послуг : рішення НКРЗ від 15.04.2010 № 174/ Національна комісія з питань регулювання зв'язку України. *Офіційний вісник України* від 09.07.2010 р. № 49, стор. 247, стаття 1618, код акта 51729/2010.

279. Про затвердження Порядку ведення реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій : Рішення НКРЗІ від 01.11.2012 № 560. *Офіційний вісник України* від 07.12.2012 р., № 91, стор. 263, стаття 3723.

280. Про затвердження Порядку взаємодії Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, з Національною поліцією України : Рішення, Порядок від 27.02.2018 № 117. *Офіційний вісник України* від 06.04.2018 р., № 27, стор. 136, стаття 993.

281. Про затвердження Порядку взаємодії Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, з Національною поліцією України : Наказ від 27.02.2018 № 147 / МВС України. *Офіційний вісник України* від 06.04.2018 р., № 27, стор. 136, стаття 993

282. Про затвердження Порядку здійснення державного нагляду за користуванням радіочастотним ресурсом України в смугах радіочастот загального користування та визнання такими, що втратили чинність, деяких рішень НКРЗ : Рішення, Порядок, План від 27.12.2012 № 684 / НКРЗІ. *Офіційний вісник України* від 28.02.2013 р., № 14, стор. 183, стаття 516

283. Про затвердження Порядку здійснення державного нагляду за ринком телекомунікацій: Рішення, Порядок від 13.12.2012 № 649. / НКРЗІ. *Офіційний вісник України* від 08.02.2013 р., № 8, стор. 163, стаття 294.

284. Про затвердження Порядку надання послуги національного роумінгу: Рішення НКРЗ від 25.08.2011 № 429 / Національна комісія з питань регулювання зв'язку України. *Офіційний вісник України* від 26.09.2011 р., № 72, стор. 53, стаття 2718, код акта 58279/2011

285. Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів : Наказ, Порядок від 16.05.2011 № 45 / Мінрегіон України. *Офіційний вісник України* від 17.06.2011 р., № 43, стор. 26, стаття 1748

286. Про затвердження Правил взаємоз'єднання телекомунікаційних

мереж загального користування : Рішення НКРЗ від 08.12.2005 № 155. *Офіційний вісник України* від 15.02.2006 р., № 5, стор. 223, стаття 260.

287. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг : Постанова, Правила від 11.04.2012 № 295 / КМУ. *Офіційний вісник України* від 23.04.2012 р., № 29, стор. 21, стаття 1074.

288. Про затвердження Правил охорони ліній електрозв'язку: Постанова від 29.01.1996 № 135. КМУ. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/135-96-%D0%BF>.

289. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. *Офіційний вісник України* від 03.08.2007, № 54, стор. 21, стаття 2180.

290. Про затвердження розміру плати за виділення номерного ресурсу і порядок її внесення : постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2008 р. № 1147. *Офіційний вісник України*. 2008. № 100. Ст. 3337.

291. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 №2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 4818.

292. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 30. Ст.379.

293. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст.108.

294. Про зв'язок : Закон України від 16.05.1995 № 160/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 20. Ст.143 (Закон втратив чинність на підставі Закону № 1280-IV від 18.11.2003, ВВР, 2004, № 12, ст. 155).

295. Про інформаційні агентства : Закон України від 28.02.1995 р. № 74/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 13. Ст. 83.

296. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

297. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 13. Ст. 222.

298. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України

від 02.03.2015 № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 23. Ст. 158.

299. Про ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури: Постанова, Порядок від 05.12.2007 № 1396. *Офіційний вісник України* від 21.12.2007 р., № 94, стор. 22, стаття 3441.

300. Про метрологію та метрологічну діяльність : Закон України від 11.02.1998 р. № 113/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 30-31. Ст.194.

301. Про Міжвідомчу раду з питань кінематографії : розпорядження КМУ від 24 березня 2004 р. № 162-р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/162-2004-%D1%80>.

302. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.

303. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 № 3322-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 33. Ст.345.

304. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації: Указ Президента України від 23.11.2011 № 1067/2011. *Офіційний вісник Президента України* від 23.11.2011 р., № 31, стор. 22, стаття 1195.

305. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення: Закон України від 23.09.1997 № 538/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 48. Ст. 296.

306. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова від 10.09.2014 № 442 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 23.09.2014, № 74, стор. 57, стаття 2105.

307. Про організацію роботи, спрямовану на створення державних систем стандартизації, метрології та сертифікації : Постанова від 25 травня 1992 року № 269 / Кабінет Міністрів України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/269-92-п>.

308. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 52. Ст. 683.

309. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 12. Ст. 102.

310. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності : Закон України від 19.05.2011 № 3392-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 47. Ст. 532.

311. Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України : Указ Президента України від 06.04.2011 № 406/2011. *Офіційний вісник України* від 26.04.2011 р., № 29, стор. 153, стаття 1240.

312. Про поштовий зв'язок : Закон України від 04.10.2001 № 2759-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 6. Ст.39.

313. Про радіочастотний ресурс України : Закон України від 01.06.2000 № 1770-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 36. Ст.298.

314. Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : Закон України від 06.07.1999 № 832-XIV. *Офіційний вісник України* від 30.07.1999 р., № 28, стор. 2, ст. 1368.

315. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 34. Ст. 343.

316. Про розміри та порядок зарахування плати за видачу, переоформлення, видачу дубліката, копії ліцензії на провадження діяльності у сфері телекомунікацій і продовження строку її дії : Постанова від 16.06.2004 № 773/ Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 02.07.2004 р., № 24, стор. 49, стаття 1592.

317. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 31. Ст. 1058.

318. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України* від 29.07.2016 р., № 31, стор. 7, стаття 545.

319. Про схвалення Концепції Державної програми ефективного використання радіочастотного ресурсу України із застосуванням перспективних радіо технологій : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2008 № 1189-р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 70. Ст. 2364.

320. Про схвалення Концепції розвитку телекомунікацій в Україні : Розпорядження, Концепція від 07.06.2006 № 316-р / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 21.06.2006 р., № 23, стор. 48, ст. 1729.

321. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 № 3759-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 10. Ст. 43.

322. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 № 1280-ІV. *Відомості Верховної Ради*. 2004. № 12. ст. 155.

323. Про утворення Українського науково-дослідного і навчального центру проблем стандартизації, сертифікації та якості : Постанова від 21.08.2003 № 1337 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 12.09.2003 р., № 35, стор. 26, стаття 1888.

324. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

325. Проблемы теории государства и права: учеб.; под ред. С. С. Алексеева. М. : Юрид. лит., 1987. 448 с.

326. Процишен М. В. Визначення системних ознак змісту суспільних відносин у телекомунікаційному праві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6. Том 2. С. 8-11. URL : http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2017/18.pdf.

327. Процишен М. В. Права про телекомунікації в Україні: методологічні засади розуміння. *Форум права*. 2016. № 5. С. 168–173. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_5_29.

328. Процишен М. П. Система принципів адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2017. Вип. 1 (55). С. 79-83. URL : http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2017/18.pdf.

329. Процишен М. П. Права про телекомунікації в Україні: публічно-

правовий та приватноправовий змісті як підгалузі інформаційного права. *Науковий вісник публічною та приватною права*. 2016. № 5. С. 202- 207. URL : <http://nvppp.in.ua/index.php/vip5>.

330. Процишен М. П. Право про телекомунікації України: з точки зору компаративістики з правом Європейського Союзу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 5. С. 225-228. URL : <http://pap.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/78>.

331. Пухтецька А. «Європейський адміністративний простір» як новела української адміністративно-правової науки: понятійно-термінологічна характеристика. *Юридична Україна*. 2006. № 8. С. 41–45.

332. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : Навч. посібник ; 5-е вид, зі змін. Київ: Атіка, 2001. 176 с.

333. Разуваев Н. В. Правовая система и критерии отраслевой дифференциации права. *Правоведение*. 2002. № 3 (242). С. 31–35.

334. Рассолов М. М. Теория государства и права : учеб. для вузов. М. : Издательство Юрайт; Высшее образование, 2010. 635 с.

335. Резвых В. Д., Скляров И. А. Взаимодействие в процессе административно-правового обеспечения режима социалистического хозяйствования : учеб. пособие. Горький : Изд-во ГВШ МВД СССР, 1977. 96 с.

336. Рехтина И. В. Истоки принципа правовой определенности (resjudicata) в законодательстве Древнего Рима. URL: <http://sibac.info/2009-07-01-10-21-16/9782-res-judicata>.

337. Римское право. Понятия, термины, определения / пер.: Пресняков Ю. В. ; спец. науч. ред.: Черниловский З. М. ; перевод с чешского Бартошек М. М. : Юр. лит., 1989. 448 с.

338. Розанов И. С. Административно-правовые режимы по законодательству Российской Федерации, их назначение и структура. *Государство и право*. 1996. №9. С. 84–91.

339. Российское гражданское право : учеб. : в 2 т.; отв. ред. Е. А. Суханов. М. : Статут, 2010. Т. I: Общая часть. Вещное право. Наследственное право. Интеллектуальные права. Личные неимущественные

права. С. 290–291 (авт. главы – Е. А. Суханов).

340. Рушайло В. Б. Административно-правовые режимы: монограф. М. : Изд-во «Щит-М», 2000. 264 с.

341. Рушайло В. Б. К вопросу о понятии административно-правового режима. *Юбилейный сборник научных трудов*. М. : Московская акад. МВД России, 2000. С. 80–88.

342. Саввин М. Я. Административный штраф. М. : Юр. лит., 1984. 112 с.

343. Сагайдак Ю. В. Перспективи вдосконалення правового регулювання дозвільної системи у сфері господарської діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 3. URL : http://pap.in.ua/3_2016/32.pdf.

344. Самощенко И. С. Охрана режима законности советским государством. М. : Госюриздат, 1960. 146 с.

345. Свиридюк Н. П. Юридична відповідальність у механізмі правового регулювання. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2011. № 4. С. 24–27. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2011_4_7.

346. Свірчевська Ю. А. Сутність енергетичної безпеки країни та чинники, що на неї впливають. URL : <http://www.geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-2/042svirch.pdf>.

347. Сенюта С. Я. Законодавче визначення учасників господарських відносин у галузі телекомунікацій. *Приватне право і підприємництво*. 2014. - Вип. 13. С. 170–173. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pprip_2014_13_53.

348. Сенюта С. Я. Підстави господарсько-правової відповідальності учасників телекомунікаційних відносин. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Правознавство*. 2014. Т. 19, Вип. 1. С. 52–59. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_prav_2014_19_1_8.

349. Синеокий О. В. Основы информационного права и законодательства в области высоких технологий и ИТ-инноваций: учеб. пособие для студ. юрид. и неюрид. спец. Украины и Российской Федерации; предисл. Дмитриева Ю. А. (РФ); Запорож. нац. ун-т, юрид. ф-т (Украина). Х. : Право, 2011. 592 с.

350. Система та джерела інформаційного права. URL : <http://studies.in.ua/inform-pravo-shporu/2506-sistema-ta-dzherela-nformacynogo-prava.html>.

351. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. ; пер. з рос. Харків : Консум, 2009. 520 с.

352. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. ; 2-е вид. Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.

353. Скворцов С. М. Принципы наложения административных взысканий в деятельности ОВД : учеб.пособие. М. : ВНИИ МВД СССР, 1984. 68 с.

354. Скорикова Т. Н. Информационное и телекоммуникационное право в современном гражданском обороте. *Вестник Томского государственного университета*. 2008. № 307. С. 94–97

355. Скурко Е. В. Принципы права: монограф. М. : Ось-89, 2008. 192 с.

356. Словарь иностранных слов. М. : Рус. яз., 1989. 624 с.

357. Словарь русского языка ; под ред. С. И. Ожегова. М. : Рус. яз., 1988. 797 с.

358. Словник української мови : у 6 т. ; ред. кол. І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1976. Т. 6. 709 с.

359. Смирнов О. В. Основные принципы советского трудового права. М. : Юрид. лит., 1977. 216 с.

360. Сорокин В. Д. Правовое регулирование: предмет и метод : учеб.пособ. ; под ред. И. Ф. Покровского.СПб. : Ин-т морского права, 2000. 217 с.

361. Спасибо-Фатєєва І. Бачення дій української влади крізь призму публічних і приватних інтересів. *Юридична газета*. 28.11.2005. № 22 (58).

362. Справа № 826/2988/17. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71263295>.

363. Справа Бургарц проти Швейцарії, 22 лютого 1994 р., Серія А, № 280-В, параграф 28; Справа Крес проти. Франції, № 39594/98, 7 червня

2001 р., Пункт 70.

364. Справа Рябих проти Росії (Ryabykh v. Russia) : Постанова Європейського Суду з прав людини від 24.07.2003 (скарга № 52854/99). п. 51-52. URL : <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm>.

365. Справа Станков та Об'єднана македонська організація Глінден проти Болгарії, 29221/95 і 29225/95, 2 жовтня 2001 року, пункт 97.

366. Старилов Ю. Н. Административное право: сущность, проблемы реформы и новая система. *Известия вузов. Правоведение*. 2000. № 5. С. 3–24.

367. Старилов Ю. Н. Курс общего административного права : в 3 т. М. : Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА М), 2002. Т. I : История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. 728 с.

368. Статут Міжнародного союзу електров'язку : Статут, Міжнародний документ від 22.12.1992. *Офіційний вісник України* від 26.01.2007 р., № 3, стор. 303, стаття 140.

369. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навч. посібник. Київ : Атіка, 2008. 624 с.

370. Структура Держспецв'язку – Заклади та установи Держспецв'язку. URL : http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=101338&cat_id=87062&ctime=1342168963970.

371. Суб'єкти адміністративного права : поняття та система : монограф. / Т. О. Мацелик. Ірпінь: Видавництво Національного університету державної податкової служби України, 2013. 342 с.

372. Суб'єкти і об'єкти правовідносин, які виникають щодо функціонування Інтернет. URL : <http://studies.in.ua/inform-pravo-shporu/2534-subyekti-obyekti-pravovdnosin-yak-vinikayut-schodo-funkconuvannya-nternet.html>.

373. Сущенко В. М. Поняття адміністративної відповідальності. *Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 ч., 7-8 грудня 2006*. Сімферополь : Вид-во Кримського юридичного інституту Харківського НУВС, 2006. Ч. 2. С. 51–57.

374. Сфера зв'язку та інформаційних технологій в Європейському Союзі та в Україні : особливості правового регулювання. Київ : Центр учб. літ-ри, 2007. 156 с.

375. Сырых В. М. Теория государства и права: учеб. для вузов. М. : ЗАО Юстицинформ, 2012. 704 с.

376. Танащук К. О., Мартиненко А. Г. Розробка алгоритму методики тарифоутворення на здійснення державного нагляду за використанням радіочастотного ресурсу України. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2014. № 3. С. 79–89. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/esmebi_2014_3_13.

377. Тарахонич Т. І. Принцип рівності в системі загальних принципів права. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 43–46. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_4_11.

378. Телекоммуникационное право: учеб. пособие / Волков Ю. В. Екатеринбург. 2008. 56 с. URL: http://www.telecomlaw.ru/studyguides/UP_TLKLaw_08.htm.

379. Телекомунікаційні мережі – будівництво. URL : http://www.busout.kiev.ua/1_3_tele_ukr.html.

380. Теория государства и права : учеб. / Кол. авт. ; отв. ред. А. В. Малько. 4-е изд., стер. М.: КНОРУС, 2012. 400 с.

381. Теория государства и права : курс лекций ; под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. М. : Юристъ, 2006. 767 с.

382. Теорія держави і права : навчальний посібник / авт.-упоряд. В. В. Галуцько, Г. О. Пономаренко, В. К. Шкарупа ; за ред. В. К. Шкарупи. Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2007. 280 с.

383. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч. ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

384. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч. ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с. – Поняття суб'єкта права. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/2005.htm.

385. Теорія держави і права: навч. посібник / К. Г. Волинка. Київ : МАУП, 2003. 240 с.
386. Теорія держави і права: навч. посібник / С. К. Бостан, С. Д. Гусарев, Н. М. Пархоменко та ін. Київ : ВЦ «Академія», 2013. 348 с.
387. Теорія держави і права: підруч. / О. В. Петришин, С. П. Поргебняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с. Загальні принципи права. Міжгалузеві та галузеві принципи права. URL : http://pidruchniki.com/70646/pravo/zagalni_printsipi_prava_mizhgaluzevi_galuzevi_printsipi_prava.
388. Теорія і практика управління використанням радіочастотного ресурсу: Навч. посібник ; за ред. д-ра техн. наук, проф. В. Г. Кривуци та Т. М. Наритника. Київ : ДУІКТ, 2012. 586 с.. URL : http://www.dut.edu.ua/uploads/p_202_45356236.pdf.
389. Тер-Степанян О. В. Сутність адміністративних правовідносин у сфері телекомунікацій. *Право і Безпека*. 2010. № 3. С. 118–121. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_3_27.
390. Технічні умови на прокладання телекомунікаційних мереж. URL : <https://tuexpert.com.ua/ua/tu-na-prokladyvanie-telekom-setei>.
391. Тимощук В. П. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги». Київ: ФОП Москаленко О.М., 2013. 392 с.
392. Тихомиров Ю. А. Теория закона; отв. ред. д-р юрид. наук В. П. Казимирчук. М. : Наука, 1982. 255 с.
393. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса. М. : Юринформ-центр, 1998. 400 с.
394. Ткаченко В. І. Адміністративно-процедурні провадження у дозвільній системі в Україні: шляхи вирішення проблемних питань. Луганськ : ЛДУВС, 2006. 344 с.
395. Тлумачний онлайн словник української мови «Укрліт.org». URL : <http://ukrlit.org/slovnyk/дозвіл>.
396. Тлумачний словник української мови; за ред. Д. Г. Гринчишина. 3-є

вид., перероб. і доп. Київ : Освіта, 1999. 302 с.

397. Тульчинский Г. Л. Постчеловеческая персонология. Новые перспективы свободы и рациональности. СПб.: Алетейя, 2002. 677 с.

398. Уварова О. О. Принципи права як загальнотеоретична категорія. *Юрист України*. 2011. № 4 (17). С. 5–10. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_4\(17\)__1](http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_4(17)__1).

399. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 27.06.2014. *Офіційний вісник України* від 26.09.2014 р., № 75, том 1, стор. 83, стаття 2125

400. Фатьянов А. А. К вопросу о формировании отрасли «Информационное право». *Безопасность информационных технологий*. 1998. № 3. С. 80–81.

401. Философский словарь; под ред. И. Т. Фролова ;4-е изд. М. : Политиздат, 1981. 445 с.

402. Філософський словник. К. : Голов. ред. Укр. рад. енцикл., 1986. 525 с.

403. Фуглевич К. Процедури з надання послуг, що здійснюються дозвільними центрами та центрами надання адміністративних послуг. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2014. Vol. 1, Iss. 5. С. 173-182. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2014_1_5_18.

404. Фулей Т. Загальнолюдські (загальноцивілізаційні) принципи права: деякі теоретичні аспекти. *Право України*. 2003. №7. С. 24–29.

405. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. М. : Юр. лит., 1974. 352 с.

406. Харитонов О. В. Дозвільна система в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 20 с.

407. Хомюк Н. Система джерел права : деякі теоретичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Сер. : Юридична*. 2013. Вип. 58. С. 27–33. URL :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2013_58_5.

408. Цивільне право України : підруч. у 2 т. ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Київ : Юрінком Інтер, 2004. Т. 1. 720 с.

409. Цивільне право: підруч. : у 2 т. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького : 2-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2014. Т.1. 656 с.

410. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. ст. 356.

411. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст.492.

412. Цимбалюк В. С. Інформаційне право (основи теорії і практики) : монограф. Київ : Освіта України, 2010. 388 с.

413. Цимбалюк В. С. Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства: монограф. Київ : Освіта України, 2011. 426 с.

414. Цимбалюк В. С. Науково-доктринальні положення щодо методологічних установок систематизації законодавства про інформацію. *Інформація і право*. 2015. № 2 (14). С. 76–83.

415. Цимбалюк В. С. Співвідношення мас-медіа права та адміністративно-телекомунікаційного права як підгалузей інформаційного права. *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства : зб. тез V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 2 груд. 2016 р.)*. Кропивницький :ПВНЗ КІДМУ КПУ, 2016. С. 306–309.

416. Цимбалюк В. С. Структуризація міжнародного інформаційною права у правознавстві. *Правова інформатика*. 2009. № 2 (22). С. 25–30.

417. Цимбалюк В. С. Адміністративно-телекомунікаційне право як підгалузь інформаційною права України. *Актуальні проблеми національного законодавства : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Кропивницький, 18 жовт. 2016 р.)*. Вип. 53. Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ

КПУ. С. 93–95.

418. Чаннов С. Е. Информационное право России: Учеб. для вузов. М. : Приор-издат, 2004. 224 с.

419. Чантурия Л. Л. Введение в общую часть гражданского права: Сравнительно-правовое исследование с учетом некоторых особенностей постсоветского права ; авт. предисл. В. В. Витрянский. М. : Статут, 2006. 349 с.

420. Чигир В. Ф. Физические и юридические лица как субъекты гражданского права. Мн. : Амалфея, 2000. 976 с.

421. Чугунов Г. К. Развитие рынка телекоммуникационных услуг как условие повышения качества жизни населения: автореф. дисс. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Московская академия рынка труда и информационных технологий. М., 2008. 28 с.

422. Шаганенко В. П. Сутнісні характеристики системи права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 69–74. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_2_18.

423. Шамсумова Э. Ф. Правовые режимы (теоретический аспект): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Уральск. юрид. ин-т МВД России. Екатеринбург, 2001. 10 с.

424. Шемшученко Ю. С. Галузь права // *Юридична енциклопедія*: В 6-и т. ; ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (гол. ред. кол.) та ін. Київ : Укр. енциклопедія, 1998. Т. 1. С. 549.

425. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право: навч. посібник для юридичних факультетів та факультетів міжнародних відносин. Львів: ЗУКЦ, 2007. 308 с.

426. Шмідт-Ассманн Е. Загальне адміністративне право як ідея врегулювання; пер з нім. Г. Рижков, І. Сойко, А. Баканов ; відп. ред. О. Сироїд ; 2-е вид., перероб. та доп. Київ : К.І.С., 2009. 552 с.

427. Шпенев Д. Суб'єкти правовідносин в інформаційній сфері. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2011. Вип. 89. С. 92–95. URL :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2011_89_25.

428. Шульга М. Деякі питання українського мультикультуралізму // Українське суспільство 1992–2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг ; за ред. д.е.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2012. 660 с.

429. Щербатюк Н. В., Бондар А. В., Чичирко С. В. Сфера телекомунікацій як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія*. 2012. Вип. 9. с. 421–427. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2012_9_103

430. Щербина В. С. Господарське право України : навч. посіб. / В. С. Щербина; 3-тє вид., перероб. і доп. К. : Юрінком Інтер, 2006. 656 с.

431. Щупаківський Р. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право як ефективний суспільний регулятор: Матер.міжнар.наук.-практ.конф. (м. Львів, 15–16 лют. 2019 р.)*. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 96–99.

432. Щупаківський Р. В. Види дозвільних процедур у сфері телекомунікацій. *Актуальні питання реформування правової системи України: матер. Міжнар.наук.-практ.конф. (м. Дніпро, 6–7 лип., 2018 р.)*. Дніпро: ГО «Правовий світ», 2018. С. 85–89.

433. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2019. № 4. С. 155–159.

434. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: матер. Міжнар. науково-практичної конференції (м. Харків, 15-16 квіт. 2016 р.)*. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. С. 37–42.

435. Щупаківський Р. В. Зв'язок адміністративно-телекомунікаційного права з іншими галузями права. *Юридична наука: виклики і сьогодення: матер.Міжнар.наук.-практ.конф. (м. Одеса, 9–10 черв. 2017 р.)* Одеса: ГО

«Причорноморська фундація права», 2017. С. 77–82.

436. Щупаківський Р. В. Інститут дозволу на проектування, будівництво, реконструкцію і модернізацію телекомунікаційних мереж. *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку: матер. Міжнар.наук.-практ.конф. (м. Харків, 3–4 серп. 2018 р.)* Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2018. С. 80–85.

437. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133–137.

438. Щупаківський Р. В. Основні поняття та категорії адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 3. С. 111–115.

439. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності: матер. Міжнар. наук.-практ.конф. (м. Харків, 20–21 березня 2015 р.)*. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. С. 33–37.

440. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 130–137.

441. Щупаківський Р. В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 123–128.

442. Щупаківський Р. В. Правовий режим у сфері телекомунікацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 33. Ч. 2. Т. 3. С. 184–189.

443. Щупаківський Р. В. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2019. № 40. С. 178–182.

444. Щупаківський Р. В. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25–26 верес. 2015 р.)*. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 80–87.

445. Щупаківський Р. В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 4. С. 125–130.

446. Щупаківський Р. В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 171–176.

447. Щупаківський Р. В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 3. С. 115–120.

448. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 123–125.

449. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25–26 січ. 2019 р.)*. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 94–99.

450. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 111–115.

451. Щупаківський Р. В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 120–125.

452. Щупаківський Р. В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства:*

матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 8–9 квіт. 2016 р.). Київ : Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 108–112.

453. Щупаківський Р. В. Фізичні особи як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12–13 трав. 2017 р.)* Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77–80.

454. Щупаківський Р. В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 107–111.

455. Щупаківський Р. В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 40. Т. 3. С. 155–160.

456. Щупаковский Р. В. Административная ответственность за правонарушения в областителекоммуникаций. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 143–149. (Кыргызская Республика).

457. Щупаковский Р. В. Институт регулирования использования радиочастотного спектра. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 33–39. (Кыргызская Республика).

458. Щупаковский Р. В. Институт стандартизации и метрологического обеспечения деятельности в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 51–55. (Кыргызская Республика)

459. Щупаковский Р. В. Понятие и значения разрешительных процедур в сферетелекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 39–44. (Кыргызская Республика).

460. Щупаковский Р. В. Физическиелицакак субъекты административно-телекоммуникационного права. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 41–45 (Кыргызская Республика).

461. Юридична енциклопедія: В 6 т. Київ : Українська енциклопедія, 1998. Т. 1. 672 с.

462. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Укр. енциклопедія, 1998. Т. 5. 1998. 736 с.
463. Юркевич Ю. До розмежування статусу юридичних осіб (їх об'єднань) публічного та приватного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 46–50. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_1_8.
464. Юхимюк О. Еволюція системи загальних принципів права Європейського Союзу. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 1. С. 53–57. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2016_1_12.
465. Ющик О. І. Галузі та інститути правової системи (міфи і реальність). Київ : Оріяни, 2002. 110 с.
466. Явич Л. С. Общая теория права. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1976. 288 с.
467. Явич Л. С. Проблемы правового регулирования советских общественных отношений. М. : Госюриздат, 1961. 172 с.
468. Явич Л. С. Право развитого социалистического общества. Сущность и принципы. М. : Юр. лит., 1978. 224 с.
469. Якимов Ю. Я. Статус субъекта административной юрисдикции и проблемы его реализации: монограф. М. : Проспект, 1999. 200 с.
470. Янгол Н. Г. Чрезвычайное законодательство и исключительные правовые режимы: история и современность. СПб. : Изд-во СПбГУАП, 2000. 408 с.
471. Яременко О. І. Інформаційні відносини як предмет правового регулювання: теоретичний аспект. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 1-2. С. 156–161. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2004_1-2_27.
472. Ярмакі Х. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: монограф. Одеса: Юрид. літ-ра, 2006. 336 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ*****Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:****Монографії:*

1. Щупаківський Р. В. Адміністративно-правове регулювання телекомунікаційної діяльності в Україні : монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 360 с.

Статті у періодичних наукових фахових виданнях:

2. Щупаківський Р. В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 120–125.

3. Щупаківський Р. В. Правовий режим у сфері телекомунікацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 33. Ч. 2. Т. 3. С. 184–189.

4. Щупаківський Р. В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 123–128.

5. Щупаківський Р. В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 40. Т. 3. С. 155–160.

6. Щупаківський Р. В. Основні поняття та категорії адміністративно-

телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 3. С. 111–115.

7. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 130–137.

8. Щупаківський Р. В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 107–111.

9. Щупаківський Р. В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 171–176.

10. Щупаківський Р. В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 3. С. 115–120.

11. Щупаківський Р. В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 4. С. 125–130.

12. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2019. № 4. С. 155–159.

13. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 111–115.

14. Щупаківський Р. В. Правовідносини у сфері телекомунікацій: юридичний аналіз, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 5. С. 101–106.

15. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 123–125.

16. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності

у сфері телекомунікацій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133–137.

17. Щупаківський Р. В. Про правову регламентацію діяльності ЗМІ та забезпечення права на інформацію. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С. 91–95.

18. Щупаківський Р. В. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2019. № 40. С. 178–182.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

19. Щупаковский Р. В. Административная ответственность за правонарушения в области телекоммуникаций. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 143–149.

20. Щупаковский Р. В. Физические лица как субъекты административно-телекоммуникационного права. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 41–45.

21. Щупаковский Р. В. Понятие и значение разрешительных процедур в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 39–44.

22. Щупаковский Р. В. Понятие и пределы правового регулирования административно-телекоммуникационного права. *Право и Закон*. 2018. № 4. С. 134–139.

23. Щупаковский Р. В. Институт стандартизации и метрологического обеспечения деятельности в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 51–55.

24. Щупаковский Р. В. Институт регулирования использования радиочастотного спектра. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 33–39.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

25. Щупаківський Р. В. Зв'язок адміністративно-телекомунікаційного права з іншими галузями права. *Юридична наука: виклики і сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 9–10 червня 2017 р.* Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77–82 (очна форма участі).

26. Щупаківський Р. В. Фізичні особи як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 12–13 травня 2017 р.* Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77–80 (заочна форма участі).

27. Щупаківський Р. В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8–9 квітня 2016 р.* К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 108–112 (очна форма участі).

28. Щупаківський Р. В. Предмет адміністративно-телекомунікаційного права. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25–26 вересня 2015 року.* Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 80–87 (заочна форма участі).

29. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 20–21 березня 2015 року.* Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. С. 33–37 (заочна форма участі).

30. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій.

Актуальні проблеми реформування системи законодавства України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25–26 січня 2019 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 94–99 (заочна форма участі).

31. Щупаківський Р. В. Види дозвільних процедур у сфері телекомунікацій. *Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 6–7 липня, 2018 р.* Дніпро: ГО «Правовий світ», 2018. С. 85–89 (очна форма участі).

32. Щупаківський Р. В. Інститут дозволу на проектування, будівництво, реконструкцію і модернізацію телекомунікаційних мереж. *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 3-4 серпня 2018 р.* Х.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2018. С. 80–85 (заочна форма участі).

33. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 15–16 квітня 2016 року.* Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. С. 37–42 (заочна форма участі).

34. Щупаківський Р. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право як ефективний суспільний регулятор: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 лютого 2019 р.* Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 96–99 (заочна форма участі).

Акти впровадження результатів дослідження

АКТ

про впровадження в науково-дослідну діяльність Університету митної справи та фінансів матеріалів дисертаційного дослідження Щупаківського Романа Володимировича на тему «Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій», поданого на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук

Комісія у складі: проректора з наукової роботи Університету митної справи та фінансів, д.ю.н., професора Д.В. Приймаченка, в.о. завідувача кафедрою адміністративного та митного права, д.ю.н., доцента П.С. Лютікова, доцента кафедри адміністративного та митного права, к.ю.н, доцента А.В.Мазура склали цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження Щупаківського Романа Володимировича на тему «Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій», поданого на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються в науково-дослідній діяльності Університету митної справи та фінансів.

Для ознайомлення та подальшого використання були надані матеріали, в яких викладено основні положення дисертаційного дослідження Щупаківського Р.В., а саме:

1. Щупаківський Р.В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 120-125.
2. Щупаківський Р.В. Правовий режим у сфері телекомунікацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 33. Ч. 2. Т. 3. С. 184-189.
3. Щупаківський Р.В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 123-128.
4. Щупаківський Р.В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 40. Т. 3. С. 155-160.
5. Щупаківський Р.В. Основні поняття та категорії адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 3. С. 111-115.

6. Щупаковский Р.В. Административная ответственность за правонарушения в области телекоммуникаций. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 143–149. (Кыргызская Республика).
7. Щупаківський Р.В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 130-137.
8. Щупаківський Р.В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 107-111.
9. Щупаковский Р.В. Физические лица как субъекты административно-телекоммуникационного права. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 41–45. (Кыргызская Республика)
10. Щупаковский Р.В. Понятие и значение разрешительных процедур в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 39–44. (Кыргызская Республика)
11. Щупаковский Р.В. Понятие и пределы правового регулирования административно-телекоммуникационного права. *Право и Закон*. 2018. № 4. С. 134–139. (Кыргызская Республика)
12. Щупаковский Р.В. Институт стандартизации и метрологического обеспечения деятельности в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 51–55. (Кыргызская Республика)
13. Щупаківський Р.В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 171-176.
14. Щупаковский Р.В. Институт регулирования использования радиочастотного спектра. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 33–39. (Кыргызская Республика)
15. Щупаківський Р.В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 3. С. 115-120.
16. Щупаківський Р.В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 4. С. 125-130.
17. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2019. № 4. С. 155-159.
18. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 111-115.

19. Щупаківський Р.В. Правовідносини у сфері телекомунікацій: юридичний аналіз, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 5. С. 101-106.

20. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 123-125.

21. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133-137.

22. Щупаківський Р.В. Про правову регламентацію діяльності ЗМІ та забезпечення права на інформацію. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С. 91-95.

Комісія вважає, що результати проведеного дослідження Щупаківського Романа Володимировича на тему «Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій», є науково обґрунтованими і закладають концептуальні основи для розвитку сучасного адміністративного права та подальшого вдосконалення механізму правового регулювання в сфері телекомунікації (електрозв'язку) як складової частини галузі зв'язку, невід'ємної частини виробничої та соціальної інфраструктури України.

Проректор з наукової роботи
Університету митної справи та фінансів,
д.ю.н., професор

Д.В. Приймаченко

В. о. завідувача кафедри адміністративного
та митного права Університету митної
справи та фінансів, д.ю.н., доцент

П.С. Лютіков

Доцент кафедри адміністративного
та митного права Університету митної
справи та фінансів, к.ю.н., доцент

А.В. Мазур

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова комісії:

головний спеціаліст

Секретаріату Кабінету Міністрів України,

кандидат наук з державного управління

М.І. Мелешко
М.І. Мелешко

АКТ

впровадження в практичну діяльність Кабінету Міністрів України результатів дисертаційного дослідження Щупаківського Романа Володимировича на тему „Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій”, поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у складі:

1) **голови:** Мелешка Миколи Івановича – головного спеціаліста Секретаріату Кабінету Міністрів України, кандидата наук з державного управління (спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління);

та членів комісії:

2) Гогуся Олександра Васильовича – референта Апарату Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю;

3) Мельника Ігоря Миколайовича – референта Апарату Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю;

4) Самойленко Олесі Анатоліївни – референта Апарату Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю

склали цей акт про те, що висновки, положення та узагальнення дисертаційного дослідження Щупаківського Романа Володимировича на тему „Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій” на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право у формі наукових статей:

1. Щупаківський Р.В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 120-125.
2. Щупаківський Р.В. Правовий режим у сфері телекомунікацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 33. Ч. 2. Т. 3. С. 184-189.
3. Щупаківський Р.В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 123-128.
4. Щупаківський Р.В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник*

- Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016. Випуск 40. Т. 3. С. 155-160.
5. Щупаківський Р.В. Основні поняття та категорії адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 3. С. 111-115.
  6. Щупаковский Р.В. Административная ответственность за правонарушения в области телекоммуникаций. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 143–149. (Кыргызская Республика).
  7. Щупаківський Р.В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 130-137.
  8. Щупаківський Р.В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 107-111.
  9. Щупаковский Р.В. Физические лица как субъекты административно-телекоммуникационного права. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 41–45. (Кыргызская Республика)
  10. Щупаковский Р.В. Понятие и значение разрешительных процедур в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 39–44. (Кыргызская Республика)
  11. Щупаковский Р.В. Понятие и пределы правового регулирования административно-телекоммуникационного права. *Право и Закон*. 2018. № 4. С. 134–139. (Кыргызская Республика)
  12. Щупаковский Р.В. Институт стандартизации и метрологического обеспечения деятельности в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 51–55. (Кыргызская Республика)
  13. Щупаківський Р.В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 171-176.
  14. Щупаковский Р.В. Институт регулирования использования радиочастотного спектра. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 33–39. (Кыргызская Республика)
  15. Щупаківський Р.В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 3. С. 115-120.
  16. Щупаківський Р.В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 4. С. 125-130.
  17. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2019. № 4. С. 155-159.
  18. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 111-115.

19. Щупаківський Р.В. Правовідносини у сфері телекомунікацій: юридичний аналіз, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 5. С. 101-106.
20. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 123-125.
21. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133-137.
22. Щупаківський Р.В. Про правову регламентацію діяльності ЗМІ та забезпечення права на інформацію. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С. 91-95.

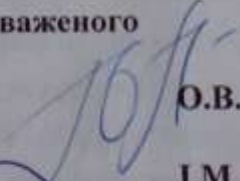
використовувались у Кабінеті Міністрів України для дослідження, удосконалення та осучаснення адміністративно-правового регулювання за участю органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Окремі висновки та пропозиції дисертанта щодо адміністративно-правового регулювання відносин у сфері телекомунікації є також корисними для підвищення ефективності та суттєвого зменшення витрат на управлінські процеси як у системі державного управління, так і у місцевому самоврядуванні.

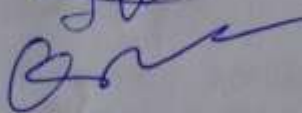
Дисертаційне дослідження Щупаківського Романа Володимировича на тему „Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій” має теоретико-прикладне значення для тлумачення, застосування правових норм у діяльності Кабінету Міністрів України.

Комісія вважає, що підсумки використання зазначених матеріалів, здобутих на основі узагальнення теорії та практики проведеного наукового дослідження, виявляють в цілому їх ефективність та необхідність у безпосередньому використанні при здійсненні наукових розробок та у правотворчій і правозастосовній діяльності Кабінету Міністрів України.

**Референти Апарату Урядового уповноваженого
з прав осіб з інвалідністю**

О.В. Гогусь

І.М. Мельник

О.А. Самойленко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова

Касаційного адміністративного
суду у складі Верховного Суду

М. І. Смокович

«7» листопада 2019 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження
Щупаківського Романа Володимировича на тему «Адміністративно-правове
регулювання у сфері телекомунікацій» в практичну діяльність Касаційного
адміністративного суду у складі Верховного Суду

Комісія у складі:

судді Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді доктора юридичних наук,
професора Кравчука В. М., голови комісії;

судді Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді доктора юридичних наук,
професора Бевзенка М. В.;

судді Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді доктора юридичних наук,
доцента Берназюка Я. О.;

судді Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді Стрелець Т. Г. –

склала цей акт про те, що висновки, положення та узагальнення дисертаційного
дослідження Щупаківського Романа Володимировича на тему «Адміністративно-
правове регулювання у сфері телекомунікацій» на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право у формі наукових статей.

1. Щупаківський Р.В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 120-125.

2. Щупаківський Р.В. Правовий режим у сфері телекомунікацій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. Випуск 33. Ч. 2. Т. 3. С. 184-189.
3. Щупаківський Р.В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 123-128.
4. Щупаківський Р.В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2016. Випуск 40. Т. 3. С. 155-160.
5. Щупаківський Р.В. Основні поняття та категорії адміністративно-телекомунікаційного права. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 1. Том 3. С. 111-115.
6. Щупаковский Р.В. Административная ответственность за правонарушения в области телекоммуникаций. Право и Закон. 2017. № 2. С. 143-149. (Кыргызская Республика).
7. Щупаківський Р.В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 130-137.
8. Щупаківський Р.В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 107-111.
9. Щупаковский Р.В. Физические лица как субъекты административно-телекоммуникационного права. Право и политика. 2018. № 2. С. 41-45. (Кыргызская Республика).
10. Щупаковский Р.В. Понятие и значение разрешительных процедур в сфере телекоммуникаций. Право и политика. 2018. № 3. С. 39-44. (Кыргызская Республика).
11. Щупаковский Р.В. Понятие и пределы правового регулирования административно-телекоммуникационного права. Право и Закон. 2018. № 4. С. 134-139. (Кыргызская Республика).
12. Щупаковский Р.В. Институт стандартизации и метрологического обеспечения деятельности в сфере телекоммуникаций. Право и политика. 2018. № 4. С. 51-55. (Кыргызская Республика).

13. Щупаківський Р.В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 171-176.
14. Щупаковський Р.В. Институт регулирования использования радиочастотного спектра. Право и Закон. 2019. № 1. С. 33–39. (Кыргызская Республика)
15. Щупаківський Р.В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. № 3. С. 115-120.
16. Щупаківський Р.В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. № 4. С. 125-130.
17. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. Держава та регіони. Серія «Право». 2019. № 4. С. 155-159.
18. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 4. С. 111-115.
19. Щупаківський Р.В. Правовідносини у сфері телекомунікацій: юридичний аналіз, класифікація. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. № 5. С. 101-106.
20. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. Право і суспільство. 2019. № 5. С. 123-125.
21. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133-137.
22. Щупаківський Р.В. Про правову регламентацію діяльності ЗМІ та забезпечення права на інформацію. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. № 6. С. 91-95.

використовувались у Касаційному адміністративному суді у складі Верховного Суду для дослідження, узагальнення судової практики в адміністративних справах за участю органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Окремі висновки та пропозиції дисертанта були корисні при оцінці суспільних правовідносин для прийняття рішень про доцільність домінування застосування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

С. Д. Гусарєв

01.11.2019 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертації
докторанта Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ Щупаківського Романа Володимировича на тему
«Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій»
у освітній процес Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: начальника відділу докторантури та ад'юнктури, доктора юридичних наук, доцента Дрозда Олексія Юрійовича (голова комісії); професора кафедри публічного управління та адміністрування, доктора юридичних наук, доцента Золотарьової Наталії Іванівни; начальника відділу організації та координації освітнього процесу, кандидата юридичних наук Дубівки Ірини Володимирівни, складала цей акт про те що результати дисертації докторанта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Щупаківського Романа Володимировича на тему «Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій», впроваджені у освітній процес академії, зокрема.

1. Матеріали дисертації Щупаківського Р.В. застосовуються у освітньому процесі при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять із здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін: «Публічне адміністрування»; «Контрольна діяльність публічної адміністрації»; «Порівняльне адміністративне право»; «Сучасні аспекти адміністративного права»; «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу».

2. Результати дисертації Щупаківського Р.В. відображені у науково-практичних і навчально-методичних матеріалах для здобувачів вищої освіти, де в якості джерел при підготовці навчальних матеріалів, рекомендовані такі публікації:

1. Щупаківський Р.В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 120-125.

2. Щупаківський Р.В. Правовий режим у сфері телекомунікацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 33. Ч. 2. Т. 3. С. 184-189.
3. Щупаківський Р.В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 123-128.
4. Щупаківський Р.В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 40. Т. 3. С. 155-160.
5. Щупаківський Р.В. Основні поняття та категорії адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 3. С. 111-115.
6. Щупаковский Р.В. Административная ответственность за правонарушения в области телекоммуникаций. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 143–149. (Кыргызская Республика).
7. Щупаківський Р.В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 130-137.
8. Щупаківський Р.В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 107-111.
9. Щупаковский Р.В. Физические лица как субъекты административно-телекоммуникационного права. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 41–45. (Кыргызская Республика)
10. Щупаковский Р.В. Понятие и значение разрешительных процедур в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 39–44. (Кыргызская Республика)
11. Щупаковский Р.В. Понятие и пределы правового регулирования административно-телекоммуникационного права. *Право и Закон*. 2018. № 4. С. 134–139. (Кыргызская Республика)
12. Щупаковский Р.В. Институт стандартизации и метрологического обеспечения деятельности в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 51–55. (Кыргызская Республика)
13. Щупаківський Р.В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 171-176.
14. Щупаковский Р.В. Институт регулирования использования радиочастотного спектра. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 33–39. (Кыргызская Республика)
15. Щупаківський Р.В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 3. С. 115-120.

16. Щупаківський Р.В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 4. С. 125-130.

17. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2019. № 4. С. 155-159.

18. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 111-115.

19. Щупаківський Р.В. Правовідносини у сфері телекомунікацій: юридичний аналіз, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 5. С. 101-106.

20. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 123-125.

21. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133-137.

22. Щупаківський Р.В. Про правову регламентацію діяльності ЗМІ та забезпечення права на інформацію. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С. 91-95.

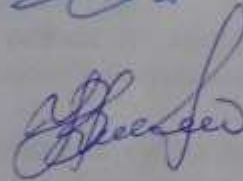
3. Зазначені праці підтверджують належний навчально-методичний рівень, актуальність обраної тематики, фахову підготовку дисертації докторанта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Щупаківського Романа Володимировича на тему «Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій» а також практичну значимість роботи та можливість використання результатів дисертаційного дослідження при викладанні вище зазначених навчальних дисциплін.

Голова комісії:

О. Ю. Дрозд

Члени комісії:

Н. І. Золотарьова

І. В. Дубівка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника факультету з навчально-методичної та наукової роботи Київського факультету Національної академії Національної гвардії України
доктор юридичних наук, професор
полковник

Олександр КОМИСАРОВ
2020 року

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Щупаківського Романа Володимировича на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Комісія у складі: голови – начальника кафедри забезпечення державної безпеки, доктора юридичних наук, доцента, полковника Кобзаря О.Ф.; членів комісії – заступника начальника кафедри службово-бойового застосування підрозділів НГУ, кандидата педагогічних наук, підполковника Коби О.В., в.о. начальника кафедри правового забезпечення службово-бойової діяльності, кандидата юридичних наук, підполковника Волуйка О.М., начальника навчально-методичного відділення, підполковника Поворозніка Є.О.

ВСТАНОВИЛА:

основні результати дослідження, отримані особисто здобувачем у дисертації з проблем визначення концептуальних підходів до реалізації адміністративно-правових засад регулювання суспільних відносин у сфері телекомунікацій в Україні, впроваджено у формі практичних рекомендацій щодо вдосконалення теоретико-правових засад та практики надання телекомунікаційних послуг в Україні, оптимізації механізму застосування заходів адміністративної відповідальності у досліджуваній сфері, у тому числі щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства, у наукову діяльність Київського факультету Національної академії Національної гвардії України та освітній процес кафедр службово-бойового застосування підрозділів НГУ та забезпечення державної безпеки щодо підготовки фахівців у галузях знань 08 Право та 25 Воєнні науки, державна безпека, безпека державного кордону за освітніми професійними програмами першого бакалаврського рівня «Правове

забезпечення службово-бойової діяльності частин та підрозділів Національної гвардії України», «Право національної безпеки, військово-правово», «Забезпечення державної безпеки підрозділами Національної гвардії України».

Результати дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення для психології діяльності в особливих умовах та для оптимізації процесу підготовки представників екстремальних видів професій, зокрема:

1) розроблена характеристика системи адміністративно-телекомунікаційного права, яку умовно поділено на загальну частину (до якої віднесено інститут загальних положень про предмет, метод, функції адміністративно-телекомунікаційного права; інститут адміністративно-телекомунікаційних відносин та їх елементів; інститут публічного управління у сфері телекомунікацій; інститут юридичної відповідальності за вчинення порушень у досліджуваній сфері) та особливу частину (інститут дозвільних відносин у сфері телекомунікацій; інститут охорони та контролю за безпекою експлуатації телекомунікаційних ліній та споруд; інститут правового регулювання електронної комерції; інститут здійснення електронного урядування та ін.);

2) визначена класифікація інструментів публічного управління у сфері телекомунікацій для з'ясування їх реального ресурсу: за галуззю технологічних процесів (реєстрацію використання специфічного обладнання та радіочастот (видача дозволу на суднові радіостанції; присвоєння радіочастот чи радіочастотних каналів задля засобів цивільного призначення радіоелектронного типу; тощо); за сферою застосування дозволу на право здійснення спеціальних робіт (видача дозволів на будівництво, реконструкція, проведення пошукових робіт для проектування ліній телекомунікацій; виділення радіочастотного спектра; розподіл і використання ресурсів нумерації, тощо); за доступністю телекомунікаційних послуг (загальнодоступні та обмежені у доступі); за терміном дії дозволу (разові; довгострокові); за територіальною дією дозволу (загальнонаціональні, місцеві (регіональні));

3) обґрунтування доцільності здійснення реформування механізму ліцензійного провадження у сфері телекомунікацій крізь призму подолання дискримінаційних проявів здійснення державної регуляторної політики у досліджуваному сегменті публічного управління.

Крім того, наукові здобутки автора із зазначених питань використовуються науково-педагогічним складом Київського факультету Національної академії Національної гвардії України під час:

1) підготовки наукової продукції з питань основ адміністративно-правове регулювання;

2) викладання навчальних дисциплін «Військовий зв'язок та технічні засоби охорони», «Управління повсякденною діяльністю підрозділів», «Бойове забезпечення», «Адміністративно-правове забезпечення державної безпеки».

Голова комісії:

полковник

«__» січня 2020 року

Олександр КОБЗАР

Члени комісії:

підполковник

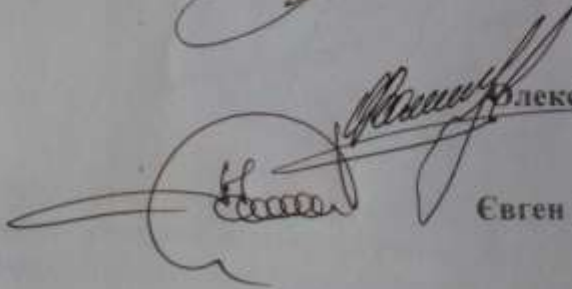
«__» січня 2020 року

Олександр КОБА

підполковник

«__» січня 2020 року

Олексій ВОЛУЙКО

підполковник

«__» січня 2020 року

Євген ПОВОРОЗНІК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового інституту
Таврійського національного
університету ім. В.І.Вернадського

О.О.Ляшко

2019 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження
Щупаківського Романа Володимировича на тему «Адміністративно-правове
регулювання у сфері телекомунікацій» в наукову та педагогічну діяльність
Навчально-наукового інституту Таврійського національного університету
ім. В.І.Вернадського

Комісія у складі:

Голови: завідувача кафедри конституційного та міжнародного
права, кандидата юридичних наук, доцента Швачки
Вікторії Юріївни.

Членів комісії: професора кафедри конституційного та міжнародного
права доктора юридичних наук, доцента Берназюка
Яна Олександровича;
доцента кафедри конституційного та міжнародного
права, кандидата юридичних наук, доцента
Добрянської Наталії Валеріївни.

склади цей акт про те, що висновки, положення та узагальнення
дисертаційного дослідження Щупаківського Романа Володимировича на
тему «Адміністративно-правове регулювання у сфері телекомунікацій» на
здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю
12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне
право у формі наукових статей;

1. Щупаківський Р.В. Суб'єкти публічної адміністрації у системі суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3, Том 4. С. 120-125.
2. Щупаківський Р.В. Правовий режим у сфері телекомунікацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 33, Ч. 2, Т. 3. С. 184-189.
3. Щупаківський Р.В. Поняття та система суб'єктів адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34, Ч. 2, Т. 3. С. 123-128.
4. Щупаківський Р.В. Юридичні та теоретичні передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 40, Т. 3. С. 155-160.
5. Щупаківський Р.В. Основні поняття та категорії адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1, Том 3. С. 111-115.
6. Щупаковский Р.В. Административная ответственность за правонарушения в области телекоммуникаций. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 143–149. (Кыргызская Республика).
7. Щупаківський Р.В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1, Том 4. С. 130-137.
8. Щупаківський Р.В. Юридичні особи публічного та приватного права як суб'єкти адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2, Том 3. С. 107-111.
9. Щупаковский Р.В. Физические лица как субъекты административно-телекоммуникационного права. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 41–45. (Кыргызская Республика)
10. Щупаковский Р.В. Понятие и значение разрешительных процедур в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 39–44. (Кыргызская Республика)
11. Щупаковский Р.В. Понятие и пределы правового регулирования административно-телекоммуникационного права. *Право и Закон*. 2018. № 4. С. 134–139. (Кыргызская Республика)
12. Щупаковский Р.В. Институт стандартизации и метрологического обеспечения деятельности в сфере телекоммуникаций. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 51–55. (Кыргызская Республика)
13. Щупаківський Р.В. Принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50, Т. 4. С. 171-176.

14. Щупаковський Р.В. Інститут регулювання використання радіочастотного спектра. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 33-39. (Кыргызская Республика)
15. Щупаківський Р.В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 3. С. 115-120.
16. Щупаківський Р.В. Предмет, методи та принципи адміністративно-телекомунікаційного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 4. С. 125-130.
17. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. *Держава та регіони. Серія «Право»*, 2019. № 4. С. 155-159.
18. Щупаківський Р. В. Система та види джерел адміністративно-телекомунікаційного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 111-115.
19. Щупаківський Р.В. Правовідношення у сфері телекомунікацій: юридичний аналіз, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 5. С. 101-106.
20. Щупаківський Р. В. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 123-125.
21. Щупаківський Р. В. Інститут ліцензування господарської діяльності у сфері телекомунікацій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 133-137.
22. Щупаківський Р.В. Про правову регламентацію діяльності ЗМІ та забезпечення права на інформацію. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С. 91-95.

використовувались у науковій та педагогічній діяльності Навчально-наукового інституту Таврійського національного університету ім.В.І.Вернадського.

Голова комісії:

Швачка В.Ю.

Члени комісії:

Берназюк Я.О.

Добрянська Н.В.